

Journal

ISSN : 2774-1028 (Print)

ISSN : xxxx-xxxx (Online)

of Academic and Innovation in Social

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

Volume 5 Issue 2 July-December 2023

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

Journal of Academic and innovation in Social

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2566

Volume 5 Issue 2 July-December 2023

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย การสร้างนวัตกรรม องค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัย ในศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การจัดการ บริหารธุรกิจ พุทธศาสนา รัฐประศาสนศาสตร์ ผลงานนวัตกรรม และศาสตร์อื่น ๆ ที่สัมพันธ์ของอาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา และบุคคลทั่วไป
3. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษา องค์กรต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

วารสารฯ มุ่งเน้นเปิดรับบทความวิจัย บทความวิชาการ ทางด้านสังคมศาสตร์ นวัตกรรม พระพุทธศาสนา จิตวิทยา พฤติกรรม การศึกษาเชิงประยุกต์ และสาขาอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์

การพิจารณาบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิ

วารสารฯ มีกระบวนการประเมินคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิก่อนจะตีพิมพ์ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฯ ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ มีอย่างน้อย 3 ท่าน โดยไม่เปิดเผยรายชื่อ ทั้งนี้ 1) บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสาร 2) บทความจากผู้นิพนธ์ภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน หรือนอกหน่วยงานที่จัดทำวารสารฯ ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ และไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์

กำหนดออกเผยแพร่วารสารฯ

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

* ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน)

** ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม)

เผยแพร่ที่

<https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JAIS>

บทบรรณาธิการ

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2566) ซึ่งมีบทความทั้งหมด 12 บทความ แบ่งเป็นบทความวิจัย 8 บทความ และบทความวิชาการ 4 บทความ โดยแบ่งเนื้อหาสาระออกเป็น 3 กลุ่ม สาขาพระพุทธศาสนาและจัดการเชิงพุทธ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาสังคมศาสตร์ ทั้งนี้ บทความทั้งหมดได้รับการตรวจกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer reviewer) หลากหลายสาขา ซึ่งมีความเชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ จึงทำให้บทความมีคุณภาพและมีคุณค่าทางวิชาการ รวมทั้งได้กองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการที่สามารถตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานเชิงวิชาการ โดยเผยแพร่บทความตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) กำหนด พร้อมทั้งมีหลักฐานว่าการเผยแพร่นั้นได้ผ่านการประเมินคุณภาพโดยคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องที่มาจากหลากหลายสถาบัน เพื่อให้บทความมีคุณภาพตามเงื่อนไขและเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการระดับชาติและเป็นวารสารที่มีคุณภาพซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขาทางสังคมศาสตร์

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านที่เขียนบทความทุกท่าน ซึ่งได้ส่งบทความมารับตีพิมพ์ในวารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ฉบับนี้ และขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุก ๆ ท่านเป็นอย่างยิ่ง ที่ได้สละเวลาในการตรวจอ่านบทความและชี้แนะให้ผู้เขียนบทความได้ปรับปรุงหรือพัฒนา ทำให้บทความมีความสมบูรณ์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น พร้อมทั้งขอบคุณกองบรรณาธิการและคณะทำงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ที่ได้ทำงานอย่างเข้มแข็งด้วยความวิริยะอุตสาหะ จนกระทั่งทำให้วารสารฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

(รศ.ดร.อนันท์ จันตะนิ)

บรรณาธิการบริหาร

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

วารสารวิชาการและนวัตกรรมการทางสังคมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

บทความวิจัย	หน้า
1. ศึกษาความสัมพันธ์หลักสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนและสังคม พระเทพวชิรมณี (วีระ วรปญฺโญ, ผศ.ดร.), อาจารย์ โยธี จันตะนี, ผศ.ดร.ภัทรพร จันตะนี, ดร.ภัทรฤทัย เกณิกาสมานวรคุณ	1
2. การบริหารจัดการหลักสูตรตามกฎกระทรวง อว.2565 ว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน พระครูสิทธิวิชิตโสภิต, ดร., พระครูอาทรวชิรกิจ, ดร., พระครูโกศลวชิรกิจ, ดร. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันตะนี, อาจารย์ อาคม จันตะนี	15
3. คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรกรมการปกครองในจังหวัดพิจิตร ชยพัทธ์ วัชรระอธิรัตน์, สุวัชช พัทธกษัฒิม	30
4. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโท สาขาการจัดการ รูปแบบออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาจารย์ โยธี จันตะนี, อาจารย์ อาคม จันตะนี	45
5. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ตามการรับรู้ ของประชาชน ดร.ณัฐภณ ลิ้มปิเจริญ	60
6. การพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล ดร.ประพันธ์ นีกระโทก	70
7. การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ของเยาวชนไทยในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล	85

สารบัญ (ต่อ)

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

บทความวิจัย	หน้า
8. การส่งเสริมการจัดการตลาดของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า เพื่อเตรียมความพร้อม ในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา กรองทิพย์ ชัยชาญ, เอกรัตน์ เอกศาสตร์, เอกราช หนูแก้ว เถกิงศักดิ์ ชัยชาญ, สุภาวดี มณีเนตร, ชลิกา ศิลปอนันต์	99
9. การจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองเพื่อสร้างเครือข่าย ความสัมพันธ์พัฒนาการเมืองท้องถิ่น อัจฉรา ปิยวิทย์ชาติ	117
10. การบริหารจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นศูนย์สถานที่สำคัญ ปภารัฐ สิริรัฐ ชุกกลิน	132
11. การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากเพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพร ดูแลสุขภาพะเชิงพุทธ พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ, ดร.	145
12. การขับเคลื่อนทางสังคมวัฒนธรรมภายใต้องค์ความรู้แห่งพิธีกรรมสืบชะตาป่าชุมชน ในตำบลโซคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย โกมินทร์ วังอ่อน, วิกรม บุญนุ่น, ชาญชัย ฤทธิร่วม, ปรัชญาณินทร์ วงศ์อติติกุล นพชัย ฟองอิสสระ, ลัทธพล มุ่งไธสง	160
13. การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจ ภาคเหนือ ลัทธพล มุ่งไธสง, วิกรม บุญนุ่น, อารีย์ บินประทาน	176

สารบัญ (ต่อ)

วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566

บทความวิชาการ	หน้า
1. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกฎกระทรวง อว. 2565 พระครูสิทธิวิชโรโสภิต, ดร., รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนี อาจารย์ อาคม จันทะนี, รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรัตน์ เอกศาสตร์	187
2. การบริหารจัดการหลักสูตรให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์, ดร. , ผศ.ดร.เพ็ญภา หวังที่ซอบ อาจารย์ โยธี จันทะนี , อาจารย์ อาคม จันทะนี	201
3. ปรัชญานโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน เดชวัน ปัญญาวิจิตรธรรม	215
4. การวิเคราะห์ความทุกข์เพื่อพัฒนารูปแบบความสุขตามหลักพุทธธรรม พระครูโกศลวิชิตกิจ, ดร., อาจารย์ ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ อาจารย์ ดร.บุญชิตรา ภูชนะจิต, รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	230
5. การบริหารจัดการเวลาเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ผศ.ดร.เมธรัตน์ จันทะนี , ผศ.ดร.เดช ชูจันทร์ ผศ.ดร.มะลิวัลย์ ตันติสันติสม , รศ.ดร.อภิรักษ์ จันทะนี	245

ศึกษาความสัมพันธ์หลักสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
เพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนและสังคม
Study the relationship between the principles of Sappurisdhamma
and the Sufficiency Economy Philosophy. To apply in
the daily life of communities and society

พระเทพวชิรเมธี (วีระ วรปญฺโญ, ผศ.ดร.)

วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ โยธี จันตะนี

หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

ผศ.ดร.ภัทรพร จันตะนี

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ดร.ภัทรฤทัย เกณิกาสมานวรคุณ

หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยชินวัตร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาหลักสัปปุริสธรรมตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยใช้ในปัจจุบัน (2) เพื่อศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนคนไทยบางกลุ่มที่ยึดถือต่อเนื่องมาถึงปัจจุบัน และ (3) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนและสังคม โดยศึกษาเอกสาร ตำรา/หนังสือและคัมภีร์ในพระไตรปิฎกภาษาไทย (2539) มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผลการศึกษาพบว่า หลักสัปปุริสธรรมของพุทธศาสนาเถรวาทที่นิยมใช้โดยชาวพุทธไทย มีแนวทางในการดำเนินชีวิตประจำวันที่สำคัญหลายประการ รวมถึงการใช้จ่ายอย่างประหยัดและมีเหตุผล พุทธศาสนิกชนชาวไทยเน้นการรู้จักการใช้จ่ายอย่างมีสติ โดยรู้ว่าตนมีรายได้เท่าไรและควรใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเพื่อรักษาความสมดุลในชีวิตและไม่ให้ตนเองหรือครอบครัวตกอยู่ในสภาวะทางการเงินที่ลำบาก การรู้ประมาณตนเอง ความรู้สึกรู้สีกของการรู้จักตนเองและความสามารถของตนเอง เป็นสิ่งสำคัญในการทำ ความเข้าใจว่าแต่ละบุคคลมีขีดจำกัดและความสามารถที่ต่างกัน การรู้ประมาณตนเองช่วยให้บุคคลนั้นมีชีวิตที่สมดุลและไม่เกินกำลัง การรู้กาลเวลาที่เหมาะสม การรู้จักเลือกเวลาที่เหมาะสมในการทำสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน การเรียน การพักผ่อน หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ การรู้จักบุคคลที่ควรคบ

หาสมาคมด้วย: การเลือกคบหากับบุคคลที่ส่งผลดีต่อชีวิตและพัฒนาการทางจิตวิญญาณ คือการเลือกมิตรสหายที่มีคุณธรรมและจริยธรรม การรู้จักชุมชนที่ตนอยู่ การรู้จักและเข้าใจชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ช่วยให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบและมีความสุข การปฏิบัติตามหลักเหล่านี้จะนำไปสู่การเป็นคนเต็มคนหรือสตบุรุษ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีคุณธรรมและจริยธรรมสูง

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ สัปปุริสธรรม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตประจำวัน

Abstract

The objectives of this research are (1) to study the principles of Sappurisadhamma according to Theravada Buddhist philosophy that Thai Buddhists currently use; (2) to study the principles of the Sufficiency Economy Philosophy that the Thai community has continued to adhere to until the present; and (3) To analyze the relationship between the principles of Sappurisadham and the Sufficiency Economy Philosophy that can be applied in the daily life of communities and society. By studying the documents Textbooks/books and scriptures in the Thai Tripitaka (1996) Mahachula-longkornrajavidyalaya University.

The results of the study found that The principles of Sappurisadhamma of Theravada Buddhism are commonly used by Thai Buddhists. There are several important guidelines for daily life. Including spending economically and reasonably. Thai Buddhists emphasize knowing how to spend mindfully. By knowing how much income they have and how much they should spend on necessities To maintain balance in life and not put yourself or your family in difficult financial situations. self-awareness A feeling of knowing yourself and your abilities. It is important to understand that each person has different limits and abilities. Self-awareness helps a person to live a balanced life and not exceed his means. Knowing the right time Knowing how to choose the right time to do things, whether it's work, studying, relaxing, or doing other activities. Knowing who to associate with: Choosing to associate with people who have a positive impact on life and development. spiritual It is about choosing friends who have morals and ethics. Knowing the community in which you live Knowing and understanding the community in which one lives Helps to live together with others in society peacefully and happily. Following these principles will lead to becoming a full person or a perfect person. who is a person with high morals and ethics

Keywords : relationships, sappurisadham, sufficiency economy philosophy daily life

1. ความนำ

ความสำคัญจำเป็นของมนุษย์ที่ส่งผลต่อความเสื่อมโทรมพร้อมทั้งการหมดไปของสภาพแวดล้อมมากกว่าการผลิตสิ่งของมีความเป็นตัวของตัวเองในลักษณะกลุ่มที่สามารถจัดการกับหน่วยการผลิตที่หลากหลายด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมสามารถคิดสร้างและริเริ่มได้เองจากชุมชนเป็นฐาน มีการควบคุมการขยายตัวของกิเลสให้พอเหมาะพอดีเป็นสำคัญ เมื่อการผลิตมีปริมาณที่มากกว่าความต้องการจึงนำความมั่งคั่งที่เหลือใช้ไปแจกจ่ายให้ผู้ที่ยากแค้นหรือด้อยกว่าเป็นการเอื้ออารีต่อชุมชนหรือสะสมสำหรับอนาคตที่มีภูมิคุ้มกันที่ดี สามารถพึ่งตนเองได้โดยไม่ต้องรอน โดยพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตัวเองให้มีความพอกินพอใช้ไม่มุ่งหวังสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วประการเดียว ผู้มีความเพียงพอในการพึ่งตนเองสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปได้ตามลำดับ ทำให้นามาชัยยังชีพและทำมาหากินได้ทั้งอาหาร สิ่งแวดล้อมและทุน มีลักษณะเป็นชุมชนเข้มแข็งด้วยการรวมตัวกันให้สามารถแก้ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ตามสภาพของปัญหา เรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวให้เข้ากันได้อย่างต่อเนื่องจากวัฒนธรรมพอเพียง วิถีชีวิต กลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายด้วยพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม มีอาชีพและดำรงชีวิตให้มีความมั่นคงค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงสภาวะปัญหาที่เกิดขึ้น สุขภาพจิตและสุขภาพกายที่ดี เมื่อความพอเพียงในลักษณะดังกล่าวสมบูรณ์เชื่อมโยงในด้านกาย วาจา และใจ ให้เกิดความสมดุลและพอเพียง ซึ่งสัปปุริสธรรมในสังคิยสูตรในพระไตรปิฎก โดยพระสารีบุตรได้บรรยายถึงนับได้ว่าสังคิยสูตรเป็นต้นแบบของการสังคายนาพุทธศาสนาในยุคแรก ๆ ฤคษุ์ประกอบด้วยสัปปุริสธรรม 7 ข้อนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยสังฆคุณเป็นผู้ควรแก่ของค่านับ คือ เป็นผู้ควรรับของที่เขานำมาถวาย และยังมีธรรมะอีกหมวดหนึ่งซึ่งคล้ายกัน คือได้มีการบรรยายถึงพระเจ้าจักรพรรดิว่าทรงประกอบด้วยองค์ 5 ประการ ย่อมทรงยังจักรให้เป็นไปโดยธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอันมนุษย์ผู้เป็นข้าศึกใด ๆ จะต้านทานมิได้ และแม้พระพุทธเจ้าก็ทรงประกอบด้วยธรรม 5 ประการ ย่อมทรงยังธรรมจักรขึ้นเยี่ยมให้เป็นไปโดยธรรม ธรรมจักรนั้นย่อมเป็นจักรอันสมณะ พราหมณ์ เทวดา มาร พรหม หรือใคร ๆ ในโลก จะคัดค้านไม่ได้ ธรรม 5 ประการนี้ได้แก่ (1) อัมมัญญตา เป็นผู้รู้จักเหตุ (2) อัตถัญญตา เป็นผู้รู้จักผล (3) มัตตัญญตา เป็นผู้รู้จักประมาณ (4) กาลัญญตา เป็นผู้รู้จักกาล และ (5) ปริสสัญญตา เป็นผู้รู้จักบริษัท สำหรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นความพอประมาณ คำว่าพอเพียงนี้สังเคราะห์เข้ากับศาสนามีหลักด้วยกัน 3 ประการคือ (1) กาย พอเพียงในกาย (2) วาจา พอเพียงในวาจา (3) ใจ คือ พอเพียงในใจ

1) ทางกายพอเพียง ทำให้ร่างกายพออยู่ได้ หรือพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก อาจมีมากมีของหรูหราก็ได้ แต่ต้องไม่เบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ

2) ทางวาจา การพูดจาให้พอดี พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง ความคิดก็เหมือนกัน แล้วปล่อยให้คนพูดอื่นบ้าง และมาพิจารณาว่าที่เขาพูดกับที่เราพูดสิ่งไหนพอเพียง

สิ่งไหนเข้าเรื่อง ถ้าไม่เข้าเรื่องก็แก้ไข ถ้าพูดกันโดยที่ไม่รู้เรื่องกันก็กลายเป็นการทะเลาะกัน เป็นการดำรงชีวิตอยู่อย่างพอดีแล้วขยายให้มากขึ้นไปอีกก็ได้โดยถูกต้องชอบธรรมเป็นลำดับ

3) **ทางจิตใจ** ให้พอเพียงในใจ การแสดงความคิด ความพอเพียงในความคิดของตัวเอง ความเห็นของตัวเอง ลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นความ พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว แบบไม่ทอดทิ้งกัน ด้วยจิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ เพราะคนที่มีจิตใจไม่รู้จักพอย่อมรักคนอื่นไม่เป็นและเป็นผู้ทำลาย มีสิ่งแวดล้อมพอเพียง พร้อมกับอนุรักษ์และเพิ่มพูน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาหลักสัปปุริสธรรมตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยใช้ในปัจจุบัน

2.2 เพื่อศึกษาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนคนไทยบางกลุ่มยึดถือปฏิบัติในปัจจุบัน

2.3 เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถปรับใช้ในชีวิตประจำวันของชุมชนและสังคมให้มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 โดยการศึกษาหลักธรรมคัมภีร์ในพระไตรปิฎกและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากเอกสาร ตำรา/หนังสือ วารสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสังเคราะห์ออกมาเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. นิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะการวิจัยในครั้งนี้

ความสัมพันธ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรมเจดกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
สัปปุริสธรรม หมายถึง สัปปุริสธรรม 7 ประการ ดังนี้

1) ธัมมัญญตา คือความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมตา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล

2) อัตถัญญตา คือความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือรู้จักผล รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก

3) อัตตัญญตา คือความรู้จักตน รู้ว่าคนนั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป

4) มัตตัญญูตา คือความรู้จักประมาณ ความพอดี ดังเช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ควรรู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์ พระมหากษัตริย์รู้จักประมาณในการลงทัณฑ์อาชญาและการเก็บภาษี

5) กาลัญญูตา คือความรู้จักกาล รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลาที่กำหนดไว้

6) ปริสสัญญูตา คือความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประพฤติดต่อชุมชนนั้น ๆ ว่าชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาจะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์

4) ปุคคัลลัญญูตา คือความรู้จักบุคคล ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดยอธยาศัยความสามารถ และคุณธรรมใคร ๆ

ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ด้วยดีว่าควรจะคบหรือไม่ ใช้จะตำหนิยกย่อง เป็นต้น

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง มี 3 ประการ คือความมีเหตุผล ความพอประมาณ และมีภูมิคุ้มกันที่ดี และมี 2 เงื่อนไขคือ (1) เงื่อนไขความรู้ มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการและรอบคอบที่สามารถเชื่อมโยงกัน (2) เงื่อนไขคุณธรรม คือมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน และใช้สติปัญญาดำเนินชีวิต

ชีวิตประจำวัน หมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุมีผล การใช้จ่ายอย่างพอเพียง ไม่โลภมากเกินตัว

ชุมชนและสังคม หมายถึง การปรับตัวเข้ากับชุมชนและอยู่ในสังคมเป็นปกติ

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 ทำให้ทราบหลักสัปปุริสธรรมตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยใช้ในปัจจุบัน

5.2 ทำให้ทราบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนคนไทยบางกลุ่มยึดถือปฏิบัติในปัจจุบัน

5.3 ทำให้สามารถเสนอผลการวิเคราะห์เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนและสังคมให้มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

6. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในครั้งนี้ ซึ่งมีเนื้อหาสาระที่สำคัญเกี่ยวกับสัปปุริสธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังต่อไปนี้

6.1 สัปปุริสธรรมตามหลักพุทธเถรวาท

สำหรับสัปปุริสธรรมด้วยหลักพุทธเถรวาท มีความสำคัญ ดังนี้

1) **ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ** เป็นผู้รู้จัก คือความเป็นผู้รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุของสิ่งนั้น สิ่งนั้นเป็นเหตุของสิ่งนี้ ซึ่งรู้ว่าเมื่อมนุษย์ขาดอิทธิบาท 4 ในการประกอบอาชีพทำมาหากิน หรือในการทำกิจต่าง ๆ อาจจะไม่ประสบความสำเร็จ หรืออีกประการหนึ่ง ความเป็นผู้รู้จักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ตนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต ในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินกิจการต่าง ๆ โดยรู้เข้าใจสิ่งที่ตนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามเหตุผล เช่น พุทธศาสนิกชนรู้ว่าหลักธรรมเพื่อการสร้างตนให้มีหลักฐานมั่นคงทางเศรษฐกิจ หรือหลักการแสวงหาทรัพย์ในทางที่ชอบคืออะไร มีอะไรบ้าง ผู้นำประเทศทราบถึงหลักการปกครองประเทศที่ดีเป็นอย่างไร มีอะไรบ้าง รู้ว่าจะต้องกระทำเหตุนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการนี้ ๆ จึงจะให้เกิดผลที่มุ่งหมายหรือต้องการนั้น ๆ ตลอดจนขั้นสูงสุดคือรู้เท่าทันกฎธรรมชาติหรือหลักความจริงของธรรมชาติเพื่อปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้อง มีจิตเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุหรือเป็นทาสของอารมณ์ เป็นต้น

2) **อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักผล** เป็นผู้รู้จัก คือผลอันนี้เกิดจากเหตุอันนี้ เช่น เมื่อไม่ประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพทำมาหากินในทางสุจริต การศึกษาเล่าเรียน หรือในการทำกิจต่าง ๆ ก็รู้ว่าเป็นเพราะขาดหลักอิทธิบาท 4 กล่าวคือ ไม่มีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ในการประกอบอาชีพ ในการศึกษาเล่าเรียนนั้น หรือในการทำงานนั้นหรืออาจเป็นผู้รู้จักอรรถ คือความหมายหรือความมุ่งหมายของหลักการที่ตนต้องปฏิบัติ โดยมีความเข้าใจประโยชน์ที่ประสงค์หรือวัตถุ ประสงค์ของกิจการที่ตนทำรู้ว่าสิ่งที่ตนทำอยู่อย่างนั้น ๆ ดำเนินชีวิตอย่างนั้น เพื่อประสงค์ประโยชน์อะไร หรือควรจะได้บรรลุผลอะไร รวมถึงรู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่อง จากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก เช่น รู้ว่าหลักธรรมหรือพุทธศาสนสุภาษิตข้อนั้น ๆ มีความหมายว่าอย่างไร การที่ตนกระทำอยู่อย่างนั้นมีความมุ่งหมายอย่างไร เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง เช่นนี้เป็นต้น ตลอดจนขั้นสูงสุดคือรู้ความหมายของคตินิธรรมชาติหรือธรรมดา และประโยชน์ที่เป็นจุดหมายแท้จริงของชีวิต

3) **อัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักตน** เป็นผู้รู้จักฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด คุณธรรม และจริยธรรมของตนว่ามีสภาพอย่างไร แล้วประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมและทำการต่าง ๆ ให้สอดคล้องถูกต้องที่จะทำให้สัมฤทธิ์ผล ตลอดจนพร้อมแก้ไขปรับปรุงตนให้เจริญงอกงามถึงความสมบูรณ์อันยิ่งขึ้น หรืออีกประการหนึ่ง คือความสามารถมองตนเองออกว่าตนเองเป็นใคร มีฐานะและภาวะอย่างไร กำลังต้องการอะไร เมื่อมองออกแล้วก็พยายามปรับตนเองให้เป็นอย่างที่ดีตนเป็นได้อย่างถูกต้องเหมาะสม พยายามวางตนให้เหมาะสมกับฐานะและภาวะของตนและใช้กำลังความรู้ความสามารถของตนพัฒนาตนเองให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ตนต้องการในทางที่ชอบ รวมถึงความรู้จักหยุดยั้งความต้องการอันเกินขอบเขตกำลังความรู้ความสามารถของตน และหยุดยั้งการแสวงหาอันเกินกำลังหรือในทางที่มีขอบธรรม อันจะทำให้ตนเดือดร้อนในภายหลังก็เป็นได้

4) **มัตถัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ** เป็นการรู้จักความพอดีในสิ่งต่าง ๆ เช่น รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์ รู้จักความพอเหมาะในการพูด การปฏิบัติกิจและทำการ

ต่าง ๆ ตลอดจนการพักผ่อนนอนหลับและการสนุกสนานรื่นเริงทั้งหลาย ทำการงานทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงต้องการ โดยมีใช้เพียงเพื่อเห็นแก่ความพอใจ ชอบใจ หรือเอาแต่ใจของตน แต่ทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัย หรือองค์ประกอบทั้งหลายที่จะลงตัวให้เกิดผลดีงามตามที่มองเห็นด้วยปัญญา ซึ่งการรู้จักประมาณในสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นต้องเป็นไปใน 3 ขณะ คือ ในขณะแสวงหา ในขณะรับ และในขณะบริโภคใช้สอย โดยความรู้จักประมาณในขณะแสวงหาย่อมเป็นเหตุให้ประกอบอาชีพโดยทางที่ชอบธรรมไม่ไฝสูง ทะเยอทะยานจนเกินประมาณ อันจะก่อให้เกิดการแสวงหาในทางทุจริตต่อมา ความรู้จักประมาณในขณะรับย่อมเป็นที่ยินดีและเลื่อมใสของบุคคลผู้ให้ และไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนในภายหลัง ทั้งเป็นที่สรรเสริญของบุคคลผู้อื่นด้วย ซึ่งการรู้จักประมาณในขณะบริโภคใช้สอย โดยการพิจารณาอย่างรอบคอบแล้วบริโภคอาหารหรือใช้สอยพัสดุสิ่งของต่าง ๆ ให้พอเหมาะพอควร ไม่ให้มากนัก ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ก็จักเป็นเหตุให้เกิดความเจริญ เช่น เมื่อบริโภคอาหารพอเหมาะพอดี ก็จะก่อให้เกิดความมีสุขภาพ ดีแก่ร่างกาย และเมื่อร่างกายปราศจากโรคแล้ว หากต้องการฝึกอบรมจิตให้เป็นสมาธิหรือให้เกิดปัญญา สามารถทำได้ง่ายขึ้นด้วย

5) **กถาณูตดา ความเป็นผู้รู้จักกาล** เป็นการรู้จักเวลาอันเหมาะสมและระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจการทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะเวลา หรือการรู้จักกาลเวลาในอันที่จะประกอบกิจนั้น ๆ เป็นต้นว่า ตนมีหน้าที่การงานจะพึงทำหลายอย่างด้วยกัน จะเป็นกิจการทางโลกหรือทางธรรมก็ตาม จะต้องแบ่งเวลาให้เหมาะแก่กิจที่จะต้องทำนั้น ๆ การงานจึงจะดำเนินไปโดยเป็นระเบียบเรียบร้อยดี ไม่ยุ่งย่งยุ่งเหยิง คั่งค้างอากุล ตลอดจนรู้จักกะเวลาและวางแผนการใช้เวลาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6) **ปรัสนูตดา ความเป็นผู้รู้จักประชุมชน** ความเป็นผู้รู้จักถิ่น รู้จักที่ชุมนุม รู้จักสังคม คือรู้จักว่าชุมชนหรือสังคมนั้นเป็นอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะเหมาะกับสังคมนั้นเพื่อให้สามารถเข้ากับชุมชนนั้น โดยไม่ก่อเหินหรือประหม่า เช่น เมื่อไปร่วมพิธีงานศพจะต้องแต่งกาย จะพูดและจะอย่างไร เมื่อเข้าวัดไปในพิธีทำบุญต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตัวอย่างไร จึงจะเหมาะสม จะวางตัวอย่างไรเมื่อพูดคุยกับพระสงฆ์องค์เจ้า อีกประการหนึ่ง คือความรู้การอันควรประพฤติปฏิบัติในถิ่นที่ชุมนุมและต่อชุมชนนั้นว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหาควรทำกิจริยาอย่างนี้ ควรต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ มีระเบียบวินัยอย่างนี้ มีวัฒนธรรมประเพณีอย่างนี้ มีความต้องการอย่างนี้ ควรเกี่ยวข้อง ควรสงเคราะห์ อนุเคราะห์ ควรรับใช้ ควรบำเพ็ญประโยชน์กับชุมชนและสังคมด้วย

7) **บุคคลปโรปรัชญูตดา ความเป็นผู้รู้จักเลือกคบบุคคล** เป็นผู้รู้จักบุคคล คือรู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ว่าควรคบหรือไม่ จะใช้ จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี และยังเป็นความสามารถอ่านคนออก โดยรู้จักบุคคลแต่ละคนว่ามีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร มีความสามารถในด้านใด มีคุณภาพเป็นอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบอะไร ใครควรคบหรือไม่

ควรคบอย่างไรซึ่งอาจจะเป็นคุณหรือเป็นโทษก็ได้ เมื่อรู้จักลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น ๆ เป็นอย่างไรแล้ว ก็สามารถที่จะปฏิบัติต่อเขาได้อย่างถูกต้อง

ดังนั้น สัมปรีชธรรม จึงมีความสำคัญ โดยเป็นคำจำกัดให้กำหนดง่าย ๆ ว่า **รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้สังคม รู้บุคคล** เป็นคุณธรรมที่ทำให้บุคคลเป็นคนดี โดยไม่ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด ฐานะ ความเป็นอยู่ หรือความมีการศึกษาสูง บุคคลใดเป็นผู้รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักความพอดี รู้จักเวลา รู้จักชุมชนหรือสังคม และรู้จักเลือกคบคน บุคคลนั้นก็สามารถที่จะเป็นคนดี เป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบ หรือเรียกว่า เป็นคนเต็มคน คนดีที่แท้ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริงของมนุษย์ที่อยู่ในสังคมร่วมกัน

6.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถพิจารณาอยู่ 5 ส่วน

1) **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็น การมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อ ความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2) **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน เน้นการมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่ในเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้ว จึงสร้างความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น สิ่งสำคัญคือความพอเพียงในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเอง และดำเนินชีวิตไปได้อย่างมีศักดิ์ศรีภายใต้อำนาจและความมีอิสระในการกำหนด ชะตาชีวิตของตนเอง ความสามารถในการควบคุมและจัดการเพื่อให้ตนเองได้รับการสนองตอบ ต่อความต้องการต่าง ๆ รวมทั้งความสามารถในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง กล่าวคือต้องลงมือปฏิบัติเอง

3) **การให้ความหมายหรือนิยาม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

(1) **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

(2) **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบและรอบด้านด้วย

(3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึง ความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4) **เงื่อนไขการตัดสินใจ** และการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน

(1) **เงื่อนไขความรู้** ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติต้องเน้นประสิทธิภาพเป็นสำคัญ

(2) **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

โดยการพัฒนาที่ตั้งบนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความปลอดภัย ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้และคุณธรรม เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตที่สำคัญจะต้องมีสติ ปัญญา และความเพียร ซึ่งจะนำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริง

แผนภาพที่ 1 เป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มี 3 ห่วงและ 2 เงื่อนไข

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสัปรีสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำข้อความจากข้อ 6.1 สัปรีสธรรมตามหลักพุทธเถรวาท และข้อ 6.2 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสังเคราะห์สรุปได้ ดังนี้

จากแผนภาพที่ 1 เป็นปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มี 3 ห่วงและ 2 เงื่อนไข ซึ่งเป็นรูปลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ และ 2 เงื่อนไข ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ (1) **พอประมาณ** คือความพอดีที่ไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่นด้วย (2) **มีเหตุผล** คือการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียง ต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ต้องตัดสินใจ โดยรอบด้าน ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะได้เป็นผลดีขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างมีสติและรอบคอบหรือรอบด้าน และ (3) **มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** คือการรู้จักตนเอง การรู้จักสังคมที่ตนอยู่ การรู้จักประเมินสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นกับตนเองหรือสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ซึ่งทำให้สามารถเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ได้ด้วยดี

โดยหลักสำคัญ 3 ประการดังกล่าว ซึ่งมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับหลักธรรมด้านสัปปริสธรรม อันหมายถึงธรรมของคนดี ธรรมของผู้สงบ ทำให้เห็นถึงคุณสมบัติข้อ “**ความมีเหตุผล**” ซึ่งตรงกับหลักธรรม**ธัมมัญญตา**และ**อัตถัญญตา** คือรู้จักเหตุ รู้จักหลักการต่าง ๆ รู้หลักความจริง รู้ว่าเหตุอันใดทำแล้วจะเกิดผลที่บุคคลต้องการสิ่งนั้น ๆ ส่วน**อัตถัญญตา** คือรู้จักผล รู้จักความมุ่งหมาย รู้ถึงจุดประสงค์ของการกระทำใด ๆ รู้เป้าหมายในการกระทำ รู้ว่าหลักการนี้ทำแล้วย่อมปรากฏผลอย่างไร การมีเหตุผลในการดำเนินชีวิตย่อมทำให้บุคคลมีหลักยึดไม่เดินหลงทาง แม้ระหว่างทางอาจเกิดปัญหาผลที่ได้อาจไม่ตรงกับที่คาดการณ์ไปบ้าง แต่เพราะมีหลักการในการดำเนินชีวิต ย่อมสามารถหาสาเหตุหรือต้นตอของปัญหาและสามารถนำมาแก้ไขได้

สำหรับ “**ความพอประมาณ**” ซึ่งสอดคล้องกับหลัก **อัตถัญญตา** **มัตถัญญตา** เป็นการรู้จักตนเองหรือประเมินตนเองได้เป็นอย่างดีชัดเจน การรู้จักลักษณะทางกายภาพ เพศ วัย ทำให้มีการบริโภคที่เหมาะสม ใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม การรู้จักความสามารถของตนเอง ความสามารถในการพัฒนาตนเอง ย่อมทำให้รู้จักประมาณในการตั้งเป้าหมายในชีวิตไม่ให้อู้อกเกินกว่าขีดความสามารถของตนเองจนเกินไป และความรู้จักประมาณ ความรู้จักพอดี รู้จักประมาณในการบริโภค รู้จักประมาณในการกระทำทุกอย่าง การรู้จักประมาณจะทำให้เราลดการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปอย่างเคร่งเครียดทำให้บีบคั้นตนเอง

โดย**รู้จักเวลา** (กาลัญญตา) คือการรู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม และรู้จักระยะเวลาที่เหมาะสมในการกระทำใดๆ เช่น รู้ว่าเวลานี้ควรทำงาน เวลานี้ควรพักผ่อนร่างกาย เวลานี้ควรผ่อนคลายจิตใจ รู้ว่าควรทำงานเป็นระยะเวลาเท่าไรจึงสัมฤทธิ์ผล เพื่อไม่ให้เข้าเกินจนไม่ทันการณ์หรือเร็วเกินไปจนไม่รอบคอบ ส่วน**การรู้จักบุคคล** (ปรัสนัญญา) คือความเป็นผู้รู้จักถิ่นฐานหมู่บ้านตน รู้จักที่ชุมชน รู้จักสังคม ซึ่งรู้จักว่าชุมชนหรือสังคมนั้นเป็นอย่างไร จะต้องปฏิบัติอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับสังคมนั้นเพื่อให้สามารถเข้ากับชุมชนนั้น โดยไม่ก่อเหินหรือประมาทในการวางตน สำหรับการ**รู้จักชุมชน** (บุคคลัญญา) คือเป็นผู้รู้จักบุคคล รู้จักและเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอัธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิงหรือหย่อนอย่างไร และรู้จักที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ว่าควรคบหรือไม่ จะใช้ จะ

ตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร จึงจะได้ผลดี และยังเป็นความสามารถอ่านคนออก โดยรู้จักบุคคลแต่ละคนว่ามีลักษณะนิสัยเป็นอย่างไร มีความสามารถในด้านใด มีคุณภาพเป็นอย่างไร ชอบหรือไม่ชอบอะไร ใครควรคบหรือไม่ควรคบอย่างไรซึ่งอาจจะเป็นคุณหรือเป็นโทษก็ได้ เมื่อรู้จักลักษณะนิสัยของบุคคลนั้น ๆ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์สัปปริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

1. การรู้เหตุ (อัมมัญญาตา)	}	ความมีเหตุมีผล
2. การรู้ผล (อัตถัญญาตา)		
3. การรู้ตน (อัตตัญญาตา)	}	ความพอประมาณ
4. รู้ประมาณ (มัตตัญญาตา)		
5. การรู้กาล (กาลัญญาตา)	}	มีภูมิคุ้มกันที่ดี
6. การรู้บุคคล (ปรัสนัญญาตา)		
7. การรู้ชุมชน (ปุคคลัญญาตา)		

แผนภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์สัปปริสธรรมเจ็ดกับสามห่วงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ดังนั้น การชีวิตประจำวันของชุมชนและสังคมหลักธรรมสัปปริสธรรมเจ็ดและการมีเหตุมีผลกับการใช้จ่ายเพื่อดำเนินชีวิตมีความพอประมาณจะทำให้ “**มีภูมิคุ้มกันที่ดี**” ซึ่งเป็นไปตามหลัก **กาลัญญาตา ปรัสนัญญาตาและปุคคลัญญาตา** กล่าวคือ กาลัญญาตา รู้จักช่วงเวลาว่าตนเองจะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร รู้ถึงความสามารถ ข้อดีข้อด้อยของตนเอง ปรัสนัญญาตา ความรู้จักบริษัท รู้จักชุมชน รู้จักสังคม รู้ว่าสังคครอบตัวเป็นอย่างไร รู้ว่าจุดไหนคือโอกาส รู้ว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รู้จักธรรมชาติของคนในสังคมนั้น ๆ ว่ามีพฤติกรรมอย่างไร มีธรรมเนียมอย่างไร ปุคคลัญญาตา ความรู้จักบุคคล รู้จักความแตกต่างของนิสัยของคนแต่ละคน รู้จักความสามารถของคนแต่ละคน รู้ข้อดีข้อด้อยของคนแต่ละคน รู้ว่าคนประเภทใดควรคบหาสมาคมหรือคนประเภทใดควรอยู่ให้ห่าง และกาลัญญาตา คือ การรู้จักกาลเทศะ รู้ว่าเวลาไหนควรพูดเวลาไหนควรฟัง เวลาไหนควรกระทำการใด ๆ คาดการณ์ได้ว่าในกาลข้างหน้าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อหาทางในการปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น การรู้จักตนเอง การรู้จักผู้อื่น การรู้จักสังคมที่เราอาศัยอยู่ อาศัยความรู้เหล่านี้ประเมนพร้อมกับการเวลาจะทำให้เราสามารถคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างใกล้เคียง ทำให้เราเป็นคนที่ทันต่อโลก ทันต่อยุคสมัย ยากต่อการหลอกลวง ยากต่อการล้มเหลว ฉะนั้น หลักเศรษฐกิจ

พอเพียงจึงเป็นหลักดำเนินชีวิตที่มีจุดประสงค์เดียวกันกับหลักธรรมสัปปุริส-ธรรมเจ็ด คือหลักดำเนินชีวิตที่เป็นไปเพื่อให้มีชีวิตอันสงบสุข มีความมั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

8. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความสัมพันธ์สัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงสรุปได้ดังนี้

1) โดยหลักสัปปุริสธรรมตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทที่พุทธศาสนิกชนชาวไทยใช้ในปัจจุบัน โดยพุทธศาสนิกชนชาวไทยบางส่วนได้ดำเนินชีวิตประจำวัน คือการรู้เหตุผลในการใช้จ่ายอย่างประหยัด การรู้ว่าตนมีรายได้เท่าไรและควรจะใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นเพราะต้องรู้ประมาณตนเอง ส่วนการรู้กาลเวลาที่เหมาะที่ควรทำ การรู้บุคคลที่ควรคบหาสมาคมด้วยและการรู้จักชุมชนที่ตนอยู่ร่วมในสังคม โดยทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์แบบหรือเรียกว่าเป็นคนเต็มคน คนดีที่แท้หรือเป็นสัตบุรุษ ซึ่งถือว่าเป็นสมาชิกที่ดีมีคุณค่าอย่างแท้จริงของ มนุษย์ที่อยู่ในสังคมร่วมกัน

2) ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนคนไทยบางกลุ่มยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องมา คือความมีเหตุผล เป็นการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ ส่วนความพอประมาณ เป็นความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทั้งการผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ สำหรับการปฏิบัติอย่างมีเหตุมีผล และมีความพอประมาณ ซึ่งทำมีภูมิคุ้มกันที่ดีเพราะเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบภายนอกที่คาดคิดหรือมีการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และระยะยาวไกล

3) สำหรับองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลักสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีเหตุผลกับการใช้จ่ายเพื่อดำเนินชีวิตที่มีความพอประมาณจะทำให้มีภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งเป็นไปตามหลักกาลัญญตา ปริสญญตาและปุคคัลญญตา คือกาลัญญตา รู้จักช่วงเวลาว่าตนเองจะดำเนินชีวิตประจำวันอย่างไร รู้ถึงความสามารถ ข้อดีข้อด้อยของตนเอง ปริสญญตา ความรู้จักชุมชนและสังคม รู้ว่าสังคมนั้นเป็นอย่างไร รู้ว่าจุดไหนคือโอกาส รู้ว่าสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร รู้จักธรรมชาติของคนในสังคมนั้น ๆ ว่ามีพฤติกรรมอย่างไร มีธรรมเนียมอย่างไร ปุคคัลญญตา ความรู้จักบุคคล รู้จักความแตกต่างของนิสัยของคนแต่ละคน รู้จักความสามารถของคนแต่ละคน ส่วนกาลัญญตา คือรู้จักกาลเทศะ รู้ว่าเวลาไหนควรพูด เวลาไหนควรฟัง เวลาไหนควรกระทำการใด ๆ คาดการณ์ได้ว่าในกาลข้างหน้าสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เพื่อหาทางในการปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น การรู้จักตนเอง การรู้จักผู้อื่น การรู้จักสังคมที่ตนอาศัยอยู่ ความรู้เหล่านี้ประเมินพร้อมกับกาลเวลาจะทำให้

ให้เราสามารถคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างใกล้เคียง ทำให้เราเป็นคนที่ทันต่อโลก ทันต่อยุคสมัย ซึ่งหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นหลักดำเนินชีวิตที่มีจุดประสงค์เดียวกันกับหลักธรรมสัปปุริสธรรมเจ็ด สามารถดำเนินชีวิตให้มีความสุขและมีความมั่นคงยั่งยืนได้ยาวนาน

9. ข้อเสนอแนะ

จากผลการสังเคราะห์ความสัมพันธ์สัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงมีข้อเสนอ 3 ประการ ดังนี้

9.1 การเสนอแนะเชิงนโยบาย

ด้วยสัปปุริสธรรมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจน ดังนั้นหน่วยงานหรือองค์กรเกี่ยวข้องกับชุมชนควรจะได้ศึกษาทำความเข้าใจและนำไปส่งเสริมเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนสืบไป

9.2 การเสนอแนะให้ประยุกต์ใช้

การนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปปรับใช้โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับบุคคล(ปรัสนัญดา) ทั้งนี้ให้รู้จักถิ่นฐานหมู่บ้านหรือชุมชนสังคมอย่างชัดเจนจึงจะสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุดหรือประเด็น โดยเน้นพัฒนาให้ชุมชน/สังคมในท้องถิ่นให้มีคุณธรรม จริยธรรม ทั้งนี้เพราะปัจจุบันมักได้ทราบข่าวอยู่บ่อยครั้งที่ชุมชนท้องถิ่นขาดคุณธรรม ศีลธรรม ไปมาก

9.3 การเสนอแนะให้ทำวิจัยครั้งต่อไปที่อาจมีขึ้น

- 1) การทำวิจัยในลักษณะต่อยอดในเรื่องที่เกี่ยวกับสัปปุริสธรรม 7 ประการ
- 2) การทำวิจัยในเชิงคุณภาพเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 3) การทำวิจัยในเชิงปริมาณที่เกี่ยวกับสัปปุริสธรรม 7 ประการ

10. การอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2564). **เปิดผลวัดใจคนไทยช่วงโควิด – 19 พบ 4 เรื่องใหญ่**. เข้าถึงได้จาก:

<https://www.dmh.go.th/news – dmh/view.aspx?id=31154>. (วันที่ค้นข้อมูล: 17 ธันวาคม 2564).

เฉลิมรัตน์ จันทระเดชา. (2557). **ภาวะผู้นำแบบผู้รับใช้ในโรงพยาบาลเอกชนการนิยามนโนทัศน์และพัฒนาเครื่องมือวัด**, Journal of Behavioral Science. 20 (2) : 1– 17. ขณะพงษ์กล้าสกิจ.

ชาญวิทย์ วสันต์ธนารัตน์ และธีรธรรม วุฑฒิวัตรชัยแก้ว. (2559). **องค์กรแห่งความสุข**.

กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.).

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. (2539). สืบค้นวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2566.

จาก <http://thailandindustry.blogspot.com/2012/09/industry.html>

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต).(2552). **พุทธธรรม**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2555). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 เฉลิมพระเกียรติ**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา

7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน.

อภิรักษ์ จันทะนี. (2565). **ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูง**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

การบริหารจัดการหลักสูตรตามกฎกระทรวง อว.2565

ว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน

Curriculum management according to Ministerial Regulations 2022

Concerning the standards for learning outcomes in 4 areas

พระครูสิทธิวิชิตโสภิต, ดร.

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูอาทรวิชิตกิจ, ดร.

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูโกศลวิชิตกิจ, ดร.

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนี

วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

อาจารย์ อาคม จันทะนี

รองผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการ มูลนิธิส่งเสริมวิชาการ อำเภอเมือง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เริ่มดำเนินการจัดศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของกฎกระทรวง อว. 2565 ตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การศึกษา (2) เพื่อศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล (3) เพื่อเสนอองค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบัณฑิตศึกษาในการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 ท่าน ผลศึกษาสรุปได้ดังนี้

สำหรับอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรที่ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2558 ส่วนใหญ่ยังปฏิบัติไปตามกรอบมาตรฐานแห่งชาติ(มคอ./TQF) พ.ศ.2552 แม้ว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาหรือปรับปรุงภายหลังกฎกระทรวง อว.ประกาศใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2565 เป็นต้นมา แต่ทว่าอาจารย์ที่รับผิดชอบหลักสูตรหรือประจำหลักสูตรฯ ยังไม่เข้าใจดีที่จะปฏิบัติตามกฎกระทรวง อว.2565 ว่าด้วย “ผลลัพธ์การเรียนรู้”

4 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านจริยธรรม และด้านลักษณะบุคคล ทั้งนี้ไม่มีตัวอย่างเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติฯ ดังเช่น คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2557

กรณีที่หลักสูตรพัฒนาหรือปรับปรุงภายหลังวันที่ 27 กันยายน 2565 เป็นต้นมาพบว่า ส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานของกฎกระทรวง อว.2565 กล่าวคือ (1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ (LO) โครงสร้างหลักสูตร (PLO) และรายวิชา (CLOs) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (OBE) วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน (Outcome) และระบบกลไกการพัฒนาและบริหารคุณภาพหลักสูตร เนื่องจากไม่มีแนวปฏิบัติอย่างชัดเจนนั่นเอง

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร ผลลัพธ์การเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research are (1) to study the problems and obstacles following the initiation of education according to the standard criteria of the Ministry of Education Regulations 2022 according to the educational outcome standard criteria (2) to study the process of complying with the outcome standard criteria. Learning in 4 areas: knowledge, skills, ethics and personal characteristics (3) to present knowledge gained from following the standards for graduate learning outcomes in response to the needs of students and stakeholders. Broken. By studying relevant documents and conducting in-depth interviews with 20 experts or experts, the results of the study can be summarized as follows.

For teachers responsible for programs that follow the 2015 Graduate Program Standards Most still follow the National Standards Framework (TQF/TQF) 2009, although the curriculum has been developed or improved. After the ministerial regulations the announcement came into effect from 1 April 2022 onwards. However, the teachers responsible for the curriculum or the curriculum Still don't understand well how to comply with the Royal Thai Government Regulations 2022 regarding "Learning Outcomes" The 4 aspects are knowledge, skills, ethics, and personal characteristics. However, there is no example to use as a guideline for practice, such as the manual for internal educational quality assurance. Higher Education Level 2014.

In the case that the curriculum is developed or improved after 27 September 2022 onwards, it is found that Most of them did not follow the standard criteria of the Ministerial Regulation A.W.2022, namely (1) learning outcomes (LO), curriculum structure

(PLO) and courses (CLOs), learning process organization (OBE), methods for measuring and evaluating students (Outcome), and systems and mechanisms for developing and managing curriculum quality Because there are no clear guidelines.

Keywords: Management, Curriculum standards, Learning outcomes

1. ความนำ

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การศึกษา (Outcome Based Education: OBE) ในการตรวจสอบหลักสูตรและการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อการรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษาในหลักสูตรการศึกษา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ ตอบสนองความต้องการผู้มีส่วนได้เสียอย่างมีประสิทธิภาพและการจัดการศึกษาที่ประกันผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในกรอบการออกแบบและให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ตลอดจนประกันคุณภาพการจัดการศึกษา โดยดำเนินการควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางที่ออกแบบไว้ และปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ในทุกกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ การรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการแต่งตั้งหรือมอบหมายผู้ตรวจสอบและการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 โดยนำหลักการการบริหารคุณภาพ และระบบบริหารงานที่เป็นสากล มาประยุกต์ใช้กับการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ในบริบทของประเทศไทย สถาบันอุดมศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ในการผลิตบัณฑิตให้ได้ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรระดับอุดมศึกษา โดยการออกแบบหลักสูตรฯ และพัฒนาระบบและกลไกหรือวิธีการ พร้อมหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อให้การตรวจสอบหลักสูตร (ตรวจเอกสารใช้เวลา 120 วัน) และตรวจสอบ (ตรวจติดตามที่จัดการเรียนการสอนสภาพจริง) ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษาแต่ละหลักสูตรฯ เพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษาในแต่ละหลักสูตร ซึ่งการตรวจติดตามคุณภาพการศึกษา เช่น กรณียุทธศาสตร์ระดับปริญญาตรี 2 ปี ปริญญาโท 1 ปี และปริญญาเอก 1 ปี 6 เดือน เป็นต้น

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เริ่มดำเนินการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของกฎกระทรวง อว. 2565 ตามเกณฑ์ผลลัพธ์การศึกษา (OBE)

2.2 เพื่อศึกษาขั้นตอนการปฏิบัติตามมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านจริยธรรม และด้านลักษณะบุคคล

2.3 เพื่อวิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบัณฑิตศึกษาในการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และเสนอวิธีการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพและพัฒนามาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

3. ขอบเขตของการวิจัย

โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 20 ท่าน

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานกระทรวง อว.2565 ตามมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ ซึ่งมี 4 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านจริยธรรม และด้านลักษณะบุคคล รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึก

3.2 ขอบเขตด้านเวลา

ใช้เวลาศึกษาค้นคว้าและการสัมภาษณ์ช่วงเดือนกันยายน - พฤศจิกายน พ.ศ.2566

4. นิยามศัพท์เฉพาะในการวิจัย

การบริหารจัดการ หมายถึง กำหนดนโยบาย วางแผน จัดองค์การ ประสานงาน และควบคุมคุณภาพ

มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา หมายถึง ข้อกำหนดขั้นต่ำเกี่ยวกับคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา การดำเนินการ ผลลัพธ์ คุณภาพ และเกณฑ์อื่นในการจัดการศึกษา สถาบันอุดมศึกษา

มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา หมายถึง มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วยมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลลัพธ์การเรียนรู้ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาฝึกอบรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ หรือการเรียนรู้จริงในที่ทำนาระหว่างการศึกษา

คุณภาพหลักสูตร หมายถึง มีครบถ้วนตามเกณฑ์ ถูกต้อง สอดคล้อง เหมาะสมทุกรายการ

ระบบการบริหารจัดการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการกระบวนการต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ **การวางแผนคุณภาพ (Quality Planning)** **การควบคุมคุณภาพ (Quality Control)** และ **การปรับปรุงคุณภาพ (Quality Improvement)**

อาจารย์ประจำหลักสูตร หมายถึง อาจารย์ที่มีคุณวุฒิตรงหรือสัมพันธ์กับสาขาของหลักสูตรที่เปิดสอน ซึ่งมีหน้าที่สอนและค้นคว้าในสาขาวิชาที่ตนประจำอยู่ ทั้งนี้ สามารถเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรหลายหลักสูตรในเวลาเดียวกัน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร หมายถึง อาจารย์ประจำหลักสูตรที่มีภาระหน้าที่ในการบริหารและพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ตั้งแต่การวางแผน การควบคุมคุณภาพ การติดตาม

ประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ต้องอยู่ประจำหลักสูตรตลอดระยะเวลาที่จัดการศึกษา โดยจะเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรเกินกว่า 1 หลักสูตรในเวลาเดียวกันไม่ได้ ยกเว้น พหุวิทยาการหรือสหวิทยาการให้เป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้อีกหนึ่งหลักสูตร และเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรทั้งปริญญาโทกับปริญญาเอกที่มีชื่อในสาขาวิชาเหมือนกันได้

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1 ได้ทราบปัญหาและอุปสรรคตามที่เริ่มดำเนินการจัดการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของกฎกระทรวง อว.2565 ตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การศึกษา

5.2 ได้ทราบถึงขั้นตอนการปฏิบัติตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้านคือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านจริยธรรม และด้านลักษณะบุคคล

5.3 ทำให้ได้รับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิเคราะห์ตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบัณฑิตศึกษา และสามารถเสนอสถาบันอุดมศึกษาเพื่อบริหารจัดการหลักสูตรให้มีคุณภาพและพัฒนามาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษาให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การบริหารจัดการหลักสูตรตามกฎกระทรวง อว.2565 ว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสนับสนุน เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เริ่มตั้งแต่การวางแผนใช้หลักสูตร การนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร โดยใช้ทรัพยากรการบริหารให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการบริหารและการจัดการหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็น การศึกษาในระดับสูงสุด และเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับชาติ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในการผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพ ตอบสนองการพัฒนาและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งมีการให้ความหมายถึงมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามกฎกระทรวง อว. 2565 ข้อ 3 มีดังนี้

มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นข้อกำหนดขั้นต่ำเกี่ยวกับคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา การดำเนินการ ผลลัพธ์ คุณภาพ และเกณฑ์อื่นในการจัดการศึกษาสถาบันอุดมศึกษา

6.1 หลักการและแนวคิดการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา

การรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามประกาศ คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการแต่งตั้งหรือมอบหมายผู้ตรวจสอบและการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2565 โดยนำหลักการการบริหารคุณภาพ และระบบบริหารงานที่เป็นสากล มาประยุกต์ใช้กับการตรวจสอบ

และรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ในบริบทของประเทศไทย สถาบันอุดมศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ ในการผลิตบัณฑิต/มหาบัณฑิต/ดุษฎีบัณฑิต ให้ได้ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรระดับอุดมศึกษา โดยการออกแบบหลักสูตรฯ และพัฒนาระบบและกลไก มีหลักฐานเชิงประจักษ์ โดยหลักการ เป็นการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา โดยพิจารณาหลักสูตรการศึกษาตามหลักการพื้นฐาน 5 ประการ ดังนี้

(1) การมุ่งเน้นผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Customer and Stakeholder Focus) การดำเนินการที่มุ่งเน้นการตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังทั้งในปัจจุบันและอนาคตของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย และพยายามดำเนินการให้ได้เหนือความคาดหวัง (Beyond Expectation)

(2) การดำเนินงานเชิงกระบวนการ (Process Approach) การดำเนินการที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ ที่ต้องการ โดยมีการถ่ายทอดให้เกิดความเข้าใจกระบวนการและจัดการกระบวนการต่าง ๆ ให้มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

(3) การตัดสินใจบนหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-Based Decision Making) การดำเนินการบนพื้นฐานของการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลที่แสดงถึงหลักฐานเชิงประจักษ์ ซึ่งต้องแสดงให้เห็นถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ของผู้เรียน ตามที่หลักสูตรการศึกษาได้ออกแบบไว้และตามที่มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ให้ผู้สำเร็จการศึกษามี “ผลลัพธ์การเรียนรู้ อย่างน้อย 4 ด้าน”

(4) การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) ดำเนินงานภายใต้หลักการของการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อการรักษาไว้ซึ่งความพึงพอใจและความมั่นใจของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ต้องทำได้เหนือที่คาดหวัง (Beyond Expectation)

(5) การมุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes Focus) การดำเนินงานเพื่อให้เกิด “ผลลัพธ์การเรียนรู้” โดยกำหนดเป้าหมายเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง การออกแบบกระบวนการ และการติดตามประเมินผลให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้ง 4 ด้าน

6.2 โดยกฎกระทรวง อว.2565 ได้ยกตัวอย่างอธิบายไว้ดังนี้

1) **ความรู้ (Knowledge)** หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ที่เกิดจากหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและเพียงพอต่อการนำไปปฏิบัติ หรือต่อยอดความรู้ในการประกอบอาชีพ ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม และพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล โครงสร้างของความรู้สำหรับแต่ละระดับคุณวุฒิ มีดังนี้

(1) **ความรู้เชิงสาระ/หลักการ** ความรู้เชิงกระบวนการ และความรู้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

(2) **ความรู้ที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยง** การปรับใช้ การต่อยอดความรู้ที่นำไปสู่การพัฒนาและการทำงานร่วมกัน

“การสร้างสิ่งใหม่ (ปริญญโท)” หมายถึง กระบวนการวิจัยและพัฒนา ซึ่งทำให้ได้ผลผลิตใหม่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ สิ่งของ กระบวนการ ระบบ แนวคิด อันเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากความรู้ ความคิดริเริ่ม หรือความคิดสร้างสรรค์ใหม่ หรือมีการพัฒนา ต่อยอด ประยุกต์ และปรับปรุง ให้สามารถใช้ได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทใหม่ วิถีชีวิตใหม่ หรือความต้องการใหม่

“การสร้างองค์ความรู้ใหม่ (ปริญญเอก)” หมายถึง กระบวนการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาการวิจัยประเภท ต่าง ๆ ซึ่งทำให้ได้ผลผลิต หรือข้อค้นพบจากการวิจัย เป็นแนวคิด ทฤษฎี หรือสาระความรู้ใหม่ที่จะใช้ในการส่งเสริมหรือพัฒนาศาสตร์ในสาขานั้น หรือส่งเสริมให้เกิดการสร้างศาสตร์ใหม่แบบบูรณาการ

2) **ทักษะ (Skills)** หมายถึง ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้ ฝึกฝนปฏิบัติให้เกิดความแคล่วคล่อง ว่องไว ชำนาญ เพื่อพัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพหรือวิชาการ พัฒนาดิน และพัฒนาสังคม สำหรับการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล โครงสร้างของทักษะสำหรับแต่ละระดับคุณวุฒิ มีดังนี้

(1) **ทักษะการปฏิบัติงานตามวิชาชีพ หรือตามศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง**

(2) **ทักษะทั่วไป** ประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ ทักษะส่วนบุคคล ทักษะการทำงาน ร่วมกับผู้อื่นที่นำไปสู่การพัฒนางาน วิชาชีพ การดำรงชีวิตและการทำงานเพื่อสร้างสรรค์องค์กรและสังคม ซึ่งเหมาะสมกับการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล หลักสูตรต้องอ้างอิงทักษะจากกรอบแนวคิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และ Top 10 Skills ของ World Economic Forum

3) **จริยธรรม (Ethics)** หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำระดับบุคคลที่สะท้อนถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม ศีลธรรม และจรรยาบรรณ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและส่วนตน ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น โครงสร้างของจริยธรรมสำหรับแต่ละระดับคุณวุฒิ มีดังนี้

(1) **การกระทำที่เป็นไปตามกฎกติกา และเกิดประโยชน์ต่อสังคม**

(2) **การหลีกเลี่ยงการกระทำสิ่งที่ไม่ดีกฎกติกาของสังคม และไม่ทำผิดกฎหมาย** ทั้งนี้ หลักสูตรต้องกำหนดจริยธรรมที่เหมาะสมกับสาขาวิชาในแต่ละระดับคุณวุฒิ และจริยธรรมเฉพาะวิชาชีพที่กำหนดโดยสภาวิชาชีพ หรือประชาคมวิชาชีพ หรือ จรรยาบรรณในการประกอบอาชีพ

4) **ลักษณะบุคคล (Character)** หมายถึง บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ค่านิยม ที่สะท้อนคุณลักษณะเฉพาะศาสตร์ วิชาชีพ และสถาบัน โดยพัฒนาผ่านการเรียนรู้ และการฝึกประสบการณ์จากหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมกับแต่ละระดับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โครงสร้างของลักษณะบุคคลสำหรับแต่ละระดับคุณวุฒิ มีดังนี้

(1) **ลักษณะบุคคลทั่วไป** การพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ค่านิยมเป็นผู้ที่มีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน

(2) ลักษณะบุคคลตามวิชาชีพ ตามศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

6.3 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพ

เต็มมิ่ง (TQM: W. Edwards Deming, 1900-1993) ได้พัฒนาทฤษฎีบริหารจัดการคุณภาพ **ทั้งองค์กร** โดยเน้นการบริหารคุณภาพเป็นการจัดระบบการทำงาน เพื่อให้ผลงานได้สร้างความพอใจ ความประทับใจและความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งแบ่งระดับการดำเนินงานไปตามระดับของบุคลากรในองค์กรได้ 3 ระดับ ดังนี้

1) **การบริหารคุณภาพ** เป็นผู้กำหนดทิศทางหรือแนวทางอย่างกว้าง ๆ ในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นภารกิจของผู้บริหารระดับสูงสุดในองค์กร

2) **การจัดการคุณภาพ** เป็นการนำนโยบายคุณภาพมากำหนดข้อปฏิบัติให้เป็นเป้าหมาย ด้านคุณภาพ และต้องมีการกำหนดเป็นแผนคุณภาพสำหรับการดำเนินงานต่อไป ซึ่งจะเป็นภารกิจของผู้จัดการหรือบริหารระดับรองลงมา

3) **การดำเนินงานให้เกิดคุณภาพ** เป็นหน้าที่การปฏิบัติงานให้บรรลุผลหรือเป้าหมายที่เป็นไปตามคุณภาพ ซึ่งจะต้องตรวจติดตาม ปรับปรุงแก้ไข และการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

โดย วงจรเต็มมิ่ง (Deming Cycle) หรือวงคุณภาพ PDCA” จึงมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan : P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do : D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check : C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act : A)

ดริคเกอร์ (Peter F. Drucker, 1954-2005) ได้อธิบายว่า “การจัดการคือศาสตร์และศิลป์ ในการทำงานให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยฝีมือบุคคลอื่น” ซึ่งดริคเกอร์ ได้กล่าวว่า “ในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันทรัพยากรที่สำคัญที่สุดไม่ใช่เรื่องแรงงาน เงินทุนหรือที่ดินอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องของความรู้” โดยทฤษฎีการจัดการ ที่เน้นการจัดการในยุคใหม่ มี 4 ข้อ ดังนี้

1) การวางแผน (Planning)

2) การจัดองค์กร (Organizing)

3) การนำหรือจูงใจ (Leading)

4) ควบคุมคุณภาพ (Control)

อภินันท์ จันตะนิ (Aphinant Chantane, 2563) ได้พัฒนา “**ทฤษฎีการบริหารจัดการ**” ขึ้น พ.ศ.2563 (ซึ่งได้จดลิขสิทธิ์ไว้ที่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ย.2563) โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนได้ทุกระดับ ดังนั้น “**ทฤษฎีการบริหาร**

จัดการ - PPOCC” จึงเป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปประยุกต์ในองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและองค์กรทางธุรกิจ ได้ดังนี้

นโยบาย (Policy) เป็นแนวทางอย่างกว้าง ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนนโยบายสาธารณะ เป็นนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นแนวทางหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อการตัดสินใจในด้านใดด้านหนึ่งภายใต้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการหรือแนวทางที่จะปฏิบัติงานไว้ ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนจบ ให้ครอบคลุมทุกกระบวนการ เป็นแนวทางที่วางไว้สำหรับการทำงานในอนาคต ซึ่งการวางแผนนี้จะเกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์บวกกับจินตนาการในการบริหารจัดการที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อดำเนินการต่อไป

การจัดองค์การ (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์กร ตำแหน่ง หน้าที่ และความรับผิดชอบ พร้อมจำนวนบุคลากรในองค์กร ให้ครอบคลุมการทำงานครบทุกขั้นตอนตามกระบวนการ และการจัดโครงสร้างของระดับตำแหน่ง เพื่อจัดลำดับการบริหารและสั่งการให้มีประสิทธิภาพ

การประสานงาน (Coordinating) เป็นการสื่อสารกับหน่วยงานภายในและภายนอกองค์การ เพื่อเชื่อมโยงงานตลอดจนการปฏิบัติการทุกอย่างรวมไปถึงกำลังคนที่หน่วยให้ทำงานเข้ากันได้ กำกับให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน อำนวยให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่วางไว้

การควบคุม (Controlling) เป็นการควบคุมคุณภาพในผลงาน กำกับตลอดจนบริหารจัดการทุกอย่างให้สำเร็จตามจุดประสงค์ของแผนที่วางไว้ การกำกับและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบที่กำหนดไว้ ทั้งในเรื่องของกรอบเวลา มาตรฐานการปฏิบัติการ ขั้นตอนการทำงาน รวมไปถึงการประสานงานทุกฝ่ายดำเนินงานไปอย่างราบรื่น การควบคุมนี้ยังรวมไปถึงการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของทุกระดับ

7. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการหลักสูตรตามกฎหมาย อว.2565 ว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน” ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ตามลักษณะการศึกษารวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสังเคราะห์เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งเสนอวิธีการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพและพัฒนามาตรฐานอย่างต่อเนื่อง

7.1 กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากกฎระเบียบและประกาศจากกระทรวงการ

อุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม พ.ศ.2565 และประกาศ รวมทั้งข้อบังคับของมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2566

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสารบทความทางวิชาการและทางเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนข้อมูลทางวิชาการที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรตามกฎกระทรวง อว.2565 ว่าด้วยเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิฯ จำนวน 20 ท่าน ประกอบด้วยนักวิชาการ ผู้อำนวยการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา (ระดับปริญญาโท และปริญญาเอก) รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

7.2 ลักษณะข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลด้วยทฤษฎีสามเฝ้า ซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง วิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ทั้งนี้กระทำก่อนทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลเป็นองค์ความรู้ต่อไป

โดยของเกณฑ์การพิจารณารายประเด็น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

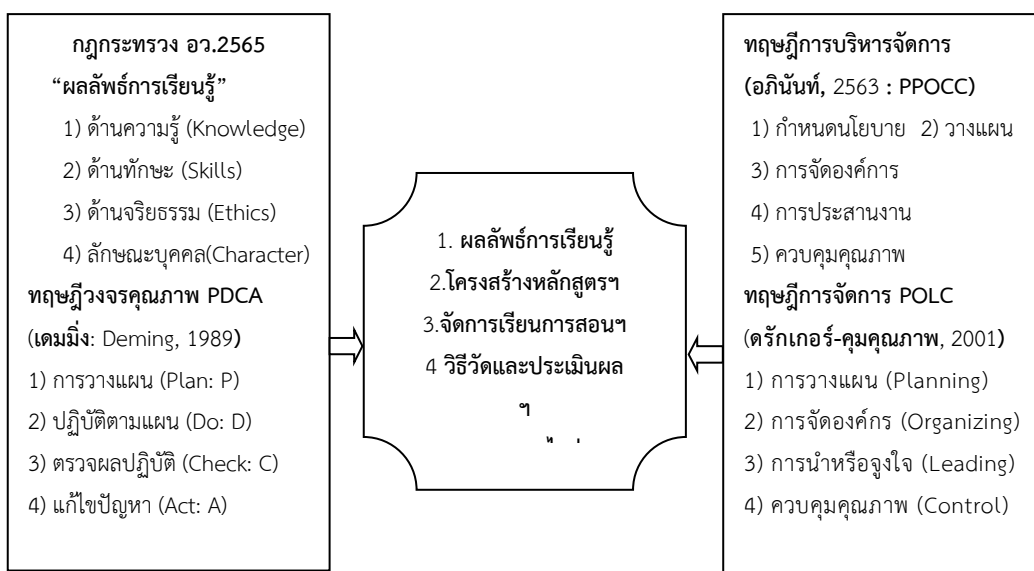
ผลการพิจารณา	ความหมาย
ผ่าน	-มีหลักฐานเชิงประจักษ์ และผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด และประเด็นการพิจารณาที่กำหนดครบถ้วน
ต้องปรับปรุง	-ไม่ปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์หรือผลการดำเนินงานไม่ครบถ้วนตามหลักการ แนวคิด และประเด็นการพิจารณาที่กำหนด โดยต้องปรับปรุงตามข้อเสนอแนะภายในเวลาที่กำหนด
ไม่ผ่าน	-ไม่ปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์หรือผลการดำเนินงานไม่ครบถ้วนตามหลักการ แนวคิด และประเด็นการพิจารณาที่กำหนด

ผลการรับรองมาตรฐานฯ	ความหมาย
รับรอง	-หลักสูตรการศึกษาดำเนินการได้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ และมีผลการพิจารณารายประเด็นในระดับ “ผ่าน” ทั้ง 5 ข้อ
ไม่รับรอง	-หลักสูตรการศึกษาดำเนินการไม่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ หรือมีผลการพิจารณารายประเด็นในระดับ “ไม่ผ่าน” อย่างน้อย 1 ข้อ

8. การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้ดำเนินการจนครบทุกขั้นตอน โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 20 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตการวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยสรุปผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิฯ ได้ข้อมูลครบถ้วนและเหมาะสมที่สามารถนำไปสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ได้อย่างชัดเจน

ดังแสดงเกณฑ์ตัดสินและรับรองมาตรฐานหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา ตามแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานหลักสูตรตามเกณฑ์มาตรฐานฯ 5 ประการ

9. สรุปผลการวิจัย

สำหรับการเกณฑ์การตัดสินการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษาในหลักสูตรการศึกษา ตามกฎกระทรวง อว.2565 ซึ่งเกณฑ์พิจารณาแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ [] ผ่าน [] ต้องปรับปรุง [] ไม่ผ่าน

1) ผลลัพธ์การเรียนรู้

➤ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของผลลัพธ์การเรียนรู้แต่ละด้านระหว่างเรียน และมีการสะสมจนมีแนวโน้มที่มั่นใจได้ว่าจะบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้โดยรวมที่กำหนดในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เช่น ผู้เรียน/บัณฑิต มีความรู้ ทักษะ จริยธรรม ลักษณะบุคคล ผู้เรียนแต่ละรายวิชา (คำอธิบายรายวิชา) ซึ่งแบ่งออกเป็นบทต่าง ๆ โดยในแต่ละบท มีหัวข้อหลัก หัวข้อรอง และหัวข้อย่อยๆ ได้รับความรู้ที่ทำให้สามารถนำไปอธิบายได้หรือนำไปสู่การปฏิบัติจนกระทั่งเกิดทักษะ หรือสามารถนำไปปฏิบัติได้ รวมทั้งส่งผลให้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมดีขึ้น และทำให้ผู้เรียน/บัณฑิตได้พัฒนาบุคลิก และลักษณะนิสัยที่ดี มีค่านิยมใฝ่รู้ใฝ่เรียนทางวิชาการเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

2) โครงสร้างหลักสูตร (PLO) และรายวิชา (CLOs)

➤ หลักสูตรการศึกษามีการกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและวิธีการได้มาซึ่งความต้องการและความคาดหวังอย่างไร เพื่อนำไปสู่การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ ที่สะท้อนความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ครอบคลุมตามมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ และสะท้อนเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนทั้งระยะสั้นและระยะยาว (ตามที่มีในกฎกระทรวง อว.2565 และประกาศ กมอ.2565) เช่น หลักสูตรได้พัฒนาขึ้นตามผลการสำรวจความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งครอบคลุมตามมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ ทั้งแก้ปัญหาในระยะสั้นและตอบสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้เสียในระยะยาวด้วย

➤ การออกแบบโครงสร้างหลักสูตรการศึกษาและรายวิชา หรือโมดูลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของแต่ละหลักสูตรอย่างไร ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ลักษณะบุคคลทางวิชาการและวิชาชีพได้จริง เช่น สัมภาษณ์/สังเกตผู้เรียนและตรวจกิจกรรม (Active learning) รายงานหรือชิ้นงานฯ รวมทั้งสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นต้น

3) การจัดกระบวนการเรียนรู้

➤ การจัดกระบวนการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้การปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดกรอบคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ได้มีวิธีดำเนินการอย่างไร เช่น ตรวจเอกสารเกี่ยวกับ “ระบบบริหารจัดการคุณภาพหลักสูตร/สาขาวิชา” (ดังตัวอย่างแผนภาพที่ 1)

และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้รับผิดชอบและบุคลากรที่เกี่ยวข้องฯ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบระบบบริหาร
คุณภาพ

ได้แก่ 1) การวางแผนคุณภาพ (Quality Planning)

2) การรักษาคุณภาพ (Quality Maintaining)

3) การควบคุมคุณภาพ (Quality Control)

➤ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ทำให้มั่นใจได้อย่างไรว่า ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้
กับโลกของการทำงานจริงได้ และตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
และสอดคล้องกับ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ตามที่กำหนดไว้ เช่น มีการทวนสอบรายวิชาที่เรียน (ภายใน 30
วัน ภายหลังสิ้นสุดแต่ละภาคเรียน) และการตรวจสอบในแต่ละปีการศึกษา (ปริญญาโท 1ปี ปริญญาเอก
1.5 ปี) รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เมื่อเรียนครบรายวิชาในหลักสูตรฯ
เพื่อให้การ รับรองมาตรฐานหลักสูตร/สาขาวิชาฯ (ตามที่กำหนดไว้ข้อ 2)

4) วิธีการวัดและประเมินผลผู้เรียน

➤ การออกแบบการวัดและประเมินผลผลลัพธ์การเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนมีวิธีการ
เครื่องมือ และการกำหนดเกณฑ์การตัดสินผลที่น่าเชื่อถืออย่างไร เพื่อให้สามารถสะท้อนผลลัพธ์การ
เรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน เช่น ทดสอบความรู้ โดยให้ผู้เรียนรายวิชาในหลักสูตร/สาขาวิชา อธิบาย
เนื้อหาสาระในรายวิชาที่เรียนในแต่ละภาคการศึกษา และรายวิชา(ในหลักสูตร)ที่สามารถนำไปสู่การ
ปฏิบัติเป็นรูปธรรม/เชิงประจักษ์ได้ชัดเจน รวมทั้งพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออกเชิงจริยธรรม และ
บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ มีวิจารณ์ญาณและมีเหตุผล
เป็นต้น

➤ มีวิธีการอย่างไร ในการทบทวนผลการสอนรายวิชาและตรวจสอบ การกำกับ การให้ข้อมูล
ป้อนกลับ และการรายงานผลลัพธ์การเรียนรู้ ที่นำมาสู่การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการ
สอน ทั้งผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนบรรลุได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่หลักสูตร/สาขาวิชาและ
รายวิชาที่เปิดสอนฯ เช่น การสัมภาษณ์ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเชิงลึก รวมทั้งการสังเกตผู้ที่จะ
สำเร็จเป็นบัณฑิต/มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต มีบุคลิกโดดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ฯ ตามที่กำหนดไว้ใน
หลักสูตร/สาขาวิชาฯ หรือไม่อย่างไร เป็นต้น

5) ระบบและกลไกการพัฒนา หลักสูตรและการบริหารคุณภาพ

➤ หลักสูตรการศึกษา มีการวางแผนคุณภาพ(Quality Planning) การควบคุมคุณภาพ
(Quality Control) และการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ในระหว่างดำเนินการหลักสูตรรวมถึงมีการ
จัดการข้อร้องเรียนและการอุทธรณ์อย่างไร เช่น การพิจารณาว่า มีระบบและกลไกเพื่อการพัฒนา หลักสูตร
และการบริหารคุณภาพของหลักสูตร/สาขาวิชาฯ ตามขั้นตอนและชัดเจนหรือไม่ รวมการ
สัมภาษณ์อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร/สาขาวิชาด้วย

➤ หลักสูตร/สาขาวิชา มีการนำข้อมูลการประเมินผลการจัดการศึกษาดังกล่าวมาใช้ในการทบทวนและปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ (Quality Improvement) ของหลักสูตรฯ สำหรับการจัดการศึกษาอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดและผู้ใช้บัณฑิตมั่นใจว่าจะได้บุคลากรที่มีความสามารถตรงตามความต้องการและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ความคาดหวัง เช่น การนำผลการประเมินหลักสูตรฯ แต่ละปีการศึกษา(ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ทำการประเมินในแต่ละปีการศึกษา) โดยนำมาปรับปรุง/พัฒนาการเรียนการสอนฯ เพื่อให้ผู้เรียน(ที่กำลังเรียนปีการศึกษาต่อไปหรือผู้ที่สมัครเข้ามาใหม่ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

➤ มีวิธีการอย่างไร ในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลของหลักสูตร/สาขาวิชา เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบ เช่น หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่มีอยู่ตามภูมิภาคและจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชนด้วย

10. ข้อเสนอแนะ

การเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ จำแนกได้เป็น 3 ข้อ ดังนี้

1) การเสนอในเชิงนโยบาย เนื่องจากส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจและไม่มีรูปแบบหรือการกำหนดเป็นแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และตามประกาศ กมอ.2565 ข้อ 15 ได้ให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดเกณฑ์ประเมินหลักสูตรขึ้นเอง

2) ข้อเสนอแนะในการนำไปประยุกต์ใช้ โดยเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ ซึ่งมี 4 ด้าน ซึ่งแต่ละด้านได้กำหนดวิธีปฏิบัติในแต่ละระดับหลักสูตร เช่น ด้านความรู้ และด้านทักษะ มีความละเอียดมีความแตกต่างกัน ฉะนั้นอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรหรือผู้อำนวยการหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้

โดยเน้นที่ความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นสำคัญ

3) ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปที่อาจมีขึ้น ควรทำวิจัยวิจัยในลักษณะที่ให้ผู้เรียนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมในกระบวนการวิจัย ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจในประโยชน์ของผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

11. เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวง อว. 2565. มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ข้อ 8 สถาบัน

อุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านวิชาการ, 2565.

ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2566.

ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งระดับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560.

ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี. (2565 ข้อ10 หน้า 5)

ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขแต่งตั้งมอบหมายฯ. (2565 ข้อ 3)

ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา. 2565 ข้อ 9 หน้า 4)

[https://so03.tci-thaijo.org > article > download](https://so03.tci-thaijo.org/article/download)

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จัดพิมพ์โดยบริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

จำนวนพิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 200,000 เล่ม ISBN 974-9588-04-5

พระครูสิทธิวิชโรโสภิต, ดร. (2566). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลลัพธ์การเรียนรู้ตาม

กฎกระทรวง อว. 2565

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2546). พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้. กรุงเทพมหานคร :

เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์, จำกัด.

อภินันท์ จันตะนี. คู่มือการประเมินคุณภาพระดับหลักสูตร พ.ศ.2558. คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, 2558.

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรกรมการปกครองในจังหวัดพิจิตร
Quality of working life of officials in administration department,
Phichit Province

ชยพัทธ์ วัชรอะธิรัตน์

Chayaphat Watcharaathirat

นักศึกษาลัทธิบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

สุวัชช พัทธกัษิม

Suwachat Pitaktim

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรกรมการปกครองจังหวัดพิจิตรมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร และเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรทั้งหมด 177 คน ได้แบบสอบถามคืนจำนวน 169 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.5 ของกลุ่มประชากร สถิติที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานคือ t-test และ f-test

ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรกรมการปกครองจังหวัดพิจิตรส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด มีอายุราชการโดยเฉลี่ย 1-5 ปี และมีรายได้ 20,001-30,000 บาทต่อเดือน ระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากรกรมการปกครองจังหวัดพิจิตรพบว่า ในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมมีระดับสูงสุด รองลงมาคือ ประชาธิปไตยในองค์กร และสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานกับด้านการบูรณาการทางสังคมอยู่ในอันดับ 3 เท่ากัน อย่างไรก็ตาม ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เป็นคุณภาพชีวิตที่มีความคิดเห็นในระดับต่ำที่สุดจากทั้ง 8 ด้าน ซึ่งสอดคล้องกับข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับ มีเสนอแนะในการเพิ่มค่าตอบแทนให้แก่บุคลากร ผลการวิจัยต่อมาก็คือ การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีความเห็นต่อคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน โดยเพศ อายุ และสถานภาพในการสมรส มีความคิดเห็นต่อระดับคุณภาพชีวิตแตกต่างกันมากที่สุด 6 ด้าน ส่วนระดับการศึกษา มีความคิดเห็นต่อระดับคุณภาพชีวิตแตกต่างกันน้อยที่สุดเพียง 2 ด้าน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตในการทำงาน, ตัวแบบของ Walton, กรมการปกครอง

Abstract

The study on the Quality of work life of personnel in department of provincial administration, Phichit Province aimed to study the quality of work life level of the personnel and compare the quality of working life of personnel according to personal factors by using a questionnaire, it was a tool to collect data from all 177 populations, 169 questionnaires were returned, representing 95.5% of the population. The statistics used in the study were: descriptive statistics and the statistic used to test the hypothesis are t-test and f-test.

The results showed that: most of Phichit Provincial Administration Department personnel are more female than male, graduated with a bachelor's degree, single status, average service life of 1-5 years, and income of 20,001-30,000 baht per month. Overall, there was a high level of opinion on quality of life. When considering each dimensions, it was found that Social relevance of life at work was at the highest level, followed by constitutionalism in the organization of work and Safety and health in working conditions with the aspect of Social integration at work were equally ranked 3rd. It was the quality of life with the lowest level of opinion among the eight dimensions, consistent with open-ended questions about There are suggestions for increasing the compensation for personnel. The subsequent were comparing the quality of life by personal factors, it was found that different personal factors had different opinions on quality of work life, with different gender, age and marital status having the most different opinions on the quality of life level, 6 dimensions, while different educational levels had the least difference in opinions on the quality of life level, only 2 dimensions at a statistical significance level of 0.05.

Keywords : Quality of working life, Walton model, department of provincial administration

1. ความนำ

ทรัพยากรมนุษย์ที่อยู่ในองค์กรนั้นถือว่าเป็นแรงขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กร โดยมีบทบาทที่สำคัญที่สุดในองค์กรที่จะทำหน้าที่ในการนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้และสู่ความสำเร็จได้ (วรารัณ กาญจนพาทย์, 2556) ปกติชั่วโมงการทำงานของบุคลากรในองค์กรต่าง ๆ โดยเฉลี่ยทั่วไปคือ วันละ 8 ชั่วโมง คิดเป็นเวลา หนึ่งในสามของเวลาในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรจึงมีความสำคัญทั้งต่อตัวบุคลากรเองและต่อองค์กร

คุณภาพชีวิตในการทำงาน คือ การรับรู้ถึงความเป็นอยู่และความสุขในชีวิต โดยรวมของบุคลากร โดยเกี่ยวข้องกับการทำงานในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นผลตอบแทน รายได้ สภาพแวดล้อมและการทำงานที่ได้รับความปลอดภัย มีสิ่งอำนวยความสะดวก สวัสดิการ โอกาสความก้าวหน้าในสายงานอาชีพ และความมั่นคงในสายงาน บุคลากรสามารถปฏิบัติงานร่วมกับบุคคลอื่นได้ มีการจัดการแบบมีส่วนร่วม มีความยุติธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรทำงานอย่างมีความสุข (พิมพ์พรรณ แซ่เหลี่ยว, 2558) คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องสร้างให้เกิดขึ้นในองค์กร เพราะถ้าบุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีจะทำให้มีความพึงพอใจในการทำงานส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การทำงานของบุคลากรส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรโดยรวม (Daniel, 2019; Gangwani, Sharma & Zahra, 2020) เมื่อบุคลากรมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน มีความสุขในการทำงาน มีความพึงพอใจในงานย่อมก่อให้เกิดก่อให้เกิดความรักองค์กรและความผูกพัน รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร มีความทุ่มเท ความเต็มใจที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน การพัฒนาคุณภาพงานในองค์กร และอุทิศตนในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร ทำให้ลดอัตราการโอนย้ายและลาออกจากงาน องค์กรจึงสามารถดำรงอยู่ต่อไป (ดุสิตา เครือคำปิว, 2551; วรวรรณ ตอวิวัฒน์, 2555) ความสำเร็จขององค์กรในปัจจุบัน ขึ้นอยู่กับวิธีการดึงดูด สรรหา จูงใจและรักษาบุคลากรไว้ องค์กรจึงต้องมีความยืดหยุ่นมากขึ้นเพื่อให้บุคลากรพร้อมที่จะพัฒนาและให้บุคลากรมีความสุขมุ่งมั่นกับงาน (Hymavathi & Saraswathi, 2018) ซึ่งไม่มีความแตกต่างกันทั้งองค์ภาครัฐและเอกชน บุคลากรที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานจะส่งผลต่อ งานคุณภาพสูง ซึ่งไม่เพียงก่อให้เกิดผลประโยชน์เฉพาะนายจ้างหรือองค์กรเท่านั้น แท้จริงแล้วคุณภาพของงานส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ ส่งผลต่อชุมชน ตลอดไปจนถึงระดับชาติ (Lowe, 2000)

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จังหวัดพิจิตร มีหน้าที่โดยตรงในการบริหารกิจการท้องถิ่น และจัดให้การบริการต่าง ๆ ทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่น ผู้ศึกษาจึงเห็นความสำคัญของการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการกรมการปกครองจังหวัดพิจิตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร ให้สามารถปฏิบัติงานในองค์กรได้อย่างยาวนานและมีประสิทธิภาพ มีความคุ้มค่า เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของภาครัฐต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร กรมการปกครองจังหวัดพิจิตร
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร กรมการปกครองจังหวัดพิจิตรโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้มีขอบเขตด้านเนื้อหาที่ทำการศึกษาคือ คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากร 8 ด้าน โดยใช้แนวคิดของวอลตัน (Walton. 1973; 12 - 16) ได้แก่ 1) ด้านค่าตอบแทน 2) ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน 3) ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล 4) ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน 5) ด้านการบูรณาการทางสังคม 6) ด้านประชาธิปไตยในองค์กร 7) ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และ 8) ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

2. ขอบเขตประชากร ศึกษาจากข้าราชการกรมการปกครองจังหวัดพิจิตร ซึ่งมีข้าราชการสังกัดกรมการปกครองที่ปฏิบัติหน้าที่ในส่วนของการปกครองจังหวัดพิจิตร จำนวน 30 คน และปฏิบัติหน้าที่ในการปกครองอำเภอทั้ง 12 อำเภอ จำนวน 147 คน รวมทั้งสิ้น 177 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 20 เมษายน 2564) โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

1. ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อายุราชการ รายได้ต่อเดือน

2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านค่าตอบแทน ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน ด้านการบูรณาการทางสังคม ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

4. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัฒนาการและความหมายของคุณภาพชีวิตการทำงาน

แนวคิดคุณภาพชีวิตการทำงานมีการศึกษามานานกว่า 50 ปีที่ผ่านมา คุณภาพชีวิตการทำงานมีโครงสร้างหลากหลายเกี่ยวข้องกับหลายแนวคิด เช่น ความมั่นคงในการทำงาน ระบบการให้รางวัล workflow ในการทำงาน โอกาสในการศึกษาและการพัฒนา ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Martel & Dupuis, 2006) พัฒนาการของการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานเกี่ยวข้องกับการศึกษาความพึงพอใจของมนุษย์ การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อทรัพยากรมนุษย์ในการสร้างผลผลิต โดยมีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีแรงจูงใจ ของ Abraham Maslow ทฤษฎี x และ y ของ Douglas McGregor ซึ่งสรุปได้ว่า มี 2 กลุ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้อง คือ กลุ่มปัจจัยที่เป็นแรงบันดาลใจที่อยู่ภายในตัวตนเป็นปัจจัยโดยธรรมชาติ และปัจจัยด้านสุขอนามัย การวิจัยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาจึงมุ่งเป้าหมายเพื่อประเมินการรับรู้ชีวิตของพนักงานในองค์กร โดยมีการอธิบายว่า คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเป็นพื้นฐานความสำเร็จขององค์กร เนื่องจากพนักงานมีความพึงพอใจในงานก็จะทำให้ ดำเนินสำเร็จ ซึ่ง

จะช่วยให้องค์กรบรรลุผลสำเร็จเช่นกัน การลงทุนในทรัพยากรบุคคลจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จ (Sabonete, Lopes, Rosado, & Reis, 2021: 2-4)

โดย Walton (1973) เสนอองค์ประกอบ 8 ด้านที่เกี่ยวข้องกับ คุณภาพชีวิต คือ 1) ความเพียงพอและยุติธรรมของค่าตอบแทน 2) สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและถูกสุขอนามัย 3) โอกาสในการใช้ความสามารถและพัฒนาความสามารถ 4) โอกาสในการเติบโตและความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง 5) การบูรณาการทางสังคมในการทำงานองค์กร 6) ประชาธิปไตยในองค์กร 7) ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว และ 8) การคำนึงถึงความต้องการของสังคม

ตัวชี้วัดของ Walton ผู้ซึ่งเป็นต้นแบบในการศึกษา คุณภาพชีวิตการทำงาน ทั้ง 8 ด้าน มีดังนี้

1. เพียงพอและยุติธรรมของค่าตอบแทน ตัวชี้วัด ได้แก่ ค่าตอบแทนที่ยุติธรรม

ค่าจ้าง การมีส่วนร่วมในผลลัพธ์ สิทธิประโยชน์พิเศษ

2. สภาพการทำงานที่ปลอดภัยและถูกสุขอนามัย ตัวชี้วัด ได้แก่ การเดินทางรายสัปดาห์ ปริมาณงานกระบวนกร สุขภาพที่ดี อุบัติการณ์ EPI และ EPC ความเมื่อยล้า

3. โอกาสในการใช้ความสามารถและพัฒนาความสามารถ ตัวชี้วัด ได้แก่ ความเป็นอิสระ ความสำคัญของงาน ความหลากหลาย การประเมินผลการปฏิบัติงาน ความรับผิดชอบที่ได้รับ

4. โอกาสในการเติบโตและความมั่นคงอย่างต่อเนื่อง ตัวชี้วัด ได้แก่ การเติบโตอย่างมีอาชีพ การฝึกอบรม การลาออก การส่งเสริมในการศึกษาต่อ

5. การบูรณาการทางสังคมในการทำงานองค์กร ตัวชี้วัด ได้แก่ การเลือกปฏิบัติ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การประนีประนอมของทีม การประเมินความคิด

6. ประชาธิปไตยในองค์กร ตัวชี้วัด ได้แก่ สิทธิแรงงาน เสรีภาพในการแสดงออก การอภิปราย และบรรทัดฐาน เคารพในความเป็นปัจเจกบุคคล

7. ความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว ตัวชี้วัด ได้แก่ อิทธิพลต่อกิจวัตรของครอบครัว ความเป็นไปได้ในการพักผ่อน เวลาทำงานและพักผ่อน

8. การคำนึงถึงความต้องการของสังคม ตัวชี้วัด ได้แก่ ความภูมิใจในผลงาน ภาพลักษณ์สถาบัน การบูรณาการกับชุมชน คุณภาพของสินค้า/บริการ การเมืองในทรัพยากรบุคคล (Walton, 1973)

ในบริบทของประเทศไทย การวิจัยของ ภัทรพร วรกาญจนานนท์ (2565) ศึกษาองค์ประกอบ คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทคโนโลยี พบว่ามี 7 ด้าน พร้อมทั้งตัวชี้วัด ดังนี้

1. ด้านความรู้สึก เป็นองค์ประกอบที่เกิดขึ้นภายในจิตใจพนักงาน ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

1.1 เหตุทางอารมณ์ คือ สาเหตุของการเกิดการกระทำที่พนักงานรับรู้และรู้สึกได้ เช่น พนักงานได้ปฏิบัติงานที่ชอบ ได้ทำงานที่มีความสุข ได้ปฏิบัติงานที่มีคุณค่า และ

1.2 ผลทางอารมณ์คือ ผลลัพธ์ภายในใจที่เกิดขึ้นจากการกระทำ เช่น พนักงานมีสุขภาพจิตที่ดีมีความมั่นคงทางด้านจิตใจและหน้าที่ มีความเต็มใจที่จะดำเนินงาน และพร้อมที่จะสร้างประโยชน์ให้กับองค์กร

2. ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ คือสิ่งที่ยังคงการมอบให้กับพนักงาน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะคือ

2.1 ผลตอบแทนและสวัสดิการที่เป็นตัวเงิน ได้แก่ เงินเดือนที่ดีเงินพิเศษที่ดี ค่านายหน้า ที่เพิ่มมากขึ้นตามผลงาน ค่าสำหรับการบริการ ซึ่งที่กล่าวมา ล้วนแล้วแต่เป็นผลตอบแทนที่ต้องมีความเหมาะสมเป็นธรรม เพียงพอต่อการดำเนินชีวิตและดูแลคนในครอบครัว และ

2.2 ผลตอบแทนและสวัสดิการที่ไม่ได้เป็นตัวเงิน คือสิ่งที่นอกเหนือไปจากตัวเงิน เช่น การให้อาหารฟรี การให้สวัสดิการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และตรงกับรูปแบบชีวิต อาทิ การให้ห้องฟิตเนส ให้คอร์ส เรียนโยคะ เป็นต้น

3. ด้านองค์การ เนื่องจากเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานและการทำงานโดยตรง มีปัจจัย 2 ด้าน ดังนี้

3.1 สถานะขององค์กร คือ ต้องเป็นองค์กรที่มีชื่อเสียง มีความมั่นคง เนื่องจากทำให้พนักงานรู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานในองค์กรใหญ่ รู้สึกมีความมั่นคงและจะมีอนาคตที่ดีและการมีวัฒนธรรมองค์กรที่ดีที่จะเสริมสร้างให้พนักงานสามารถทำงานร่วมกันได้ และ

3.2 แนวปฏิบัติขององค์กร ที่เป็นการกระทำขององค์กรในเรื่องต่างๆ ทั้งเรื่องของนโยบายองค์กร การดูแลพนักงานอย่างดีในทุกด้าน อาทิ มีการสนับสนุนให้เกิดระบบการสื่อสารภายในองค์กร การจัดทำแผนการ ฝึกอบรมและการพัฒนาสำหรับพนักงาน เป็นต้น

4) ด้านสังคมการทำงาน จากการศึกษาพบว่าพนักงานต้องการมีสังคมการทำงานที่ดีแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ

4.1 บุคคลรอบข้าง คือบุคคลที่มีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับพนักงานในขณะที่ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย การมีเพื่อนร่วมงานที่ดีคอยช่วยเหลือและแก้ปัญหาาร่วมกัน มีหัวหน้างานที่ดีที่คอยชี้แนะ ให้คำปรึกษา รวมทั้งสอนงานในเรื่องต่างๆ

4.2 บรรยากาศทางสังคม เป็นสภาพที่ส่งผลต่อจิตใจและการกระทำของพนักงาน อาทิ บรรยากาศการทำงาน เช่น การทำงานเป็นทีมที่ดีการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ดี (Feedback) จากทั้งหัวหน้าและเพื่อนร่วมงาน จนกลายมาเป็นกำลังใจและแรงจูงใจให้พนักงาน และบรรยากาศที่นอกเหนือจากการทำงาน เช่น การสร้างเสริมความสัมพันธ์ที่ดีภายในทีม โดยมีการสังสรรค์มีการท่องเที่ยวของทีม เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่า หากองค์กรใดมีสังคมการทำงานที่ดี มีเพื่อนร่วมงานหรือหัวหน้างานดีพนักงานจะรู้สึกมีความสุขในการทำงาน อยากทำงานในองค์กรนั้น และส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตในการทำงานในที่สุด

5. ด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพในการทำงาน เนื่องจากพนักงานใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ในองค์การอย่างน้อย 7-8 ชั่วโมง ฉะนั้นการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพในที่ทำงานให้มีความเหมาะสมและเอื้อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญมาก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดีมี 2 ลักษณะ ได้แก่

5.1 ความปลอดภัยและเหมาะสมในการปฏิบัติงาน มีอากาศถ่ายเทสะดวก อุปกรณ์การทำงานได้มาตรฐาน มีระบบรักษาความปลอดภัยที่ดีและ

5.2 ความสะดวกสบาย ที่ต้องเอื้อต่อการดำเนินชีวิตของพนักงาน โดยเฉพาะที่ตั้งของสถานที่ทำงานจะต้องมีความสะดวกในการเดินทาง เช่น ติดรถไฟฟ้าหรือรถไฟใต้ดิน นอกจากนี้เรื่องของจราจรก็ต้องจัดให้เพียงพอต่อความต้องการ

6 ความสมดุลในชีวิตการทำงาน ได้แก่ การที่พนักงานสามารถจัดสรรเวลาในการทำงานและเวลาชีวิตส่วนตัวได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย 2 ด้านหลักๆ ดังนี้

6.1 การบริหารเวลาขณะปฏิบัติงาน ได้แก่ การสามารถยืดหยุ่นเวลาการทำงานได้ สามารถเลิกงานได้ตรงเวลา และ

6.2 การบริหารเวลาหลังปฏิบัติงาน คือ การที่พนักงานสามารถสร้างสมดุลในชีวิตงานและชีวิตส่วนตัวได้ คือ มีเวลาให้กับครอบครัวสามารถไปทำกิจกรรมอื่นๆนอกเหนือจากการทำงานได้

7. ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคง ได้แก่ การเปิดโอกาสและพัฒนาพนักงาน เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าและความมั่นคงในสายอาชีพ ซึ่งประกอบด้วย 2 ด้านหลักๆ คือ

7.1 ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน ได้แก่ การมีแผนพัฒนาสายอาชีพชัดเจน

7.2 ความก้าวหน้าด้านความสามารถ เป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถพนักงานในด้านอื่นๆ เพิ่มขึ้นจากเนื้องานในปัจจุบัน ได้แก่ การทำงานที่ท้าทาย ได้ลองทำสิ่งใหม่ๆ จนเกิดการเรียนรู้การสร้างทักษะ และสามารถใหม่ ๆ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Fernandes (2017) ศึกษาแบบจำลองคุณภาพชีวิตการทำงานของวอลตัน 1973 โดยนำปัจจัยทั้ง 8 ด้าน มาทดสอบสมการโครงสร้างเพื่อหาความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตการทำงาน กลุ่มประชากรคือ พนักงานของสถาบันอุดมศึกษา พบว่า มี 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวก ได้แก่ ค่าตอบแทนที่เพียงพอและเป็นธรรม สภาพแวดล้อมในการทำงาน ประชาธิปไตยในที่ทำงาน และความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัว โดยสภาพแวดล้อมในการทำงาน มีค่าความสัมพันธ์ในเชิงบวกสูงที่สุด โดยได้มีข้อเสนอแนะในการวิจัย ให้มีการนำไปวิจัยในภาคส่วนอื่นๆ เพิ่มเติม เนื่องจากการศึกษาก่อนหน้านี้ ตัวแบบของ Walton เป็นตัวแบบที่สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของภาคเอกชนเป็นหลัก

พริญญา นิลพันธ์ (2561) คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงาน ในสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 5 ต่าบลคลัง อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน ที่มีระดับระดับสูงมากที่สุด 2 ด้าน ได้แก่ ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน ส่วนอีก 6 ด้าน ได้แก่ ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล ด้านความมั่นคงและก้าวหน้าในหน้าที่ ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ด้านการบูรณาการทางสังคมหรือการทำงานร่วมกัน ด้านค่าตอบแทนอยู่ในระดับรองลงมาตามลำดับ การเปรียบเทียบส่วนปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุสถานภาพ ระดับการศึกษา ระดับรายได้ อายุการทำงาน และตำแหน่งงานต่างกัน ส่งผลต่อระดับความคิดเห็นในคุณภาพชีวิตการทำงานต่างกัน

การศึกษาของปิยานันท์ นิมนุ่น, พูลฉัตร วิชัยดิษฐ และ สนชัย ใจเย็น (2561) เรื่อง คุณภาพชีวิตการทำงานของลูกจ้างในสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตภาคใต้ พบว่า ภาพรวมคุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาารายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือด้านสภาพที่ทำงานปลอดภัยและไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานด้านความสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวด้านการปฏิบัติงานร่วมกันและความสัมพันธ์กับผู้อื่นในองค์กรด้านลักษณะบริหารงานด้านสิทธิส่วนบุคคลด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในการทำงานและด้านผลตอบแทนที่เพียงพอและยุติธรรม เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลพบว่าเพศ อายุ ระดับการศึกษาตำแหน่งเงินเดือนระยะเวลาทำงาน ของกลุ่มตัวอย่างมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ไม่แตกต่างกัน

สุรสา อัครกาญจน์ และ อุทัย เลาหวิเชียร (2561) คุณภาพชีวิตงานของข้าราชการในสำนักงานเขตกรุงเทพมหานครกับประสิทธิผลของศูนย์บริการกรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ระดับคุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการในสำนักงานเขตกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับปานกลางขั้นสูง โดยกลุ่มตัวแปรด้านสังคมเป็นกลุ่มตัวแปรที่มีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานมากที่สุด ข้าราชการเพศชายกับเพศหญิงมีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p=0.05$) อายุงานของข้าราชการที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิผลการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ข้าราชการที่สังกัดสำนักงานเขตที่แตกต่างกันมีระดับคุณภาพชีวิตการทำงานและประสิทธิผลการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยการแจกแบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถาม google form ไปยังอีเมลของกลุ่มประชากร จำนวน 177 ชุด ได้แบบสอบถามคืนครบจำนวน 169 ชุด คิดเป็นร้อยละ 95.5 ของกลุ่มประชากร

แบบสอบถามมีทั้งหมด 47 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากร โดยให้ผู้ตอบเลือกทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง และเติมค่าลงในช่องว่างที่ตรงกับความเป็นจริง จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน ที่ผู้ศึกษาวิจัยสร้างขึ้นโดยยึดหลักแนวคิดของ วอลตัน (Walton) แบ่งออกเป็น 8 ด้าน จำนวน 40 ข้อ

ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย และเห็นด้วยน้อยที่สุด กำหนดให้ผู้ตอบเลือกทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องใดช่องหนึ่งที่ตรงกับความรู้สึกของตนเองมากที่สุด

เกณฑ์น้ำหนักให้คะแนนของแต่ละคำถาม

เห็นด้วยมากที่สุด	ให้คะแนน	5	คะแนน
เห็นด้วยมาก	ให้คะแนน	4	คะแนน
ปานกลาง	ให้คะแนน	3	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้คะแนน	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อยที่สุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open – end question) เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร กรมการปกครองจังหวัดพิจิตร จำนวน 1 ข้อ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ทำการประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพในการสมรส อายุราชการ รายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน หากการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เสนอเป็นตารางประกอบความเรียง

2. วิเคราะห์ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยใช้ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน โดยใช้ t-test และ f-test

4. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended) ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

7. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถอภิปรายผลการวิจัยแยกเป็นประเด็นต่างๆ ได้ ดังนี้

1. ลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากร กรมการปกครองจังหวัดพิจิตร

บุคลากรกรมการปกครองจังหวัดพิจิตร ที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 110 คนคิดเป็นร้อยละ 65.1 เพศชาย 59 คนคิดเป็นร้อยละ 34.9 อยู่ในช่วงอายุ 41-50 ปีมากที่สุดจำนวน 63 คนคิดเป็นร้อยละ 37.3 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 124 คนคิดเป็นร้อยละ 73.4 และมีสถานภาพโสด มากที่สุดจำนวน 81 คนคิดเป็น ร้อยละ 47.9 ส่วนใหญ่มีอายุราชการโดยเฉลี่ย 1-5 ปีจำนวน 56 คนคิดเป็น ร้อยละ 31.1 มีรายได้ 20,001-30,000 บาท ต่อเดือน จำนวน 47 คนคิดเป็น ร้อยละ 27.8

2. ระดับคุณภาพชีวิตของบุคลากร กรมการปกครองจังหวัดพิจิตร

บุคลากรกรมการปกครองจังหวัดพิจิตรมีความคิดเห็นต่อคุณภาพชีวิตในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ลำดับต่อมาคือ ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงานที่ปลอดภัยและด้านบูรณาการทางสังคมมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ต่อมาคือ ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และอันดับสุดท้ายคือ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม อยู่ในระดับมาก แต่มีค่าเฉลี่ยในอันดับต่ำที่สุด จากคุณภาพชีวิตทั้ง 8 ด้าน

ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับธนปักษ์ ตะสิงห์ (2551) และอารยา การดี (2561) อาทิตยา เปี่ยมส้ม (2016) ศิริวรรณ จันทรรจนา และ กฤษดา เขียววัฒนสุข (2563) คือ ภาพรวมของคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับสูง แต่เมื่อแยกพิจารณาในรายด้าน มีความสอดคล้องกับการศึกษาของ พิรัชญา นิลพันธ์ (2561) และอารยา การดี (2561) คือ ด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เป็นด้านที่มีระดับคุณภาพชีวิตสูงสุด ผลการวิจัยนี้สะท้อนความเป็นบุคลากรของหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากมีหน้าที่ในการบริการประชาชนหรือทำประโยชน์เพื่อสังคมเป็นหลัก ด้านถัดมา คือ ด้านประชาธิปไตยในองค์กร ด้านการบูรณาการทางสังคม มีความสอดคล้องกับ Mirkamalia & Thanib (2011) ศิริวรรณ จันทรรจนา และ กฤษดา เขียววัฒนสุข (2563) กล่าวได้ว่า คุณภาพชีวิตที่ดีของบุคลากรในด้านนี้ สามารถส่งเสริมการดำเนินงานของหน่วยงานได้ เนื่องจากการเปิดกว้างในความเป็นประชาธิปไตยในองค์กรและการบูรณาการทางสังคม หรือการทำงานและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้เป็นการเพิ่มสมรรถนะให้หน่วยงานโดยสามารถทำงานเป็นทีม ร่วมแรงร่วมใจ ปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหน่วยงานได้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม

อย่างไรก็ตาม สำนักงานข้าราชการพลเรือน ได้มีการพัฒนาระบบค่าตอบแทนในการแก้ไขปัญหารายได้หรือเงินเดือนของข้าราชการ โดยการมอบเป็นสวัสดิการหรือประโยชน์เกื้อกูลอื่น ๆ ทดแทนเงินเดือน เพื่อช่วยให้ข้าราชการหรือบุคลากรของหน่วยงานรัฐ มีความรู้สึกรับรู้ค่าตอบแทน

ชีวิต โดยสวัสดิการ มีทั้งที่กำหนดให้เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน เป็นสิ่งตอบแทนที่ทางราชการจัดให้แก่ราชการในฐานะที่เป็นสมาชิกขององค์กร เพื่อช่วยให้มีความมั่นคงในชีวิต (สำนักงานข้าราชการพลเรือน, 2565)

3. คุณภาพชีวิตของบุคลากรกรมการปกครองจังหวัดพิจิตรเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ผลของการศึกษาเรื่องนี้พบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน โดยเพศชายมีระดับคุณภาพชีวิตที่สูงกว่าเพศหญิงทุกด้าน ยกเว้นด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล และด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคลนั้นเป็นความเท่าเทียมที่ทุกคนต่างสามารถพัฒนาตนเองได้จึงไม่มีความแตกต่างกัน ขณะเดียวกันด้านความมั่นคงในหน้าที่การงานนั้นเป็นหลักการพื้นฐานของข้าราชการ มีหลักประกันในด้านความมั่นคง ได้รับสวัสดิการต่าง ๆ ตามความเหมาะสม และได้รับเงินบำนาญเมื่อเกษียณอายุราชการ

ต่อมา คือ อายุ พบว่าบุคลากรที่มีอายุน้อยมีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่า บุคลากรที่มีอายุ 40 ปีขึ้นไปในทุกด้านยกเว้น ด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ซึ่งอาจเกิดจากปัญหาด้านวัยของบุคลากรรุ่นเก่าและบุคลากรรุ่นใหม่ จากช่วงวัยที่มีอายุมากขึ้นอาจทำให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพตามมาจึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน มากกว่าบุคลากรที่มีอายุน้อยกว่า 40 ปี

ระดับการศึกษา มีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน 2 ด้านคือ ด้านประชาธิปไตย และด้านความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงาน สามารถอธิบายได้ว่ากลุ่มผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไปเป็นกลุ่มที่ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นมากกว่า กลุ่มผู้ที่มีวุฒิการศึกษามัธยมศึกษา และปริญญาโทหรือสูงกว่า จึงมีการปรับตัวในด้านประชาธิปไตยได้ดีกว่า

ส่วนด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานนั้น บุคลากรที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา เป็นกลุ่มที่อยู่ในระดับปฏิบัติงาน บุคลากรที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโทหรือสูงกว่า ย่อมมีตำแหน่งและภาระหน้าที่ในการทำงานมากขึ้นตามลำดับ อาจทำให้ไม่สามารถจัดสมดุลได้ระหว่างชีวิตและการทำงาน

สถานภาพการสมรส ที่แตกต่างกันพบว่า มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน โดยสถานภาพโสดมีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าสถานภาพอื่น ๆ และสถานภาพหม้าย มีระดับคุณภาพชีวิตสูงด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคล ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรที่มีสถานภาพโสดหรือหม้ายไม่มีภาระในการดูแลครอบครัวทำให้สามารถจัดสรรเวลาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตรวมถึงการจัดสรรรายได้ ได้อย่างเหมาะสม

อายุราชการแตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน โดยบุคลากรที่มีอายุราชการตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป และ 11-15 ปี มีระดับคุณภาพชีวิตด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรมและด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานสูงกว่า เนื่องจากบุคลากรที่มีอายุราชการมากย่อมได้รับการเลื่อนตำแหน่งและเลื่อน

เงินเดือนตามระยะเวลาในการทำงาน ขณะเดียวกันการทำงานอยู่ในองค์กรมานาน ทำให้บุคลากรมีความสามารถในการจัดความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานได้ดีกว่า

ส่วนด้านลักษณะงานที่เป็นประโยชน์พบว่า บุคลากรที่มีอายุราชการน้อยกว่า 1 ปีมีระดับคุณภาพชีวิตสูงกว่าสามารถอธิบายได้ว่า บุคลากรกลุ่มนี้เริ่มต้นเข้ามาทำงานในหน่วยงานราชการ จึงมีการฝึกฝน ปฏิบัติงาน อบรม ให้ความรู้ในการทำงานอย่างเข้มข้น เพื่อเตรียมพร้อมในการเป็นบุคลากรที่ดีขององค์กร ดังนั้นจึงส่งผลต่อการทำงานในลักษณะงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเนื่องจากเป็นเป้าหมายหลักของหน่วยงานราชการ ในการทำประโยชน์เพื่อประชาชนหรือสังคมเป็นหลัก รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน โดยบุคลากรที่มีรายได้มากกว่า 40,000 บาท มีระดับคุณภาพชีวิตในด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม และโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพของบุคคลมากกว่า และบุคลากรที่มีรายได้ 30,001-40,000 บาท มีคุณภาพชีวิตด้านการบูรณาการทางสังคมสูงกว่า ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าบุคลากรที่มีรายได้สูงกว่าย่อมสามารถนำรายได้นั้นมา ซื้อเครื่องอุปโภค บริโภค ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตได้จึงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าบุคลากรที่มีรายได้น้อย รวมทั้งการบูรณาการทางสังคมนั้นต้องอาศัยทรัพยากรในการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การมีรายได้สูงย่อมทำให้สามารถบูรณาการทางสังคมได้ดีกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย

ซึ่งผลการศึกษามีความสอดคล้องและไม่สอดคล้องกับงานที่ศึกษามาก่อนหน้านี้ ความสอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้า จากการศึกษาของ อุมพร มูลมณี (2555) พบว่า เพศ ที่แตกต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานแตกต่างกันซึ่งในกรณีนี้ศึกษาบริษัทเอกชน การศึกษาของกาญจนา เพ็งภู และ พิชิต รัตนพิบูลภพ (2562) พบว่า อายุ สถานภาพการสมรส ตำแหน่งงาน อายุราชการ ที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตไม่แตกต่างกัน แต่บุคลากรที่มีอัตราเงินเดือนแตกต่างกัน มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน แตกต่างกัน ต่อมาคือการศึกษาของ ฌปักษ์ ตะสิงห์ (2551) พบว่า เพศ และสถานภาพสมรส ที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ แตกต่างกัน ส่วนระดับการศึกษา ประสบการณ์ และเงินเดือน ไม่มีความแตกต่าง การศึกษาของอาทิตย์ เปี่ยมส้ม (2016) พบว่า ระดับการศึกษากับสถานภาพสมรสเท่านั้น ที่มีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันส่วนอายุเงินเดือน และระยะเวลาในการปฏิบัติงานไม่มีความแตกต่างกัน การศึกษาของ Al Dalayeen (2017) กลับพบว่า อายุ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน ส่วนเพศ ตำแหน่ง และการศึกษาไม่พบความแตกต่าง ส่วนงานวิจัยที่ไม่สอดคล้องคือ การศึกษาของ ปิยานันท์ นิมวุ่น, พูนฉัตร วิชัยดิษฐ, และสนชัย ใจเย็น (2561) ไม่มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยเรื่องนี้โดยพบว่า เพศอายุ ระดับ การศึกษา ตำแหน่งงาน เงินเดือน ระยะเวลาทำงาน มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ไม่แตกต่างกัน

8. ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยพบว่า คุณภาพชีวิต ที่มีค่าเฉลี่ยในระดับต่ำกว่าด้านอื่น ๆ 3 ด้านสุดท้ายคือ ด้านความมั่นคงในหน้าที่การงาน ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงาน และด้านค่าตอบแทนที่เป็นธรรม ผู้บริหารหน่วยงานควรดำเนินการจัดสวัสดิการหรือค่าตอบแทนที่หน่วยงานสามารถทำได้ตามความเหมาะสม และควรจัดให้มีกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ ในหน่วยงาน หรือมีการจัดอบรม สัมมนา แนวทางในการสร้างความสมดุลระหว่างชีวิตกับการทำงานให้แก่บุคลากรในหน่วยงาน

2. ผลจากการวิจัยในข้อคำถามข้อเสนอแนะเพิ่มเติม พบว่า บุคลากรในระดับปฏิบัติงานมีความต้องการให้ผู้บังคับบัญชาในระดับที่สูงกว่ารับฟังความคิดเห็น นอกจากนี้ยังมีประเด็นในเรื่องของการจัดการภายในองค์กรโดยทรัพยากรไม่เพียงพอต่อการทำงานหมายถึงจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอต่องานที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้น ผู้บริหารองค์กรจึงควรเปิดโอกาสให้ฝ่ายปฏิบัติงานได้ร่วมแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ และมีแนวทางในการบริหารจัดการกระบวนการทำงานให้ลดความซ้ำซ้อน มีความคล่องตัว และเน้นการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการดำเนินงานให้มากขึ้นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของบุคลากร

9. เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา เพ็งภู และ พิชิต รัชตพิบูลภพ. (2562, กุมภาพันธ์- พฤษภาคม). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร สังกัดกรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข.
- วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์. 5(1): 167-177.
- ณปภัช ตะสิงห์. (2552). คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลในจังหวัดสระบุรี. ภาควิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ปิยานันท์ นิม่วน, พูลฉัตร วิชัยดิษฐ์, และ สนชัย ใจเย็น (2561). คุณภาพชีวิตการทำงานของลูกจ้างในสถาบันการพลศึกษาวิทยาเขตภาคใต้. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 8 (1): 215-226.
- พิริยญา นิลพันธ์. (2561). คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน ในสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 5 ต่าบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. สารนิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พิมลพรรณ แซ่เหลียว. (2558). คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

- ภัทรพร วรกาญจนานนท์ (2565). องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีของพนักงานยุคเทคโนโลยี : กรณีศึกษาธุรกิจ เอกชนในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2565, จาก http://www.hrd.nida.ac.th/hromd2015/UploadFile/File_32.docx
- วรวรรณ ตอวิวัฒน์. (2555). คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์การ กรณีศึกษาข้าราชการกรมศุลกากรที่สังกัดส่วนกลาง (คลองเตย). สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกริก.
- วรางคณา กาญจนพาที. (2556). ภาวะผู้นำและภาวะผู้ตามที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพองค์กร : กรณีศึกษา ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (การจัดการทั่วไป). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ศิริวรรณ จันรจนา และ กฤษดา เขียววัฒนสุข. (2563, เมษายน). คุณภาพชีวิตในการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ส่งผลต่อความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน. **วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ**. 5(4): 160-174.
- สำนักงานข้าราชการพลเรือน. (2565). ระบบค่าตอบแทน Compensation. สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม . 2565, จาก <https://www.ocsc.go.th/compensation/>
- สุรสา อัสวกาญจน์ และ อุทัย เลาหิเชียร. (2561). คุณภาพชีวิตงานของข้าราชการในสำนักงานเขต กรุงเทพมหานครกับประสิทธิผลของศูนย์บริการกรุงเทพมหานคร. **Journal of Information**. 17(1): 165-176.
- อาทิตย์ เปี่ยมส้ม. (2016). คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานที่ดินจังหวัดนครสวรรค์. ดุษฎีนิพนธ์. นครสวรรค์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- อารยา การดี. (2561). เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 1. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์). มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อุมาพร มุลมณี. (2555). การพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการบริษัท เวสเทิร์น ดิจิตอล (ประเทศไทย) จำกัด. ปทุมธานี. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- Al Dalayeen, B. (2017). A Study on Quality of Work Life among Employees in Cairo Amman Bank. **Journal of Financial Risk Management**, 6(2), 191-200.
- Daniel, C. O. (2019). Analysis of quality work life on employees performance. **International Journal of Business and Management Invention**

(IJBMI). 8(2): 60-65.

- Fernandes, R. B., Martins, B. S., Caixeta, R. P., Da Costa Filho, C. G., Braga, G. A., & Antonialli, L. M. (2017). Quality of work life: An evaluation of Walton model with analysis of structural equations. **Espacios**. 38(3): 5.
- Gangwani, S., Sharma, S. & Zahra, N. (2020). Impact of Quality of Work Life of Employees on Employee Turnover in Engineering Sector. **International Journal of Recent Technology and Engineering**. 8(6): 5534-5638.
- Hymavathi, K., & Saraswathi, D. A. (2018). A study on the concept of quality of work life with respect to jute industry-A Literature Review. **International Journal of Civil Engineering and Technology (IJCIET)**, 9(1), 597-607.
- Lowe, G. S. (2000). **The Quality of Work: A People-Centred Agenda**. Oxford: Oxford University Press.
- Mirkamali, S. M., & Thani, F. N. (2011). A study on the quality of work life (QWL) among faculty members of University of Tehran (UT) and Sharif University of Technology (SUT). **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. 29: 179-187.
- Martel, J. P. & Dupuis G. (2006). "Quality of Work Life: Theoretical and Methodological Problems, and Presentation of New Model and Measuring Instrument". **Social Indicators Research**. 77(2): 333-368.
- Sabonete, S. A., Lopes, H. S. C., Rosado, D. P., & Reis, J. C. G. D. (2021). Quality of work life according to Walton's model: Case study of the higher institute of defense studies of Mozambique. **Social Sciences**. 10(7): 244.
- Walton, R. E. (1973). Quality of Working Life: What is it. **Management Review**. 4(7): 20-23.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโท สาขาการจัดการ รูปแบบออนไลน์
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Factors Influencing the Decision to Pursue an Online Master's Degree in
Management at Mahachulalongkornrajavidyalaya University

อาจารย์ โยธี จันตะนี

Master Yo-tee Chantanee

สำนักวิจัยและนวัตกรรม มูลนิธิส่งเสริมวิชาการ

sonvijai.com@gmail.com

อาจารย์ อาคม จันตะนี

Master AkomYo Chantanee

สำนักบริการทางวิชาการ มูลนิธิส่งเสริมวิชาการ

alphakom99@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโท และ 2) เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ ในระดับปริญญาโท ได้นำไปกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาและการขยายฐานผู้เรียนในอนาคต โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยสอบถามจำนวน 200 ชุด โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1) โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 57.0 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี ร้อยละ 43.5 ทำงานเป็นพนักงานบริษัท ร้อยละ 28.0 มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท ร้อยละ 33.0 อาศัยอยู่ในภาคกลาง ร้อยละ 57.0 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 82.0 สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐบาล ร้อยละ 61.5 สำเร็จการศึกษาสาขาทางด้านบริหารธุรกิจ ร้อยละ 30.5 เหตุผลสำคัญในการเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ร้อยละ 40.5 ใช้เงินส่วนตัวในการเรียน ร้อยละ 41.0 และไม่เคยเรียนออนไลน์ ร้อยละ 56.5

2) มีการตัดสินใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านก็พบว่าทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนออนไลน์ ด้านความคาดหวังของนิสิต ด้านความสามารถส่วนบุคคลของนิสิต ด้านคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ด้านการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยฯ และโดยรวมทุกด้าน มีการตัดสินใจในระดับมากที่สุด

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ t-test และ F-test ทั้ง 5 ด้านและโดยรวมทุกด้าน แสดงว่าผู้ที่ตัดสินใจเรียนปริญญาโทฯ ที่มีความต่างกันคือ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ที่อยู่ การศึกษา มหาวิทยาลัย ที่สำเร็จการศึกษา สาขาที่สำเร็จการศึกษา เหตุผลสำคัญในการเรียนปริญญาโท เงินทุนที่จะใช้ในการเรียน และ ระยะเวลาที่เคยเรียนออนไลน์ ที่ต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเรียนปริญญาโทฯ ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: การตัดสินใจเรียน เรียนปริญญาโทสาขาการจัดการ เรียนออนไลน์

Abstract

The research aims to 1) study the factors affecting the decision to pursue a Master's degree and 2) use the findings to develop online teaching methods at the Master's level, shaping strategies for future development and learner base expansion. Employing quantitative research methods, data was collected from 200 surveys using statistical software. The findings are summarized as follows:

1) The majority are male (57.0%), under 30 years old (43.5%), company employees (28.0%), earning no more than 10,000 Baht per month (33.0%), residing in the central region (57.0%), holding a Bachelor's degree (82.0%), graduated from a public university (61.5%), and majored in business services (30.5%). The main reason for studying is self-development (40.5%), funded personally (41.0%), with no prior online learning experience (56.5%).

2) Decision-making is highest overall, and when analyzed by aspect, it's found that all five areas - online learning, student expectations, personal capabilities, instructor qualifications, and university publicity - show the highest level of decision-making.

3) The analysis using t-test and F-test across all five areas shows that the decision to pursue a Master's degree varies based on gender, age, occupation, income, residence, educational background, university of graduation, field of study, main reason for study, funding for study, and online learning experience. However, these differences do not affect the level of decision to pursue a Master's degree.

Keyword: Decision to Study, Master's Degree in Management, Online Learning

1. ความนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นสถาบันการศึกษาชั้นสูงของคณะสงฆ์ ซึ่งสมเด็จพระบวรราชเจ้า มหาสุรสิงหนาทราช กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ พระองค์เจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนาขึ้นเมื่อ พ.ศ.2432 โดยมีชื่อเดิมว่า “มหาธาตุวิทยาลัย” และมีพระบรมราชโองการเปลี่ยนนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2439 โดยมีพระราชประสงค์จะให้เป็นอนุสรณ์เฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์สืบต่อไป ดังปรากฏในประกาศพระราชปรารภในการก่อพระฤกษ์สังฆิกเสนาสนราชวิทยาลัย โดยการสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งนี้ ได้ปรากฏในประกาศพระราชปรารภที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้ง “พระฤกษ์สังฆิกเสนาสนราชวิทยาลัย” ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาด้านพุทธศาสนา โดยท่านพระพิมลธรรม (ข่อย ฐานตตเถร) ได้รับมอบหมายให้สนองต่อพระราชปรารภนี้ โดยทำหน้าที่ในการพัฒนาและเสริมสร้างสถาบันการศึกษานี้ให้เจริญรุ่งเรืองตามพระราชปรารภ

การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสมัยใหม่ได้ส่งผลกระทบอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงในแวดวงการศึกษา ส่งผลให้มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจำนวนผู้เรียนด้วยการเข้าถึงเทคโนโลยีที่กว้างขวางและทันสมัย กระบวนการทางการศึกษาจึงได้รับการปรับปรุงให้มีความหลากหลายและเป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังช่วยให้เกิดการเข้าถึงและการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ลดข้อจำกัดในเรื่องของเวลาและสถานที่ในการเรียน และเปิดโอกาสการศึกษาให้กับผู้ที่มีความปรารถนาในการแสวงหาความรู้ อย่างกว้างขวาง และที่สำคัญคือการวิวัฒนาการทางการศึกษาที่เรียกว่า "การเรียนรู้ทางอิเล็กทรอนิกส์" หรือ "อีเลิร์นนิ่ง" คือการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อสนับสนุนการเข้าถึงทรัพยากรการศึกษาและเพิ่มศักยภาพในการสอนและการเรียนรู้ สิ่งนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อแทนที่การศึกษาแบบดั้งเดิม แต่เป็นการเสริมสร้างและขยายขอบเขตของการเรียนรู้ โดยที่การเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยปัจจุบันนี้ สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นใหม่” ที่ดำเนินการโดยสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ ร่วมกับสถาบันการเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคข้อมูลและข่าวสารคือรูปแบบที่ใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีเพื่อให้สามารถนำเสนอความรู้ได้หลากหลาย และให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความสนใจและความสามารถของตนเอง การเรียนรู้ด้วยรูปแบบใหม่ เช่น หลักสูตรออนไลน์แบบเปิดสำหรับมวลชน วิดีทัศน์ เกมคอมพิวเตอร์ สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อทางเสียงเช่นหนังสือเสียงและพอดคาสต์ ถือเป็นโอกาสที่ยิ่งใหญ่สำหรับคนรุ่นใหม่ในการเลือกรูปแบบการเรียนรู้ที่ตรงกับความต้องการของตนเอง. นอกจากนี้ แพลตฟอร์มออนไลน์ที่ได้รับความนิยมและประสบ

ความสำเร็จได้ถูกใช้งานอย่างแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งมีความสอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของคนรุ่นใหม่ และมีแนวโน้มที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ในอนาคตอันใกล้

แนวโน้มของหลักสูตรการเรียนออนไลน์ในระดับปริญญาโทในประเทศไทยได้แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นผลมาจากการประกาศของกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับ "หลักเกณฑ์การขอเปิดและดำเนินการหลักสูตรในระดับปริญญาในระบบการศึกษาทางไกล พ.ศ. 2548" และการปรับปรุงครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2566. มหาวิทยาลัยชั้นนำของไทยหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยเอแบค, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, มหาวิทยาลัยรังสิต, มหาวิทยาลัยสแตมฟอร์ด, มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช ได้มีการเปิดหลักสูตรออนไลน์ในระดับปริญญาโท ซึ่งทุกปีมีนักศึกษาจำนวนมากที่จบจากหลักสูตรเหล่านี้

การเติบโตอย่างต่อเนื่องของหลักสูตรออนไลน์ในระดับปริญญาโทในประเทศไทย สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในแนวทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นของผู้เรียนในยุคดิจิทัล. นอกจากนี้ การเพิ่มขึ้นของหลักสูตรออนไลน์ยังส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายและความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพได้มากขึ้น โดยไม่ต้องจำกัดตัวเองเฉพาะกับสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น. การขยายตัวของหลักสูตรออนไลน์เหล่านี้ ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงการปรับตัวของสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่ยังแสดงถึงความต้องการของตลาดแรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาข้างต้น สามารถสังเกตเห็นได้ว่า การเรียนรู้แบบออนไลน์ได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิรูประบบการศึกษา ซึ่งทำให้การเรียนรู้มีความสะดวก หลากหลาย และเข้าถึงได้ง่ายขึ้น การขยายตัวของการศึกษาออนไลน์ยังเป็นการตอบสนองต่อนโยบายการศึกษาของประเทศไทย ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเข้าถึงได้จากทุกที่ ในแง่ของการแข่งขันทางการศึกษา การมีหลักสูตรออนไลน์ในระดับปริญญาโท โดยเฉพาะในสาขาการจัดการ ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นตัวอย่าง สามารถเพิ่มโอกาสและสร้างความได้เปรียบในการเข้าถึงกลุ่มผู้เรียนที่หลากหลายมากขึ้น

ดังนั้น การทำวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักศึกษาในการเลือกเรียนหลักสูตรปริญญาโทสาขาการจัดการแบบออนไลน์ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจึงมีความสำคัญ เพื่อทำความเข้าใจและตอบโต้ความต้องการของนักศึกษาในยุคปัจจุบัน รวมถึงการทำความเข้าใจกับแนวโน้มและความคาดหวังของตลาดแรงงาน การวิจัยนี้จะช่วยให้มหาวิทยาลัยและผู้กำหนดนโยบายทางการศึกษาสามารถพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และสนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูง ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทางสังคมในระยะยาวต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโท สาขาการจัดการ รูปแบบออนไลน์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อนำผลจากการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ในระดับปริญญาโทฯ ได้นำไปกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาและการขยายฐานผู้เรียนในอนาคต

3. ขอบเขตการวิจัย

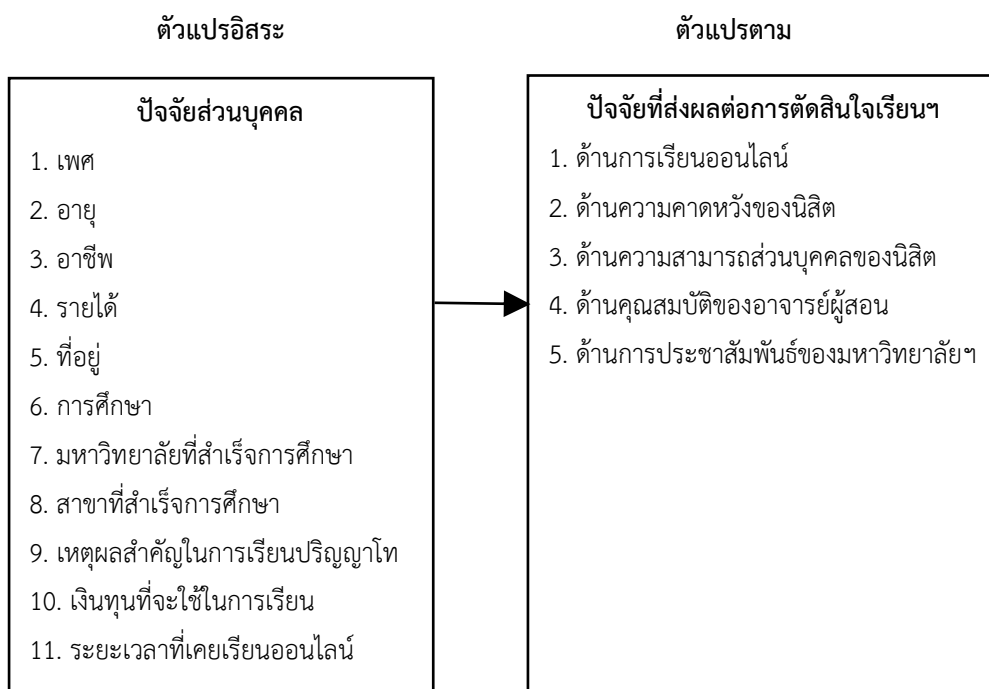
3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษา คือทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโท สาขาการจัดการ รูปแบบออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.2 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือบุคคลที่กำลังศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป

3.3 ขอบเขตด้านเวลา คือเดือนสิงหาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2566

3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่ คือประเทศไทย

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

5. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโท สาขาการจัดการ รูปแบบออนไลน์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

5.1 ทฤษฎีการตัดสินใจ

ทฤษฎีการตัดสินใจประกอบด้วยการวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจอย่างละเอียด และมีการแบ่งหัวข้อของกระบวนการตัดสินใจออกเป็นขั้นตอนต่างๆ คือ 1) การรับรู้ถึงความต้องการหรือปัญหา ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อผู้บริโภครับรู้ถึงความต้องการของตนเอง หรือตระหนักถึงปัญหาที่ต้องการแก้ไข ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยกระตุ้นภายในหรือภายนอก 2) การแสวงหาข้อมูลในขั้นตอนนี้ผู้บริโภคจะเริ่มค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่อาจตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาที่พบ แหล่งข้อมูลที่ใช้ อาจเป็นแหล่งข้อมูลบุคคล ทางการค้า สาธารณะ หรือจากประสบการณ์ส่วนตัว 3) การประเมินทางเลือก ในขั้นตอนนี้ ผู้บริโภคจะพิจารณาและเปรียบเทียบทางเลือกที่มีอยู่ โดยอาศัยเกณฑ์หรือคุณสมบัติที่กำหนดเพื่อช่วยในการตัดสินใจ และ 4) การตัดสินใจซื้อ หลังจากการประเมินและเปรียบเทียบทางเลือกแล้ว ผู้บริโภคจะทำการตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ ขั้นตอนนี้อาจรวมถึงการประเมินความพึงพอใจหลังการซื้อและการแบ่งปันประสบการณ์กับผู้อื่น ดังนั้นทฤษฎีนี้จึงมีความสำคัญในด้านการตลาด เพื่อให้ผู้ประกอบการเข้าใจวิธีการที่ผู้บริโภคตัดสินใจซื้อสินค้าหรือบริการ และช่วยในการออกแบบกลยุทธ์การตลาดที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า

5.2 แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์

แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ (E-learning) คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มความสะดวก ยืดหยุ่น และเข้าถึงได้ง่ายกว่าแบบดั้งเดิม ความคิดนี้มีหลายแง่มุมสำคัญ คือ 1) การเข้าถึงที่กว้างขวาง การเรียนออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนจากทั่วทุกมุมโลกสามารถเข้าถึงหลักสูตรและเนื้อหาการเรียนได้โดยไม่จำกัดตามพื้นที่หรือเวลา 2) ความยืดหยุ่น การเรียนออนไลน์ให้ความยืดหยุ่นทั้งในด้านเวลาและสถานที่ เพราะผู้เรียนสามารถเรียนได้ทุกที่ ทุกเวลา ตามที่สะดวก 3) การปรับแต่งการเรียนรู้: การเรียนออนไลน์มักมีแพลตฟอร์มที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับแต่งหลักสูตรหรือวิธีการเรียนตามความต้องการและระดับความสามารถของตนเอง 4) การใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้ การเรียนออนไลน์ใช้เครื่องมือดิจิทัลหลากหลาย เช่น วิดีโอ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ และเกมการศึกษา เพื่อส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ 5) การสร้างชุมชนการเรียนรู้ แม้การเรียนจะเกิดขึ้นออนไลน์ แต่ยังสามารถสร้างชุมชนการเรียนรู้ผ่านการอภิปรายออนไลน์ การทำกิจกรรมกลุ่ม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และ 6) การประเมินผลและข้อเสนอแนะ: แพลตฟอร์มการเรียนออนไลน์มักมีเครื่องมือในการประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตน ดังนั้นการเรียนออนไลน์จึงเป็นทางเลือกที่เพิ่มพูนความสามารถและเปิดโอกาสในการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดจากข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา ทำให้เป็นที่นิยมในหมู่ผู้เรียนทั่วโลกในยุคดิจิทัล

5.3 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนปริญญาโท สาขาการจัดการ

การเรียนปริญญาโทในสาขาการจัดการสำหรับทุกสายงานอาชีพเป็นการลงทุนทางการศึกษาที่มุ่งเน้นทักษะการบริหารและการจัดการในระดับสูง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายสายงาน โดยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องคือ 1) ทักษะการจัดการเป็นทักษะที่สำคัญในทุกสายงาน 2) การเพิ่มศักยภาพในอาชีพ โดยเฉพาะในตำแหน่งบริหารระดับสูงในองค์กร 3) การประยุกต์ใช้ในหลายสายงาน 4) การเรียนรู้และการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง และ 5) การพัฒนาเครือข่ายอาชีพ ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสสร้างเครือข่ายกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนและอาจารย์ที่มีประสบการณ์ในหลากหลายสายงาน

การเรียนปริญญาโทสาขาการจัดการเชิงพุทธ เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานหลักการจัดการที่ทันสมัยกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นทั้งการพัฒนาทักษะการบริหารและการเติบโตทางจิตวิญญาณ ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรนี้สำหรับคนทำงานในทุกสายงานอาชีพคือ 1) การผสมผสานหลักคำสอนพุทธกับการจัดการ หลักสูตรนี้นำเสนอการบริหารจัดการที่อิงตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น หลักของการปฏิบัติตนอย่างมีธรรม, การทำงานด้วยจิตใจที่สงบ และการพัฒนาศักยภาพของบุคคล 2) การพัฒนาทักษะการบริหาร นอกจากหลักการจัดการแบบดั้งเดิม หลักสูตรยังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการบริหาร เช่น การตัดสินใจ, การวางแผนกลยุทธ์, การจัดการทรัพยากร ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในทุกสายงาน 3) การพัฒนาตนเองและจิตใจ ส่วนสำคัญของหลักสูตรคือการพัฒนาตนเองและจิตใจ การฝึกฝนในด้านจิตวิญญาณจะช่วยเสริมสร้างจิตใจให้มีความแข็งแกร่ง สมาธิ และความอดทน 4) การปรับประยุกต์ในสถานการณ์จริง หลักสูตรมุ่งเน้นการนำหลักคำสอนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์การทำงานจริง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจัดการกับความท้าทายและความขัดแย้งในองค์กรได้ดีขึ้น 5) ความเหมาะสมกับทุกสายงานอาชีพ หลักสูตรนี้เหมาะกับผู้ทำงานในทุกสายงาน เพราะหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลักการทั่วไปที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายสถานการณ์ และ 6) การสร้างผู้นำที่มีธรรมาภิบาล ผู้ที่เรียนในสาขานี้จะได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้นำที่มีธรรมาภิบาล ซึ่งสามารถนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จด้วยวิธีที่ยั่งยืนและมีจริยธรรม

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การเรียนปริญญาโทสาขาการจัดการเชิงพุทธจึงไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาทักษะการจัดการที่จำเป็นสำหรับการทำงาน แต่ยังรวมถึงการเติบโตทางด้านจิตวิญญาณและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในภาพรวม

5.4 ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเรียนปริญญาโทอยู่ในหน้าที่ความรับผิดชอบของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาภายในคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัย ซึ่งรวมถึงคณะพุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ และคณะสังคมศาสตร์ โดยที่หลักสูตรของบัณฑิตวิทยาลัยถูกออกแบบให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ และสอดคล้องกับปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และนโยบายของมหาวิทยาลัย โดยที่บัณฑิตวิทยาลัยได้รับการ

จัดตั้งขึ้นตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม พ.ศ.2531 ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมีการจัดการเรียนการสอนที่ครอบคลุมหลากหลายสาขาวิชา เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาและตลาดแรงงานในปัจจุบัน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้แบ่งยุคการศึกษา คือ 1) ยุคริเริ่มการจัดการศึกษา ในยุคนี้นี้ มีการริเริ่มการจัดการศึกษาที่มหาวิทยาลัย 2) ยุคปรับปรุงและขยายการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 มีการปรับปรุงและขยายการศึกษาภายใต้การนำของคณะสงฆ์และมหาเถรสมาคม และมีการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรและระบบการบริหารวิชาการในปี พ.ศ.2526 และ 3) ยุคเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 มหาวิทยาลัยได้รับการยอมรับเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐ การพัฒนาครอบคลุมทั้งด้านกายภาพและคุณภาพ และการเตรียมบุคลากรเพื่อรองรับการเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ การขยายสถาบันสมทบไปสู่นานาชาติเริ่มต้นในปี พ.ศ.2544 ด้วยการรับวิทยาลัยพุทธศาสนาจากเกาหลีใต้ โดยมีการจัดตั้งหน่วยงานต่างๆ เพื่อรองรับภารกิจนานาชาติ รวมทั้งการจัดตั้งวิทยาลัยพุทธศาสนานานาชาติและสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติ การจัดตั้งสถาบันภาษาและศูนย์อาชีวศึกษาและวิทยาลัยพระธรรมทูตก็เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนานี้

โดยสรุปแล้วในช่วงเวลาต่างๆ ที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของมหาวิทยาลัยในการพัฒนาและขยายการศึกษาพระพุทธศาสนาในมิติที่กว้างขวางและเชื่อมโยงกับชุมชนพุทธทั่วโลกอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

5.5 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศศิณัฐ นาไทย (2560) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการเรียนปริญญาโท หลักสูตรการบริหารเทคโนโลยี รูปแบบออนไลน์ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความตั้งใจในการศึกษาปริญญาโทในหลักสูตรการบริหารเทคโนโลยีแบบออนไลน์ประกอบด้วยสองปัจจัยหลัก คือ 1) ปัจจัยในด้านการวัดความสำเร็จของระบบสารสนเทศ ซึ่งรวมถึงคุณภาพของข้อมูล, คุณภาพของระบบ และคุณภาพของบริการ และ 2) ปัจจัยในด้านนวัตกรรมการตลาด ได้แก่ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ, ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และการมุ่งเน้นที่ลูกค้า งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลตัวอย่าง โดยมีข้อคำถามที่ครอบคลุมถึง 8 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านนวัตกรรมการตลาด, คุณภาพข้อมูล, คุณภาพระบบ, คุณภาพการบริการ, การรับรู้คุณค่า, การรับรู้ความง่ายในการใช้งาน, ทัศนคติที่มีต่อการใช้ และความตั้งใจในการใช้ระบบการเรียนออนไลน์ มีการเก็บตัวอย่างจากผู้สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีและมีความสนใจที่จะศึกษาต่อในระดับปริญญาโทในจังหวัดระยองและชลบุรี จำนวน 516 คน ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจถูกนำไปวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้เทคนิควิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ, วิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง และวิเคราะห์เส้นทาง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลตรงต่อความตั้งใจในการศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการ

บริหารเทคโนโลยีแบบออนไลน์ ได้แก่ ทักษะที่ดีต่อการเรียนออนไลน์, การรับรู้คุณค่า และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน ทั้งนี้มีผลทางบวกต่อการมีทัศนคติที่ดี ในขณะที่ปัจจัยด้านนวัตกรรมการตลาด, คุณภาพข้อมูล, คุณภาพระบบ, คุณภาพการบริการ, การรับรู้คุณค่า และการรับรู้ความง่ายในการใช้งาน มีผลบวกทางอ้อมต่อความตั้งใจในการศึกษาปริญญาโท หลักสูตรการบริหารเทคโนโลยีแบบออนไลน์

ศรัณยวีร์ เอมะศิริ (2561) ได้ทำวิจัยเรื่องการตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาโทของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยสยาม ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงอายุ 21 ปี ที่มีระดับการศึกษาสูงสุดเท่ากับระดับมัธยมศึกษา (ม.6) โดยยังไม่มีเกรดเฉลี่ยสะสม ซึ่งเป็นนักศึกษาใหม่จากคณะบริหารธุรกิจ พวกเขามีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท และได้รับรายได้หลักจากพ่อแม่หรือผู้ปกครอง นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามยังให้ความสำคัญกับปัจจัยพื้นฐานที่ประกอบด้วยด้านครอบครัว การเงิน สถาบันการศึกษา และสังคมอย่างมากในทุกด้าน โดยปัจจัยด้านสังคมได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุด และมีความต้องการที่จะศึกษาต่อระดับปริญญาโทในระดับปานกลาง ในส่วนของการทดสอบสมมติฐาน และพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการตัดสินใจ คือ อายุ เกรดเฉลี่ยสะสม และคณะที่ศึกษา ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ในทำนองเดียวกัน ปัจจัยพื้นฐานที่มีผลต่อการตัดสินใจ ได้แก่ ปัจจัยด้านครอบครัว การเงิน สถาบันการศึกษา และปัจจัยด้านสังคม ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 เช่นกัน

เอกกมล วงศ์ภาค (2561) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาโทของนักศึกษาวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการส่วนบุคคลและหลักสูตรที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ปัจจัยที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญน้อยที่สุดคือด้านค่าใช้จ่ายในการศึกษา นอกจากนี้ ช่องทางการรับรู้ข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างผ่านช่องทางออนไลน์ โดยเฉพาะเว็บไซต์ถือเป็นช่องทางหลักในการสื่อสารและรับข้อมูล

สุพัตน์ อนนทจารย์ และ คณะ (2560) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาตามแต่ละด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านคุณลักษณะของสถาบัน รองลงมาคือด้านการประกอบอาชีพ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านสังคมและเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือการเพิ่มพูนความรู้และความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน รองลงมาคือรายละเอียดและการตัดสินใจ ขณะที่การชักชวนจากเพื่อนหรือคนสนิทมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด การสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อพบว่าปัจจัยด้านสังคมและเศรษฐกิจ สามารถพยากรณ์การตัดสินใจได้ดีที่สุด โดยมีสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์พหุคูณ เท่ากับ .866 และมีอำนาจการพยากรณ์ถึงร้อยละ 75.0 เมื่อเพิ่มตัวแปรพยากรณ์ทั้งหมดพบว่าสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 78.2

กนกวรรณ ตันทสิทธิ์ (2559) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท กรณีศึกษา : โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ของนักศึกษาปีการศึกษา 2558 ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของนักศึกษาประกอบด้วย ความสำคัญของสถาบันที่เคยจบการศึกษา คำแนะนำจากญาติหรือเพื่อน ผู้ปกครองและครูอาจารย์ การแนะนำจากพี่น้องหรือเพื่อน กิจกรรมแนะนำหลักสูตร และทำเลที่ตั้งของมหาวิทยาลัยที่ใกล้ที่พักหรือที่ทำงาน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างปัจจัยเหล่านี้ และการวิจัยยังได้ใช้การวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกเพื่อประเมินผล พบว่าทุก ๆ การเพิ่มขึ้นของอายุ 1 ปี จะทำให้ความน่าจะเป็นในการเลือกศึกษาต่อในโครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจเพิ่มขึ้น 49.4% และการมีกิจกรรมแนะนำหลักสูตรเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้ความน่าจะเป็นในการเลือกศึกษาต่อเพิ่มขึ้น 10.73% ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่แสดงว่าปัจจัยด้านบุคคล การเงิน ครอบครัว สังคม และสถาบันการศึกษา มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในระดับปริญญาโท และการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อเป็นไปตามแนวคิดเรื่องทุนมนุษย์และการเป็นเครื่องมือส่งสัญญาณในการเลือกสถาบันการศึกษา

วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล (2557) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ในด้านอิทธิพลภายใน ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับความสามารถส่วนบุคคลในการเลือกสาขาวิชาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวิชาชีพ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือความคาดหวังของผู้สมัครในเรื่องหลักสูตรที่น่าสนใจ ในด้านอิทธิพลภายนอก ผลโดยรวมพบว่าคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน เช่น ตำแหน่งทางวิชาการและการยอมรับของสังคม เป็นปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือคุณสมบัติของอาจารย์ในเรื่องวุฒิการศึกษาที่ตรงกับสาขาวิชาและความรู้ความสามารถ และในการทดสอบสมมติฐานแสดงว่าปัจจัยที่ส่งผลการตัดสินใจศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ แต่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อจำแนกตามบุคคลที่คิดว่าจะเรียนต่อกับไม่เรียนต่อ ที่ระดับความเชื่อมั่น .05

พรรณพนัช จันทา และ อัจฉริยา ปราบอริพ่าย (2558) ได้ทำวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 25-30 ปี โสด และทำงานเป็นพนักงานบริษัทเอกชน มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 20,001-30,000 บาท และมีประสบการณ์การทำงาน 4-6 ปี ส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยสะสมระดับปริญญาตรี 2.51-3.00 และกำลังศึกษาในหลักสูตรบริหารธุรกิจ ทุนการศึกษาหลักมาจากเงินเก็บส่วนตัว และได้รับข้อมูลการรับสมัครทางอินเทอร์เน็ต ได้มีผลการทดสอบสมมติฐานแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ รายได้ ประสบการณ์การทำงาน และหลักสูตรที่ศึกษา มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ

ในขณะที่สถานภาพ อาชีพ เกณฑ์เฉลี่ยสะสม ระดับปริญญาตรี รูปแบบการเรียนรู้ และแหล่งทุนการศึกษา ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ปัจจัยด้านครอบครัวและการเงินมีความสำคัญในระดับสูง รวมถึงความพร้อมทางการเงินของครอบครัว การสนับสนุนจากครอบครัว รายได้และค่าใช้จ่ายต่อเดือน และปัจจัยด้านการเงิน เช่น ค่าหน่วยกิต ค่าลงทะเบียน ค่าบำรุงการศึกษา ค่าหนังสือและอุปกรณ์การเรียน, ค่าใช้จ่ายอื่นๆ และระบบการชำระค่าเล่าเรียน ด้านสถาบันการศึกษา เช่น ภาพลักษณ์ ชื่อเสียง ความรู้ความสามารถของคณาจารย์ หลักสูตรและคุณภาพ ความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ที่ตั้ง ช่องทางการสื่อสารออนไลน์ และการเข้าถึงข้อมูลหลักสูตรและการรับสมัคร ก็มีความสำคัญในระดับสูง

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

6.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยที่ประชากรที่ใช้การวิจัยครั้งนี้ คือบุคคลที่กำลังเรียนปริญญาตรีขึ้นไป ซึ่งไม่ทราบจำนวนคน และกลุ่มตัวอย่าง กำหนดได้โดยใช้สูตรของ ดับเบิลยู. จี. คอกซ์ แรน (อกินันท์ จันตะนี. 2550 : 25 ; อ้างอิงจาก Cochran. 1953. Sampling Techniques.) ได้จำนวน 385 คน และเพื่อความสะดวกในการตรวจนับ ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 200 คน

6.2 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งคณะผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อทดสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าดัชนีเท่ากับ 0.85 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากรที่จะใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) และค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยใช้ Cronbach's Alpha Coefficient ซึ่งได้ค่า $\alpha = 0.98$ เป็นค่าที่อยู่ในระดับที่เชื่อถือได้ โดยผู้วิจัยจึงนำแบบสอบถามทำเป็นแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อส่งไปยังแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

6.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้วางแผนเพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามจำนวนที่กำหนดไว้ โดยส่งแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ ไปยังแพลตฟอร์มออนไลน์ต่างๆ ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง เมื่อมีผู้ตอบแบบสอบถามกลับมายังระบบแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ จากนั้นจึงดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนตามจำนวนที่ได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างไว้ 200 ชุด ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติต่อไป

6.4 การใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อหาค่าค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐาน โดยใช้ t-test และ F-test เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนฯ โดยจำแนกตามแบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

7. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโท สรุปได้ดังนี้

1) ผู้ที่ตัดสินใจเรียนปริญญาโท โดยส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 43.5 ทำงานเป็นพนักงานบริษัท จำนวน 56 คน คิดเป็นร้อยละ 28.0 มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 33.0 อาศัยอยู่ในภาคกลาง จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 57.0 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี 164 คน คิดเป็นร้อยละ 82.0 สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐบาล 123 คน คิดเป็นร้อยละ 61.5 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารธุรกิจ 61 คน คิดเป็นร้อยละ 30.5 เหตุผลสำคัญในการเรียนปริญญาโท คือเพื่อพัฒนาตนเอง 81 คน คิดเป็นร้อยละ 40.5 ใช้เงินส่วนตัวในการเรียน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 41.0 และ ไม่เคยเรียนออนไลน์ 113 คน คิดเป็นร้อยละ 56.5

2) ผู้ที่ตัดสินใจเรียนปริญญาโท มีการตัดสินใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($= 4.23$, S.D. $= 0.14$) และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านก็พบว่าทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนออนไลน์ ด้านความคาดหวังของนิสิต ด้านความสามารถส่วนบุคคลของนิสิต ด้านคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ด้านการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยฯ และโดยรวมทุกด้าน มีการตัดสินใจในระดับมากที่สุด

3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ t-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งค่า Sig. มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ตั้งไว้ $\alpha = .05$ ทั้ง 5 ด้านและโดยรวมทุกด้าน แสดงว่าผู้ที่ตัดสินใจเรียนปริญญาโท ที่มีเพศต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเรียนปริญญาโท ด้านการเรียนออนไลน์ ด้านความคาดหวังของนิสิต ด้านความสามารถส่วนบุคคลของนิสิต ด้านคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ด้านการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยฯ และโดยรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

4) ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติ F-test ที่ระดับนัยสำคัญ .05 ซึ่งค่า Sig. มีค่ามากกว่านัยสำคัญทางสถิติที่ตั้งไว้ $\alpha = .05$ ทั้ง 5 ด้านและโดยรวมทุกด้าน แสดงว่าผู้ที่ตัดสินใจเรียนปริญญาโท ที่มีอายุ อาชีพ รายได้ ที่อยู่ การศึกษา มหาวิทยาลัยที่สำเร็จการศึกษา สาขาที่สำเร็จการศึกษา เหตุผลสำคัญในการเรียนปริญญาโท เงินทุนที่จะใช้ในการเรียน และ ระยะเวลาที่เคยเรียนออนไลน์ ที่ต่างกัน มีระดับการตัดสินใจเรียนปริญญาโท ด้านการเรียนออนไลน์ ด้านความคาดหวังของนิสิต ด้านความสามารถส่วนบุคคลของนิสิต ด้านคุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ด้านการประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยฯ และโดยรวมทุกด้าน ไม่แตกต่างกัน

8. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ได้สอดคล้องกับหลักสูตรการบริหารเทคโนโลยีแบบออนไลน์ของ ศศินทร์สภานาไทย คือ 1) ผลงานวิจัยทั้งสองได้เน้นย้ำถึงความสำคัญและความนิยมของการศึกษาออนไลน์ในหมู่นักศึกษาปริญญาโท สะท้อนถึงการปรับตัวและความต้องการของนักศึกษาในยุคดิจิทัล 2) ปัจจัยการ

พัฒนาตนเองและทัศนคติที่ดีต่อการศึกษารออนไลน์มีอิทธิพลสำคัญต่อการตัดสินใจศึกษาต่อ แต่มีความแตกต่างกันคือ 1) ลักษณะผู้เรียน โดยการวิจัยครั้งนี้ได้เน้นไปที่ลักษณะประชากรของผู้เรียน เช่น เพศ อายุ อาชีพ และรายได้ ในขณะที่การวิจัยของ ศศิณัฐ นาไทย ได้มุ่งเน้นไปที่ปัจจัยทางจิตวิทยาและการจัดการข้อมูล และ 2) วิธีการวิจัยและเครื่องมือสำรวจ ดังนั้นโดยรวมแล้วทั้งสองการวิจัยได้มีทั้งจุดที่สอดคล้องและแตกต่างกัน เกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโทในสาขาการจัดการแบบออนไลน์และหลักสูตรการบริหารเทคโนโลยี การวิจัยเหล่านี้ได้สะท้อนถึงความหลากหลายของประชากรนักศึกษาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพวกเขาในแบบที่ต่างกัน

เมื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้มาพิจารณาความสอดคล้องกับผลงานวิจัยหลักสูตรการเรียนปริญญาโทที่เรียนในสถานที่ตั้ง ของ ศรีณย์วีร์ เอเมะศิริ, เอกกมล วงศ์ภาค, กนกวรรณ ตันชลีทธิ, วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล, พรพนัช จันทา และ อัจฉรียา ปราบอริพ่าย, สุขพัฒน์ อนันต์จารย์ และ คณะ จึงทำให้ทราบถึงความสอดคล้องในงานวิจัยเหล่านี้ ได้เน้นย้ำความสำคัญของปัจจัยทางส่วนบุคคล ลักษณะอาชีพ คุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน ปัจจัยด้านการศึกษาและอาชีพ ความสำคัญของการพัฒนาตนเอง ลักษณะของสถาบันการศึกษา และการเพิ่มพูนความรู้และความก้าวหน้าในอาชีพ ซึ่งทั้งหมดเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการศึกษาต่อของผู้เรียน แต่ก็มี ความแตกต่างที่พบในการวิจัยโดยแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของลักษณะของผู้เรียน ในเรื่องเพศและอายุของผู้เรียน รายได้และอาชีพของผู้เรียน แหล่งทุนการศึกษา ปัจจัยภายนอกและอิทธิพลภายนอก ประชากรวิจัย เจื่อนไขทางสังคมและเศรษฐกิจ ลักษณะของหลักสูตรและการศึกษาต่อ ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และวิธีการวิจัยและการวิเคราะห์ ความแตกต่างเหล่านี้สะท้อนถึงความหลากหลายของประชากรนักศึกษาและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของพวกเขาในแต่ละสถาบันและบริบททางวัฒนธรรม

9. ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีข้อเสนอแนะที่มีความสำคัญในการช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนออนไลน์ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้ที่ตัดสินใจเรียน ดังนี้

1) การเข้าถึงและการประชาสัมพันธ์ แม้ผลการวิเคราะห์ไม่พบความแตกต่างทางสถิติในด้านการประชาสัมพันธ์ การเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลผ่านมาตรการต่างๆ เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์ สื่อสังคมออนไลน์ หรือการจัดสัมมนาข้อมูล อาจส่งเสริมโอกาสในการตัดสินใจเข้าเรียนให้สูงขึ้น

2) กลุ่มเป้าหมาย การกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อเจาะจงกลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี พนักงานบริษัท และผู้ที่มีรายได้น้อยกว่า 10,000 บาทต่อเดือน อาจเพิ่มความสนใจและการเข้าถึงหลักสูตรให้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว

3) การพัฒนาตนเอง การโปรโมทหลักสูตรโดยเน้นการพัฒนาตนเองและโอกาสในการเติบโตทางอาชีพ ซึ่งเป็นเหตุผลหลักในการตัดสินใจเข้าเรียน

4) วิธีการเรียนและคุณสมบัติของอาจารย์: การรักษามาตรฐานการสอนและคุณภาพของอาจารย์ และการปรับปรุงวิธีการเรียนการสอนออนไลน์ให้น่าสนใจและเข้าถึงได้ง่ายเป็นสิ่งสำคัญ

5) การจัดการทรัพยากรและสนับสนุนทางการเงิน: การให้ค่าปรึกษาและแนะนำทางเลือกทางการเงินและทุนการศึกษา โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่ใช้เงินส่วนตัวในการเรียน จะช่วยลดภาระทางการเงินและเพิ่มโอกาสในการเข้าเรียน

10. องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อค้นพบและองค์ความรู้ใหม่ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและเปิดโอกาสในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรปริญญาโทออนไลน์ มีดังนี้

1) ความหลากหลายของนิสิต การศึกษาพบว่าปัจจัยทางประชากรศาสตร์เช่นเพศ อายุ อาชีพ รายได้ ที่อยู่ และการศึกษาไม่มีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจเรียนปริญญาโทออนไลน์ ความหลากหลายนี้ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรดังกล่าวดึงดูดนิสิตจากหลากหลายพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ

2) ความสำคัญของปัจจัยด้านการเรียนรู้และการสอน ผลวิจัยเน้นย้ำความสำคัญของด้านการเรียนออนไลน์ ความคาดหวังของนิสิต ความสามารถส่วนบุคคล คุณสมบัติของอาจารย์ผู้สอน และการประชาสัมพันธ์ในการตัดสินใจ นี่บ่งบอกถึงความจำเป็นของการมีคุณภาพการเรียนการสอนและวัสดุการเรียนที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความน่าสนใจของหลักสูตร

3) ความเป็นอิสระทางการเงินและการพัฒนาตนเอง พบว่านิสิตส่วนใหญ่ใช้เงินส่วนตัวในการเรียนและเลือกเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ข้อมูลนี้ช่วยเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับแรงจูงใจหลักของนิสิตในการเลือกเรียนออนไลน์

4) ความท้าทายของการเรียนออนไลน์ การที่นิสิตจำนวนมากไม่เคยมีประสบการณ์การเรียนออนไลน์ก่อนหน้านี้ สะท้อนถึงความท้าทายในการปรับตัวกับรูปแบบการเรียนใหม่ ความเข้าใจนี้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการสนับสนุนนิสิตในการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมการเรียนออนไลน์

11. เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ ตันทสิทธิ์. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อในระดับปริญญาโท กรณีศึกษา :

โครงการเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ของนักศึกษาปีการศึกษา 2558.

ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พรรณพนิช จันทา และ อัจฉริยา ปราบอริพ่าย. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการศึกษาต่อระดับ

ปริญญาโทที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- วีรวรรณ จงจิตร ศิริจิรกาล. (2557). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับ
บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : มหาวิทยาลัยราชภัฏ
นครศรีธรรมราช.
- สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ และ คณะ. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าศึกษาต่อระดับ
ปริญญาโท ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง. เลย :
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ศรัณย์วีร์ เอเมะศิริ. (2561). การตัดสินใจศึกษาต่อระดับปริญญาโทของนักศึกษาระดับปริญญาตรี
มหาวิทยาลัยสยาม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสยาม.
- ศศิณัฐ นาไทย. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความตั้งใจในการเรียนปริญญาโท หลักสูตรการบริหาร
เทคโนโลยี รูปแบบออนไลน์. ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภินันท์ จันทะนี. (2550). การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับวิทยานิพนธ์ทางธุรกิจ.
พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
- เอกกมล วงศ์ภาคำ. (2561). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อระดับปริญญาโท ของนักศึกษา
วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
ตามการรับรู้ของประชาชน

The political participation in democratic governance
As perceived by the people

ดร.ณัฐภณ ลิ้มปิยะเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน และ 3. นำเสนอการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกมีโครงสร้าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของประชาชนบ้านเกาะราชราษฎร์สามัคคี ติดตามรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และทำกิจกรรมในชุมชนจึงให้สมาชิกชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางการเมือง

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน มีติดตามข่าวสารทางการเมือง ข่าวสารเกี่ยวกับพรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยสนับสนุนการจัดกิจกรรมทางการเมือง ขับเคลื่อนกิจกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย

3. นำเสนอการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน โดยมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือติดตาม ควบคุม และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลอย่างจริงจัง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การเมือง ระบอบประชาธิปไตย

ABSTRACT

The objectives of this research article are to study 1. perception of political news in democratic governance, 2. people's political participation in democratic governance, and 3. present political participation in Democratic governance according to the perception of the people It is qualitative research. Data were collected from 12 key informants using structured in-depth interviews. The tools used in the research include an interview form data analysis with descriptions.

The results of the research found that:

1. Perception of political news in a democratic regime. Perception of political news of the people of Ban Ko Rat Samakkhi Follow up and listen to public opinions. and doing activities in the community to motivate community members to participate in political activities. Support the organization of political activities.

2. Political participation in the democratic governance of the people. Follow political news about political party's political party policy political activities Political participation by supporting political activities Drive political activities according to democracy.

3. Present political participation in democratic governance according to the perception of the people. by participating in politics or seriously monitoring, controlling, and inspecting the work of the state People's political participation It is the key to strengthening democracy.

Keywords: Participation, Political, Democratic Governance.

1. ความนำ

รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2560 มีบทบาที่สำคัญในการสะท้อนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมือง ซึ่งได้แก่ มาตรา 44 ที่ระบุถึงเสรีภาพในการชุมนุม, มาตรา 45 ในเรื่องเสรีภาพการจัดตั้งพรรคการเมือง, และมาตรา 78 ที่กล่าวถึงการส่งเสริมความรู้และความเข้าใจของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลากหลายรูปแบบ และส่งผลให้ชุมชนพัฒนาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นหัวใจสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม กิจกรรมทางการเมืองบางอย่างก็สร้างความขัดแย้งในสังคม โดยเฉพาะในจังหวัดนครราชสีมา และมหาสารคาม ที่ประชาชนใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการรับรู้และมีส่วนร่วมทางการเมือง การวิจัยและ

การศึกษาเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในการเมืองของไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนในสังคมไทย

การรับรู้ของประชาชน ทางการเมืองช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ปี 2557 ถึง ปี 2564 นั้น ประชาชนยอมรับว่ามีผลต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง ตามระบอบประชาธิปไตยมาก การมีส่วนร่วมทางการเมือง การแสดงออกไม่สร้างสรรค์หรือการแสดงออกแบบสร้างสรรค์ทางการเมือง เป็นสิ่งสำคัญต่อการเรียนรู้พัฒนาการเมืองในสังคมไทยควรนำเสนอต่อสาธารณะเพื่อความตระหนักรู้พร้อมปรับใช้กับการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยได้สนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน” ของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองการเป็นตัวแทนร่วมส่งเสริมความเข้มแข็งทางการเมืองให้เกิดขึ้นเพื่อติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง (สุริพร คลังพระศรี, 2561)

เพื่อให้ทราบถึงการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองสภาพและปัญหาอุปสรรคการเมืองประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชนและ นำเสนอการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งการเมืองและพัฒนากิจกรรมทางการเมืองส่งเสริมการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- 2.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
- 2.3 เพื่อนำเสนอการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่และสถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ บ้านเกาะราชภูร์สามัคคี ม.6 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองนครราชสีมา

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน ครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจวางหลักในการศึกษาไว้ ดังนี้

1. การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ 1. ผู้ส่งสาร 2. ข้อมูลข่าวสาร 3. ช่องทางในการส่งสาร 4. ผู้รับสาร

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การสนทนาเรื่องการเมือง การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรค การเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ การติดต่อกับนักการเมือง และการชุมนุมทางการเมือง

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้มีส่วนได้เสียจากพื้นที่บ้านเกาะราชบุรีสามัคคี ม.6 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองนครราชสีมา รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 12 คน ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 3 ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน และ กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 4 คน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การแสดงออกทางการเมืองและร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนจังหวัดนครราชสีมาช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ซึ่งแสดงการรับรู้ การร่วมกิจกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ การติดตามข่าวสารทางการเมือง การใช้สิทธิเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การสนทนาเรื่องการเมือง การเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรค การเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่างๆ การติดต่อกับนักการเมือง และการชุมนุมทางการเมือง

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง หมายถึง การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ ผู้ส่งสาร ข้อมูลข่าวสาร ช่องทางในการส่งสาร และผู้รับสาร

การรับรู้ของประชาชน หมายถึง ประชาชนจังหวัดนครราชสีมารับรู้ทางการเมืองที่ส่งผลต่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยช่วงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองปี 2557 ถึงปี 2564 และการรับรู้กิจกรรมและข่าวสารทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนเข้าไปร่วมในกิจกรรมทางการเมือง

5. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 การมีส่วนร่วมทางการเมือง

จันทนา สุทธิจारी (2544) การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

จรรุณ สุภาพ (2557) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมที่ประชาชนจะพึงมีในการกำหนดนโยบาย เช่น การเข้าเป็นรัฐบาล การมีอิทธิพลต่อรัฐบาลการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2556) อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสมัครใจของสมาชิกในสังคมการเมืองที่จะกระทำโดยมีจุดมุ่งหมายทั้งทางตรงและทางอ้อมต้องการมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายหรือการทำงานของรัฐบาล

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ (2546) อธิบายการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า กิจกรรมของประชาชนที่มุ่งจะเข้าไปมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลในระดับต่างๆ ซึ่งรูปแบบการเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในแต่ละสังคมย่อมแตกต่างกันไปด้วย

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีบทบาทเป็นสำคัญที่ส่งผลการกระทำนั้นถึงรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมือง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เช่น การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การชุมนุมเรียกร้องของประชาชนทางการเมือง การตัดสินใจเชิงนโยบายของรัฐบาลอันมีผลต่อประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม การทำประชาพิจารณ์ ผลแห่งการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอาจสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ได้

5.2 ประชาธิปไตย

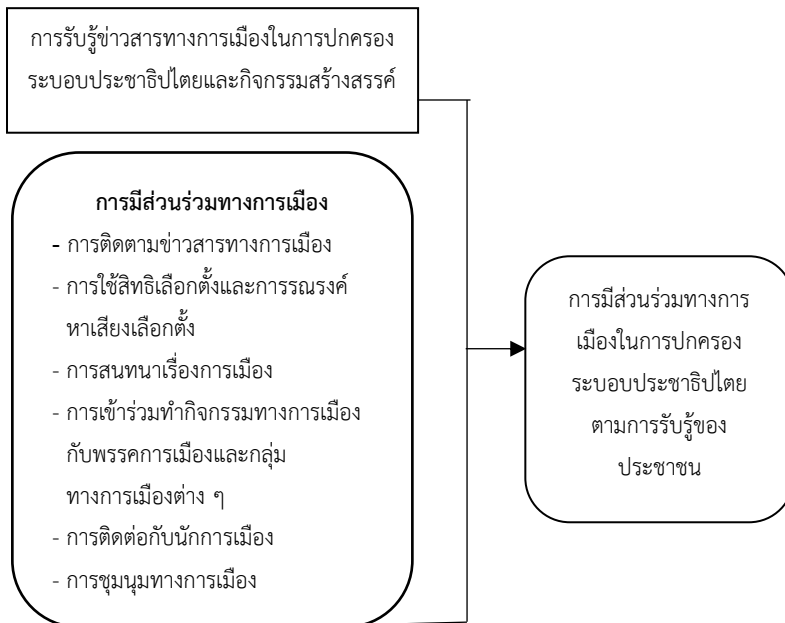
พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2556) ให้ความหมายของคำว่า “ประชาธิปไตย” ว่าเป็น “แบบการปกครองที่ถือมติปวงชนส่วนใหญ่”

บุญธรรม เลิศสุขีเกษม (2543) กล่าวว่า ประชาธิปไตย คือการที่รัฐบาลเป็นของประชาชนโดยประชาชนเพื่อประชาชน หรือ ประชาธิปไตยคือ สังคมที่ประชาชนมีเสรีภาพ สมภาพและภราดรภาพ

สรุปได้ว่าการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย หมายถึงการปกครองที่เป็นของประชาชนภายใต้สิทธิเสรีภาพที่มีความเท่าเทียมกันในการเข้าไปมีส่วนร่วม ในกระบวนการ ประชาชนมีสิทธิในการควบคุมทั้งทางตรงและทางอ้อม มีอิสระตามอำนาจที่มีซึ่งบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย

6. กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน กำหนดกรอบแนวคิดจากสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ลักษณะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การทำงานร่วมกันให้ถึงเป้าหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วิถีศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์การศึกษาวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

7. วิธีดำเนินการวิจัย

7.1 รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการร่วมกิจกรรมกับชุมชน ทำการสังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

7.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้มีส่วนได้เสียจากพื้นที่บ้านเกาะราษฎร์สำคคี ม.6 ตำบลบ้านเกาะ อำเภอเมืองนครราชสีมา รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 12 คน ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 2 เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 3 ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 4 ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 4 คน

7.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกิจกรรมโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมของข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนทุกประการ

คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมนั้น มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดหมวดหมู่ และการตรวจสอบข้อมูลจึงดำเนินการไปพร้อมกัน

8. สรุปผลการวิจัย

8.1 การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย

1) ด้านผู้ส่งสาร มีลักษณะการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการสื่อสารกิจกรรมทางการเมืองแบบซึ่งหน้าแต่ไม่พูดถึงกิจกรรมทางการเมืองโดยตรง มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ แกนนำทางการเมือง การสื่อสารกิจกรรมทางการเมือง การสื่อสารเฉพาะบุคคลไม่เปิดเผยต่อสาธารณชน การกลัวความแตกแยก ทั้งนี้ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและการสื่อสารทางการเมืองในชุมชนโดยอาศัยแกนนำทางการเมือง

2) ด้านข้อมูลข่าวสาร มีลักษณะการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองและส่งข่าวสารทางการเมืองโดยมีผู้นำตามโครงสร้างชุมชนส่งข่าวสารทางการเมือง มีการชี้แนะทางการเมือง สื่อสารสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง ทั้งนี้ การสื่อสารกิจกรรมทางการเมือง โดยอาศัยแกนนำผู้นำชุมชนตามโครงสร้างชุมชน แสดงบทบาทหน้าที่ในชุมชนรับรู้และส่งข่าวสารทางการเมืองตามบทบาทหน้าที่นั้น กระทำพร้อมกับชี้แนะนํากิจกรรมการเมือง

3) ด้านช่องทางในการส่งสาร มีลักษณะการสื่อสารกิจกรรมทางการเมือง โดยอาศัยปัจจัยนำเข้าของระบบการเมืองในชุมชน ได้แก่ การใช้ความรู้ความสามารถกระตุ้นสมาชิก การจัดกิจกรรมเด่นชุมชน

4) ด้านผู้รับสาร มีลักษณะการสื่อสารระหว่างผู้นำชุมชนฝ่ายปกครองกับสมาชิกชุมชนก่อให้เกิดประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกขงการร่วมกิจกรรมในชุมชนและร่วมกิจกรรมทางการเมืองทั้งโดยตรง

และโดยอ้อม มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชนฝ่ายปกครอง การประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางการเมือง การเข้าถึงกลุ่มเฉพาะที่สนใจกิจกรรมทางการเมืองและหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานภายนอก องค์กรทางการเมือง เป็นต้น รับส่งข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ข้อมูลข่าวสารอื่น ๆ มายังผู้นำชุมชนฝ่ายปกครอง เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องการให้สมาชิกชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม

8.2 การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน

1) ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง เป็นการติดตามข่าวสารที่เกิดจากการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การติดตามข่าวสารกลุ่มไลน์ การติดตามข่าวสารสื่อสารมวลชนหลัก การติดตามข่าวสารสื่อออนไลน์ การติดตามข่าวสารช่วงเลือกตั้ง การจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์ ส่วนการติดตามข่าวสารช่วงเลือกตั้งรณรงค์ประชาสัมพันธ์พรรคการเมือง นโยบายพรรคการเมือง กิจกรรมทางการเมืองนั้น สมาชิกชุมชนให้ความสนใจมาก นำไปสู่การติดตามข้อมูลทางการเมืองจากแกนนำพรรคการเมืองในชุมชน การอ่านเอกสารเกี่ยวกับกิจกรรมทางการเมืองจากป้ายประชาสัมพันธ์ในชุมชนที่ติดไว้กับป้ายประชาสัมพันธ์ ณ ศาลากลางหมู่บ้าน ช่วยให้สมาชิกชุมชนสามารถติดตามข่าวสาร

2) ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งและการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง สมาชิกชุมชนใช้สิทธิเลือกตั้ง สมาชิกชุมชนบางคนร่วมรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคการเมืองเนื่องจากสนใจกิจกรรมทางการเมือง สมาชิกชุมชนบางคนได้รับคำตอบแทนรายวันจึงเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์หาเสียงช่วยพรรคการเมือง พูดถึงอุดมการณ์ทางการเมือง โครงการพรรคการเมืองจะทำให้ประเทศไทย ประชาชนส่วนร่วมจะได้รับหลังเลือกตั้ง และสื่อออนไลน์วิพากษ์วิจารณ์กิจกรรมทางการเมือง สมาชิกชุมชนติดตามปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการเลือกตั้ง พร้อมออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งส่วนสมาชิกชุมชนกลุ่มเยาวชนปัจจุบันเป็นพลังทางการเมือง ใช้เทคโนโลยีสื่อสารทางการเมืองได้ดีกว่ากลุ่มผู้สูงอายุ เป็นตัวแปรทางการเมืองที่สำคัญในชุมชน

3) ด้านการสนทนาเรื่องการเมือง สมาชิกชุมชนเลือกสนทนาทางการเมืองกับสมาชิกชุมชนมากขึ้น สำหรับการสนทนาทางการเมืองแบบเป็นทางการ ตั้งคำถามในที่ประชุม ส่วนการสนทนาการเมืองแบบเป็นทางการ ดูข่าวสารจากสื่อสารมวลชน พร้อมวิจารณ์กิจกรรมข่าวสารทางการเมือง ความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง การเรียนรู้ทางการเมืองของสมาชิกชุมชนมีแนวโน้มเปิดใจรับฟังข่าวสารทางการเมืองที่แตกต่าง

4) ด้านการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองกับพรรคการเมืองและกลุ่มทางการเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้นหลังติดตามข่าวสารจากกลุ่มไลน์แกนนำทางการเมืองในชุมชน มีทั้งข่าวสารกิจกรรมการเมือง ทำหน้าที่แทนตนเอง

5) ด้านการติดต่อกับนักการเมือง แกนนำทางการเมืองชุมชนทำหน้าที่ ประสานงานและติดต่อกับพรรคการเมือง นักการเมือง ติดตามข่าวสารทางการเมืองและข่าวสารที่ไม่เกี่ยวข้องทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ข้าราชการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนราษฎรหรือ ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ร่วมจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนหวังผลคะแนนนิยมการเมือง

6) ด้านการชุมนุมทางการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองของสมาชิกชุมชนหลังติดตามข่าวสารกลุ่มไลน์ทางการเมือง การติดตามข่าวสารสื่อสารมวลชนหลักเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมชุมนุมทางการเมือง การติดตามข่าวสารสื่อออนไลน์นำไปสู่การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ร่วมรับฟังความเคลื่อนไหวและแสดงความคิดเห็นต่อข้อมูลข่าวสารทางการเมือง

8.3 นำเสนอการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามการรับรู้ของประชาชน

1) ด้านการดำเนินการเลือกตั้ง ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองประเทศแต่ในสภาพสังคมปัจจุบันยอมเป็นไปไม่ได้ที่ประชาชนทุกคนจะทำหน้าที่ปกครองประเทศพร้อม ๆ กัน จึงมีความจำเป็นต้องเลือกผู้แทนของตนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน และประชาชนสามารถเปลี่ยนผู้แทนซึ่งใช้อำนาจแทนตนได้โดยเลือกตั้งผู้ที่ประชาชนเห็นว่าประโยชน์แก่ส่วนรวมตามแนวทางระบอบประชาธิปไตย แก้ปัญหาประชาชนมุ่งบริหารงานเป็นหลัก

2) ด้านการตัดสินใจทางการเมือง การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ถือเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมที่สำคัญของการบริหารประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตย แต่สิ่งที่ควรตระหนักคือ จำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งจำนวนมากไม่ได้หมายความว่ามีความเป็นประชาธิปไตยของประเทศ สร้างความยุติธรรมให้กับชุมชน พร้อมกับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชุมชน

9. การเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยการบูรณาการร่วมในการลงปฏิบัติในพื้นที่จริง เพื่อเป็นการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในพื้นที่ของตนอย่างแท้จริง

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

หน่วยงานงานภาครัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดทำการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยร่วมกับท้องถิ่น และสนับสนุนให้มีการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมความเป็นพลเมืองของประชาชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการบริหารงานของนักการเมืองท้องถิ่นและสามารถนำข้อมูลที่ได้ใช้ปรับปรุงการบริหารงาน

10. เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง. **คู่มือประชาชน สำหรับตรวจสอบการทางานของ**

องค์การบริหารส่วนตำบล. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง

กระทรวงมหาดไทย, 2542 .

จันทนา สุทธิจาริ. **การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับ**

ประชาชน. กรุงเทพฯ :โรงพิมพ์ วิ.เจ พรินติ้ง, 2544.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. **โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ**

ประชาชนและความคิดเห็นต่อการทางานของรัฐบาลและองค์กร

อิสระ. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.

ถิรวัฒน์ แจ่มกระจ่าง (2557). ความสัมพันธ์ของการสื่อสารที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชน ในเขตเทศบาลนคร จังหวัดสมุทรปราการ. **วารสารดุสิตบัณฑิตทาง**

สังคมศาสตร์ (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 4(1), 46-59.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **ข่าวสารการเมืองของคนไทย.** กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา

การพิมพ์, 2556.

ภูริวัจน์ บุญยวุฒิปริดา. (2563). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน :

แนวคิด หลักการและการส่งเสริม. **วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ.**

5(2), 385-395.

รัชดา คำเสมานันท์. (2563). การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความเป็น

พลเมืองของกรมการศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบลในเขต

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. **วารสารการเมือง การบริหาร**

และกฎหมาย. 11(2), 397-412.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560, ราชกิจจานุเบกษา.

เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก, 6 เมษายน 2560.

สุริพร คลังพระศรี, (2561). ลักษณะการสื่อสารการเมืองและความคาดหวัง

ทางการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัด

มหาสารคาม. **วารสารวิชาการ คณะวิทยาการจัดการ**

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 3(6), 63-73.

การพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา โดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล

Management development of community enterprise
in Nakhon Ratchasima using the digital economy

ดร.ประพันธ์ นิกกระโทก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา 2) ศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา 3) พัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ผู้ประกอบการชุมชนใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่จะสนองต่อกิจกรรมทางการตลาดเชื่อมออกไปภายนอกชุมชน สามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมทางการตลาด และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ผู้ประกอบการได้รวดเร็วตามความต้องการของตลาดตามแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชน

2. การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา เป็นการพัฒนาการรวมกลุ่มการศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน เพื่อใช้ในการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการรวมถึงกลยุทธ์การกระตุ้นและส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่ม การจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ การจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการ และการติดตามประเมินผล

3. พัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล ผู้ประกอบการมีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์และบริการด้วยตัวเอง ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับตลาดยุคใหม่ ช่องทางการตลาดที่ใช้สื่อออนไลน์ เชื่อมโยงกับสมาชิกในพื้นที่ พร้อมหน่วยงานในพื้นที่เพื่อจัดทำฐานข้อมูล ใช้สื่อดิจิทัลหรือสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ มาสนับสนุนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน เพิ่มช่องกลางทางการตลาดออนไลน์ การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนจัดทำขึ้น สร้างเครือข่ายทางการตลาด พัฒนามาตรฐานการบริการทางการตลาดและการนำเสนอข้อมูลด้วยสื่อดิจิทัล

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชน เศรษฐกิจดิจิทัล

ABSTRACT

The objectives of this research article are to 1) study the concept of digital economy of community enterprises in Nakhon Ratchasima Province 2) study the management of community enterprise groups in Nakhon Ratchasima Province 3) develop the management of community enterprise groups in Nakhon Ratchasima Province using the concept of digital economy. It is qualitative research. There were 15 key informants. The research instrument was an interview from using a descriptive data analysis method.

The results of the research found that

1. the digital economy concept of community enterprises in Nakhon Ratchasima Province community entrepreneurs use the digital economy concept to connect to a large database that will respond to marketing activities outside the community. Can present information marketing activities and other activities that are beneficial to entrepreneurs quickly according to market needs according to the concept of the community enterprise digital economy.

2. Management of community enterprise groups in Nakhon Ratchasima Province as follows development of group integration study and collect basic information for use in preparing master plans and action plans including strategies stimulating and promoting group integration organizing bonding activities preparation of master plans and action plans and monitoring and evaluation

3. Develop the management of community enterprise groups in Nakhon Ratchasima Province using the digital economy concept. Entrepreneurs collect information related to products and services by themselves. Study and gain knowledge about the modern market. Marketing channels using online media link with local members and local agencies to create a database. Use digital media or online media in various forms to support the dissemination of information about community enterprise products. Add a central channel or online marketing Participation in activities organized by government or private agencies create a marketing network develop standards for marketing services and information presentation through digital media.

Keywords : Management, Community enterprise, Digital economy

1. ความนำ

การพัฒนาสังคมและประเทศชาติจะให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขนั้น จะต้องมุ่งเน้นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป ด้านเศรษฐกิจคือ การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย ลดหนี้สิน ซึ่งจะสามารถเพิ่มทรัพย์สินได้ด้านสังคมคือ การพัฒนาความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้ปราศจากความขัดแย้ง มีความสามัคคีกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล การแก้ปัญหาความยากจนโดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนอันเป็นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ ด้วยการนำทุนชุมชนที่มีอยู่ในท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางชีวภาพและทุนทางสังคมมาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนวิสาหกิจชุมชน (วิภาวี กฤษณะภูติ, 2556)

การพัฒนาสังคมและประเทศชาติที่ให้ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุขต้องรวมเอาทั้งเศรษฐกิจและสังคมไปด้วยกัน ด้านเศรษฐกิจเน้นแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการเพิ่มรายได้และลดหนี้สิน เพื่อเพิ่มทรัพย์สิน ในขณะที่ด้านสังคมเน้นพัฒนาความสัมพันธ์ในสังคมให้มีความสามัคคีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน การพัฒนาแบบนี้จะทำให้การเมืองการปกครองมีเสถียรภาพ แนวคิดวิสาหกิจชุมชนเป็นหนึ่งในวิธีแก้ปัญหาความยากจนและสร้างเศรษฐกิจสังคมและชุมชนที่ยั่งยืน โดยการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและเพิ่มความพึ่งพาตนเองของชุมชน วิสาหกิจชุมชนเกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและการให้บริการโดยชุมชนที่มีความผูกพันและวิถีชีวิตร่วมกัน เป้าหมายคือการสร้างรายได้และพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชน

เศรษฐกิจดิจิทัลเป็นการ รวมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสารไว้ด้วยกันในรูปแบบของอินเทอร์เน็ต ซึ่งก่อให้เกิดการส่งต่อข้อมูล และเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้การประกอบธุรกิจมีความสะดวกและง่ายดายขึ้น อันนำไปสู่การขยายตัวของพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (e-Commerce) เช่น การขายสินค้าที่ไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้านอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้เกิดขึ้นทั้งในองค์กรขนาดเล็กและขนาดใหญ่ (Lane, 1999) ระบบดิจิทัลจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถเพิ่มช่องทางในการจำหน่ายสินค้าเป็นช่องทางในการก่อให้เกิดกิจกรรมให้เกื้อกูลกัน จังหวัดนครราชสีมาเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชื่อเสียงโดดเด่นเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ตามคำขวัญของจังหวัดนครราชสีมาที่กล่าวถึง ผ้าไหมหมี่โคราช และเครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน มีกลุ่มการผลิตสินค้า ด้านการผลิตพืชด้านการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ ด้านผลิตภัณฑ์ผ้าทอ ด้านผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป็นต้น ซึ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาสังคมในจังหวัดนครราชสีมา จากความเป็นมาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา
- 2.2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

2.3 เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่และสถานที่

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ประกอบการไหม ปักธงชัย ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเส้นไหมี่ตราดอกจิก ตำบลพะวงด อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา และการพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 กลุ่ม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีในการรวมเป็นกลุ่มคลัสเตอร์ Cluster ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ประกอบการไหม ปักธงชัย ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเส้นไหมี่ตราดอกจิก ตำบลพะวงด อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

เศรษฐกิจดิจิทัล หมายถึง เศรษฐกิจที่อาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศหรืออินเทอร์เน็ตมาสร้างอาชีพหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและโทรคมนาคมเพื่อนำมาขับเคลื่อนทุกมิติของเป้าหมายของเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การผลิต และการบริการเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา

การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ประกอบการไหม ปักธงชัย ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเส้นไหมี่ตราดอกจิก มีการใช้หลัก

ในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ 1. การวางแผน 2. การจัดองค์การ 3. การแต่งตั้งบุคลากร 4. การอำนวยการ 5. การควบคุม

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพัฒนาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

5. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 การบริหารจัดการ

การบริหาร (administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน “administrare” หมายถึง ช่วยเหลือ (assist) หรืออำนวยการ (direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า administer หมายถึง การติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ การบริหารงานเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งต่อการดำเนินงานของทุกองค์กร ทั้งนี้เพราะการบริหารงานสามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ว่าองค์กรนั้น ๆ มีความเจริญก้าวหน้ามากน้อยเพียงใด การบริหารงานขององค์กรต่าง ๆ ที่ดีนั้น ผู้บริหารองค์กรจะต้องมีความสามารถในการวางแผนให้บุคลากรสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ทั้งนี้เพราะผู้บริหารจะต้องคำนึงถึงปัจจัย ทางด้านสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ ร่วมด้วย ซึ่งการวินิจฉัยสั่งการเป็นเครื่องมือที่แสดงให้เห็นถึงศักยภาพ และความสามารถของตัวผู้บริหารเอง ส่วนคำว่า การจัดการ (management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาครัฐกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (profits) หรือกำไรสูงสุด (maximum profits) แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองคำนี้ก็อาจใช้แทนกันได้ ซึ่งหมายถึงการบริหาร เช่นเดียวกัน นักวิชาการได้ให้ความหมายของการบริหารจัดการหลายทัศนะแตกต่างกันดังนี้

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต. 2545) ได้กล่าวว่า การบริหารจัดการ หมายถึง ศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ซึ่งนักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดองค์การ อำนวยการและควบคุมทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ หน้าที่ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ คือ

- 1) การวางแผน (Planning)
- 2) การจัดองค์การ (Organizing)
- 3) การแต่งตั้งบุคลากร (Staffing)
- 4) การอำนวยการ (Directing)

5) การควบคุม (Controlling)

แม้ว่าหน้าที่ของนักบริหารทั้ง 5 ประการจะถูกกำหนดโดยวิชาการสมัยใหม่ก็ตาม แต่เมื่อว่ากันทางปฏิบัติแล้วคนไทยเราก็นับว่าบริหารแบบนี้มานานแล้วหน้าที่ของนักบริหารปรากฏชัดเจนในการปฏิบัติขององค์การตั้งแต่สมัยโบราณ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น (Getting things done through other people) เมื่อว่าตามค่านิยามนี้ การบริหารในพระพุทธศาสนาเริ่มมีขึ้นเป็นรูปธรรมสองเดือนนับจากวันที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ นั่นคือในวันอาสาฬหบูชา เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ซึ่งทำให้เกิดพระสงฆ์ขึ้น เมื่อมีพระสงฆ์เป็นสมาชิกใหม่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาอย่างนี้ พระพุทธเจ้าก็ต้องบริหารคณะสงฆ์

ธงชัย สันติวงษ์ (2550) การบริหารจัดการ คือ งานของหัวหน้าหรือผู้นำที่จะต้องกระทำเพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ที่มีคนหมู่มากมาอยู่รวมกัน และร่วมกันทำงานเพื่อวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จนสำเร็จผล โดยได้ประสิทธิภาพ

เสนาะ ตีเยาว์ (2551) กล่าวถึง การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการทำงานกับคนและโดยอาศัยคน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง

พะยอม วงศ์สารศรี (2552) กล่าวถึง การบริหารจัดการ มีความสำคัญต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้ การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่าง ๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ โดยอาศัยความร่วมมือแรงร่วมใจของสมาชิกในองค์การ การตระหนัก ความสามารถ ความต้องการ ความถนัด และความมุ่งหวังด้านความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จุฑา เทียนไทย (2548) กล่าวว่า การบริหารจัดการ หมายถึง การเสริมพลัง/อำนาจในการตัดสินใจ (Empowerment) การรื้อปรับระบบ (Reengineering) การบริหารงานเชิงคุณภาพเบ็ดเสร็จ/โดยรวม (Total Quality Management) และการปรับลดขนาดองค์การ (Downsizing) โดยผู้บริหารจะต้องทำหน้าที่การจัดองค์การ (Organizing) การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การวางแผน (Planning) และการควบคุม (Controlling)

จากความหมายของการบริหารจัดการข้างต้น สามารถกำหนดความหมาย การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่าง โดยมีปัจจัยหลายประการเป็นองค์ประกอบในการดำเนินงาน ได้แก่ คน เงิน วัสดุสิ่งของ เป็นอุปกรณ์ในการขับเคลื่อนในการปฏิบัติงาน เป็นไปในทางสร้างสรรค์ มีการดำเนินการเพื่อให้คงอยู่ มีการวางแผน การจัดองค์การ การจูงใจ การควบคุม และการกระทำที่ทำให้เกิดการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมีระเบียบแบบแผน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

5.2 เศรษฐกิจดิจิทัล

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (2559) กล่าวว่า ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล จะกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศโดยผลักดันให้ ภาคธุรกิจไทยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการลดต้นทุน การผลิตสินค้าและบริการ เพิ่มประสิทธิภาพในการ ดำเนินธุรกิจ ตลอดจนพัฒนาไปสู่การแข่งขันเชิงธุรกิจ รูปแบบใหม่ในระยะยาว นอกจากนี้ ยุทธศาสตร์ยัง มุ่งเน้นการสร้างระบบนิเวศสำหรับธุรกิจดิจิทัล เพื่อ เสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคธุรกิจไทย ที่จะส่งผลต่อการขยายฐานเศรษฐกิจและอัตราการ จ้างงานของไทยอย่างยั่งยืนในอนาคต โดยยุทธศาสตร์นี้ ประกอบด้วยแผนงานเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 4 ด้าน คือ

1) เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ ภาคธุรกิจตลอดห่วงโซ่มูลค่า โดยผลักดันธุรกิจให้เข้าสู่ระบบการค้าดิจิทัลสู่สากล และให้เกิดการใช้ เทคโนโลยีและข้อมูลเพื่อปฏิรูปการผลิตสินค้าและบริการ

2) เร่งสร้างธุรกิจเทคโนโลยีดิจิทัล (digital technology startup) ให้เป็นฟันเฟืองสำคัญในการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัล

3) พัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีดิจิทัล ของไทยให้มีความเข้มแข็งและสามารถแข่งขัน เชิงนวัตกรรมได้ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อุตสาหกรรมที่ไทยมีศักยภาพและเป็นอุตสาหกรรม แห่งอนาคต

4) เพิ่มโอกาสทางอาชีพเกษตรและการค้าขาย สินค้าของชุมชนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล โดยดำเนินการ ร่วมกันระหว่างหน่วยงานจากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

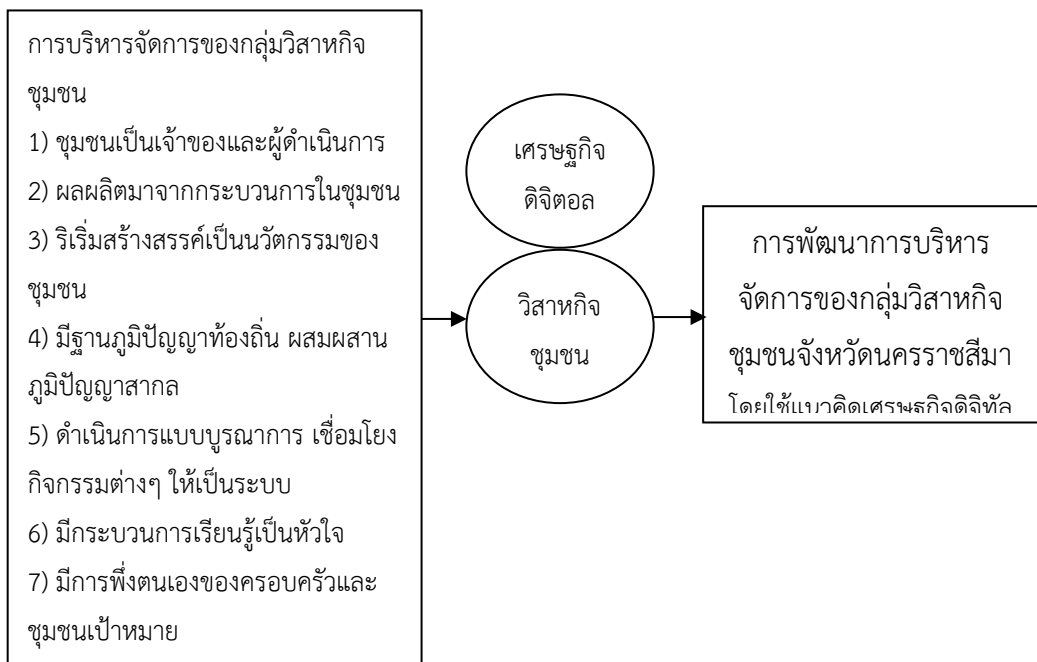
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (2558) กล่าวถึง เศรษฐกิจดิจิทัล คือ การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสร้างเสริมเศรษฐกิจ หรือให้ง่ายกว่านั้น คือ การใช้เทคโนโลยีทั้งหลายในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตั้งแต่ภาคผลิตจนถึงภาคการขาย ซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีทั้งระบบ โดยเทคโนโลยีที่กล่าวมานั้นมีหลายรูปแบบตั้งแต่ เทคโนโลยีการสื่อสาร เทคโนโลยีการขนส่ง เทคโนโลยีการผลิต เป็นต้น ทั้งนี้ Digital Economy หรือ เศรษฐกิจดิจิทัล สามารถอธิบายได้ดังนี้ เศรษฐกิจที่อยู่บนพื้นฐานทางด้านดิจิทัล และเทคโนโลยี เพื่อการขับเคลื่อนทุกมิติของเป้าหมายของเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการเงิน การผลิต และการบริการ

สรุปได้ว่า ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม คือ ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่มีการติดต่อสื่อสาร การผลิต การอุปโภคบริโภค การใช้สอย การจำหน่ายแจก การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ การทำธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ การคมนาคมขนส่ง การโลจิสติกส์ การศึกษา การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การสาธารณสุข การเงินการลงทุน การภาษีอากร การบริหารจัดการข้อมูลและเนื้อหา หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมอื่นใด หรือการใด ๆ ที่มีกระบวนการหรือการดำเนินงานทางดิจิทัล

หรือทางอิเล็กทรอนิกส์ทั้งในกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการวิทยุคมนาคม กิจการโทรคมนาคม กิจการสื่อสารดาวเทียม และการบริหารคลื่นความถี่ โดยอาศัยโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร รวมทั้งเทคโนโลยีที่มีการหลอมรวม หรือเทคโนโลยีอื่นใด ในทำนองคล้ายคลึงกัน

6. กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

7. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 กลุ่ม โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีในการรวมเป็นกลุ่มคลัสเตอร์ Cluster ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผา ตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย จังหวัด

นครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผู้ประกอบการไหมปักธงชัย ตำบลเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเส้นไหมี่ตราดอกจิก ตำบลพะวงด อำเภอขามสะแกแสง จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร ตำบลหมูสี อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้แนวการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา และการพัฒนาการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ตอนที่ 3 การพัฒนาการจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล เป็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างการสนทนาอย่างเป็นธรรมชาติ ระหว่างผู้สัมภาษณ์ และผู้ถูกสัมภาษณ์

3) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ขึ้นเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่ จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมทั้งขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์ ขึ้นดำเนินการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ พร้อมอธิบายเอกสารชี้แจงข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมโครงการวิจัย ตามหลักปฏิบัติที่แจ้งขอคณะกรรมการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ

4) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำข้อมูลจากที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกประเด็นตามแต่ละประเด็น แล้วนำมาเปรียบเทียบความเหมือนหรือความแตกต่างของผู้สัมภาษณ์แต่ละคน ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ และสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

8. สรุปผลการวิจัย

8.1 แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ช่วยให้ผู้ประกอบการชุมชน นักวิชาการชุมชน นักวิจัยชุมชน สร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดดิจิทัลและวิสาหกิจชุมชน ใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล ข้อมูลผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลการดำเนินการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เชื่อมโยงกับ Big Data ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่จะสนองต่อกิจกรรมทางการตลาดเชื่อมออกไปทั้งภายในนอกชุมชน อาจขยายผลไปถึงต่างประเทศ อีกทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจ

ชุมชนสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมทางการตลาด กิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ ผู้ประกอบการได้รวดเร็วตามความต้องการของตลาด และสามารถสืบค้นข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการ กลุ่มผู้ประกอบการอื่นที่สนใจ ต้องการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ประกอบการสามารถดำเนินการได้ผ่านการนำเสนอเข้ามายังระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ตามแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชน

8.2 การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา ผู้ประกอบการมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการตนเองและจัดการกลุ่ม ทำให้เกิดการจ้างงานสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการภายในประเทศได้ โดยเฉพาะยุคเทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน โดยนำเทคโนโลยีทางการตลาด เครื่องมือและระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการตลาดด้วยการบริหารจัดการทางการตลาดต้องดำเนินในลักษณะกระบวนการที่มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับทั้งภายในและภายนอกองค์กร ภายใต้สภาพแวดล้อมทางธุรกิจและการตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาศัยวิธีการเริ่มต้นระดมความคิดและสะท้อนการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการ หลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ตั้งกลุ่มพัฒนาคลัสเตอร์เชื่อมโยงความคิด ประสพการณ์ และมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด และทัศนะทางธุรกิจ ซึ่งการดำเนินโครงการพัฒนาคลัสเตอร์เสริมสร้างความเชื่อมโยงของผู้ประกอบการได้เป็นอย่างดี จัดทำแผนบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงพาณิชย์ ประกอบด้วย กรมทรัพย์สินทางปัญญา ในการเร่งรัดการขึ้นทะเบียน GI ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของสินค้า กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ช่วยส่งเสริมพัฒนา และฝึกอบรม ให้ความรู้ ในด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ดี การจัดทำบัญชีธุรกิจ การบริหารสต็อกสินค้า และการตลาดออนไลน์

8.3 พัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล ผู้ประกอบการมีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์และบริการด้วยตัวเอง มีการจัดทำในเชิงเอกสาร ให้เห็นถึงกระบวนการการผลิตตั้งแต่เริ่มต้นจากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางการผลิต ให้เห็นถึงเส้นทางการจัดจำหน่าย และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมทางการผลิต สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์สนองตอบความต้องการของตนเองได้ ผู้ประกอบการมีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับตลาดยุคใหม่ ช่องทางการตลาดที่ใช้สื่อออนไลน์มาประยุกต์ใช้ โดยนำเสนอข้อมูลที่ตนเองรวบรวมไว้เข้าสู่โลกออนไลน์เพื่อให้เกิดการสร้างฐานการตลาดในระบบออนไลน์ด้วยตัวของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการมีการเชื่อมโยงกับสมาชิกในพื้นที่ หน่วยงานในพื้นที่ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและปัญหาความต้องการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่สนใจเข้ามามีส่วนได้เสียกับกิจการของผู้ประกอบการหรือกิจการของวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ การ

ใช้สื่อดิจิทัลหรือสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆมาสนับสนุนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชนหรือผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการ สื่อที่นำเสนอไปอาจได้รับการตอบสนองจากผู้สนใจ หรือผู้ที่มีส่วนได้เสียนำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ทำให้ชื่อเสียงหรือผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการได้รับการเผยแพร่ แทนการที่ผู้ผลิตจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของตน เพิ่มช่อง กลางทางการตลาดผ่านการนำเสนอฐานข้อมูลของผู้ประกอบการให้เข้าไปอยู่ในฐานข้อมูลของหน่วยงาน ภาครัฐหรือเอกชนในรูปแบบของ Big Data ที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้นเพื่อให้เกิดการสร้างช่องทางทาง การตลาดใหม่ๆในอนาคต อีกทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการที่มีผลิตภัณฑ์เด่น จำเป็นจะต้องเพิ่มช่องทางทางการตลาดแผนการจำหน่ายภายในร้านเพียงอย่างเดียว ดังผู้บริโภคเข้า มามีส่วนร่วมในกิจกรรมการผลิต สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ สามารถนำองค์ความรู้ที่ เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ไปเผยแพร่ส่งผลต่อการเพิ่มช่องทางในการตลาด และขยายเครือข่ายทางธุรกิจ ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจหรือผู้ประกอบการได้ วิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการจำเป็นต้องเข้าไปมีส่วนร่วม กับกิจกรรมที่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนจัดทำขึ้น ภายใต้แผนงานและโครงการของจังหวัด ซึ่งการ เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆที่รัฐหรือเอกชนจัดขึ้น จะก่อให้เกิดหุ้นส่วนทางการดำเนินธุรกิจ และ การสนับสนุนซึ่งกันและกัน ส่งผลต่อการขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนของ วิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการนั้นๆ จะได้รับการสนับสนุนในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะการสนับสนุน กิจกรรมทางการตลาดดิจิทัล ซึ่งต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์ หรืองบประมาณสนับสนุนจำนวนมากของ ภาครัฐ ภาคเอกชนที่มีความพร้อม การเข้าไปมีส่วนร่วมและทำกิจกรรมร่วมกันจะก่อให้เกิดเครือข่าย ทางการตลาด ทั้งที่มองเห็นเส้นทางเชื่อมโยงทางการตลาดภายใต้แผนงานและกิจกรรมร่วมกัน และ เครือข่ายที่เกิดขึ้นซึ่งผู้ประกอบการยังไม่สามารถมองเห็นได้ อาจย้อนกลับมาเป็นเครือข่ายในการ สนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการให้สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้ามากกว่าเดิม การพัฒนา มาตรฐานและบริการ วิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการจำเป็นต้องมีการพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ สินค้า ภายใต้การกำกับและการรับรองของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความมั่นใจ แก่ผู้บริโภค หุ้นส่วนทางการค้า ผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการตลาด มาตรฐานต่างๆที่ผ่านการรับรอง เมื่อถูกเผยแพร่สู่ตลาดออนไลน์จะช่วยให้เกิดกำลังซื้อเข้ามายังวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการเป็น การสร้างตลาดด้วยตัวของตัวเอง จัดทำฐานข้อมูลทางการตลาดในเชิงเอกสาร พัฒนามาตรฐานข้อมูลและการ นำเสนอข้อมูล ด้วยสื่อดิจิทัล เพื่อให้กลุ่มผู้ใช้ข้อมูล กลุ่มลูกค้าของวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการ ได้ เข้าถึงบริการ แสดงถึงวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการมีตลาดเป็นของตนเอง และสามารถบริหารงาน จัดการตลาดของตนเองอย่างเป็นระบบ ภายใต้แนวคิดวิสาหกิจชุมชนดิจิทัล

9. การอภิปรายผล

9.1 แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ช่วยให้ผู้ประกอบการชุมชน นักวิชาการชุมชน นักวิจัยชุมชน สร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ตลาดดิจิทัลและวิสาหกิจชุมชน ใช้แนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัล ข้อมูลผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลการดำเนินกิจการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เชื่อมโยงกับ Big Data ฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่จะสนองต่อกิจกรรมทางการตลาดเชื่อมออกไปทั้งภายนอกชุมชน อาจขยายผลไปถึงต่างประเทศ อีกทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมทางการตลาด กิจกรรมอื่นๆที่เป็นประโยชน์ ผู้ประกอบการได้รวดเร็วตามความต้องการของตลาด และสามารถสืบค้นข้อมูลข่าวสารที่หน่วยงานภาครัฐสนับสนุน ขอความร่วมมือจากผู้ประกอบการ กลุ่มผู้ประกอบการอื่นที่สนใจ ต้องการเชื่อมโยงเครือข่ายผู้ประกอบการสามารถดำเนินการได้ผ่านการนำเสนอเข้ามายังระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ตามแนวคิดเศรษฐกิจดิจิทัลวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฐะณพงศ์ ศรีภาพสินธุ์ และฉัตรเมืองเผ่ามานะเจริญ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์การตลาดของธุรกิจชุมชน กรณีชุมชนหินตั้ง-บ้านดง อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก พบว่า ธุรกิจชุมชนได้เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่สามารถยกระดับรายได้แก่ครัวเรือนในชุมชน พัฒนาศักยภาพของสมาชิกในชุมชนให้พึ่งพิงตนเองได้อย่างแท้จริงและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยรวม ในปี 2548 ภาครัฐมีความเห็นว่าควรสร้างความเข้มแข็งให้กับธุรกิจชุมชนโดยใช้ความร่วมมือของคนในชุมชนจึงได้มีการส่งเสริมการประกอบการโดยอาศัยความร่วมมือของคนที่อยู่ในชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน ก็คือกิจการของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการกระทำอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกับชุมชน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวเพื่อก่อให้เกิดรายได้และการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน โดยในการประกอบการของภาคธุรกิจสาระสำคัญนอกจากการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพตามความต้องการของผู้บริโภคแล้ว การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีการสื่อสารจึงนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการดำรงชีวิตของคนในสังคม เช่น การสืบค้นข้อมูลสารสนเทศผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์ การซื้อขายสินค้าผลิตภัณฑ์ในระบบตลาดอิเล็กทรอนิกส์มากขึ้น สื่อดิจิทัลจึงเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินธุรกิจโดยใช้เพื่อการติดต่อและให้ข้อมูลทั้งสินค้า ประกอบการกับลูกค้าและสาธารณะอย่างมาก

9.2 การบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา ผู้ประกอบการมีความคล่องตัวในการบริหารจัดการตนเองและจัดการกลุ่ม ทำให้เกิดการจ้างงานสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ตอบสนองความต้องการภายในประเทศได้ โดยเฉพาะยุคเทคโนโลยีสารสนเทศในองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ในการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน โดยนำเทคโนโลยีทางการตลาด เครื่องมือและระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับการตลาดด้วยการบริหารจัดการทางการตลาดต้อง

ดำเนินในลักษณะกระบวนการที่มีกิจกรรม อย่างต่อเนื่องเป็นลำดับทั้งภายในและภายนอกองค์กร ภายใต้สภาพแวดล้อมทางธุรกิจและการตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาศัยวิธีการเริ่มต้นระดมความคิดและสะท้อนการแก้ปัญหาของผู้ประกอบการ หลายหน่วยงานเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ตั้งกลุ่มพัฒนาคลัสเตอร์เชื่อมโยงความคิดประสบการณ์ และมีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด และทัศนะทางธุรกิจ ซึ่งการดำเนินโครงการพัฒนาคลัสเตอร์เสริมสร้างความเชื่อมโยงของผู้ประกอบการได้เป็นอย่างดี จัดทำแผนบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่างๆ ของกระทรวงพาณิชย์ ประกอบด้วย กรมทรัพย์สินทางปัญญา ในการเร่งรัดการขึ้นทะเบียน GI ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว เพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าของสินค้า กรมพัฒนาธุรกิจการค้า ช่วยส่งเสริมพัฒนา และฝึกอบรม ให้ความรู้ ในด้านการบริหารจัดการธุรกิจที่ดี การจัดทำบัญชีธุรกิจ การบริหารสต็อกสินค้า และการตลาดออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จงเพ็ญจันทร์ลา (2562) ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการจัดคลัสเตอร์ของชุมชนตำบลท่าสุต จังหวัดเชียงราย พบว่า กระบวนการจัดคลัสเตอร์ของชุมชนตำบลท่าสุต สมาชิกมีการร่วมมือพึ่งพิง ช่วยเหลือเกื้อหนุน เชื่อมโยงกัน ปรากฏให้เห็นทั้งแนวตั้งและแนวนอน ส่วนเงื่อนไขที่ส่งเสริมความ ไว้วางใจในกลุ่มเครือข่ายคลัสเตอร์ให้ประสบความสำเร็จและเข้มแข็งของกลุ่มคลัสเตอร์ พบว่า เกิดจาก พื้นฐานทางวัฒนธรรมเดิมของชุมชน ลักษณะการก่อเกิดของกลุ่มมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแก้ปัญหาของ กลุ่มเครือข่าย ใช้หลักการ นำบนความห่วงใยใส่ใจกัน (Care) การแบ่งปันกัน (Share) และเป็นธรรม (Fair) และมีระบบ การบริหารจัดการที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ เป็นเงื่อนไขสำคัญ นอกจากนี้ ความไว้วางใจเป็นพื้นฐานในการช่วยเหลือพึ่งพิงกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มและระหว่างกลุ่มคลัสเตอร์ และเป็นหลักสำคัญในการพัฒนา กลุ่มคลัสเตอร์ แปรรูปอาหารให้ขับเคลื่อนไปด้วยกันตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำและปลายน้ำ

9.3 พัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมาโดยใช้แนวคิด เศรษฐกิจดิจิทัล ผู้ประกอบการมีการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์และบริการด้วยตัวเอง มีเชื่อมโยงกันเป็นเส้นทางการผลิต ให้เห็นถึงเส้นทางการจัดจำหน่าย และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมทางการผลิต สามารถนำข้อมูลไปวิเคราะห์สนองตอบความต้องการของตนเองได้ ผู้ประกอบการมีการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับตลาดยุคใหม่ ช่องทางการตลาดที่ใช้สื่อออนไลน์มาประยุกต์ใช้ โดยนำเสนอข้อมูลที่ตนเองรวบรวมไว้เข้าสู่โลกออนไลน์เพื่อให้เกิดการสร้างฐานการตลาดในระบบออนไลน์ด้วยตัวของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการมีการเชื่อมโยงกับสมาชิกในพื้นที่ หน่วยงานในพื้นที่ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลเชื่อมโยงกับหน่วยงานภาครัฐหรือหน่วยงานเอกชนที่สนใจเข้ามามีส่วนได้เสียกับกิจการของผู้ประกอบการหรือกิจการของวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ การใช้สื่อดิจิทัลหรือสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆ มาสนับสนุนการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนหรือผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการ สื่อที่นำเสนอไปอาจได้รับการตอบสนองจากผู้ที่สนใจหรือผู้ที่มีส่วนได้เสีย นำข้อมูลไปประยุกต์ใช้ทำให้ชื่อเสียงหรือผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการได้รับการเผยแพร่ แทนการที่ผู้ผลิตจะต้องเสีย

ค่าใช้จ่ายในการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของตน เพิ่มช่องกลางทางการตลาดผ่านการนำเสนอฐานข้อมูลของผู้ประกอบการให้เข้าไปอยู่ในฐานข้อมูลของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนในรูปแบบของ Big Data ที่หน่วยงานภาครัฐจัดขึ้นเพื่อให้เกิดการสร้างช่องทางทางการตลาดใหม่ๆในอนาคต ภายใต้แนวคิดวิสาหกิจชุมชนดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัฒนกุล อ่อนสำลี (2563) ได้ศึกษาเรื่อง วิสาหกิจชุมชนกับการตลาดยุคใหม่และสังคมดิจิทัล พบว่า ปัจจุบันอยู่ในยุคการตลาดยุคใหม่ซึ่งเป็นยุคที่ธุรกิจทุกธุรกิจรวมทั้งวิสาหกิจชุมชนต้องปรับกลยุทธ์การตลาดให้เข้ากับโลกใบใหม่ รวมถึงพฤติกรรมผู้บริโภคในยุคสังคมดิจิทัลซึ่งมีเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกัน และเปลี่ยนแปลงการดำเนินชีวิตของผู้คน ผู้บริโภคสามารถใช้ชีวิตที่สะดวกสบาย ดังนั้นวิสาหกิจชุมชนควรปรับตัว โดยใช้แนวคิดการตลาดยุคใหม่ในมุมมองของผู้บริโภค คือ 4C's คือ ความต้องการของ ความเหมาะสมในราคา ช่องทางและความสะดวกในการซื้อ และการสื่อสารและนำเสนอ) หรือที่เรียกว่า P2C Marketing Breakthrough ที่เป็นการเปลี่ยนมุมมองทางการตลาดไปให้ความสำคัญและขับเคลื่อนโดยลูกค้า และกลุ่มเป้าหมาย สามารถใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ในวันที่สังคมเปลี่ยนเป็นสังคมดิจิทัลซึ่งจะสามารถทำให้วิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว และหากผู้ประกอบการไม่ปรับตัวให้เข้ากับสังคมดิจิทัลก็อาจทำให้วิสาหกิจชุมชนล้าหลังจนสูญเสียศักยภาพการแข่งขันทางธุรกิจในที่สุด

10. การเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐควรมีการพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนให้ประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น โดยให้ การสนับสนุนในการพัฒนาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการสินค้าชุมชน ประสานหน่วยงานต่าง ๆ ในการให้ความร่วมมือกันทำงานเชิงบูรณาการ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ภาครัฐควรมีการสนับสนุนการฝึกอบรมให้ความรู้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องและทำอย่างจริงจังให้เห็นผลเป็นรูปธรรม เน้นเรื่องการอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยในการบริหารจัดการ การพัฒนาสินค้าชุมชน การส่งเสริมการขาย

10.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจดิจิทัลซึ่งเป็นเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จึงควรมีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะได้พัฒนาองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศให้ทันสมัยอยู่เสมอ ควรมีการนำผลการวิจัยเรื่องนี้ไปทดลองใช้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดอื่นๆ และมีการเปรียบเทียบผลการใช้ในแต่ละจังหวัด แต่ละพื้นที่ เพื่อหาความสมบูรณ์ของรูปแบบการที่เหมาะสมที่สุด ควรมีการวิจัยที่เน้น กระบวนการพัฒนาจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมให้มีความชัดเจน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

11. เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2559). **วิสาหกิจชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา**. กรุงเทพฯ :
- กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กลุ่มงานพัฒนาวิสาหกิจเกษตรชุมชน. (2549). **วิสาหกิจชุมชนหนทางพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน**.
- กรุงเทพฯ : กรมส่งเสริมการเกษตร.
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. **แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม**. กรุงเทพฯ :
- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559.
- จงเพ็ญ จันทรลา. (2562). กระบวนการจัดคลังสต็อกของชุมชนตำบลท่าสุต จังหวัดเชียงราย.
- วารสารพัฒนาสังคม**. 22(2), 127-146.
- จุฑา เทียนไทย. **การจัดการมุมมองนักบริหาร**. กรุงเทพฯ : แมคกรอฮิล, 2548.
- ฐะณพงศ์ ศรีภาพสินธุ์ และฉัตรเมือง ผ่านานะเจริญ. (2564). การพัฒนาสื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์
- การตลาดของธุรกิจชุมชน กรณีชุมชนหินตั้ง - บ้านดง อำเภอเมืองนครนายก
- จังหวัดนครนายก. **วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม**. 9(1), 11-21.
- ธงชัย สันติวงษ์. **องค์การและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : วีเนเตอร์พรีน, 2550.
- พัฒนภมล อ่อนสำลี. (2563). วิสาหกิจชุมชนกับการตลาดยุคใหม่และสังคมดิจิทัล. **วารสาร**
- มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**. 14(2).
- พระพรหมบัณฑิต ประยูร ธมมจิตโต. **คุณธรรมและพุทธวิถีการบริหาร**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิพุทธธรรม
- และโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.
- วิภาวี ฤกษ์นะภูติ. (2556). การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน : การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและ
- ทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. 30(1), 165-188.
- สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. **เศรษฐกิจดิจิทัล Digital Economy : นโยบาย**
- ขับเคลื่อนเศรษฐกิจใหม่**. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2558.
- เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2543). **พลวัตสังคม-วัฒนธรรม : ความอยู่รอดหรือหายนะ ในมองอนาคต :**
- บทวิเคราะห์เพื่อปรับเปลี่ยนทิศทางสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิภูมิปัญญา.
- Khamanarong, S. (2000). The Role of SMEs and Development Administration in
- Thailand. Paper presented at the International Conference on The Role of
- SMEs and Development in Asia. Japan : Nagoya.
- Lane, N. (1999). Advancing the Digital Economy into the 21st Century. **Information**
- Systems Frontiers**. 1(3), 317 - 320.

การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
ของเยาวชนไทยในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Promoting Peaceful and Happy Society: The Process of Correcting
Undesirable Behaviors Among Thai Children and Youth in the
Detention Centers of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล

Assistant Professor Dr.Sompoch Srivichitvorakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

sompochsrivichit@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้การสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ 2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ และ 3) เพื่อนำเสนอโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา ใช้การวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อสรุปผล อภิปรายผล โดยผลการวิจัยพบว่า

1. องค์ความรู้การสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ คือเหตุปัจจัยที่ทำให้เยาวชนกระทำความผิดเกิดจากสภาพครอบครัวทั้งนี้อาจเนื่องจากทัศนคติในการเลี้ยงลูกผิดปกติ ไม่ดูแล ความสัมพันธ์ไม่ดี ใช้ความรุนแรง การสื่อสารทางลบ มีตัวอย่างที่ไม่ดีในครอบครัว เช่น การใช้ยาเสพติด การค้าขายยาเสพติด การทำผิดกฎหมาย การใช้ความรุนแรง การทำร้ายร่างกายและละเมิดทางเพศ พฤติกรรมละเมิดกฎหมายกติกาสังคม ครอบครัวขาดการพัฒนาในทางบวก

2. การพัฒนาโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ โดยใช้กิจกรรม 9 กิจกรรมคือ 1) กิจกรรมพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็ก และเยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรมและศีลธรรม 2) กิจกรรมจิตวิทยาเชิงบวก 3) กิจกรรมการสัญญาใจ 4) การทำกิจกรรมจิตบำบัดกลุ่มย่อย 5) กิจกรรมการให้เด็กและเยาวชนแสดงความรักในวันแม่ 6) กิจกรรมทำความดีเพื่อใคร 7) กิจกรรมคุณค่าของความเป็นมนุษย์ 8) กิจกรรมให้เด็กและเยาวชนแสดงความรักภักดีในวันพ่อหลวง 9) กิจกรรมให้เด็กและเยาวชนจัดโครงการวันลอยกระทง ผลการดำเนินกิจกรรมเด็กและเยาวชนรู้สึกสำนึกในคุณของแม่ ด้วยแสดงความรัก นบถื้อ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่างๆในครอบครัวเยาวชนให้มี

คุณลักษณะการเป็นคนดีมีความกตัญญู ความตระหนักรู้ในคุณของคนและสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อตนเอง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม นอกจากนี้ยังสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. การนำเสนอโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ ได้ดำเนินการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ให้ความรู้

ขั้นตอนที่ 2 สร้างกิจกรรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ

ขั้นตอนที่ 3 ถ่ายทอดองค์ความรู้โปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขฯ โดยจัดกิจกรรมร่วมแสดงความคิดเห็น

คำสำคัญ : การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เยาวชนไทย

Abstract

This research study on "Promoting Peaceful and Happy Society: The Process of Correcting Undesirable Behaviors Among Thai Children and Youth in the Detention Centers of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province" aims to achieve the following objectives: 1) To explore the knowledge related to the creation of a peaceful and happy society. 2) To develop a program for building a peaceful and happy society. 3) To present the program for building a peaceful and happy society.

This research utilizes a qualitative research approach to gather and analyze data, with the following key findings:

1. Knowledge related to the creation of a peaceful and happy society involves identifying factors that contribute to the engagement of youth in undesirable behaviors within the context of their families. These factors may include abnormal parenting attitudes, neglect, poor family relationships, violence, negative communication, examples of misconduct within the family, substance abuse, illegal activities, violence, physical harm, and violations of social norms. It is also evident that these families lack positive developmental support.

2. The development of a program for building a peaceful and happy society includes nine activities: 1) Activities for nurturing positive values and morals among children and youth. 2) Positive psychology activities. 3) Commitment activities. 4) Group therapy activities. 5) Activities for expressing love for mothers. 6) Acts of kindness activities. 7) Human values activities. 8) Activities for showing respect and gratitude to fathers. 9) Loy Krathong Festival activities organized by children and youth. These

activities have resulted in increased awareness and respect for the values of mothers and fathers, enhanced cooperation within the family, instilled good character and morality in children and youth, and heightened awareness of the impact of one's actions on oneself and the environment. Moreover, these activities have promoted happiness in social interactions and communal living.

3.The presentation of the program for creating a peaceful society was conducted as follows:

Step 1: Providing Knowledge

Step 2: Creating Activities for Peaceful Society Development

Step 3: Disseminating Knowledge about the Program for Peaceful Society Development through Activities that Involve Expressing Opinions.

Keywords: Peaceful and Happy Society, Behavior Correction Process, Thai Youth.

1. ความนำ

ปัญหาของวัยรุ่นในสังคมไทยปัจจุบันมีมากมาย เช่น ปัญหาการทำแท้ง ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาที่เกิดจากการขาดความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงของร่างกาย ปัญหาการบริโภคสินค้าตามสื่อโฆษณาต่าง ๆ หรือตามกระแสนิยม และปัญหาความรุนแรง ซึ่งมีสาเหตุสำคัญจากปัญหาคอขวดสภาพแวดล้อมใกล้ตัวที่ชักจูงไปในทางไม่ดีและการใช้ความรุนแรงในสังคม เป็นต้น

ปัญหาที่พบในกลุ่มวัยรุ่นมี 4 ประการใหญ่ ๆ คือ (1) ปัญหาการต่อต้านผู้ใหญ่: วัยรุ่นมักไม่ค่อยเชื่อฟังคำแนะนำและคำสั่งสอนจากผู้ปกครอง แทนที่จะเชื่อฟัง เขาเชื่อถือเพื่อนมากกว่า การมีอารมณ์รุนแรงอาจเกิดขึ้นเนื่องจากวัยรุ่นทำให้เกิดผลกระทบและปัญหาต่าง ๆ (2) ปัญหาทางด้านการเรียน: การใช้สมองและสติปัญญาในการเรียนมักลดลง เนื่องจากการใช้เครื่องมือติดต่อสื่อสารที่รบกวนการที่วัยกลางคืนและพักผ่อนไม่เพียงพอ ความคิดจะไม่ค่อยตามในสิ่งที่กำลังเรียนอยู่ และจิตใจขาดสติในการเรียน (4) การมีรักในวัยเรียน: บางวัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยที่เหมาะสม ซึ่งเกิดปัญหาต่าง ๆ เช่นการทำแท้ง การติโรครจากการมีเพศสัมพันธ์ และ (4) ปัญหาการติดยาเสพติด: การลองใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นยังคงเป็นเรื่องที่พบบ่อย วัยรุ่นมักอยากรองสิ่งแปลกใหม่ และการตามเพื่อนเป็นปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นบ่อย ทำให้วัยรุ่นเสี่ยงติดยาเสพติดและเป็นปัญหาสังคมที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีนิสัยที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ต่อครอบครัวและสังคมอีกมากมายเช่นกัน คือ (1) พฤติกรรมขโมย: บางวัยรุ่นมีนิสัยขโมยสิ่งของ ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการขาดการอบรมและมาจากความขาดแคลนในสิ่งที่ต้องการ และปัญหาทางจิตใจ (2) พฤติกรรมโกหก: วัยรุ่นบางคนมักโกหกเก่ง โกหกบ่อยหรือไม่พูดความจริง เป็นผลมาจากการตั้งใจที่จะไม่พูดความจริงและอาจเกิดจากความกลัว

(3) อารมณ์รุนแรง: วัยรุ่นมีอารมณ์รุนแรงธรรมชาติ แต่บางครั้งอารมณ์รุนแรงอาจก้าวร้าวมากขึ้น เช่น การด่าทอ ชนกัน และแกล้งต่อกัน และ (4) ปัญหาการแก้ปัญหา: วัยรุ่นบางคนไม่มีความรู้ในการแก้ปัญหาและมองว่าเรื่องทั้งหมดเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ การคิดวิธีการผิด ๆ และการหันไปหาเพื่อนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง

การแก้ไขปัญหาลำนี้สามารถเริ่มต้นด้วยการให้ความสำคัญกับวัยรุ่นและให้โอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหา บางครั้งการให้คำปรึกษาและการฟังความคิดเห็นของวัยรุ่นอาจช่วยให้เขาเรียนรู้และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและบรรลุผลสำเร็จในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาองค์ความรู้การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) เพื่อพัฒนาโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3) เพื่อนำเสนอโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

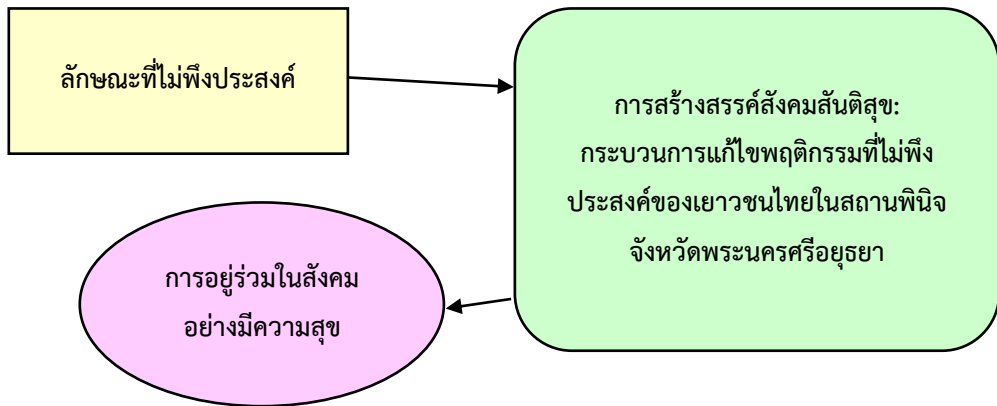
3. ขอบเขตการวิจัย

1) ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาเรื่องนี้จะครอบคลุมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไข พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตด้านพื้นที่ คือสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่เด็กและเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 100 คน

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

5. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเยาวชน
- 2) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม
- 3) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์
- 4) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกัน
- 5) แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสังคมสันติสุข
- 6) แนวคิดเกี่ยวกับสถานพินิจเด็กและเยาวชน
- 7) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research & Development) ใช้การวิจัยเชิงพรรณนาเพื่อสรุปผล อภิปรายผล เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการศึกษาผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 1) รูปแบบการวิจัย
- 2) พื้นที่การวิจัย
- 3) ประชากร / กลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
- 4) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 5) การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 6) การวิเคราะห์ข้อมูล
- 7) สรุปกระบวนการวิจัย
- 8) รูปแบบการวิจัย

7. ผลการวิจัย

การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1) องค์ความรู้การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการศึกษาเน้นไปที่การสร้างสรรค์สังคมสันติสุขผ่านกระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าคดีและเหตุปัจจัยที่ทำให้เยาวชนกระทำความผิดมีลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยคดีที่พบบ่อยที่สุดคือคดีที่เกี่ยวข้องกับสารเสพติด นอกจากนี้ยังมีคดีการทำร้ายร่างกาย ลักขโมย ละเมิดทางเพศ และคดีเกี่ยวกับพระราชบัญญัติจราจร

เหตุปัจจัยที่ทำให้เยาวชนกระทำความผิดหลากหลาย เริ่มต้นจากสภาพครอบครัวที่อาจมีทัศนคติในการเลี้ยงลูกที่ผิดปกติ การไม่ดูแล ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในครอบครัว การใช้ความรุนแรง การสื่อสารทางลบ มีตัวอย่างที่ไม่ดี เช่น การใช้ยาเสพติด การค้าขายยาเสพติด การทำผิดกฎหมาย การใช้ความรุนแรง การทำร้ายร่างกาย และละเมิดทางเพศ

สภาพแวดล้อมทางการศึกษา เช่น โรงเรียนก็มีส่วนสำคัญ เช่น ระบบการเรียนที่เป็นตัวอย่างของการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม โรงเรียนไม่ปลอดภัย การลงโทษที่รุนแรงและไม่เหมาะสม ครูเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี และเพื่อนที่มีอิทธิพลในทางที่ไม่ดี

สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยยังมีส่วนสำคัญ เช่น การระบาดของยาเสพติด การพนัน ปัญหาอาชญากรรม การหลบหนีจากการกระทำผิด ระบบยุติธรรมที่มีปัญหา ขาดการดูแลเด็กและครอบครัว ชุมชนที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากเกินไป และการนับถือวัตถุนิยม

ดังนั้น ปัญหาของเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดจึงต้องการการประสานงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ซึ่งไม่เพียงแต่กระทบต่อครอบครัวของเยาวชนเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง การทำงานร่วมกันของทุกฝ่ายเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้เยาวชนที่กระทำความผิดมีโอกาสปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและกลับคืนสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

2) การพัฒนาโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยที่ผู้วิจัยได้ทำการสนทนากลุ่มประกอบด้วย 9 กิจกรรม ดังนี้

(1) กิจกรรมพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนเป็นคนดีมีคุณธรรมและศีลธรรม ได้ผลการดำเนินกิจกรรม คือ 1) เด็กและเยาวชนมีความกตัญญูทักท้วงต่อบิดามารดาและครูบาอาจารย์ 2) มีการพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม และศีลธรรม ตามหลักพุทธศาสนา 3) มีสติรู้เท่าทันอารมณ์ รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเองและแสดงออกทางด้านอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ทำให้สามารถปรับตัวรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ 4) มีการเรียนรู้ให้เข้าใจและรู้คุณค่าของตนเองได้อย่างถูกต้อง และ 5) มีจิตสำนึกในการรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์

(2) กิจกรรมจิตวิทยาเชิงบวก ได้ผลการดำเนินกิจกรรม คือ 1) การเพิ่มความกตัญญูทักท้วงต่อเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้ได้พัฒนาความรู้สึกขอบคุณและเคารพต่อบิดามารดาและครูบาอาจารย์ การรับรู้ความสำคัญของผู้ที่มิชอบบารพในการเลี้ยงดูและศึกษาสั่งสอนพวกเขาเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกเน้นย้ำในกระบวนการนี้ 2) การพัฒนาจิตใจและการปลูกฝังคุณธรรม กิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนพัฒนาจิตใจและคุณธรรม โดยมีหลักพุทธศาสนาเป็นแนวทางหลัก การฝึกฝนนี้ช่วยให้พวกเขาเข้าใจและปฏิบัติตามหลักธรรมคุณธรรมและศีลธรรมได้อย่างมีสติ 3) การมีสติและการควบคุมอารมณ์: ผลลัพธ์สำคัญอีกประการหนึ่งคือการที่เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้วิธีการรู้เท่าทันและควบคุมอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการปรับตัวและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในชีวิต 4) การรู้คุณค่าของตนเอง มีการเน้นย้ำให้เยาวชนเรียนรู้ที่จะเข้าใจและประเมินค่าตนเองอย่างถูกต้อง การมีความเข้าใจในคุณค่าและความสามารถของตนเองเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความมั่นใจและการพัฒนาตนเอง และ 5) การสร้างจิตสำนึกในการรักสถาบัน ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ กิจกรรมเหล่านี้ได้ส่งเสริมให้เยาวชนมีจิตสำนึกในการรักและเคารพทั้ง 3 สถาบันหลักซึ่งเป็นค่านิยมที่ยึดถือในสังคมไทย

(3) กิจกรรมการสัญญาใจ ได้ผลการดำเนินกิจกรรม คือเด็กและเยาวชนตั้งใจที่จะทำความดีให้กับตนเองและชุมชน โดยวิทยากร (ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล) แจกกระดาษให้เด็กและเยาวชนที่เข้าอบรมมาเพื่อให้เขียนข้อความให้ “ตั้งใจจะทำความดีคนละ 3 อย่าง” ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชน ได้เขียนข้อความที่ตั้งใจทำความดี เช่น การตั้งใจในการถือศีลห้า สวดมนต์ก่อนนอน ไม่พูดโกหก ตั้งใจทำแต่ความดีให้กับตนเองและพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ส่วนการทำความดีต่อชุมชน เช่น การทำสัญญาใจเพื่อแก้ปัญหาในชุมชนเบื้องต้น ที่เป็นเรื่องใกล้ตัวจะต้องเร่งทำก่อน ทุกคนก็ยินดีที่ได้ปฏิบัติร่วมกัน

(4) การทำกิจกรรมจิตบำบัดกลุ่มย่อย ได้ผลการดำเนินกิจกรรมคือ เด็กและเยาวชนมีจิตใจที่จะทำและความเข้าใจซึ่งกันและกัน การพัฒนาความสามารถในการยอมรับความแตกต่างที่มีอยู่ในมุมมองของตน การพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาาร่วมกันและเป็นอิสระ การปลดปล่อยผู้เข้าร่วมคนหนึ่งหรือหลายคนในความสัมพันธ์ในกลุ่ม จากบทบาทที่เรียกว่าแพะรับบาป การพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง เสริมสร้างความเป็นอิสระ การบรรลุความสมดุลระหว่างแรงบันดาลใจของผู้เข้าร่วมในความสัมพันธ์ในกลุ่ม เพื่อการทำงานร่วมกันภายในกลุ่มที่ร่วมมือกันอย่างกลมเกลียวซึ่งกันและกันตลอดไป

(5) กิจกรรมการให้เด็กและเยาวชนแสดงความรักในวันแม่ โดยทางสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้เชิญแม่และผู้ปกครองเด็กและเยาวชน มาร่วมแสดงความรักที่มีต่อลูก ได้ผลการดำเนินกิจกรรม คือเด็กและเยาวชนรู้สึกสำนึกในพระคุณของแม่ ด้วยแสดงความเคารพ นบถ ถิอ เชื้อพัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ ในครอบครัว การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต ดังนั้นการมีความกตัญญูเป็นเครื่องหมายของคนดี การที่เยาวชนไทยได้รับการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีในเรื่องของความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณถือเป็นเรื่องที่ดี เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับครอบครัวและชุมชน การเลี้ยงดูลูกหลานในครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยอบรมและส่งเสริมพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนให้มีคุณลักษณะการเป็นคนดีมีความกตัญญู ความตระหนักรู้ในคุณของคนและสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อตนเองทั้งโดยตรงและโดยอ้อม

(6) กิจกรรมทำความดีเพื่อใคร โดยใช้วิธี 1) การปฏิบัติธรรมเพื่อทำให้จิตสงบและสันติ และ 2) การปฏิบัติธรรมด้วยการเดินเพื่อทำให้จิตสงบ โดยให้เด็กและเยาวชนได้เดินจงกรม ได้ผลการดำเนินกิจกรรม คือเด็กและเยาวชนมีคุณธรรมและจริยธรรมในจิตใจ เป็นการรู้จักตอบแทนบุญคุณผู้มีพระคุณ ซึ่งความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยรักษาและพุงสังคมไทย

(7) กิจกรรมคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยวิธีดำเนินกิจกรรมเป็นการวัดกายและจิต หรือเป็นแสดงออกทางด้านร่างกาย และการแสดงถึงอารมณ์น้ำใจไมตรีต่อผู้อื่น เพื่อให้มีผลการทำงานหรือการพัฒนาางานได้อย่างดี ได้ผลการดำเนินกิจกรรมคือเด็กและเยาวชนมีแรงบันดาลใจที่เชื่อในผลของความดี

(8) กิจกรรมให้เด็กและเยาวชนแสดงความจงรักภักดีในวันพ่อหลวง โดยแบ่งออกเป็น 7 วิธีการ คือ 1) การส่งเสริมสุขภาพกาย 2) การพัฒนาสุขภาพจิต 3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว 4) การเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคม 5) การดูแลสิ่งแวดล้อม 6) การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

และ 7) การให้และการบริจาค ได้ผลการดำเนินกิจกรรมคือการสร้างแรงบันดาลใจและความเชื่อในผล
ของความดี ซึ่งสะท้อนถึงความจงรักภักดีและค่านิยมที่สำคัญในวัฒนธรรมไทย

(9) กิจกรรมให้เด็กและเยาวชนจัดโครงการวันลอยกระทง ได้ผลการดำเนินกิจกรรมคือ
เด็กและเยาวชนได้ทราบถึงสาระของการจัดงานลอยกระทงจริง ๆ ว่าไม่ใช่เพื่อความบันเทิง เล่นพล
ดอกไม้ไฟ ใช้โคมทำกระทง ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าเด็กและเยาวชนไม่รู้ถึงความสำคัญของประเพณี
อาจนำไปสู่การออกไปเที่ยวเล่นอย่างคึกคะนอง ต้มเหล้า มั่วสุม เกิดอุบัติเหตุอย่างที่ผ่านมามาก ๆ ปีได้
ดังนั้นผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน ควรแนะนำให้เข้าใจในสิ่งที่ถูกต้อง

3) นำเสนอโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึง
ประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การให้ความรู้ โดยการลงพื้นที่เพื่อสร้างสังคมสันติสุข ดำเนินการตาม
โปรแกรมที่ออกแบบมาเพื่อแก้ไขพฤติกรรมของเยาวชน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างกิจกรรม ประกอบด้วย 1) การประสานงานกับสถานพินิจ: เพื่อ
วางแผนและจัดเตรียมกิจกรรม 2) การทำความเข้าใจกับเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์และ
เข้าใจบริบทของพวกเขา 3) การจัดกิจกรรมโดยคณะผู้วิจัย เพื่อปฏิบัติการตามแผนที่วางไว้ และ 4)
การประเมินการจัดกิจกรรม เพื่อวัดผลและปรับปรุงโปรแกรมต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 ถ่ายทอดองค์ความรู้ ประกอบด้วย 1) การประสานงานเพื่อจัดกิจกรรม
ถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำงานร่วมกับหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมการ 2) การเชิญผู้เกี่ยวข้องร่วม
แสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิด 3) การจัดกิจกรรมโดย
คณะผู้วิจัย ดำเนินการตามแผนที่วางไว้เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 4) การประเมินกิจกรรมถ่ายต
องค์ความรู้ เพื่อวิเคราะห์ผลลัพธ์และปรับปรุงกระบวนการในอนาคต

โปรแกรมเหล่านี้ได้มุ่งเน้นไปที่การเข้าถึงเยาวชนในสถานพินิจอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้
กระบวนการที่อิงตามความเข้าใจและความร่วมมือกับเด็กและเยาวชน เพื่อสร้างสังคมสันติสุขที่ยั่งยืน
และเป็นการลงทุนในอนาคตของเยาวชนและสังคมไทย

โดยคณะผู้วิจัยได้จัดทำวิทัศน์เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำเสนอกลุ่ม
ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับชุดโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการ
แก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กับชุมชน
จำนวน 5 ชุมชน ซึ่งเป็นการขยายเครือข่าย โดยความร่วมมือกับผู้นำชุมชน ครอบครัวของเด็กและ
เยาวชนต่อไปสำหรับการนำเสนอโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่
ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้มีเสียงสะท้อนกลับมาในทางที่

ดี ดังเช่น เด็กและเยาวชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกของเด็กและเยาวชน ได้เน้นความรู้ด้านหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้าและจิตวิทยาในด้านบวก สรุปได้ดังนี้

1) เพื่อสาธิตแนวทางการเรียนรู้หลักธรรมพระพุทธศาสนาและเครื่องมือจิตวิทยาเชิงบวกตามแนวทางเอาชนะใจตนเอง

2) เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาจิตใจตนเอง และทำสัญญาใจเพื่อให้สามารถปรับและพัฒนาพฤติกรรมเด็กและเยาวชน ให้สุขภาพจิตที่ดีและเป็นที่ต้องการของชุมชน

3) การทำความดีของเด็กและเยาวชน ต่อพ่อแม่และผู้ปกครอง โดยเด็กและเยาวชนได้รู้จักความกตัญญูรู้คุณต่อพ่อแม่ เพื่อให้เด็กรู้สึกสำนึกในคุณของแม่ ด้วยแสดงความเคารพ นบถื่อ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการในครอบครัวได้ดีขึ้น

4) การสร้างคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ทำให้จิตใจของเด็กและเยาวชนได้มีน้ำใจไมตรีต่อผู้มีพระคุณต่อตนเองและชุมชน จะทำให้ผู้ได้เห็นแสดงความดีใจและภูมิใจกับความเป็นมนุษย์ที่สามารถฝึกให้จิตใจตัวเองหรือฝึกสมาธิให้มองเห็นตนที่มีคุณค่าในสังคม

5) มีทักษะในการดำเนินชีวิต รวมไปถึงการติดตั้งหลักคิดและเครื่องมือเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในการส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวกและสุขภาพจิตให้ดำเนินชีวิตอย่างปกติสุข

6) การสร้างพื้นฐานชีวิตที่ดีและสามารถอยู่ร่วมกับครอบครัวและชุมชนได้เป็นอย่างดี ซึ่งภายหลังการอบรมแล้ว สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเข้ากับชุมชนด้วยดี

8. อภิปรายผลการวิจัย

การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข: กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 องค์ความรู้การสร้างสรรค์สังคมสันติสุข:กระบวนการแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และการศึกษาที่เกี่ยวข้องจากพระมหาไกรสร โชติปัญญา และ พระมหาบุญจิตร กนตสีโล นำเสนอมุมมองที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของเยาวชน และวิธีการแก้ไขและพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

1) ปัจจัยครอบครัวและสถานศึกษา การวิจัยแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนมักเกิดจากสภาพครอบครัวที่ไม่เอื้อต่อการเลี้ยงดูที่เหมาะสม รวมถึงสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาที่ไม่ปลอดภัย และมีการใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรม

2) การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชน กระบวนการศึกษาและอบรมเยาวชนที่ดำเนินชีวิตขัดต่อหลักพุทธธรรม ทำให้ปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงเป็นที่ระหนกของบุคลากรในโรงเรียน โดยมีการเน้นย้ำถึงการมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวและพระสงฆ์ในกระบวนการศึกษา

3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการศึกษา นโยบายของผู้บริหาร บริบทของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมของสถาบันต่าง ๆ มีผลต่อการศึกษาและพัฒนาเยาวชน

4) แนวทางการพัฒนา การศึกษาวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนกลุ่มเสี่ยงและการใช้กระบวนการวิธีที่หลากหลายในการพัฒนาเยาวชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและบทบาทของพระสงฆ์ในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

5) วิธีการแก้ปัญหาศีลธรรมของเยาวชน การวิจัยของพระมหาบุญจิตร กนตสีโล ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและการสร้างสังคมนิยมที่มีธรรมะเป็นหลัก ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศีลธรรมของเยาวชน

โดยรวมแล้ว ผลการวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคมหลายด้าน ทั้งครอบครัว โรงเรียน และพระสงฆ์ ในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงบวกของเยาวชน โดยเฉพาะการศึกษาอบรมและการปลูกฝังคุณธรรมตามหลักพุทธธรรม

ประเด็นที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขที่มุ่งเน้นแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รวมเอาหลากหลายกิจกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างและส่งเสริมจิตใจที่ดีและพัฒนาความสามารถของเยาวชนทั้งในแง่ของจริยธรรมและความรู้ความเข้าใจในตนเอง สรุปได้ดังนี้

1) กิจกรรมพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรม มีการใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและศีลธรรมในเยาวชน การฝึกจิตใจให้มีสติและควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น และการปลูกฝังความรักชาติ, ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2) กิจกรรมจิตวิทยาเชิงบวก ใช้วิธีการเชิงบวกในการปรับแต่งพฤติกรรมและความคิดของเยาวชน ทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีและสามารถแยกแยะระหว่างสิ่งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องได้

3) กิจกรรมการสัญญาใจ โปรแกรมนี้ยังรวมถึงการทำความสะอาดบริเวณที่อยู่อาศัยและการคัดแยกขยะ เพื่อสร้างความรับผิดชอบและความสามัคคีในชุมชน

4) กิจกรรมจิตบำบัดกลุ่มย่อย มุ่งเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่ม การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม

5) กิจกรรมการแสดงความรักในวันแม่ ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับแม่และผู้ปกครอง ทำให้เยาวชนได้รู้คุณค่าและความสำคัญของครอบครัว

ผลลัพธ์จากการดำเนินโปรแกรมนี้คือการพัฒนาความรู้สึกรักของความรัก ความพัฒนาจิตใจ และศีลธรรม การมีสติและควบคุมอารมณ์ ความรู้คุณค่าของตนเอง และจิตสำนึกในการรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างและส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดีให้กับเยาวชนไทย นำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีประสิทธิผลในสังคมไทย

ประเด็นที่ 3 การพัฒนาโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขที่มุ่งเน้นแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยาได้รวมเอาหลากหลายกิจกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างและส่งเสริมจิตใจที่ดีและพัฒนาความสามารถของเยาวชนทั้งในแง่ของจริยธรรมและความรู้ความเข้าใจในตนเอง สรุปได้ดังนี้

1) กิจกรรมพัฒนาจิตใจและปลูกฝังจริยธรรม มีการใช้หลักธรรมของพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและศีลธรรมในเยาวชน การฝึกจิตใจให้มีสติและควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น และการปลูกฝังความรักชาติ, ศาสนา และพระมหากษัตริย์

2) กิจกรรมจิตวิทยาเชิงบวก ใช้วิธีการเชิงบวกในการปรับแต่งพฤติกรรมและความคิดของเยาวชน ทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ดีและสามารถแยกแยะระหว่างสิ่งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องได้

3) กิจกรรมการสัญญาใจ โปรแกรมนี้ยังรวมถึงการทำความสะอาดบริเวณที่อยู่อาศัยและการคัดแยกขยะ เพื่อสร้างความรับผิดชอบและความสามัคคีในชุมชน

4) กิจกรรมจิตบำบัดกลุ่มย่อย มุ่งเน้นการพัฒนาความสัมพันธ์ในกลุ่ม การแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง และการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม

5) กิจกรรมการแสดงความรักในวันแม่ ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนกับแม่และผู้ปกครอง ทำให้เยาวชนได้รู้คุณค่าและความสำคัญของครอบครัว

ผลลัพธ์จากการดำเนินโปรแกรมนี้คือการพัฒนาความรู้สึกรักของความรัก ความกตัญญู การพัฒนาจิตใจและศีลธรรม การมีสติและควบคุมอารมณ์ ความรู้คุณค่าของตนเอง และจิตสำนึกในการรักษาชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างและส่งเสริมบุคลิกภาพที่ดีให้กับเยาวชนไทย นำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีประสิทธิผลในสังคมไทย

9. ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะเชิงปฏิบัติการเป็นลำดับขั้นตอน เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยสามารถปฏิบัติได้ดังนี้

(1) จัดทำโปรแกรมสร้างสรรค์สังคมสันติสุขและการวางแผน มีขั้นตอนสำคัญที่มีความสำคัญในการสร้างโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ เริ่มต้นด้วยการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโปรแกรม ซึ่งควรเป็นเป้าหมายที่ชัดเจนและเหมาะสมกับความต้องการและปัญหาที่ต้องการแก้ไข การทำให้ทุกคนในทีมเข้าใจเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้มีการทำงานร่วมกันในทิศทางเดียวกัน

(3) การวางแผนกิจกรรม เป็นขั้นตอนที่จำเป็นเพื่อกำหนดลำดับและระยะเวลาของกิจกรรม รวมถึงการกำหนดการกระทำที่ต้องดำเนินในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้โปรแกรมมีการดำเนินการอย่างระเบียบวิธีและมีการบรรลุเป้าหมาย

(4) การจัดสรรทรัพยากร เป็นส่วนสำคัญเพื่อให้โปรแกรมมีทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม เราต้องวางแผนการใช้งานทรัพยากรและงบประมาณให้เหมาะสม รวมถึงกำหนดบุคลากรที่จำเป็นในการดำเนินโปรแกรม

(5) การประชาสัมพันธ์ เป็นการสื่อสารกับสาธารณชนและผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้ทราบถึงโปรแกรมและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง การประชาสัมพันธ์ช่วยสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม

(6) การติดตามและประเมินผล หลังจากที่เราเริ่มดำเนินการแล้ว ควรติดตามและประเมินผลเพื่อให้ทราบถึงความสำเร็จและปัญหาที่เกิดขึ้น การใช้ข้อมูลจากการติดตามและประเมินผลช่วยในการปรับปรุงโปรแกรมให้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) การวิจัยเรื่องผลของโปรแกรม โดยทำการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลของโปรแกรมการสร้างสรรค์สังคมสันติสุขที่ได้ดำเนินการมาแล้ว การวิจัยนี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงผลของโปรแกรมต่อพฤติกรรมของเยาวชนและเด็ก ว่าโปรแกรมมีผลต่อพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่ และสามารถปรับปรุงโปรแกรมให้มีประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นได้อย่างไร

(2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่เกี่ยวกับการสร้างสรรค์สังคมสันติสุข เช่น การร่วมมือกับหลายฝ่ายเพื่อดำเนินโปรแกรม เช่น การร่วมมือกับนักวิชาการ, ผู้เชี่ยวชาญ, ภาครัฐ และกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้โปรแกรมมีมิติและมุมมองที่หลากหลาย และเพิ่มความเข้าใจในบริบทที่แตกต่างของเยาวชน

(3) การศึกษาชีวิตของเยาวชนไทยในสถานพินิจ โดยการศึกษาและการสำรวจชีวิตของเยาวชนไทยในสถานพินิจจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยการสัมภาษณ์เยาวชนและการสำรวจเงื่อนไขที่พวกเขาต้องเผชิญ เช่น สภาพพื้นที่ที่อยู่อาศัย การศึกษา และความต้องการที่สำคัญ การศึกษานี้จะช่วยให้เราเข้าใจเรื่องราวและความต้องการของเยาวชนในสถานพินิจที่ตรงไปตรงมา

10. เอกสารอ้างอิง

- พระมหาไกรสร โชติปญฺโญ. (2556). การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาบุญจิตร กนตสีโล. (2551). ศึกษาวิธีการแก้ปัญหาศีลธรรมของเยาวชนตามทัศนะของพุทธทาสภิกขุ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภัทรพล หมดมลทิน. (2560). พุทธบูรณาการเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แม่ชีสุดา โรจนอุทัย. (2560). รูปแบบการพัฒนาเยาวชนอารมณ์ของวัยรุ่นตามหลักพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ลักษณ์ พงษ์ภุมมา. (2560). ปัญหาของวัยรุ่นในสังคมไทย. วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชลบุรี [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://164.115.41.60/knowledge/?p=436> (14 พฤศจิกายน 2560).

การส่งเสริมการจัดการตลาดของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า
เพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดนครราชสีมา
The Promotion of Tourism Market Management of Slow Tourism
to Prepare to Accommodate Elderly Tourists
in Nakhon Ratchasima Province

กรองทิพย์ ชัยชาญ (Krongthip Chaichan)

หลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

เอกรัตน์ เอกศาสตร์ (Ekarat Ekasart)

หลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

Corresponding Author, e-mail: supawadeemanee415@gmail.com

เอกราช หนูแก้ว (Ekarach Nhukaew)

หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

เถกิงศักดิ์ ชัยชาญ (Takengsak Chaichan)

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

สุภาวดี มณีเนตร (Supawadee Maneenet)

หลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

ชลิกา ศิลปอนันต์ (Chalika Silpa-anan)

หลักสูตรเศรษฐศาสตร์บัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism 2) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism 3) เพื่อศึกษากลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism และ 4) เพื่อจัดทำแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบ Slow Tourism ของกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา การเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ด้านการวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและสถิติ ผลการศึกษากิจกรรมของนักท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวมีเป้าหมายในการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เพื่อการพักผ่อน เป็นสถานที่ที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเอง โดยเดินทางในช่วงเวลาไหนก็ได้ เพราะมีค่าใช้จ่ายเหมาะสม โดยผู้มีส่วนร่วมท่องเที่ยวเป็นสามี/ภรรยา/บุตร ด้านความต้องการท่องเที่ยว พบว่านักท่องเที่ยวเห็นว่าปัจจัยทางการตลาด จำนวน 16 ปัจจัย มีผลต่อความต้องการท่องเที่ยวระดับมากที่สุด ในส่วนของศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว พบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับมาก สำหรับกลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีจำนวน 20 ปัจจัย และแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยว พบว่ามีจำนวน 16 ปัจจัย

คำสำคัญ : การจัดการตลาด การท่องเที่ยวแบบเนิบช้า นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

Abstract

This study had been purposed 1) to study behaviors and needs towards Slow Tourism 2) to study the potential of Slow Tourism, 3) to study the Slow Tourism tourism management mechanism, and 4) To create a guideline for promoting tourism market management in the preparation for the Slow Tourism for elderly tourists in Nakhon Ratchasima. In terms of data collection that includes both primary data and secondary data. For data analysis uses content analysis and statistical analysis. The results of the study of the behavior of tourists It has been found that tourists aim to travel to historical sites for leisure. It is a place where you can create value for yourself. Traveling can be done at any time because the cost is reasonable. Participants in tourism are husband/wife/children. Regarding tourism demand, it was found that tourists saw that 16 marketing factors influenced tourism demand at the highest level. In terms of the potential of tourist attractions, it was found that the potential was at a high level. There were 20 factors for the tourism management mechanism and 16 factors for the promotion of tourism market management.

Keywords: Market Management; Slow Tourism; Elderly Tourist

1. ความนำ

สถานการณ์ปัจจุบันผู้สูงอายุเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายที่มีสัดส่วนที่สำคัญในด้านการท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่ม เป็นหมู่คณะ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีเวลาว่างมากส่วนใหญ่ไม่ทำงานแล้วหรือทำงานน้อยชั่วโมง และมีความพร้อมด้านรายได้ หรือมีเงินที่สะสมสูง มีกำลังซื้อ อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่สนใจในการเดินทางท่องเที่ยวมากกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่น ๆ (ยุทธกร ฤทธิ์ไธสง และคณะ. 2562) นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่จะพัก ณ จุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวยาวนานมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ เป็นความหวังที่สำคัญสำหรับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย ซึ่งประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีต้นทุนต่ำ และได้เปรียบกว่าประเทศอื่น ๆ มีธรรมชาติที่สวยงาม เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ

จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา โดยมียุทธศาสตร์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นยกระดับชุมชนให้มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และศิลปวัฒนธรรม (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. 2565) โดยอำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย เป็นอำเภอที่มีศักยภาพสูง มีการพัฒนาการท่องเที่ยวจนเป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวทั่วไป มีแหล่งท่องเที่ยวที่ครอบคลุมทั้งแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวสำคัญยังตั้งอยู่ในทำเลที่เหมาะสม เนื่องจากมีเส้นทางคมนาคมขนส่งที่สั้นในการเชื่อมเส้นทางระหว่างภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร อีกทั้งยังสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวต่อไปยังพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจจำนวนมาก

ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินโครงการดังกล่าว โดยมีเป้าหมายเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวที่เป็นผู้สูงอายุที่มีเวลา และกำลังทรัพย์ที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดนครราชสีมา โดยความร่วมมือทั้งผู้ประกอบการ องค์กรภาคเอกชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และภาคีในพื้นที่ ซึ่งมีการประสานงานให้เกิดการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้ากับกลุ่มผู้สูงอายุ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในจังหวัดนครราชสีมา และปฏิบัติงานร่วมกันตามแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด และการพัฒนาการสู่การปฏิบัติจริงกับชุมชนเป็นแนวทางในการพัฒนาต้นแบบแหล่งท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุ ตลอดจนการสร้างโอกาสการมีงานทำในชุมชนต่อไป ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ จนทำให้สามารถแก้ไขปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมและความต้องการในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

2) เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

3) เพื่อศึกษากลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

4) เพื่อจัดทำแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้า สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ในการศึกษา มีจำนวน 3 อำเภอ คือ อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ตัวแปรอิสระ จำนวน 4 ด้าน ได้แก่

- 1) พฤติกรรมในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
- 2) ความต้องการในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
- 3) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ
- 4) กลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

ตัวแปรตาม จำนวน 1 ด้าน คือ แนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้า สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

3.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

- 1) นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางเข้ามาเยือนในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 400 คน
- 2) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และ โชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 21 คน
- 3) ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 59 คน

4. การทบทวนเอกสารและงานวิจัย

ปี พ.ศ.2525 ที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุ โดยองค์การสหประชาชาติได้กำหนดมาตรฐานว่า ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เรียกว่า “ผู้สูงอายุ” ส่วนสถาบันแห่งชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุของสหรัฐอเมริกากำหนดว่าผู้สูงอายุวัยต้น (Young Old) คือ อายุระหว่าง 60-74 ปี เป็นวัยที่ยังไม่ชรามาก และอายุ 75 ปีขึ้นไป จึงจะถือว่าเป็นวัยชราอย่างแท้จริง (old old) สำหรับประเทศไทยสำนักงานสถิติแห่งชาติของไทย แบ่งผู้สูงอายุตอนต้น คืออายุ 60-69 ปี และผู้สูงอายุตอนปลาย คือผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป ในส่วนของคณะกรรมการวิสามัญสวัสดิการผู้สูงอายุและการพัฒนาสังคมวุฒิสภา ได้กล่าวถึงผู้สูงอายุคือผู้ที่อายุ 60 ปีขึ้นไปทั้งชายและหญิง เป็นประชากรที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าของชาติ เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ รวมทั้งเป็นผู้ถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้แก่เยาวชนรุ่นหลังได้ ทั้งนี้ผู้สูงอายุมีหลักการในการพิจารณาประกอบกัน จำนวน 3 ด้าน คือด้านชีวภาพ ด้านจิตใจ และด้านสังคม ในส่วนของด้านชีวภาพจะคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงและความสามารถในการใช้ศักยภาพของร่างกายเป็นเกณฑ์ ด้านจิตใจจะพิจารณาถึงความสามารถในการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อม ความสอดคล้องในการรับรู้ การจดจำ การรับรู้ความรู้ใหม่ ๆ การใช้เหตุผล การมองภาพพจน์ตนเอง และแรงกระตุ้นในตน และด้านสังคมนั้นก็จะพิจารณาถึงบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบเป็นสำคัญ กล่าวได้ว่า นักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ คือบุคคลที่เกษียณอายุจากการทำงานแล้วซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อีกทั้งยังมีเงิน มีเวลา และมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงพอที่จะเดินทางท่องเที่ยวได้ โดยประเทศที่มีผู้สูงอายุมากที่สุด คืออิตาลี ญี่ปุ่น กรีซ และสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งในเขตเอเชียญี่ปุ่นถือเป็นประเทศที่สำคัญกับสุขภาพร่างกายของประชาชน ดังนั้นกลุ่มผู้สูงอายุในญี่ปุ่นจึงมีความสำคัญที่สุด และมักจะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรงกว่าผู้สูงอายุประเทศอื่น ๆ สำหรับการศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ คือเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึงความต้องการ และความจำเป็นของผู้สูงอายุที่จัดเป็นกลุ่มตลาดเป้าหมายที่สำคัญในอนาคต เพื่อจัดทำกลไกและวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุดจากการท่องเที่ยว

5. วิธีดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยประชากร คือนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางเข้ามาเยือนในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน ด้านกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างแบบไม่ทราบจำนวนประชากร โดยใช้สูตรคำนวณของ W.G. Cochran ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง อย่างน้อยเท่ากับ 384.16 คน (สุวิมล ติรภานันท์. 2557) โดยการศึกษาในครั้งนี้ นักวิจัยเก็บ

รวบรวมข้อมูล จำนวน 400 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น ซึ่งเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม จำนวน 2 ฉบับ โดยฉบับที่ 1 เรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา และฉบับที่ 2 เรื่องความต้องการในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

- การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมจากแบบสอบถามพฤติกรรมและแบบสอบถามความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยส่วนที่ 1 ประเด็นด้านพฤติกรรม มีจำนวน 7 ด้าน ได้แก่ ใครคือตลาดเป้าหมาย ตลาดให้ซื้อบริการอะไร ทำไมจึงซื้อบริการ ใครมีส่วนร่วมในการซื้อบริการ ซื้อบริการเมื่อใด ซื้อบริการที่ไหน และซื้อบริการอย่างไร และส่วนที่ 2 ประเด็นด้านความต้องการ จำนวน 16 ด้าน คือราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย จุดยืนผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการขาย จิตวิทยา พันธมิตรทางธุรกิจ การมีส่วนร่วมทางธุรกิจ การขายรวม บุคลากรทางการท่องเที่ยว ช่วงเวลาสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว ความคิดเห็นสาธารณะด้านนักท่องเที่ยว กระบวนการให้บริการสภาพแวดล้อมด้านผลิตภัณฑ์และสถานประกอบการ และด้านการวางแผน

- การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งได้ 2 ส่วน โดยส่วนที่ 1 พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุใช้สถิติคือความถี่ และร้อยละ และส่วนที่ 2 ความต้องการการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยใช้ค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับหลักเกณฑ์การหาค่าเฉลี่ย มีหลักเกณฑ์ในการประเมิน (สรชัย พิศาลบุตร, 2557) ดังนี้ เห็นด้วยมากที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 คะแนน เห็นด้วยมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 คะแนน เห็นด้วยปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 คะแนน เห็นด้วยน้อย มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 คะแนน และเห็นด้วยน้อยที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 คะแนน

วัตถุประสงค์ที่ 2

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากร คือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และ โชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน กลุ่มตัวอย่าง คือการสุ่มตัวอย่างโดยไม่ใช้ความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง ดังนี้ 1) ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับสาขาการท่องเที่ยว จำนวน 3 คน 2) ตัวแทนจากหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมี 3 อำเภอๆ ละ 1 คน รวมทั้งหมด 3 คน 3) ตัวแทนจากภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสาขาการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมี 3 อำเภอ ๆ ละ 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน 4) ตัวแทนจากนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา จำนวน 3 คน และ 5) ตัวแทนภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง

กับการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมี 3 อำเภอ ๑ ละ 2 คน รวมทั้งหมด 6 คน รวมทั้งหมดจำนวน 21 คน

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินศักยภาพของการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

- การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลปฐมภูมิ คือ ข้อมูลจากแบบประเมิน ศักยภาพ จำนวน 5 ด้าน คือ ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว ด้าน ความนิยมของทรัพยากรท่องเที่ยว ด้านความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว และด้านความ เปรียบบางของสิ่งแวดล้อมในทรัพยากรท่องเที่ยว

- การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนียบเข้าสำหรับ กลุ่มผู้สูงอายุใช้สถิติ คือค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับหลักเกณฑ์การหาค่าเฉลี่ยในการ วิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการศึกษาศักยภาพของการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีหลักเกณฑ์ในการประเมิน (สร ชัย พิศาลบุตร. 2557) ดังนี้ ศักยภาพสูงที่สุด มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 คะแนนศักยภาพสูง มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 คะแนน ศักยภาพ ปานกลาง มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61- 3.40 คะแนนศักยภาพต่ำ มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 คะแนน และศักยภาพต่ำที่สุด มีค่า คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 คะแนน

วัตถุประสงค์ที่ 3

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากร คือผู้นำชุมชนที่เป็นทางการในพื้นที่อำเภอปาก ช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 59 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครอง ท้องที่ คือ ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน รวมทั้งหมดจำนวน 27 คน ได้แก่ 1.1) อำเภอปากช่อง มีกำนันและ ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 12 คน 1.2) อำเภอวังน้ำเขียว มีกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน และ 1.3) อำเภอโชคชัย มีกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 10 คน และ 2) ผู้บริหารท้องถิ่น คือนายกองคการบริหาร ส่วนตำบล นายกเทศมนตรี และนายกเทศบาลเมือง รวมทั้งหมด จำนวน 32 คน ได้แก่ 2.1) อำเภอปาก ช่อง มีนายกองคการบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล/เทศบาลเมือง จำนวน 14 คน 2.2) อำเภอวังน้ำ เขียว มีนายกองคการบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล จำนวน 6 คน และ 2.3) อำเภอโชคชัย มีนาย กองคการบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล จำนวน 12 คน กลุ่มตัวอย่าง พบว่าได้คำนวณขนาดตัวอย่าง ตามหลักเกณฑ์ของ Taro Yamane โดยกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมให้ เกิดขึ้นคือ ร้อยละ 5 นั่นคือได้ขนาดตัวอย่าง จำนวน 52 คน (วัลลภ ลำพวย. 2557) สำหรับวิธีการสุ่ม ตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย ด้วย การใช้วิธีการจับฉลาก

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 3 คือ แบบสัมภาษณ์ในการค้นหาหลักการจัดการแหล่งท่องเที่ยว แบบเนียบเข้าสำหรับ กลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

- การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมจากแบบสัมภาษณ์เพื่อค้นหาหลักการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

- การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา
วัตถุประสงค์ที่ 4

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือผู้นำชุมชนที่เป็นทางการในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 59 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ปกครองท้องที่ คือ ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน รวมทั้งหมดจำนวน 27 คน ได้แก่ 1.1) อำเภอปากช่อง มีกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 12 คน 1.2) อำเภอวังน้ำเขียว มีกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 5 คน และ 1.3) อำเภอโชคชัย มีกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 10 คน และ 2) ผู้บริหารท้องถิ่น คือนายกองคการบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี และนายกเทศบาลเมือง รวมทั้งหมด จำนวน 32 คน ได้แก่ 2.1) อำเภอปากช่อง มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล/เทศบาลเมือง จำนวน 14 คน 2.2) อำเภอวังน้ำเขียว มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล จำนวน 6 คน และ 2.3) อำเภอโชคชัย มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาลตำบล จำนวน 12 คน กลุ่มตัวอย่าง พบว่าได้คำนวณขนาดตัวอย่างตามหลักเกณฑ์ของ Taro Yamane โดยกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับให้เกิดขึ้นคือ ร้อยละ 5 นั่นคือ ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 52 คน (วิลลภ ลำพวย. 2557) สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสุ่มอย่างง่าย ด้วยการใช้วิธีการจับฉลาก

- เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์การหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

- การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยมีเป้าหมายในการค้นหาแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา

- การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

6. สรุปผลการวิจัย

1. พฤติกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา

นักวิจัยได้สอบถามนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 7 ด้าน ดังนี้

แหล่งท่องเที่ยวเป้าหมาย พบว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์มากที่สุด ร้อยละ 31.25 รองลงมา คือแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ร้อยละ 22.25 และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ร้อยละ 16.25

เป้าหมายในการเดินทางท่องเที่ยว พบว่าส่วนใหญ่เพื่อการพักผ่อนมากที่สุด ร้อยละ 23.75 รองลงมา คือเพื่อสุขภาพ ร้อยละ 22.25 และเพื่อระลึกความทรงจำ ร้อยละ 20.25

เหตุผลที่เดินทางมาท่องเที่ยว พบว่าส่วนใหญ่เพราะค่าใช้จ่ายมีความเหมาะสม ร้อยละ 22.75 รองลงมา คือเดินทางไม่ไกลมากนัก ร้อยละ 20.75 และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ร้อยละ 19.50

ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่าเป็นสามี/ภรรยา/บุตรมากที่สุด ร้อยละ 29.25 รองลงมา คือเพื่อน ร้อยละ 25.25 และไม่มีใครที่เป็นส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร้อยละ 12.75

ช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่าเป็นวันหยุดก็ได้มากที่สุด ร้อยละ 49.25 รองลงมา คือวันเสาร์/วันอาทิตย์ ร้อยละ 20.25 และวันธรรมดา/วันราชการ ร้อยละ 19.50

แหล่งข้อมูลเพื่อเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่าเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ มากที่สุด ร้อยละ 33.00 รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่/บุคลากรด้านท่องเที่ยว ร้อยละ 26.00 และเว็บไซต์ ร้อยละ 17.50

วิธีการตัดสินใจในการเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่าเกิดจากเป็นสถานที่ที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเองมากที่สุด ร้อยละ 28.00 รองลงมา คือ เป็นสถานที่ที่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย ร้อยละ 24.50 และเป็นสถานที่สำคัญของท้องถิ่น/ประเทศ ร้อยละ 17.75

2. ความต้องการในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อความต้องการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา พบว่านักท่องเที่ยวเห็นว่าปัจจัยทางการตลาดทั้ง 16 ด้านในภาพรวม มีผลต่อความต้องการท่องเที่ยวระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ($\bar{X}=4.22$ และ $S.D.=0.78$) โดยด้านสภาพแวดล้อมทางด้านการท่องเที่ยวมีผลต่อการท่องเที่ยวมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านราคา และด้านการมีส่วนร่วมทางธุรกิจ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความต้องการในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง
วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อพิจารณาในภาพรวม

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	การแปลผล
1. ราคา	4.55	0.50	เห็นด้วยมากที่สุด
2. ช่องทางการจัดจำหน่าย	4.32	0.60	เห็นด้วยมากที่สุด
3. จุดยืนผลิตภัณฑ์	4.27	0.61	เห็นด้วยมากที่สุด
4. ผลิตภัณฑ์	4.37	0.64	เห็นด้วยมากที่สุด
5. การส่งเสริมการขาย	4.05	0.89	เห็นด้วยมาก
6. จิตวิทยาการขาย	4.38	0.78	เห็นด้วยมากที่สุด
7. พันธมิตรทางธุรกิจ	4.13	0.87	เห็นด้วยมาก
8. การมีส่วนร่วมทางธุรกิจ	4.52	0.77	เห็นด้วยมากที่สุด
9. การขายรวม	4.15	0.61	เห็นด้วยมาก
10. บุคลากรทางการท่องเที่ยว	4.23	0.87	เห็นด้วยมากที่สุด
11. ช่วงเวลา	4.20	0.80	เห็นด้วยมาก
12. สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว	4.70	0.62	เห็นด้วยมากที่สุด
13. ความคิดเห็นสาธารณะด้านนักท่องเที่ยว	3.78	0.88	เห็นด้วยมาก
14. กระบวนการให้บริการ	3.75	0.99	เห็นด้วยมาก
15. สภาพแวดล้อมด้านผลิตภัณฑ์และสถาน ประกอบการ	4.13	0.65	เห็นด้วยมาก
16. การวางแผน	3.95	0.65	เห็นด้วยมาก
รวม	4.22	0.78	เห็นด้วยมากที่สุด

3. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา
แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 ศักยภาพแบบทั่วไปของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปาก
ช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมพบว่ามีศักยภาพอยู่ในระดับมาก
มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ($\bar{X}=4.02$ และ $S.D.=0.76$) โดยด้านทรัพยากรท่องเที่ยว มีศักยภาพมากที่สุด
รองลงมา คือคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว และความนิยมของทรัพยากรท่องเที่ยว ตามลำดับ ขณะที่
ด้านที่มีศักยภาพต่ำที่สุด คือด้านความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับศักยภาพแบบทั่วไปของการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อพิจารณาในภาพรวม

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1. ทรัพยากรท่องเที่ยว	4.33	0.56	ศักยภาพมากที่สุด
2. คุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว	4.18	0.63	ศักยภาพมาก
3. ความนิยมของทรัพยากรท่องเที่ยว	4.17	0.63	ศักยภาพมาก
4. ความปลอดภัยของทรัพยากรท่องเที่ยว	3.58	0.85	ศักยภาพมาก
5. ความเปราะบางของสิ่งแวดล้อมในทรัพยากรท่องเที่ยว	3.83	0.84	ศักยภาพมาก
รวม	4.02	0.76	ศักยภาพมาก

3.2 ศักยภาพแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแบบนิเวศสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา โดยภาพรวมมีศักยภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ($\bar{X}=4.38$ และ $S.D.=0.72$) โดยด้าน Slow Activity มีศักยภาพมากที่สุด รองลงมา คือ Slow Life และ Slow Place/City ตามลำดับขณะที่ด้านที่มีศักยภาพต่ำที่สุด คือ Slow Development ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับศักยภาพแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อพิจารณาในภาพรวม

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
1. Slow Activity	4.56	0.54	ศักยภาพมากที่สุด
2. Slow Logistic	4.33	0.63	ศักยภาพมากที่สุด
3. Slow Food	4.35	0.57	ศักยภาพมากที่สุด
4. Slow Stay	4.40	0.67	ศักยภาพมากที่สุด
5. Slow Place/City	4.44	0.62	ศักยภาพมากที่สุด
6. Slow Money	4.41	0.66	ศักยภาพมากที่สุด
7. Slow Development	4.15	0.90	ศักยภาพมาก
8. Slow Accommodation	4.35	0.90	ศักยภาพมากที่สุด

9. Slow Life	4.55	0.75	ศักยภาพมากที่สุด
10. Slow Energy	4.23	0.73	ศักยภาพมากที่สุด
รวม	4.38	0.72	ศักยภาพมากที่สุด

4. กลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา

การศึกษากลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา ถือว่าเป็นตัวผลักดันหรือตัวกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวได้มากขึ้นกว่าเดิม ซึ่งกลไกในการผลักดันอาจเริ่มต้นตั้งแต่ความเข้าใจในหลักทฤษฎีของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และความเข้าใจในหลักการจุดภาคของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งผลของการสร้างปัจจัยผลักดันหรือปัจจัยกระตุ้นต่าง ๆ อันนำมาสู่รายได้ให้กับชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งพบว่ามีปัจจัยที่แสดงถึงกลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ มีจำนวน 20 ปัจจัย ดังนี้ 1) การยึดมั่นในหลักการของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า 2) การเข้าใจในวิถีการท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ 3) การผสมผสานความหมายระหว่างการท่องเที่ยวแบบเนิบช้ากับกลุ่มผู้สูงอายุ 4) ค่านิยมในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของกลุ่มผู้สูงอายุ 5) การหนุนเสริมจากครอบครัวของกลุ่มผู้สูงอายุในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า 6) บุคลากรที่รองรับและคอยช่วยเหลือในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า 7) การยอมรับของสังคมในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าของกลุ่มผู้สูงอายุ 8) การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ 9) การพัฒนาระบบขนส่งเพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ 10) การส่งเสริมการบริโภคอาหารปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุในแหล่งการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า 11) การพัฒนาสถานที่พักระยะยาวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า 12) การสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ 13) การสร้างความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ 14) การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุแบบค่อยเป็นค่อยไป 15) การพัฒนาสถานที่พักผ่อนแบบราบเรียบสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อรองรับการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า 16) สร้างจิตสำนึกการใช้ชีวิตแบบสงบสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า 17) เน้นการอนุรักษ์พลังงานเพื่อการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ 18) นโยบายของภาครัฐในระดับท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ 19) การเข้ามาสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ และ 20) การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

5. การจัดทำแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้า สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีจำนวน 16 ปัจจัย ดังนี้

ราคา ได้แก่การจัดทำประกาศราคาต่าง ๆ ให้ชัดเจน ทั้งในส่วนของการใช้จ่ายในการเข้าชม ค่ากิจกรรม รวมถึงสิทธิพิเศษต่าง ๆ ที่กลุ่มผู้สูงอายุจะได้รับจากการท่องเที่ยว

ช่องทางการจัดจำหน่าย ได้แก่การประสานงานเพื่อจัดหาผู้ประกอบการด้านสื่อต่าง ๆ ทั้งในด้านของสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อสังคมออนไลน์ด้านการท่องเที่ยวเพื่อขยายการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ

จุดยืนผลิตภัณฑ์ ได้แก่การสร้างตำแหน่ง และทิศทางพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ แต่สามารถยืดหยุ่นได้ตามความต้องการของนักท่องเที่ยว

ผลิตภัณฑ์ ได้แก่พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น เช่น อำเภอบางช่อง สร้างคุณค่าด้านการท่องเที่ยวแบบผสมผสานทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงพุทธ เชิงธรรมชาติ และเชิงันทนาการ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว สร้างคุณค่าด้านการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และอำเภอบางบาล สร้างคุณค่าด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

การส่งเสริมการขาย ได้แก่การค้นหาวีธีการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และการขายตรงไปยังกลุ่มนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดขนาดใหญ่ และจังหวัดนครราชสีมา

จิตวิทยา ได้แก่ การสร้างพฤติกรรมของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริการให้บริการของธุรกิจการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้มาซึ่งการให้บริการที่สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวและแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว

พันธมิตรทางธุรกิจ ได้แก่การประสานงานร่วมกันทางธุรกิจท่องเที่ยวระหว่างสถานประกอบการต่างๆ ในพื้นที่ และต่างพื้นที่ที่มีความร่วมมือกันเสนอขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

การมีส่วนร่วมทางธุรกิจ ได้แก่การสร้างการมีส่วนร่วมทางการตลาดทั้งในส่วนของการภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนตั้งแต่กระบวนการเชิญชวนเข้ามาท่องเที่ยว รวมถึงติดตามและประเมินผลความพึงพอใจเมื่อได้เข้ามาท่องเที่ยว

การขายรวม ได้แก่ การจัดรวมสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุหลาย ๆ อย่างที่เหมาะสมเข้าด้วยกันเพื่อตอบสนองนักท่องเที่ยวที่มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลาย

บุคลากรทางการท่องเที่ยว ได้แก่การฝึกอบรม และมีความสามารถในการจูงใจให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว รวมถึงการมีส่วนร่วมในการต้อนรับการท่องเที่ยวอย่างมีเมตตาริที่ดี

ช่วงเวลา ได้แก่การเพิ่มกิจกรรมต่าง ๆ ให้มีความหลากหลายต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีความครอบคลุมทั้งวันและเวลาในช่วงที่นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาเป็นเทศกาลการท่องเที่ยว

สภาพแวดล้อมทางด้านการท่องเที่ยว ได้แก่การศึกษาถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ ทางด้านการท่องเที่ยว และการจัดสภาพแวดล้อมด้านความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นให้มีวิถีชีวิตที่ผสมผสานกันระหว่างดั้งเดิมกับสมัยใหม่อย่างลงตัว

ความคิดเห็นสาธารณะด้านนักท่องเที่ยว ได้แก่การดำเนินการตลาดด้านการท่องเที่ยวที่ได้รับการยอมรับจากแนวความคิดเห็นของสาธารณชนว่ากิจกรรมการตลาดมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแหล่งท่องเที่ยว

กระบวนการให้บริการ ได้แก่การจัดกระบวนการบริหารจัดการที่ดีโดยเริ่มต้นจากจัดหานักท่องเที่ยว ดูแลและเอาใจใส่นักท่องเที่ยว และกระบวนการติดตามและประเมินผล

สภาพแวดล้อมด้านผลิตภัณฑ์และสถานประกอบการ ได้แก่ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมการท่องเที่ยว เช่น สถาปัตยกรรมของเมือง และแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างแรงผลักดัน หรือดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว มีประเพณี และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และมีการแต่งกาย การใช้ภาษา และอาหารพื้นเมืองที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว

การวางแผน ได้แก่กระบวนการของการพิจารณาตัดสินใจว่าจะทำอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ใครต้องทำ เพื่อใคร และมีการเลือกวัตถุประสงค์ นโยบาย โครงการและวิธีดำเนินงานด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคในพื้นที่

7. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ได้ข้อค้นพบว่า ส่วนที่ 1 ด้านอุปสงค์ (Demand) เป็นการศึกษาในส่วนของนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้า จำนวน 2 ประเด็น คือ 1) พฤติกรรมในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ข้อค้นพบว่าแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายเป็นท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ เป้าหมายในการเดินทางท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อน เหตุผลที่เดินทางมาท่องเที่ยว เพราะค่าใช้จ่ายมีความเหมาะสม ผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นสามี/ภรรยา/บุตร ช่วงเวลาในการเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นวันไหนก็ได้ แหล่งข้อมูลเพื่อเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ และวิธีการตัดสินใจในการเดินทางมาท่องเที่ยวเกิดจากเป็นสถานที่ที่สามารถสร้างคุณค่าให้กับตนเอง และ 2) ความต้องการในการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ข้อค้นพบว่านักท่องเที่ยวเห็นว่าปัจจัยทางการตลาดจำนวน 8 ด้านที่มีผลต่อความต้องการท่องเที่ยวระดับมากที่สุด ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางด้านการท่องเที่ยว ราคา การมีส่วนร่วมทางธุรกิจ จิตวิทยาการขาย ผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย จุดยืนผลิตภัณฑ์ และบุคลากรทางการท่องเที่ยว ส่วนที่ 2 ด้านอุปทาน (Supply) มีจำนวน 1 ประเด็น คือ

การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ ได้ข้อค้นพบว่า ศักยภาพแบบทั่วไปในด้านทรัพยากรท่องเที่ยวมีศักยภาพมากที่สุด และศักยภาพแบบการท่องเที่ยวเนิบช้าในด้าน Slow Activity มีศักยภาพมากที่สุด เมื่อดำเนินการศึกษาทั้งในส่วนของอุปสงค์ และอุปทานเรียบร้อยแล้ว จึงดำเนินการหาความสอดคล้องและความลงตัวของอุปสงค์และอุปทานเพื่อให้เกิดประโยชน์ของทั้งสองฝ่ายด้วยการค้นหาหลักการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า ซึ่งเป็นเหมือนตัวกระตุ้นให้การท่องเที่ยวแบบเนิบช้าประสบความสำเร็จเร็วขึ้น ได้ข้อค้นพบว่ามีกลไกสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จำนวน 20 ปัจจัย และท้ายที่สุดได้จัดทำแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้า ซึ่งได้ข้อค้นพบว่ามีแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยว จำนวน 16 ปัจจัย ซึ่งสามารถนำข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษามาอภิปรายในรายประเด็นเพื่อเปรียบเทียบกับผลงานวิจัยของนักวิจัยท่านอื่นๆ ดังนี้

1) พฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยว ได้ข้อค้นพบว่าเป้าหมายในการเดินทางท่องเที่ยว คือการพักผ่อนมีความสอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. (2558) ซึ่งพบว่า การพักผ่อนคือเป้าหมายในการท่องเที่ยว และได้ข้อค้นพบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เป็นเป้าหมายของการเดินทางท่องเที่ยว มีความสอดคล้องกับแนวคิดของธฤติมา อัญญะพรสุข. (2559) ซึ่งพบว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่มีวัฒนธรรมและประเพณีสืบทอดต่อกันมาเป็นเหตุผลในการเลือกเดินทางมาท่องเที่ยว

2) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ได้ข้อค้นพบว่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว เช่น ความโดดเด่น ความสวยงาม และกิจกรรมการท่องเที่ยว มีศักยภาพในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นพพร จันทรนาชู และคณะ. (2559) ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว เช่น การจัดกิจกรรมการให้บริการการท่องเที่ยว มีศักยภาพในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของเกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร. (2558) ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีศักยภาพในระดับมากที่สุด เช่น ความเป็นเอกลักษณ์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เป็นต้น และสอดคล้องกับแนวคิดของจันทร์จิตร เอียรศิริ และคณะ. (2558) ซึ่งพบว่าผลิตภัณฑ์มีศักยภาพในระดับมากที่สุด เช่น ความงดงามของธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่หลากหลาย

3) กลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ได้ข้อค้นพบว่า การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว การสร้างความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย การเข้ามาสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ และการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เป็นกลไกสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จันทร์จิตร เอียรศิริ และคณะ. (2558) เช่นเดียวกัน ได้ข้อค้นพบว่านโยบายของภาครัฐในระดับท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยว และการเข้ามาสถาบันการศึกษาเพื่อสร้างองค์ความรู้ เป็นกลไกสำคัญในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนรินทร์ สังข์รักษา และคณะ (2558) เช่นเดียวกัน

4) แนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยว ได้ข้อค้นพบว่าควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความโดดเด่นมีเอกลักษณ์และส่งเสริมการตลาดให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตานักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของนพพร จันทรนาชู และคณะ. (2559) ซึ่งพบว่าควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ชุมชนและมีมาตรฐานการผลิต รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายการตลาด ได้ข้อค้นพบว่าควรพัฒนากระบวนการให้บริการนักท่องเที่ยวด้วยการดูแลและเอาใจใส่นักท่องเที่ยว และการสร้างสภาพแวดล้อมด้านการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับแนวคิดของ ปิยฉัตร ทองแพง. (2559) ซึ่งพบว่าควรสร้างความพร้อมของสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสม และการบริการที่มีคุณภาพดี และได้ข้อค้นพบว่าควรพัฒนาสภาพแวดล้อมทางด้านการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมทางธุรกิจ และจิตวิทยาการให้บริการของผู้ประกอบการ สอดคล้องกับแนวคิดของพิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ. (2558) ซึ่งพบว่าแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยว ได้แก่ การพัฒนาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว และการสร้างจิตสำนึกให้กับผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

8. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการใช้ประโยชน์จากการวิจัย

1) ผลที่ได้จากการศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา พบว่านักท่องเที่ยวมีพฤติกรรมท่องเที่ยวที่แตกต่างกันออกไปในหลายรูปแบบ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวได้

2) ผลที่ได้จากการศึกษาความต้องการการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดนครราชสีมา พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสนใจปัจจัยทางการตลาดด้านสภาพแวดล้อมทางด้านการท่องเที่ยวมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรจัดทำนโยบายเพื่อส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางด้านการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

3) ผลที่ได้จากการศึกษาศักยภาพแบบเนิบช้าของการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ทั้งในส่วนของอำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย พบว่าศักยภาพในด้าน Slow Development มีศักยภาพต่ำที่สุด ดังนั้นพื้นที่ทั้งสามอำเภอจำเป็นต้องมีนโยบายอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาการท่องเที่ยวกิจกรรมด้านนี้ให้มีความเจริญเติบโตรวดเร็วขึ้น

4) ผลที่ได้จากการศึกษากลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา พบว่ามีจำนวน 20 ปัจจัย ซึ่งหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการท่องเที่ยวไปใช้เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

5) ผลที่ได้จากการศึกษาแนวทางการส่งเสริมการจัดการตลาดท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุ พบว่าการท่องเที่ยวสามารถพัฒนาให้ดีขึ้นได้

โดยผ่านปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดทั้ง 16 ปัจจัย ซึ่งแต่ละพื้นที่ควรให้ความสำคัญเพื่อกำหนดนโยบาย การส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบเนิบช้า

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาพฤติกรรมและความต้องการการท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในครั้งนี้ได้เก็บรวบรวม ข้อมูลจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเยือนในพื้นที่อำเภอปากช่อง วังน้ำเขียว และโชคชัย จังหวัด นครราชสีมา ดังนั้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว แบบเนิบช้าในจังหวัดนครราชสีมา การศึกษาในครั้งต่อไป ควรจัดเก็บจากนักท่องเที่ยวในทุกอำเภอในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

2) การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าในครั้งนี้ได้ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก ตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ตัวแทนหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนภาคธุรกิจ ตัวแทนนักวิชาการ/ สถาบันการศึกษา และตัวแทนภาคประชาชน ซึ่งเป็นการพิจารณาในด้านอุปทานเป็นหลัก ดังนั้น การศึกษาในครั้งต่อไปควรเก็บรวบรวมข้อมูลจากด้านอุปสงค์ หรือนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวใน พื้นที่จังหวัดนครราชสีมาเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์มากขึ้น

3) การศึกษากลไกการจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้า และแนวทางการส่งเสริมการจัดการ ตลาดท่องเที่ยว เป็นการศึกษาโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน (ผู้ประกอบการท้องถิ่น และผู้บริหาร ท้องถิ่น) แต่ยังคงขาดการนำกลไกและแนวทางมาใช้ปฏิบัติจริงในพื้นที่ ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปควรจะเป็น การศึกษาเพื่อติดตามและประเมินผลความสำเร็จของการใช้กลไกและแนวทางการส่งเสริมการ จัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบเนิบช้าสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุไปใช้ในพื้นที่

9. เอกสารอ้างอิง

เกศณีย์ สัตตรัตน์ขจร. (2558). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบในเขตเทศบาลนครลำปาง.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

จันทร์จิตร เขียวสรี และคณะ. (2558). การประเมินศักยภาพการตลาดท่องเที่ยวแบบไม่เร่งรีบสำหรับ

นักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ ในภาคเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุน

การวิจัย (สกว.).

รฤติมา อัญญะพรสุข. (2559). ปัจจัยและกระบวนการตัดสินใจเลือกเดินทางท่องเที่ยวประเทศไทย

ของนักท่องเที่ยวสูงอายุชาวยุโรป. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

นพพร จันทราหนู และคณะ. (2559). การพัฒนาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุของ

ผู้ประกอบการท้องถิ่นในภูมิภาคตะวันตกเพื่อการยกระดับการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ.

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.). และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

(สกว.).

- นรินทร์ สังข์รักษา และคณะ. (2558). รูปแบบและพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม
ของนักท่องเที่ยวสูงอายุในภูมิภาคตะวันตก. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ปิยฉัตร ทองแพง. (2559). รูปแบบการพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวสำหรับผู้สูงอายุกรณีศึกษาผู้สูงอายุ
ภาคกลาง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- พิทักษ์ ศิริวงศ์ และคณะ. (2558). การพัฒนารูปแบบการตลาดการท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์
เชิงรุกในภูมิภาคตะวันตก สำหรับนักท่องเที่ยวสูงอายุที่มีคุณภาพ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- ยุทธกร ฤทธิไธสง และคณะ. (2562). การบูรณาการศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ในจังหวัดนครราชสีมาอย่างยั่งยืนภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- วัลลภ ลำพาย. (2557). เทคนิควิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สรชัย พิศาลบุตร. (2557). การวิจัยทางธุรกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2557). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ.
พิมพ์ครั้งที่ 12. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา (พ.ศ. 2566 -2570).
[ออนไลน์]. ค้นเมื่อ 23 มีนาคม 2566, จาก :
https://www2.nakhonratchasima.go.th/ebook_strategy.

การจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองเพื่อสร้างเครือข่าย
ความสัมพันธ์พัฒนาการเมืองท้องถิ่น

Managing political organizational culture to create a network
of relationships and develop local politics

อัจฉรา ปิยวิทย์ชาติ

Atchara Piyawittayachart

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์จันทบุรี

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองระบบอุปถัมภ์ในตำบลห้วยทะเล 2) เพื่อศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในตำบลห้วยทะเล 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในตำบลห้วยทะเล เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองระบบอุปถัมภ์ในตำบลห้วยทะเล พฤติกรรมทางการเมืองเชิงความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับชาวบ้าน แล้วได้นำมาใช้เป็นปัจจัยในการเชื่อมต่อและการแลกเปลี่ยนทรัพยากรทางการเมืองระหว่างนักการเมืองกับชาวบ้านในกลุ่มต่าง ๆ อันมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละหมู่บ้าน จากระบบความสัมพันธ์ที่ได้รับการสืบทอดมาทางโครงสร้างของสังคมด้วยการเรียนรู้ผ่านระบบและ แบบแผนตามแบบฉบับของวิถีประเพณี ค่านิยมความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน และระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยึดหยุ่นและซับซ้อนทางการเมือง

2. เพื่อศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในตำบลห้วยทะเล ดังนี้ เครือข่ายองค์กรทางการเมืองจัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ พึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับชาวบ้าน มีระบบอุปถัมภ์ในเครือข่ายชุมชน เครือข่ายเครือญาติ และเครือข่ายครอบครัวจนได้กลายมาเป็นวิถีและประเพณีทางการเมือง แลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล มีการกระจุกตัวของอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มนำมาเอื้อต่อชัยชนะในการเลือกตั้งในพื้นที่ฐานทางการเมือง

3. เพื่อนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในตำบลห้วยทะเลระบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่คู่เคียงกับสังคมไทย ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งแม้จะมีความเป็นสังคมสมัยใหม่แล้วแต่ระบบอุปถัมภ์และความสัมพันธ์แบบ อุปถัมภ์ก็ยังแฝงเร้นอยู่ จาริต

ประเพณีต่าง ๆ และยังเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์ที่จะเน้นไปในเรื่องของการสนองตอบความต้องการของประชาชนทางด้านกิจกรรมทางการเมืองและการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งในทางการเมืองแล้วระบบอุปถัมภ์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการแบ่งสรรอำนาจ ผลประโยชน์ ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นตำบลหัวทะเล

คำสำคัญ : การจัดการ, วัฒนธรรมองค์กรทางการเมือง, สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์พัฒนาการเมืองท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research article are 1) to study the management of the political organizational culture of the patronage system in Hua Thale Subdistrict. 2) to study the network of relationships in the development of local politics in Hua Thale Subdistrict. 3) to present the model of the political culture of the patronage system with the relationship network in Hua Thale Subdistrict. It is qualitative research. There were 15 key informants. The research instrument was an interview from using a descriptive data analysis method.

The results of the research found that:

1. Management of political organizational culture and patronage system in Hua Thale Subdistrict. Relational political behavior that is characterized by mutual dependence between local politicians and villagers has been used as a factor in the connection and exchange of political resources between politicians and villagers in groups. Various which have different characteristics of each village. From the relationship system that has been inherited through the structure of society through learning through the system and Typical pattern of the traditional way. The living values and way of life of the villagers and a patronage system from flexible and complex political relationships.

2. Network of relationships in the development of local politics in Hua Thale Subdistrict as follows: Network of political organizations organizes activities to connect. Reliance on mutual assistance between local politicians and villagers. There is a foster system in the community network, kinship network and family networks until it has become a way of life and a political tradition unbalanced exchange. There is a concentration of power in specific groups, which facilitates victory in elections in the political base area.

3. Political culture pattern, patronage system and relationship network in Hua Thale sub-district. The patronage system is a relationship that exists side by side with Thai society. From the past to the present, despite being a modern society, depends on the patronage system and relationships Patronage is still hidden. Various customs and traditions are also a system that has relationships that focus on responding to the needs of the people in political activities and assistance in various fields. In politics, the system Patronage has been used for the allocation of power, benefits, and local political positions in Hua Thale Subdistrict.

Keywords: Management, Political organizational culture, Create a network of relationships to develop local politics.

1. ความนำ

การเมืองการปกครองในสังคมไทย วัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบทำไทยๆ กลุ่มการเมืององค์กรการเมืองมีพฤติกรรมปรับประยุกต์การใช้วิถีทางประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตวิถีธรรมวิถีพุทธผสมผสานกับการใช้สิทธิทางการเมืองการปกครอง ในขณะเดียวกันกิจกรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยก็มีความแตกต่างจากต้นฉบับเดิม กล่าวคือ ลักษณะความสัมพันธ์กับการดูแลอุปถัมภ์กัน และกัน ลักษณะเป็นการช่วยเหลือ ฟังพาอาศัยเอื้อเฟื้อต่อกัน เป็นความสัมพันธ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวิถีชีวิตของสังคมไทยเพราะความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์เน้นความช่วยเหลือเกื้อกูลและการตอบแทนที่เราเรียกว่า บุญคุณ (อุดม คุณา, 2555) นำไปสู่วัฒนธรรมทางการเมืองรูปแบบของตนเอง และองค์การการเมืองระดับท้องถิ่นเป็นกลุ่มการเมืองที่มีกิจกรรมทางการเมืองใกล้ชิดกับการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมของไทย การสร้างบุญคุณดูแลซึ่งกันและกันของผู้ที่สนับสนุนทางการเมือง ความเป็นเครือญาติ พรรคพวก กลุ่มอาชีพที่เคยรู้จักตามรูปแบบของความสัมพันธ์ที่เป็นอยู่ และก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองสนับสนุนทางการเมืองหลายอย่างปรากฏชัด ช่วยปกป้องดูแลผลประโยชน์ นำไปสู่การกระทำทุจริตในรูปแบบต่างๆภายใต้ระบบอุปถัมภ์ในขณะเดียวกัน

องค์การการเมืองท้องถิ่นได้นำวิถีพุทธมาใช้ในการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองการใช้วัฒนธรรมเป็นฐานในการสนับสนุนทางการเมืองการเข้าร่วมกิจกรรมดูแลสุขทุกข์รวมถึงการป้องกันปัญหาทุจริต การช่วยเหลือแก้ไขปัญหาให้กับกลุ่มการเมืองที่เป็นฐานการเมืองของตน ทำให้นักการเมืองมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์กรที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ และประชาชนต้องการมีส่วนร่วม ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือโดยไม่คาดคิดมาก่อน เนื่องจากเข้ามามีส่วนร่วม เพราะได้รับผลกระทบหรือมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่กำลังดำเนินการอยู่ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2551)

การให้ทาน การมอบสิ่งของช่วยเหลือ การตอบแทนบุญคุณเป็นวิถีชีวิตคนไทยถูกนำมาใช้สร้างความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับกิจกรรมในสังคมไทย รวมถึงกิจกรรมทางการเมือง ผู้มีอำนาจตามโครงสร้างทางสังคมจะแสดงบทบาทให้ผู้มีส่วนอยู่ในโครงสร้างสังคมระดับล่าง นิยมเรียกผู้น้อย ประชาชนจะเป็นผู้รับ ด้วยเหตุผลดังกล่าว ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ในทางการเมืองที่นักการเมืองท้องถิ่นจัดการอย่างเป็นระบบ อาจเปิดเผยให้สังคมรับรู้หรือกิจกรรมการให้ความอุปถัมภ์บางประการไม่สามารถเปิดเผยต่อสังคมได้ ทำให้เกิดเครือข่ายองค์กรทางการเมืองท้องถิ่นดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามโครงสร้างทางสังคมที่ซับซ้อน ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันทางเศรษฐกิจ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน อาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งบทบาทหน้าที่ฐานะหรือตำแหน่งของบุคคลในสังคมเหล่านี้เราเรียกว่า “สถานภาพทางสังคม” แต่ในขณะเดียวกัน แสดงสถานภาพนักการเมืองท้องถิ่นทุกคนย่อมทำ ตามบทบาทและสถานภาพทางสังคม ส่งอิทธิพลต่อความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ที่ฝ่ายที่เป็นผู้ให้จะเป็นบุคคลที่มีความพร้อมในด้านทรัพยากร ความมั่งคั่ง และอำนาจทางการเมืองเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่งที่เป็นผู้รับซึ่งเป็นผู้ต้องการความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เกิดเป็นวัฒนธรรมการให้และการรับสนับสนุนนักการเมืองท้องถิ่น

วัฒนธรรมเป็นการเพาะปลูกหรือการปลูกฝังแนวความคิด แนวปฏิบัติ เทคนิควิธีดั้งเดิมที่ใช้ร่วมกัน โดยกลุ่มคนพวกเดียวกัน ฉะนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นแบบไทยๆ แสดงแบบแผนของทัศนคติและความเชื่อของบุคคลจัดกิจกรรมทางการเมืองให้ตอบสนองความต้องการประชาชนระดับท้องถิ่น ส่งผลต่อระบบการเมืองของกลุ่มสมาชิกของระบบการเมืองหนึ่ง โดยวัฒนธรรมทางการเมืองในแต่ละชุมชนก็จะมีความเป็นตัวของตัวเองซึ่งถูกกำหนดขึ้นหรือได้รับอิทธิพลจากสภาวะแวดล้อม เช่น ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา โดยผ่านกระบวนการขัดเกลาทางการเมือง (political socialization) โดยสถาบันต่างๆ เช่น ครอบครัว เพื่อน โรงเรียน กลุ่มสังคมและสื่อมวลชน เพื่อที่จะถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองจากรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง และมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมต่างๆ อยู่เสมอ (จำนงค์ อติพัฒนสิทธิ์, 2549)

องค์กรทางการเมืองท้องถิ่นในตำบลห้วยทะเลได้จัดการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไทยๆ มีกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอุปถัมภ์ใช้สิทธิเสรีภาพที่สอดคล้องกับการใช้ฉันทาใช้เสียงทางประชาธิปไตยและยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับท้องถิ่นผสมกลมกลืนจนเป็นการสร้างองค์กรและวัฒนธรรมทางการเมือง จัดกิจกรรมทางการเมืองในรูปแบบอุปถัมภ์และกันส่งผลต่อการพัฒนาการเมืองด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองเพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์พัฒนาการเมืองท้องถิ่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองระบบอุปถัมภ์ในตำบลห้วยทะเล

2.2 เพื่อศึกษาเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นในตำบลห้วยทะเล

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในตำบลห้วยทะเล

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่และสถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ ตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ลักษณะวัฒนธรรมการเมืองท้องถิ่นมีระบบอุปถัมภ์ในเครือข่ายชุมชน เครือข่ายเครือญาติ และเครือข่ายครอบครัวตรงตามที่ต้องการศึกษา

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่

1) วัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองตำบลห้วยทะเล กิจกรรมทางการเมืองสังเคราะห์เข้าสู่ระบบอุปถัมภ์ทางการเมือง และความสัมพันธ์ที่มีความยึดหยุ่นและซับซ้อน

2) เครือข่ายองค์กรทางการเมืองมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการเมืองท้องถิ่น เครือข่ายพรรคการเมือง เพื่อน เครือญาติ เครือข่ายแกนนำชุมชนสนับสนุนทางการเมือง

3) รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่นได้แก่ 1.การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2.การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล 3.การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย 4.การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง 5.การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง 6.การมองโลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ 7.การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และ 8.การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 20 รูป/คน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์นักวิชาการพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป

กลุ่มที่ 2 นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 3 คน

กลุ่มที่ 4 นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 5 คน

กลุ่มที่ 6 ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรมการเมือง หมายถึง องค์การทางการเมืองตำบลหัวทะเลจัดกิจกรรมทางการเมืองดูแลใส่ใจประชาชน อุปถัมภ์ดูแลสร้างวัฒนธรรมการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นที่ตระหนักถึงการเป็นตัวแทนของประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง

การจัดการวัฒนธรรมองค์การทางการเมือง หมายถึง องค์การทางการเมืองในตำบลหัวทะเลจัดทำนโยบายสร้างความเชื่อมั่นศรัทธาหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย จัดกิจกรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมกับประชาชนในเขตพื้นที่สร้างผลงานครองใจประชาชนอุปถัมภ์ดูแลจัดกิจกรรมทางการเมืองตอบแทนบุญคุณผู้สนับสนุนองค์การทางการเมือง

ระบอบอุปถัมภ์ หมายถึง นักการตำบลหัวทะเลจัดกิจกรรมมุ่งคะแนนเสียง สนับสนุนนักการเมืององค์การทางการเมือง สร้างสัมพันธภาพทางสังคมที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือระหว่างกัน ความเอื้ออาทร นักการเมืองและชาวบ้านในชุมชนอุปถัมภ์

สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์พัฒนาการเมืองท้องถิ่น หมายถึง นักการเมืองท้องถิ่นอาศัยความผูกพันมาช่วยสนับสนุนทางการเมืองเกิดเป็นพัฒนาการเมืองลักษณะอุปถัมภ์ดูแลประชาชนในเขตพื้นที่ตำบล หัวทะเล มีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันแสดงผลงานทางการเมืองและสร้างเครือข่ายสนับสนุนทางการเมือง

5. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมือง คือ การปลูกฝังค่านิยม ทศนคติ และความเชื่อทางการเมือง การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ความหมายของวัฒนธรรมทางการเมืองประเภทของวัฒนธรรมทางการเมือง ที่มาของวัฒนธรรมทางการเมือง ดังนี้

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ อธิบายคำว่า “วัฒนธรรมทางการเมือง” เป็นคำศัพท์เฉพาะทางรัฐศาสตร์ มาจาก ภาษาอังกฤษว่า “Political Culture” โดยคำว่า “วัฒนธรรม” มาจากภาษาอังกฤษว่า “Culture” ซึ่งมีรากศัพท์จากภาษาลาติน คือ Cultura อันหมายถึง การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง

ราชบัณฑิตยสถาน “วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณี พิธีกรรม และ ภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมกันสร้างสรรค์ สังคม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ ปรับปรุงและ เปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ทั้งด้านจิตใจและวัตถุ

วัฒนธรรมทางการเมือง หมายถึง กลุ่มหรือแผนของทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึกหรือจิตใจซึ่งจะมีผลทำให้กระบวนการทางการเมืองมีระเบียบ เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเมือง เป็นตัวกำหนดระบบการเมือง

ประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองย่อมแตกต่างกันออกไปตามระบบการเมืองของแต่ละสังคม ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองไว้ 4 ประการ ดังนี้ (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, 2008)

1) วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีต่อบุคคลอื่นๆ ในระบบการเมือง ทั้งที่มีต่อสถาบันการเมืองต่างๆ ในระบบการเมือง เช่น การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลให้ความไว้วางใจหรือความศรัทธาต่อนักการเมืองหรือ สถาบันรัฐสภา เป็นต้น

2) วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพเชิงอำนาจระหว่างประชาชนในฐานะชนชั้นผู้ถูกปกครองกับผู้นำทางการเมืองในฐานะชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการยอมรับ หรือการต่อต้านการมีอำนาจและการใช้อำนาจของผู้ปกครอง

3) วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ยึดมั่นในหลักอิสรภาพและสิทธิและเสรีภาพทางการเมือง หรือยึดมั่นใน หลักความสัมพันธ์แบบอำนาจอธิปไตยหรือความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์

4) วัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับความคิด ความรู้สึก และการประเมินคุณค่า ของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความสอดคล้องต่อกัน อันนำไปสู่การสร้างสรรค์ความเป็นเอกภาพทางการเมืองและให้ความจงรักภักดีต่อระบบการเมืองโดยรวม

(Almond, Gabriel A. and Sidney Verba, 2018) ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มคนในสังคมต่าง ๆ สามารถจำแนกออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิม เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองเลย ไม่มีการรับรู้ไม่มีความเห็น และไม่ใส่ใจระบบการเมือง ไม่คิดว่าตนเองมีความจำเป็นต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมดั้งเดิม ซึ่งเป็นสังคมที่ยังไม่มีบทบาททางการเมืองในลักษณะของความชำนาญเฉพาะด้าน ความโน้มเอียงทางการเมืองของสมาชิกในสังคมไม่อาจแยกออกจากความโน้มเอียงทางศาสนา และสังคมได้ ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมจะพบได้ในกลุ่มคนที่ยากจน และไร้การศึกษา เป็นกลุ่มคนที่ขาดโอกาสในการรับรู้และเข้าใจบทบาทของตนต่อระบบการเมือง

2) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจต่อระบบการเมืองโดยทั่วไป ๆ ไป แต่ไม่สนใจที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการ และไม่มีความรู้สึกว่าตนเองมีความหมายหรือมีอิทธิพลต่อระบบการเมืองเรียกร้อง ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า จะพบได้ในกลุ่มคนชั้นกลาง ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการเมืองโดยทั่วไป แต่มีความเชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่องของผู้มีอำนาจ

และบาร์มี โดยถือว่าตนเองอยู่คนละโลกกับการเมืองเป็นเพียงประชาชนซึ่งอยู่ใต้การบังคับบัญชา และมีหน้าที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งหรือนโยบายเท่านั้น

3) วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับระบบการเมืองเป็นอย่างดี เห็นคุณค่าและความสำคัญในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง เพื่อควบคุมกำกับ และตรวจสอบให้ผู้ปกครองทำการปกครอง เพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชน บุคคลในสังคมนี้จะมีความรู้สึกว่า เขาสามารถที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางการเมืองได้ ลักษณะวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ จะพบเห็นได้ในชนชั้นกลางของประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาแล้ว อีกทั้งมีความรู้ความเข้าใจและ ความตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบของตน เคารพกฎหมายและกติกาในการอยู่ร่วมกันในสังคม รู้จักยอมรับในความเห็นทางการเมืองโดยสุจริตที่แตกต่างกัน มีจิตสาธารณะ ไม่เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม มีความสนใจและเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง

สรุปได้ว่า การจัดประเภทของวัฒนธรรมทางการเมืองเกี่ยวข้องกับระบบการเมือง นำพฤติกรรมการแสดงออกทางการเมืองแบบไทยๆ และตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของตนต่อระบบการเมือง คำนึงถึงนิสัยคนไทย ค่านิยมประเพณีวัฒนธรรมต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง การแสดงอำนาจ การแสดงบุญคุณคุณ การตอบแทนบุญคุณ พร้อมควบคุมกำกับ ตรวจสอบ การบริหารของผู้ปกครองของผู้มีอำนาจทางการเมืองให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชนลักษณะเช่นนี้เรียกว่า วัฒนธรรมทางการเมือง

5.2 การพัฒนาทางการเมือง

การพัฒนาทางการเมืองเป็นกระบวนการสั่งสมการเพิ่มขึ้นของการ แบ่งแยกแจกแจงบทบาท ความเป็นอิสระของระบบย่อยและการที่ระบบการเมืองการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมืองกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญ ได้แก่ ความหมายการพัฒนาทางการเมือง และลักษณะการพัฒนาทางการเมือง ดังนี้

การพัฒนาทางการเมืองเป็นกระบวนการสั่งสมการเพิ่มขึ้นของการ แบ่งแยกแจกแจงบทบาท (Role Differentiation) ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Sub System Autonomy) และการที่ระบบการเมืองปฏิบัติหน้าที่โดยปลอดจากอิทธิพลของ สถาบันดั้งเดิม โดยเฉพาะศาสนา (Secularization) โดยเห็นว่า การพัฒนาทางการเมือง เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบการเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ อาจเกิดจากปัจจัยภายนอกสังคม หรือเกิดจากปัจจัยภายใน ซึ่งการพัฒนาทางการเมืองจะต้องผ่านขั้นตอนที่สำคัญ 4 ระยะ คือ

1. ระยะของการสร้างรัฐ (State Building)
2. ระยะของการสร้างชาติ (Nation Building)

3. ระยะของการขยายการมีส่วนร่วม (Participation Enlargement)

4. ระยะของการขยายการแจกจ่ายทรัพยากร (Distribution Expansion)

ต่อมา (Huntington, 2017) ได้เสนอความหมายของการพัฒนาการทางการเมืองอีก ความหมายหนึ่งที่น่าสนใจ โดยเขาได้เสนอว่าการพัฒนาการเมือง เป็นเรื่องที่แตกต่างกันไปจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองให้เป็นสมัยใหม่เป็นเรื่องของการแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่าง ซับซ้อนมากขึ้น (Structural Differentiation) เป็นเรื่องของการขยายอำนาจของรัฐกลางให้ครอบคลุมไปทั่วทุกส่วนในรัฐให้อยู่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน อยู่ภายใต้ระบบกฎหมายเดียวกัน (Rationalization of Authority) และเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แต่การพัฒนาทางการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างความเป็นสถาบัน (Institutionalization) ให้กับระบบเพื่อให้ระบบสามารถเปลี่ยนแปลงจากจารีตประเพณี มาสู่ความเป็นสมัยใหม่ได้ โดยไม่มีความวุ่นวายไร้ เสถียรภาพ ทุกระบบไม่สามารถเปลี่ยนแปลงจากระบบเก่าไปสู่ระบบ การเมืองแบบใหม่ข้างต้นได้อย่างราบรื่นและต่อเนื่องหลายประเทศประสบกับปัญหาการใช้กำลังรุนแรงทางการเมือง จนการเปลี่ยนแปลงต้องชะงักงันเกิดความเสื่อมทางการเมือง อันทิงตัน ได้เสนอว่า การทำให้เป็นสมัยใหม่ได้จะต้องสร้างในระบบ และสถาบันมีลักษณะของความเป็น สถาบัน (Institutionalization) ด้วยลักษณะเช่นนี้เท่านั้น ระบบหรือสถาบันทางการเมืองจึงจะ สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถกลืนการขยายตัว ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้เป็นอย่างดี และความเป็นสถาบันดังกล่าว ของอันทิงตันก็มี องค์ประกอบที่สำคัญ คือ ความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ความสลับซับซ้อน (Complexity) ความเป็นอิสระ (Autonomy) ความเป็นปึกแผ่น (Coherence)

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางการเมือง เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยอาศัย นักการเมืองที่เป็นส่วนหนึ่งโครงสร้างการเมืองการปกครองของไทย จัดตั้งเป็นกลุ่มการเมือง องค์การทางการเมืองมีจุดมุ่งหมายดำเนินกิจกรรมทางการเมืองกระบวนการความเป็นประชาธิปไตย แสดงความรับผิดชอบต่อปัญหาประชาชนจัดกิจกรรมทางการเมืองต่อเนื่อง มีความเป็นอิสระ แต่ต้องมีการร่วมมือ และประสานงานกันเครือข่ายทางการเมือง สามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยจัดการกับปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน การจัดการนโยบายทางการเมือง การจัดการกิจกรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น

5.3 ระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์มีลักษณะสัมพันธ์ทางการเมืองมาอย่างยาวนาน ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาตั้งแต่แรกเริ่มเหมือนกับความสัมพันธ์ทางครอบครัวและเครือญาติ เพราะเมื่อใดที่มีครอบครัวเมื่อนั้นจะมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อย่างน้อยที่สุด คือ พ่อ แม่ อุปถัมภ์ลูก ถึงแม้ว่าสังคม

พัฒนาและมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าว่า ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ก็ได้เลือนรางหายไปแต่อย่างใด กลับแทรกซึมอยู่ในระบบสังคมต่อเนื่อง หลีกเลียงมิได้ การทำความเข้าใจกับระบบอุปถัมภ์จำเป็นต้องศึกษา ค้นคว้า และทำความเข้าใจ เพื่อนำส่วนที่ดีของระบบอุปถัมภ์ไปพัฒนา ส่วนจุดที่นำไปใช้สร้างความเสียหายต่อสังคม เรียนรู้แสวงหาแนวทางแก้ปัญหา

5.3.1 ความหมายของระบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ คือ ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างกันของ ผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่เหนือกว่าใช้อิทธิพลและทรัพยากร ของตนเอง ในการปกป้องคุ้มครองและตอบสนองความต้องการของผู้ที่มีสถานะต่ำกว่าซึ่งผู้ที่ได้รับการอุปถัมภ์จะต้องแลกเปลี่ยนด้วยการสนับสนุน และอุทิศตัวเองบริการผู้อุปถัมภ์ ด้วยความกตัญญูและซื่อสัตย์ ภายใต้ความซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ที่มีการจัดระเบียบสังคมและระบบราชการอันเป็นการจัดระเบียบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ นอกจากนั้นยังพบว่า มีความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการระหว่างเครือญาติ เพื่อนและความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์อีกด้วย ซึ่งยังมีบทบาทอยู่มาก ในโครงสร้างสังคมที่สลับซับซ้อน นั้นการจัดระเบียบโครงสร้างองค์กรในลักษณะที่เป็นทางการเพียงอย่างเดียวอาจไม่ประสบ ความสำเร็จเท่าที่ควร หากแต่ต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เครือญาติ พวกพ้อง และการอุปถัมภ์จะสามารถดำเนินงานต่าง ๆ ให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายได้ (เจมส์ ซี สกอตต์, 2001)

การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน พัฒนาเป็นชุมชนขนาดใหญ่เกิดจากกิจกรรมการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน การแลกเปลี่ยนการบริการแก่กัน และการแลกเปลี่ยนอาจใช้สิ่งของต่อสิ่งของตามความพึงพอใจระหว่างกัน บางครั้ง การแลกเปลี่ยนเริ่มต้นด้วยการให้ ส่วนผู้รับแลกเปลี่ยนรอรับการตอบแทนภายหลัง สิ่งตอบเรียกว่า “ตอบแทนบุญคุณ” ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยัง กล่าวคือ ผู้อุปถัมภ์จะเห็นคุณ ค่าของความจงรักภักดีของผู้ที่อยู่ ใต้อุปถัมภ์ ในขณะที่ผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์จะเห็นคุณค่าของการช่วยเหลือดูแลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมจากผู้อุปถัมภ์ ซึ่งโดยส่วนมากจะพบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในความสัมพันธ์ที่ไม่เป็น ทางการ แต่ปัจจุบันกลับพบว่าระบบอุปถัมภ์เกิดขึ้นซ้อนเข้าไปในความสัมพันธ์ที่เป็นทางการด้วย อาทิ การเลื่อนขั้นเงินเดือนหรือเลื่อนตำแหน่งให้กับผู้ใต้อุปถัมภ์ที่เป็นผู้ได้บังคับบัญชา เกิดความสัมพันธ์ แบบอุปถัมภ์ที่ไม่เป็นทางการซ้อนทับเข้าไปในความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ (ธีรยุทธ บุญมี, 2533)

5.3.2 ลักษณะความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์

ระบบอุปถัมภ์ เป็นระบบความสัมพันธ์อย่างหนึ่งของคนในสังคม ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2554) ดังนี้

- 1) มีความสัมพันธ์ในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล ความสัมพันธ์ในลักษณะนี้พบว่าผู้อุปถัมภ์อยู่ในฐานะที่มีความเหนือกว่าทั้งในด้านวัตถุ ทรัพย์สินเงินทอง รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ มากพอที่จะให้บริการและช่วยเหลือผู้อื่นได้ อีกทั้งยังเป็นทรัพยากรที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของ

บุคคลทั่วไปด้วย ทำให้คนธรรมดาทั่วไปที่จำเป็นต้องใช้ทรัพยากรนั้น ๆ จำใจ หรือเต็มใจเข้าไปพึ่งพาผู้อุปถัมภ์ ซึ่งผู้ที่เข้าไปขอรับการช่วยเหลือหรือเรียกว่า ผู้ถูกอุปถัมภ์ โดยปกติจะไม่สามารถตอบแทนผู้อุปถัมภ์ได้อย่างเท่าเทียม จึงเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะ ถาวรและยั่งยืน เพราะผู้ถูกอุปถัมภ์มีภาระหนี้สินทั้งทางวัตถุและทางจิตใจกับผู้อุปถัมภ์ ยากที่จะทดแทนคืนได้หมด ดังนั้น ในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกันในการครอบครองทรัพยากร จะมีโอกาสเกิดการแลกเปลี่ยนที่ไม่เท่าเทียมกันนำสู่ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ที่บุคคลทั่วไป ยากที่จะหลุดพ้นจากความสัมพันธ์กับผู้อุปถัมภ์

2) เป็นความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ต้องเป็น ความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวเพราะมีมิติของอารมณ์และความรู้สึกเกิดขึ้น ซึ่งความรู้สึกหลักกันนั้น คือ ความระลึกในความกตัญญูและบุญคุณของผู้ถูกอุปถัมภ์ ในขณะที่ผู้อุปถัมภ์ย่อมรู้สึกว่าการให้ ความช่วยเหลือลูกน้องหรือบริวารที่ตัวเองต้องดูแลมิใช่เครื่องมือรับใช้ของตน ซึ่งรวมไปถึงการใช้ คำศัพท์ทางเครือญาติมาบวรวมเอาบุคคลที่ไม่ใช่ญาติ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ซึ่งมีความจงรักภักดีและมีอารมณ์ร่วมในความสัมพันธ์ต่อกันมากยิ่งขึ้น

3) เป็นความสัมพันธ์ที่มีความยืดหยุ่นและซับซ้อน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้ถูกกระทำจะมีลักษณะไม่แน่นอนตายตัว มีความยืดหยุ่นสูง และมีความซับซ้อนอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องของการแลกเปลี่ยนที่ไม่ได้ระบุเจาะจงว่าจะต้องเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น หากแต่จะเป็นการแลกเปลี่ยนสิ่งใดล้วนแต่อยู่ที่สถานการณ์และบริบทแวดล้อมต่าง ๆ

สรุปได้ว่า ระบบอุปถัมภ์ เป็นระบบความสัมพันธ์ที่อยู่คู่กับ สังคมไทยมาอย่างยาวนานนับหลายร้อยปี แม้สังคมสมัยใหม่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทุกมิติ แต่ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ยังคงยึดหยัดและแฝงเร้นอยู่แทบจะทุกความสัมพันธ์ในสังคม ในการศึกษาครั้งนี้สนใจความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในหมู่เครือญาติที่มีอยู่ในระบบการเมืองท้องถิ่น ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจการเมืองท้องถิ่นในมิติที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัย

6. กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ลักษณะนักการเมืองท้องถิ่นทำกิจกรรมทางการเมืองในตำบลหัวทะเล อธิบายพฤติกรรมทางการเมืองตามแนวคิดวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์ของทินพันธ์ นาคะตะ ด้วยความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2003) การสร้างบุญคุณที่ว่าด้วยรูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาการเมืองท้องถิ่น ได้แก่ 1.การมีความเชื่อมั่นศรัทธาต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย 2.การยึดมั่นและเชื่อถือในหลักความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล 3.การเคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย 4.การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและการปกครอง 5.การมีสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตนและมีความเชื่อมั่นในตนเอง 6.การมอง

โลกในแง่ดีมีความไว้วางใจเพื่อนมนุษย์ 7.การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและเป็นไปในทางสร้างสรรค์ และ 8.การไม่มีจิตใจแบบเผด็จการ รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา

7. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองเพื่อสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์พัฒนาการเมืองท้องถิ่น ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกิจกรรมกับชุมชน สังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยกำหนดใช้รูปแบบการวิจัยที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์นักวิชาการพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป กลุ่มที่ 2 นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 4 นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 5 ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 6 ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน จำนวน 20 รูป/คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกิจกรรมโดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์ และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) (ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนกิจ, 2555) ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ และสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

8. สรุปผลการวิจัย

1) การจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองระบบอุปถัมภ์ในตำบลห้วยทะเล นักการเมืองท้องถิ่นในตำบลห้วยทะเล ร่วมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มการเมือง แขนงนำทางการเมือง และจัดตั้งเป็นองค์กรทางการเมือง ร่วมถึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อาศัยความเป็นประชาชนในตำบลห้วยทะเล ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ จัดกิจกรรมทางการเมืองมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลห้วยทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทำให้เกิดบุญคุณความผูกพัน อำนาจบารมีในการพัฒนาตำบลห้วยทะเล ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และหน้าที่อื่น ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด รวมทั้งมีงบประมาณ และพนักงานลักษณะพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พฤติกรรมทางการเมืองเชิงความสัมพันธ์ที่มีลักษณะของการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับชาวบ้าน แล้วได้ถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยในการเชื่อมต่อและการแลกเปลี่ยน

ทรัพยากรทางการเมืองระหว่างนักการเมืองกับชาวบ้านในกลุ่มต่าง ๆ อันมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไปของแต่ละหมู่บ้าน จากระบบความสัมพันธ์ที่ได้รับการสืบทอดมาทางโครงสร้างของสังคมด้วยการเรียนรู้ผ่านระบบและแบบแผนตามแบบฉบับของวิถีประเพณี ค่านิยมความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน และระบบอุปถัมภ์จากความสัมพันธ์ที่มีความยึดหยุ่นและซับซ้อนทางการเมือง

2) เครือข่ายองค์กรทางการเมืองใช้กิจกรรมทางการเมืองสร้างความสัมพันธ์กับประชาชน เกิดการพัฒนาการเมืองในท้องถิ่นตำบลห้วยทะเล และเครือข่ายเพื่อน เครือญาติ แกนนำชุมชน จัดกิจกรรมเชื่อมสัมพันธ์ ฟังพาดิฉันช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับชาวบ้าน เกิดเป็นบุญคุณและระบบอุปถัมภ์ในเครือข่ายชุมชน กลายเป็นวิถีและประเพณีทางการเมือง วัฒนธรรมการเมืองแบบไทยๆ แลกเปลี่ยนที่ไม่สมดุล มีการกระจุยตัวของอำนาจอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำทางการเมือง เครือข่ายที่เคยอุปถัมภ์ช่วยให้นักการเมืองได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งในพื้นที่ฐานทางการเมือง

3) รูปแบบวัฒนธรรมการเมืองระบบอุปถัมภ์กับเครือข่ายความสัมพันธ์ในตำบลห้วยทะเล เป็นระบบอุปถัมภ์ลักษณะเฉพาะพื้นที่ เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่คู่เคียงกับชุมชนตำบลห้วยทะเล ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน อาจคล้ายคลึงกับระบบอุปถัมภ์และความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์การเมืองท้องถิ่นอื่นๆ นิยมจัดกิจกรรมทางการเมือง ช่วยเหลือสมาชิกชุมชน แอบแฝงความต้องการคะแนนเสียงทางการเมือง ก็ยังแฝงเร้นอยู่ จารีตประเพณีต่าง ๆ งานบุญต่างๆ ในชุมชน และยังเป็นระบบที่มีความสัมพันธ์ที่จะเน้นไปในเรื่องของการสนองตอบความต้องการของประชาชนทางด้านกิจกรรมทางการเมืองและการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ซึ่งในทางการเมืองแล้ว ระบบอุปถัมภ์ได้ถูกนำมาใช้เพื่อการแบ่งสรรอำนาจ ผลประโยชน์ตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นตำบลห้วยทะเล

9. การอภิปรายผล

การจัดการวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองระบบอุปถัมภ์ในตำบลห้วยทะเล ลักษณะนักการเมืองร่วมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มการเมือง หวังคะแนนเสียงสนับสนุนทางการเมือง แกนนำทางการเมือง และจัดตั้งเป็นองค์กรทางการเมือง จัดทำนโยบายทางการเมืองนำเสนอต่อประชาชนในพื้นที่ ทำผลงานพัฒนาชุมชน ช่วยเหลือประชาชน แสวงหาบทบาทตัวแทนชุมชนทางการเมือง รวมถึงสมัครเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง อาศัยความเป็นประชาชนในตำบลห้วยทะเลใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ จัดกิจกรรมทางการเมืองมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อดูแลทุกข์สุขและให้บริการประชาชนในหมู่บ้าน ตำบลห้วยทะเล เกิดเป็นระบบอุปถัมภ์ทางการเมือง ช่วยให้ทำความดี แต่บางครั้งใช้อำนาจในทางมิชอบ ตามแนวคิดวัฒนธรรมองค์กรทางการเมืองสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรพรรณ สว่างอารมณ์ (2563) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมือง 4 รุ่น:กรณีศึกษาอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมืองทั้ง 4 รุ่น มีความคล้ายคลึงกัน และความแตกต่างกันไปในบางประการ โดยแต่ละรุ่นต่างมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าผสมการมีส่วนร่วม (The Subject

Participant Culture) เหมือนกันในทุก 4 รุ่น แตกต่างที่ในเจเนอเรชันวาย และเจเนอเรชันแซตมี พฤติกรรมที่มีแนวโน้มว่าเข้าใกล้รูปแบบวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม (The Participant Poltical Culture) มากกว่าเบปป์บูมเมอร์ส และเจเนอเรชันเอ็กซ์ ซึ่งความแตกต่างนี้เป็นผลมาจาก กระบวนการกล่อมเกลากันที่ต่างกันนั้น สร้างความเชื่อ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองกลายเป็นแบบแผน พฤติกรรมทางการเมืองที่แตกต่างกันไปด้วย อีกทั้งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมทางการเมืองยังถือเป็นสิ่งที่มีบทบาทต่อการสร้างความเหมือน และความต่างของวัฒนธรรม การเมืองของคนในแต่ละรุ่น ดังนั้น วัฒนธรรมทางการเมืองท้องถิ่นตำบลห้วยทะเล จึงเป็นลักษณะ ยอมรับในตัวแกนนำทางการเมือง องค์การทางการเมืองมีอำนาจเหนือประชาชน สร้างค่านิยมบุญคุณ การช่วยเหลือดูแล สร้างเป็นวัฒนธรรมระบบอุปถัมภ์ขึ้นผสมผสานการมีส่วนร่วมทางการเมือง นโยบาย การเมืองมีการจัดการอย่างเป็นระบบ

10. การเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พรรคการเมืองควรจัดกิจกรรมทางการเมืองให้ประชาชนรู้สึกถึงบุญคุณของพรรคการเมือง จัดกิจกรรมทางการเมืองแก้ปัญหาความเดือดร้อนประชาชน สร้างระบบอุปถัมภ์แทนการจ่ายเงินเพื่อ แลกคะแนนเสียง

10.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการสร้างคุณธรรมในระบบอุปถัมภ์ที่ส่งผลต่อ การพัฒนาการเมืองไทย

11. เอกสารอ้างอิง

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ. (2549). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เจมส์ ซี สกอตต์. (2545). การเมืองในระบบผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์และการเปลี่ยนแปลง

ทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ปริชา คุวินทร์พันธุ์, ผู้แปล). พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทินพันธ์ นาคะตะ. (2546). วิถีชีวิตไทยวัฒนธรรมทางการเมืองของคนรุ่นใหม่. กรุงเทพมหานคร :

สหยาบสื่อและการพิมพ์.

ธีรยุทธ บุญมี. (2533). ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย ใน สังคมและวัฒนธรรมไทย. นนทบุรี :

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วันชัย วัฒนศัพท์. (2551). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน.**

กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า.

วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. (2551). **วัฒนธรรมทางการเมืองกับการพัฒนาการเมืองไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 7.

นนทบุรี : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนกิจ. (2555). **พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ.** กรุงเทพมหานคร :

ด้านสุทธาการพิมพ์.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2554). **การสถาปนาอำนาจของผู้ไร้อำนาจ.** กรุงเทพมหานคร :

มาฉลองคุณซีเอสบี.

อรรธรณ สว่างอารมณ์. (2563). **การศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของพลเมือง 4 รุ่น :**

กรณีศึกษาอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพมหานคร :

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Almond, Gabriel A. and Sidney Verba. (2018). **The Civic Culture : Political Attitudes**

and Democracy In Five Nations, 5th ed. Boston : Little, Brown and Company.

Huntington, S. P. (2017). **World Politics : Political Development and Political Decay.**

(Vol. XVII).

การบริหารจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
The Management of Worship Activities at Phra That Phanom,
an Important Religious Site

ปภารัฐ สิริรัฐ ชุกกลิน

Papparat Sirirat Chuklin

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ และ 2) ได้แนวทางการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ โดยทำวิจัยเชิงเอกสารและทำการวิเคราะห์ความเหมาะสมในการเคารพสักการะองค์พระธาตุพนม ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับปูชนียสถานของพระธาตุพนมเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาที่มีความสำคัญในประเทศไทย ซึ่งมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวคือมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานในชาติไทย เป็นที่สักการะของชาวพนมและชาวไทยตลอดกาล เพราะสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าและน่าประทับใจ ความสวยงามและศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้ท่องเที่ยวสนใจและชมชอบ เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมทางศาสนาของชาวบางกอกและชาวท้องถิ่น ทำให้มีความสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรม เป็นอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อให้ท่องเที่ยวได้รู้จักประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพระธาตุพนม มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและงานพิธีสำคัญในประเพณีท้องถิ่น เช่น เทศกาลวันสงกรานต์ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่น่าจดจำ สร้างรายได้และงานให้กับชุมชนท้องถิ่นผ่านการขายสินค้าที่เกี่ยวข้องและบริการต่าง ๆ เสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะของพระธาตุพนม สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรท้องถิ่นทั้งในด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาและสร้างความภาคภูมิใจและเข้าถึงสังคมโลกอย่างกว้างขวาง ผ่านการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ดีและมีคุณค่า

คำสำคัญ: บริหารจัดการ พระธาตุพนม ปูชนียสถาน

Abstract

This research aims to 1) study the history and current problems of organizing religious ceremonies at Phra That Phanom Pagoda, an important pilgrimage site, and 2) propose guidelines for managing the ceremonies at Phra That Phanom Pagoda. The

research utilizes document analysis and assesses the appropriateness of respecting the sanctity of Phra That Phanom.

The analysis of the Phra That Phanom temple is intriguing due to its significance as a religious tourist destination in Thailand. It holds historical importance and is a revered site for both the people of Phanom and Thailand as a whole. Its valuable and impressive architecture, beauty, and sanctity attract tourists interested in experiencing religious practices and cultural heritage. It serves as a pilgrimage site for Bangkokians and locals, thus holding religious and cultural importance. As a historical monument, it provides insights into the history and culture of Phra That Phanom through tourism activities and important local ceremonies, such as the Songkran Festival. These activities not only enhance the tourist experience but also generate income and employment opportunities for the local community through the sale of related products and services. They also contribute to the preservation of local wisdom and the learning of the history, culture, and art of Phra That Phanom. This strengthens local organizations in terms of management, development, and pride, allowing broader access to the global society. Through the creation of valuable tourist experiences, it fosters community pride and international outreach.

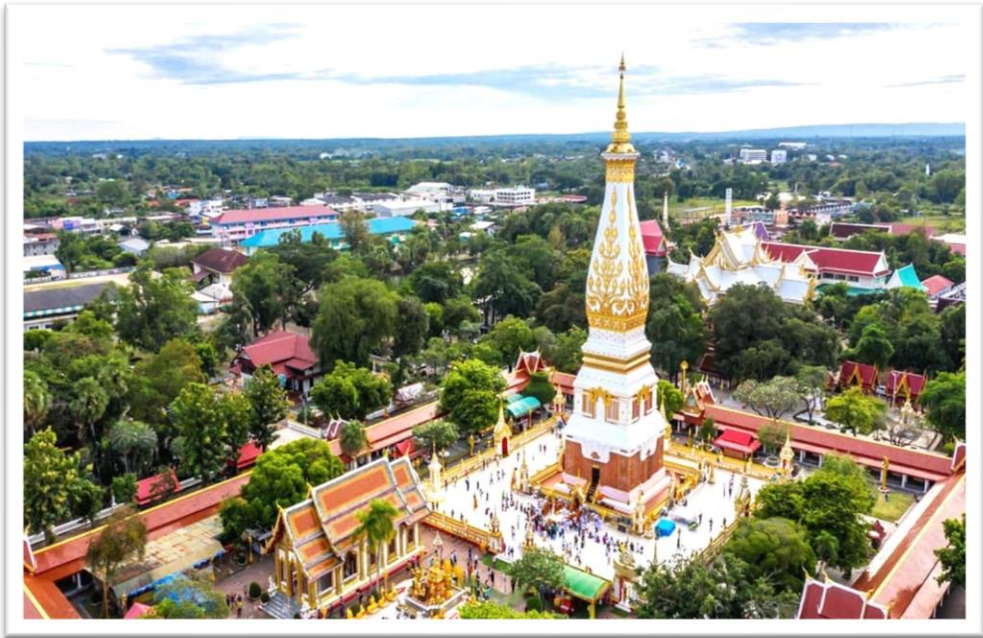
Keywords: Management, Phra That Phanom, Pilgrimage site.

1. ความนำ

พระธาตุพนมเป็นปูชนียสถานที่มีความสำคัญและเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั้งในประเทศไทยและในประเทศลาว ด้วยความเชื่อมโยงกับพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า และเป็นศูนย์รวมของศรัทธา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน โดยที่พระธาตุแห่งนี้ตั้งอยู่บนโคกสูงกว่าบริเวณอื่นโดยรอบเรียกว่า ภูกำพร้าว ซึ่งประดิษฐานอยู่ในวัดพระธาตุพนมวรวิหาร พระธาตุพนมเป็นปูชนียสถานที่มีความสำคัญอันยาวนานในประวัติศาสตร์และศาสนาของภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง เป็นผลมาจากการความเชื่อและหลักฐานประวัติศาสตร์ที่ระบุว่า เมื่อก่อตั้งพระธาตุพนมขึ้น เป็นเพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ทำให้สถานที่นี้เป็นจุดสำคัญทางจิตวิญญาณและศูนย์รวมของศรัทธาสำหรับชาวพุทธทั่วโลก การก่อตั้งพระธาตุพนมเป็นเหตุการณ์สำคัญที่สะท้อนถึงการกระจายของศาสนาพุทธและการรับรู้ถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพระบรมสารีริกธาตุ ทำให้มันเป็นสัญลักษณ์ของความเชื่อมั่นและการเคารพในพระพุทธศาสนา ซึ่งการสร้างพระธาตุพนมเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาและยังเป็นการสร้างสัญลักษณ์ของความเชื่อ ความหวัง และการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมระหว่างชาวพุทธในภูมิภาคนี้ด้วย

มันยังเป็นตัวแทนของความสงบสุขและความสุขที่เกิดขึ้นจากการบูชา การสร้างพระธาตุขึ้นเชื่อมโยงกับความพยายามในการเผยแผ่ศาสนาพุทธในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง แสดงถึงการแพร่กระจายของศาสนาพุทธจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การเผยแผ่ของศาสนาพุทธในภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงผ่านทางพระธาตุพนม นับเป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงการเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมและศาสนาอันลึกซึ้ง ระหว่างชุมชนต่าง ๆ ในภูมิภาคนี้ พระธาตุพนมไม่เพียงแต่เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์และการสืบทอดของวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาที่ต่อเนื่องยาวนาน การศึกษาให้มีความเข้าใจในประวัติศาสตร์และความหมายของพระธาตุพนม ช่วยเผยแผ่คุณค่าและความสำคัญในฐานะมรดกวัฒนธรรมและศาสนาที่ควรถูกอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับรุ่นต่อ ๆ ไป นอกจากนี้ พระธาตุพนมยังเป็นสถานที่สำคัญทางศาสนาพุทธและเป็นศูนย์กลางของประเพณีและวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน การปฏิบัติกรบูชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นที่พระธาตุพนม เพราะได้แสดงถึงการผสมรวมของความเชื่อทางศาสนากับวิถีชีวิตของชุมชนและยังเป็นการยืนยันถึงความสำคัญในเชิงจิตวิญญาณและเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ไปสู่นาคต

การจัดงานนมัสการพระธาตุพนมเป็นหนึ่งในพิธีกรรมทางศาสนาที่สำคัญและเป็นที่รอคอยของผู้คนจำนวนมาก โดยจัดขึ้นทุกปีระหว่างวันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 ถึงวันแรม 1 เดือน 3 ตามปฏิทินจันทรคติ งานนี้ไม่เพียงแต่เป็นการแสดงออกถึงความเคารพและศรัทธาในพระพุทธเจ้าเท่านั้น แต่ยังเป็นการรวมตัวของผู้คนจากหลายพื้นที่เพื่อร่วมกันสัมผัสประสบการณ์ทางวัฒนธรรมและศาสนาที่เต็มไปด้วยความสวยงามและความหมาย การจัดงานครั้งนี้มักจะรวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำบุญ การเวียนเทียน การแสดงศิลปวัฒนธรรม และการปล่อยโคมลอย ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องการการวางแผนและการจัดการที่รอบคอบเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างราบรื่นและสร้างความประทับใจให้กับผู้เข้าร่วมงาน การจัดหาเงินทุนสำหรับการจัดงานที่อาจต้องพึ่งพาการบริจาคและการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน การจัดการกับสถานที่ที่ต้องรองรับผู้คนจำนวนมาก การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างทีมงานจัดการ การมีระบบการจัดการที่เหมาะสม และการใช้เทคโนโลยีในการช่วยเหลือการจัดการเพื่อให้งานนมัสการพระธาตุพนมเป็นงานที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยึดจำได้อย่างดีที่สุด ดังภาพประกอบ 1

ภาพที่ 1 วัดพระธาตุนพรมมหาวิหาร ภาพมุมกว้าง ที่มา <https://www.tpnwh.com/>

ภาพที่ 2 งานนมัสการพระธาตุนพรม ภาพมุมกว้าง ที่มา <https://www.newtv.co.th/news/29470>

ปัญหาในการจัดการคนและการบริหารงานในงานนมัสการมักเกิดจากความไม่เข้าใจหรือการไม่เตรียมพร้อมในการรองรับความต้องการและความแตกต่างของผู้เข้าร่วมงาน ปัญหาเหล่านี้อาจรวมถึง

การขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เพียงพอ หรือการไม่มีการวางแผนสำหรับสถานการณ์ฉุกเฉิน การขาดความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนาสามารถนำไปสู่ความไม่พอใจและความรู้สึกถูกกลืนในหมู่ผู้เข้าร่วมงาน ดังนั้นการระบุและแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อสร้างบรรยากาศที่สงบและเป็นมิตรสำหรับทุกคน ซึ่งการปรับปรุงการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ควรรวมถึงการพัฒนาและการนำไปใช้ของกระบวนการที่มีความยืดหยุ่นและการฝึกอบรมสำหรับทีมงานในการจัดการกับความหลากหลายของผู้เข้าร่วมงาน การใช้เทคโนโลยีในการสนับสนุนการสื่อสารและการจัดสรรทรัพยากรสามารถช่วยให้การจัดการมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ การมีช่องทางสำหรับผู้เข้าร่วมงานในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะยังเป็นส่วนสำคัญในการปรับปรุงและการเรียนรู้ต่อไป การใช้วิธีการเหล่านี้จะช่วยให้งานนมัสการสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งสร้างประสบการณ์ที่เป็นบวกและความทรงจำที่ดีให้กับทุกคนที่เข้าร่วม

การจัดการกับความหลากหลายของผู้เข้าร่วมงานในแง่ของเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่ทำนายแต่ก็ให้ผลลัพธ์ที่คุ้มค่าอย่างยิ่ง ความหลากหลายนี้นำมาซึ่งมุมมอง ประสบการณ์ และความเชื่อที่แตกต่างกันมาสู่พื้นที่เดียวกัน การเตรียมพร้อมและจัดการให้เหมาะสมจึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่รวมทุกคนเข้าด้วยกันโดยไม่มีการแบ่งแยก การสื่อสารที่ชัดเจนและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อของกันและกันจะช่วยให้ผู้จัดการและผู้เข้าร่วมงานสามารถปรับตัวและรับมือกับความแตกต่างที่อาจเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีนโยบายและกระบวนการที่ชัดเจนเพื่อรองรับความหลากหลายและการรวมทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการที่มีประสิทธิภาพ การจัดเตรียมพื้นที่สำหรับการนมัสการหรือการปฏิบัติทางศาสนา การเลือกอาหารที่หลากหลายเพื่อรองรับข้อจำกัดทางอาหารและความชอบทางวัฒนธรรม และการมีทีมงานที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและภาษาเพื่อช่วยเหลือและสื่อสารกับผู้เข้าร่วมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการให้ความสำคัญกับรายละเอียดเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้งานเป็นไปอย่างราบรื่นเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างวัฒนธรรมและสร้างประสบการณ์ที่เป็นบวกสำหรับทุกคนที่เข้าร่วมด้วย

การบริหารจัดการเชิงพุทธเป็นวิธีการที่นำหลักธรรมและคำสอนในพระพุทธศาสนามาใช้เป็นแนวทางในการจัดการและบริหารงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางแผน การจัดระเบียบ การพัฒนาบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการควบคุม เป็นการใชหลักคุณธรรมและความประพฤติที่ดีเป็นฐานในการตัดสินใจและการดำเนินการทุกขั้นตอน หลักการเหล่านี้ช่วยให้บรรลุเป้าหมายองค์กรโดยไม่ละทิ้งคุณค่าทางจริยธรรมและการเป็นธรรมต่อทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการด้วยวิธีนี้ยังเน้นการมีส่วนร่วมของสังคมและการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นที่การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในทีมงานและส่งเสริมความร่วมมือ ซึ่งการบริหารจัดการเชิงพุทธ การพัฒนาบุคลากรได้เน้นที่การพัฒนาทักษะและความสามารถ และการพัฒนาทางจิตวิญญาณและจริยธรรม เช่น การฝึกฝนการมีสติ การเป็นผู้นำที่มีความเมตตาและการเข้าใจในหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้การบริหารจัดการเชิงพุทธยังมุ่งเน้นไปที่การสร้าง

และรักษาสภาพแวดล้อมการทำงานที่สงบและเป็นมิตร โดยส่งเสริมให้ทุกคนในองค์กรปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพและความเข้าใจ การใช้หลักการเหล่านี้ในการบริหารจัดการนอกจากจะช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้สำเร็จแล้ว ยังช่วยให้ทุกคนในองค์กรมีความสุขและเติบโตทั้งในด้านส่วนบุคคลและอาชีพ สร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีจริยธรรม ซึ่งจากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น จึงเป็นเหตุผลสำคัญยิ่ง ในการทำวิจัยเรื่องการบริหารจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1) ศึกษาความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ

2.2) เพื่อเสนอวิธีการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ความเหมาะสมในการเคารพสักการะองค์พระธาตุพนม

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1) ขอบเขตด้านเนื้อหาการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจาก หนังสือ เอกสาร ประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนม ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2) ขอบเขตด้านเวลา คือเดือนกันยายน - ธันวาคม พ.ศ. 2566

3.3) ขอบเขตด้านพื้นที่ คือ วัดพระธาตุพนมรวมหาวีหารและพื้นที่โดยรอบ

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ

นมัสการ หมายถึง การแสดงความอ่อนน้อมด้วยการกราบไหว้พระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ

พระธาตุพนม หมายถึง พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า ซึ่งประดิษฐานอยู่ในวัดพระธาตุพนมรวมหาวีหาร

ปูชนียสถานที่สำคัญ หมายถึง สถานที่เนื่องด้วยศาสนา ซึ่งเป็นที่ควรแก่การเคารพบูชา

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

5.1) ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและสภาพปัญหาของการจัดงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ

5.2) ได้รับวิธีการจัดการงานนมัสการพระธาตุพนมที่เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ โดยวิเคราะห์และสังเคราะห์ความเหมาะสมในการเคารพสักการะองค์พระธาตุพนม

6. การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับมรดกโลกมีหลายมิติและวิเคราะห์จากมุมมองต่าง ๆ ของวิทยาศาสตร์, วัฒนธรรม, และนิยามทางกฎหมายก็เช่นกัน สามารถเริ่มต้นการค้นคว้าด้วยการสำรวจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์และการพัฒนาของมนุษยชาติ การต่อสู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อม, และความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและเทคโนโลยีในโลกปัจจุบัน การศึกษาแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้อำนาจเข้าใจถึงความสำคัญของการรักษาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนและรักษาสิ่งแวดล้อมสำหรับรุ่นของคนรุ่นมนุษยชาติ การศึกษาและการสนับสนุนแนวคิดเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างชุมชนที่ยั่งยืนและสมดุลในอนาคต

โดยมรดกโลก (World Heritage) เป็นโครงการที่เกิดจากองค์การ UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) เพื่อประชาสัมพันธ์และปกป้องสถานที่ทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อมนุษยชาติ โดยเน้นการรักษาและการอนุรักษ์ทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของมนุษย์ นับว่าเป็นเอกสารที่มีความสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของมนุษย์โดยรวม สาระสำคัญของมรดกโลกคือ การรักษาและการอนุรักษ์: มรดกโลกมุ่งเน้นการรักษาและการอนุรักษ์สถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยใช้มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับทั้งทางและนานาชาติ และการให้ความสำคัญแก่การศึกษาและการเข้าใจ โครงการนี้มีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสถานที่ที่มีค่าสำหรับมนุษยชาติและที่มาของมรดกโลก

สำหรับประเทศไทย มีมรดกโลกที่เป็นโบราณสถานหลายแห่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชาติไทยอย่างมาก ได้แก่

1) อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยา เป็นอุทยานประวัติศาสตร์ที่อนุรักษ์เมืองโบราณอยุธยา ซึ่งเป็นเมืองหลวงแห่งราชอาณาจักรสยามในอดีต มีพระบรมศาสดาจักรีนฤดินทร์และหลายพระพุทธรูปโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

ภาพที่ 3 นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบรีวาร

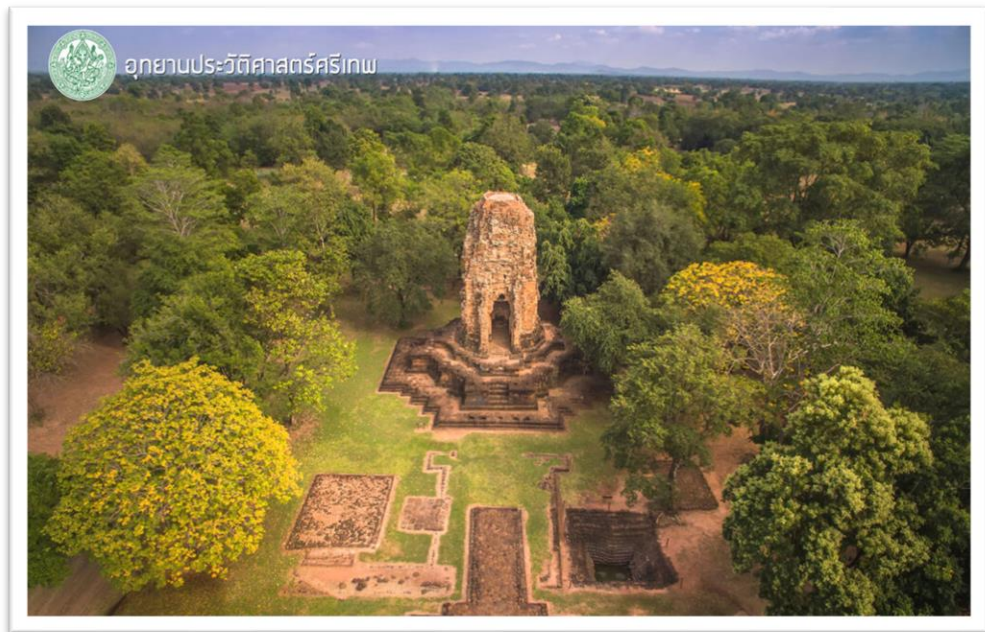
โดยนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อาณาจักรของชนชาติไทยโบราณบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในช่วง พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 ที่เต็มไปด้วยความรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม การปกครอง ศาสนา และการค้าขายกับนานาชาติ และยังคงหลงเหลือร่องรอยความยิ่งใหญ่ในอดีตให้สัมผัสในฐานะของ "อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา" ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งประกอบไปด้วยวัดวาอาราม พระราชวังโบราณ และโบราณสถานสำคัญของชาติถึง 69 แห่ง และยังสามารถจัดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโกภายใต้ชื่อ "นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบรีวาร" ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนิเซีย (บริษัท โรส มีเดีย แอนด์ เอ็นเตอร์เทนเมนต์, 2565) มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสำคัญในวัฒนธรรมและความจำเป็นในการให้ความร่วมมือจากทุกภาค การส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม รวมถึงโบราณสถานในท้องถิ่นจึงต้องการศึกษาถึงภูมิหลังและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์สังคม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นถิ่น รวมถึงกระบวนการจัดการ และการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมรดกวัฒนธรรม ตลอดจนกระบวนการและวิธีการในการอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างภาครัฐ ผู้นำ ชุมชน และประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างยั่งยืน การดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถาน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน

รวมถึงกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชน สร้างความตระหนักและสำนึกให้กับคนในชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และเกิดความตระหนักและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในการร่วมอนุรักษ์และปกป้องมรดก ประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาให้อยู่สืบไป (ดาริกา โพธิ์รุทซ์, 2563)

การมีส่วนร่วมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ภาคประชาชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยว โดยผ่านระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวของจังหวัด แสดงผลข้อมูลประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ผ่านระบบมือถือ ซึ่งง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ควรจัดให้มีบริการสาธารณะด้านสุขอนามัย และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมและพอเพียง ควรมีการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาสภาพพื้นที่ รวมถึงมีการจัดการการรักษความปลอดภัยให้เป็นที่น่าเชื่อถือ มีการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ควรให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอย่างเพียงพอ มีระบบบำรุงรักษาโบราณสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมให้สำนึกรักและหวงแหนในโบราณสถาน ควรมีมาตรการในการอนุรักษ์พื้นที่ การอนุรักษ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับวิถีชีวิตของชุมชน ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ควรจัดจัดเอกสารประชาสัมพันธ์เส้นทางการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลกผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง การจัดระเบียบผู้ค้าบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการอบรมผู้ประกอบการในเรื่อง จิตบริการ ความเป็นเจ้าบ้านที่ดี และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร (ปราณี ต้นประยูร, 2561)

2) เมืองโบราณศรีเทพ (Si Thep Historical Park) ขึ้นทะเบียนมรดกโลกในปี ค.ศ. 2023 หรือ พ.ศ. 2566 กรมศิลปากร ให้ข้อมูลดังนี้ เมืองโบราณศรีเทพ ตั้งอยู่ที่ตำบลศรีเทพ อำเภอศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ จัดอยู่ในบริเวณเขตที่สูงภาคกลาง อันเป็นจุดเชื่อมโยงเครือข่ายของการแลกเปลี่ยนสินค้า เส้นทางการค้า และวัฒนธรรมระหว่างพื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลายต่อเนื่องจนถึงวัฒนธรรมเขมรโบราณ ซึ่งข้อดีเป็นเมืองโบราณที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เช่น มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ตั้งอยู่บนที่ราบและแม่น้ำซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การอนุรักษ์ธรรมชาติ ความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม มีการพัฒนาทางวัฒนธรรมที่ครอบคลุมทั้งด้านศิลปะ วรรณคดี สถาปัตยกรรม และการศึกษา รวมทั้งเมืองโบราณศรีเทพ มีระบบสาธารณูปโภคที่เจริญ เช่น ระบบน้ำประปาและถนนที่

สะดวกสบาย ดังนั้น เมืองโบราณศรีเทพ จึงเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมและการค้าที่มีความสำคัญมาก ในยุคโบราณที่สำคัญของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ (พุทธศตวรรษที่ 8-18)

ภาพที่ 4 นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบรีวาร

ด้วยคุณค่าความโดดเด่นของเมืองโบราณศรีเทพที่มีการพัฒนาขึ้นมาจากชุมชนโบราณในยุคก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ตั้งอยู่บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำลพบุรี-ป่าสัก ประมาณ 1,700-1,500 ปี (พุทธศตวรรษที่ 8-10) เมื่อได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกโดยเฉพาะวัฒนธรรมอินเดียและวัฒนธรรมเขมรโบราณจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเข้าสู่สังคมเมืองในวัฒนธรรมทวารวดี (พุทธศตวรรษที่ 11-16) และวัฒนธรรมเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ 16-18) ลำดับพัฒนาการในแต่ละช่วงสมัยของเมืองโบราณศรีเทพแสดงออกถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยนคุณค่าของมนุษย์ในเขตพื้นที่ศูนย์กลางของภูมิภาคตอนในของประเทศไทย ซึ่งเป็นชุมชนหรือเมืองโบราณภายใน (Hinterland) ที่มีความต่อเนื่องทางวัฒนธรรม

7. สรุปผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ปฐมนิยสถานของพระธาตุพนมเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เนื่องจากเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางศาสนาที่มีความสำคัญในประเทศไทย ซึ่งมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยว ดังนี้

1) มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ พระธาตุพนมเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานในชาติไทย เป็นที่สักการะของชาวพนมและชาวไทยตลอดกาล

2) สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า สถาปัตยกรรมของพระธาตุพนมเป็นสิ่งที่น่าประทับใจ มีความสวยงามและศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ผู้ท่องเที่ยวสนใจและอยากชมชอบ

3) เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม นอกจากจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแล้ว พระธาตุพนมยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมทางศาสนาของชาวบางกอก และชาวท้องถิ่น

4) มีพิพิธภัณฑ์และอุทยานประวัติศาสตร์ มีการจัดทำพิพิธภัณฑ์และอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อให้ท่องเที่ยวได้รู้จักประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพระธาตุพนม

5) มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว สถานที่นี้มักจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและงานพิธีสำคัญในประเพณีท้องถิ่น เช่น เทศกาลวันสงกรานต์

6) สร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น การท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นจะสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น โดยการขายสินค้าที่มีความเกี่ยวข้องกับสถานที่และบริการต่าง ๆ

7) สร้างงานทำ การพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่สามารถสร้างงานให้กับประชาชนในพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในภูมิทัศน์ การนำเสนอบริการท่องเที่ยว หรือกิจกรรมด้านการบริการ

8) เสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่จะช่วยเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่นและการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะของพระธาตุพนม

9) สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรท้องถิ่น การพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่จะช่วยเสริมความเข้มแข็งขององค์กรท้องถิ่น ทั้งในด้านการบริหารจัดการและการพัฒนา

10) สร้างความภาคภูมิใจและเข้าถึงสังคม การพัฒนาท่องเที่ยวในพื้นที่จะช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้เข้าถึงสังคมโลกอย่างกว้างขวาง ผ่านการสร้าง

ดังนั้น พระธาตุพนมที่เป็นปฐมนิยสถานและเป็นสิ่งดึงดูดใจให้ผู้คนมาท่องเที่ยวทางศาสนาที่มีความสำคัญในประเทศไทย เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ยาวนานและสถาปัตยกรรมที่น่าประทับใจ นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมทางศาสนา มีพิพิธภัณฑ์และอุทยานประวัติศาสตร์เพื่อให้ท่องเที่ยวได้รู้จักประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวและงานพิธีสำคัญในประเพณีท้องถิ่น ทำให้สร้างรายได้และงานให้กับชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังเสริมสร้างภูมิปัญญาและความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น และสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนและเข้าถึงสังคมโลกอย่างกว้างขวาง

8. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปฐนียสถานของพระธาตุพนม นั้นมีความสำคัญอย่างมากในการรักษาและส่งผ่านประเพณีและศาสนาของชาวพื้นเมืองในท้องถิ่น โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารจัดการปฐนียสถานพระธาตุพนม เพื่อให้การนํัสการของพุทธศาสนิกชนที่ไปนํัสการพระธาตุพนมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

8.1) การจัดทำแผนการในการบริหารจัดการ โดยจัดทำแผนการที่เป็นระยะยาวและระยะสั้น เพื่อการบริหารจัดการงานนํัสการที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งควรรวมถึงการวางแผนทรัพยากรทั้งทางการเงิน บุคลากร และอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิผล

8.2) การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การสร้างทีมงานที่มีความรับผิดชอบและมีความเชี่ยวชาญในการดำเนินงานนํัสการ รวมถึงการฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่เข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับ

ปฐนียสถานพระธาตุพนม

8.3) การรักษาและส่งเสริมสิ่งส่งเสริมสุขภาพและความปลอดภัย การรักษาความสะอาดและความปลอดภัยของพระธาตุพนมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้มานํัสการกราบไหว้พระธาตุพนม ได้รับประสบการณ์ที่ปลอดภัยและมีความประทับใจด้วย

8.4) การส่งเสริมการเข้าถึงและการสื่อสาร การสร้างช่องทางให้กับประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการนํัสการพระธาตุพนม รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสื่อสารในการสร้างความรู้สึกเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวพื้นเมืองและชุมชนท้องถิ่น

8.5) การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะ การสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะที่เกี่ยวข้องกับพระธาตุพนม เช่น การจัดแสดงศิลปะ การแสดงประพันธ์ และการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่นๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและความสนใจในประเพณีและวัฒนธรรมของพระธาตุพนม ให้กับประชากรท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวที่มานํัสการที่เป็นปฐนียสถาน เช่น พระธาตุพนม เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความสำเร็จในการรักษาและส่งเสริมประเพณีและศาสนาในชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

9. เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2556) “สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติ ปี พ.ศ.2555 และแนวโน้มปี พ.ศ.2556” [ออนไลน์].ที่มา

<http://123.242.133.66/tourism/th/home/downloadlist.php?gid>

กุลแก้ว คล้ายแก้ว. (2557). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้บริบทการเป็นเมืองมรดกโลก :

แนวความคิดเห็นของผู้มีส่วนจัดการของชุมชนเมืองหลวงพระบาง

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย.

พิษณุโลก: รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

ชนัญ วงษ์วิภาค. (2559). การจัดการมรดกวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จิราหนู โสกา และคณะ. (2554). ศักยภาพการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลกของประเทศไทย

กรณีศึกษา: อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชรและอุทยาน

ประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน.

สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ : รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ สอนดุสิต

เดชชาติ นิลวิเศษ, มณีวรรณ ผิวนิม. (2558). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเป็นแหล่งเรียนรู้ในวัด

บวรนิเวศ. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร

เดอะ สแตนดาร์ด. (2565). ข้อมูลเกี่ยวกับ Metaverseกับความสำคัญในโลกอนาคตและโอกาสการ

ลงทุนในโลกเสมือนจริง. สืบค้นวันที่ 2 มกราคม 2565. จาก [https://thestandard.co/](https://thestandard.co/metaverse-and-investment-opportunities/)

[metaverse-and-investment-opportunities/](https://thestandard.co/metaverse-and-investment-opportunities/)

รัฐจวน ประวัติเมือง. (2556). ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก : กรณีอุทยาน

ประวัติศาสตร์ พระนครศรีอยุธยาและสุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร.

รายงานการวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

ไทยรัฐออนไลน์. (2564). ข้อมูลเกี่ยวกับ Metaverse. สืบค้นวันที่ 9 ธันวาคม 2564. จากออนไลน์

<https://www.thairath.co.th/lifestyle/tech/2230534>

**การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก
เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ**
The Potential Development of Phra Kilanupatthak (Monk's care)
to create the Buddhist Plant Based Herbal Health Care Learning center

พระครูศรีรัตนธรรมวิเทศ, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก 2) เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ 3) เพื่อนำเสนอการดูแลสุขภาพเชิงพุทธของพระคิลานุปัฏฐากเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก เป็นการจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบได้ด้วยตนเอง สนับสนุนให้พระสงฆ์และวัดมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพเป็นศูนย์กลางสุขภาพชุมชน และจัดสภาพแวดล้อมที่ดีให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะจัดสวนสมุนไพรในวัดตำบลหัวทะเล และสมุนไพรสามารถนำมาจัดทำเมนูสุขภาพในงานบุญดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน

2. ศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ ดังนี้ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรต้นแบบในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธ ได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่ร่วมกับพระคิลานุปัฏฐาก ตำบลหัวทะเล พระสงฆ์แกนนำสุขภาพอำเภอเมืองนครราชสีมา คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มูลนิธิปทุมวิปัสสนาสิกขาลัย มุ่งพัฒนาพื้นที่วัดตำบลหัวทะเลและพื้นที่สวนไผ่มูลนิธิปทุมวิปัสสนาสิกขาลัย พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้สมุนไพรต้นแบบในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธ พร้อมทั้งมีกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมาผลที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ 1) การเรียนรู้สมุนไพรพื้นบ้าน สำหรับใช้เป็นอาหาร ใช้สำหรับอบสมุนไพร 2) การเรียนรู้สมุนไพรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 3) การทำชุดสังฆทานยาสมุนไพร

3. การดูแลสุขภาพเชิงพุทธของพระคิลานุปัฏฐาก เป็นความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้พัฒนาตนเองของพระคิลานุปัฏฐากกับกิจกรรมการใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของวัด การจัดการพื้นที่วัดให้เกิดการพัฒนาการตามธรรมและสิ่งแวดล้อม

กำหนดขอบเขตพื้นที่และกิจกรรมป้องกันการรุกรานจากบุคคลภายนอก จัดทำสวนสมุนไพรในครัวเรือน การปลูกพืชตามฤดูกาลในสวนสมุนไพรวัดควบคู่กับการอนุรักษ์สมุนไพรสำหรับอบสมุนไพรของ พระภิกษุและประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม อนึ่งการดำเนินกิจกรรมของวัดจะเน้นการพัฒนาให้เป็น แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ป่า สมุนไพร องค์ความรู้ทางพระปริยัติธรรมนำมาซึ่งแนวคิด การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรต้นแบบในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธ โดยเฉพาะสมุนไพรในพระไตรปิฎก และประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นนวัตกรรมทางสังคม

คำสำคัญ : การพัฒนา, ศูนย์เรียนรู้สมุนไพร, สุขภาวะเชิงพุทธ

ABSTRACT

The objectives of this research article are 1) To develop the potential of Phra Kilanupathaka. 2) To create a learning center for Buddhist herbal health care. 3) To present the Buddhist health care of Phra Kilanupathaka. It is qualitative research. There were 20 key informants. The research instrument was an interview from using a descriptive data analysis method.

The results of the research found that:

1. To develop the potential of Phra Kilanupathaka It is an activity to take care of the health of monks. This results in the development of Phra Kilanupattha's potential, having knowledge and experience, able to organize health care activities for monks in the area of responsibility by themselves. Encourage monks and temples to play a role in promoting health as a center for community health. And provide a good environment conducive to promoting health Especially setting up an herbal garden in Hua Thale Subdistrict Temple. And herbs can be used to prepare health menus in merit-making ceremonies to take care of the health of monks and the community.

2. To create a learning center for herbs to care for health according to Buddhism as follows: Establishing a learning center for prototype herbs for caring for health according to Buddhism. We surveyed the area together with Phra Kilanupattak, Hua Thale Subdistrict, a leading health monk in Nakhon Ratchasima. Faculty of Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhon Ratchasima Campus Pathum Vipassana Sikhalai. Foundation Aiming at developing the Hua Thale sub-district temple area and the Suan Fai area of the Pathum Vipassana Sikhalai Foundation. Developed into a center for learning about medicinal herbs in Buddhist health care. There was also an

activity to take care of the health of monks in Nakhon Ratchasima Province. The results obtained from the activities included: 1) Studying local herbs. For use as food used for steaming herbs. 2) Studying herbs that appear in the Tripitaka. 3) Making herbal medicine Sanghatan sets.

3. To present the Buddhist health care of Phra Kilanupathaka. It is a relationship between the self-improvement learning of Phra Kilanupattha and the activity of using herbs to care for the health of monks and the community. Conservation of natural resources of the temple Managing the temple area to ensure the development of Dhamma and the environment. Set boundaries for areas and activities to prevent encroachment from outsiders. Create a household herb garden. Growing seasonal plants in the temple herb garden goes hand in hand with conserving herbs for herbal steaming by monks and people who come to practice Dhamma. In addition, the temple's activities will focus on developing it into a source of learning about natural resources, forests, herbs, and the knowledge of the Buddhist scriptures has led to the idea of establishing a model herbal learning center for Buddhist health care. Especially the herbs in the Tripitaka and apply it to become social innovation.

Keywords: Development, Create the Buddhist, Care Learning center

1. ความนำ

ปัญหาการเจ็บด้วยป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังของประชาชน ยังคงเป็นปัญหาหลักที่ผู้เกี่ยวข้องเร่งดำเนินการแก้ปัญหา รวมถึงวิกฤตสุขภาพพระสงฆ์ไทยป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง มีพฤติกรรมเสี่ยงสุขภาพ และการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ที่ผ่านมาได้มีการขับเคลื่อนผ่านธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 จนถึง พ.ศ. 2566 จัดทำธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติฉบับใหม่ พระคิลานุปัฏฐากประจำวัด ยังคงเป็นคณะทำงานในพื้นที่สร้างเสริมสุขภาพพระสงฆ์ จัดกิจกรรมจัดการสุขภาพร่วมกับเครือข่าย วัด โรงพยาบาล บ้าน โรงเรียน ดำเนินการต่อเนื่อง โดยภาคีเครือข่ายการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ เน้นการสร้างมีส่วนร่วม นำไปสู่การเกิดประโยชน์ต่อพระสงฆ์ การดูแลสุขภาพพระสงฆ์

กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข มีวิสัยทัศน์จำเป็นต้องมีภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนร่วมด้วยช่วยกัน ในการส่งเสริมสุขภาพดูแลประชาชนทุกกลุ่มวัย "วัด" มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพประชาชน เพราะวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากประชาชน การส่งเสริมให้วัดเป็น "วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple)" จะส่งผลที่ดีให้กับประชาชนในท้องถิ่น ชุมชน มีสุขภาพที่ดีตามวิถีแบบไทยๆ กลไกการพัฒนาที่สำคัญคือการสร้างและพัฒนาพระคิลานุปัฏฐาก (พระ

อาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) เพื่อให้อาสาสมัครพระสงฆ์แกนนำมีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองและให้คำแนะนำ ดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชนได้ เตรียมการรองรับระบบการดูแลสุขภาพและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์แกนนำ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และการพัฒนาสุขภาพชุมชน (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561)

สมุนไพรและยาแผนไทยมีประวัติศาสตร์ความเป็นมายาวนานควบคู่สังคมไทยนับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทยมีพืชสมุนไพรปลูกกันอยู่ทั่วประเทศ และได้มีการนำพืชเหล่านั้นมาพัฒนาหาวิธีดูแลสุขภาพและรักษาโรคแบบฉบับภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยวิธีการอบสมุนไพรหรือการเข้ากระโจมเป็นสิ่งที่เป็นภูมิปัญญาของไทยที่สืบทอดกันมาหลายยุคสมัย ที่ถูกหาลานไทยควรอนุรักษ์ไว้ เพราะมีประโยชน์ต่อสุขภาพของผู้ที่นำไปใช้ดูแลสุขภาพในครอบครัว แต่ความเชื่อมโยงระหว่างการแพทย์แผนไทยและการแพทย์แผนปัจจุบันไม่ได้เชื่อมร้อยสัมพันธ์ต่อกัน ประกอบกับปัญหาระหว่างแพทย์แผนไทยและการสว่นตำรายาไว้เฉพาะบุคคล ทำให้ภูมิปัญญาไทยที่ดี ๆ ค่อยทยอยสาบสูญไปพร้อมกับตัวแพทย์ นอกจากนี้กฎหมายบางฉบับยังจำกัด สิทธิของแพทย์แผนไทย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นอุปสรรคใหญ่ของการพัฒนาข้อมูลที่น่าเสนอในรายงานฉบับนี้มาจากการสังเคราะห์ชุดโครงการวิจัยย่อยที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และแผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.) สถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในช่วงปี พ.ศ. 2555-2556 และความร่วมมือจากสำนักสถิติสาธารณสุข สำนักงานสถิติแห่งชาติ ในการสำรวจพฤติกรรมการดูแลสุขภาพตนเองของครัวเรือนไทย จำนวน 5,800 ตัวอย่างทั่วประเทศในตอนท้ายของหนังสือนี้ยังได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมและบูรณาการแพทย์แผนไทยเข้ากับแพทย์แผนปัจจุบันองค์ความรู้ (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และณัฐภรณ์ เลี่ยมจรสกุล ,2557)

บทบาทหน้าที่บำบัดรักษา ส่งเสริม ฟิ้นฟูสุขภาพพระภิกษุสามเณรอาพาธ สร้างความตระหนักในการอุปฐากภิกษุไข้ เนื่องจากพระสงฆ์เจ็บป่วยไม่มีผู้ดูแลเหมือนกับฆราวาสทั่วไป เพื่อเอื้อเพื่อต่อพระธรรมวินัย หลังได้รับการอบรมถวายความรู้ดูแลสุขภาพจะมีทักษะ มีความสามารถดูแลสุขภาพตนเองกับภิกษุร่วมวัด แสดงบทบาทเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน อีกบทบาทหนึ่งเป็น“พระคิลานุปัฏฐาก” หรือพระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด (อสว.) ให้ความช่วยเหลืออุปฐากภิกษุไข้ภายในวัด เช่น การวัดไข้ วัดความดัน วัดออกซิเจนในกระแสเลือด ช่วยสรงน้ำ เช็ดตัว ป้อนยาป้อนอาหาร รวมถึงเป็นผู้คอยประสานงานระหว่างภิกษุไข้กับสถานพยาบาลต่าง ๆ เมื่อพัฒนาศักยภาพการทำงาน เลือกกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ วิธีการใหม่ ๆ ด้วยตนเอง

พระคิลานุปัฏฐากได้พบปัญหาพระสงฆ์โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง การรับประทานยาจำนวนมาก(ฉันทยา) การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ สมุนไพรต้นแบบในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธเป็นการจัด

กิจการอันเป็นสาธารณประโยชน์ พระสงฆ์และวัดในพุทธศาสนา การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ รวมถึงการปลูกอนุรักษ์สมุนไพรท้องถิ่น อนุรักษ์ป่าชุมชนนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างสุขภาพพระสงฆ์ ประชาชน สร้างความมั่นคงทางทรัพยากร เศรษฐกิจชุมชน จากความสำคัญและความต้องการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากเพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ เพื่อให้เกิดการศึกษาการดำเนินงานพระคิลานุปัฏฐากต้นแบบด้านสมุนไพรสาธารณสุขสงเคราะห์บนวิถีพุทธ การสร้างวัดเป็นศูนย์เรียนรู้สมุนไพร กิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชน สมุนไพรพื้นบ้าน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก
- 2) เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ
- 3) เพื่อนำเสนอการดูแลสุขภาพเชิงพุทธของพระคิลานุปัฏฐาก

3. ขอบเขตการศึกษา

3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่และสถานที่

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ พระคิลานุปัฏฐากตำบลหัวทะเล อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ลักษณะพัฒนาพื้นที่ปฏิบัติงาน การสร้างสรรค์นวัตกรรมการจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่

- 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก
- 2) เพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ

3.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 20 รูป/คน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เป็นผู้มีความเกี่ยวข้องกับการวิจัย ดังต่อไปนี้

- กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์นักวิชาการพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป
- กลุ่มที่ 2 พระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 3 รูป
- กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 3 คน
- กลุ่มที่ 4 นักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 2 คน
- กลุ่มที่ 5 ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 5 คน
- กลุ่มที่ 6 ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง พระสงฆ์จิตอาสาดูแลสุขภาพและพระสงฆ์ผ่านการอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในตำบลหัวทะเล

การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง พระคิลานุปัฏฐากปฏิบัติงานดูแลสุขภาพสงฆ์ พัฒนางานแสดงพลังความสามารถ สนับสนุนการดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมเด่นนำสมุนไพรมาประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน

การสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรร หมายถึง กิจกรรมพระคิลานุปัฏฐากเกี่ยวกับการนำสมุนไพรรพื้นบ้านมาจัดเป็นสวนสมุนไพรวัด สวนสมุนไพรขององค์กรเครือข่ายจัดเป็นศูนย์เรียนรู้การใช้สมุนไพรรดูแลสุขภาพพระสงฆ์ชุมชน ช่วยลดปัญหาการเจ็บป่วยที่เกิดจากการรับประทานอาหารไม่ส่งเสริมสุขภาพ รับประทานอาหารที่เป็นสมุนไพรช่วยดูแลสุขภาพ

การดูแลสุขภาพเชิงพุทธ หมายถึง พระคิลานุปัฏฐากจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหัวทะเล กิจกรรมต่างๆ ลักษณะบูรณาการกิจกรรมทางการแพทย์ กิจกรรมดูแลสุขภาพกับกิจกรรมดูแลสุขภาพตามหลักพระพุทธศาสนา

5. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก

การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากเกิดจากแนวคิด “การพัฒนาศักยภาพหนึ่ง” “พระคิลานุปัฏฐากหนึ่ง” ทั้งสองแนวคิดผสมกันทำให้เกิดการพัฒนาคนให้มีความรู้ความสามารถนำไปใช้กับแนวคิดอีกประเด็นหนึ่ง ตามความของคำนี้

ความหมายของคำว่า “ศักยภาพ” ภาวะแฝง, อำนาจหรือคุณสมบัติที่มีแฝงอยู่ในสิ่งต่าง ๆ อาจทำให้พัฒนาหรือให้ปรากฏเป็นสิ่งที่ประจักษ์ได้ เช่น เขามีศักยภาพในการทำงานสูง น้ำตกขนาดใหญ่มีศักยภาพในการให้พลังงานได้มาก. (ราชบัณฑิตยสถาน. 2554)

Procter (1991) ให้ความหมายว่า ศักยภาพ หมายถึง สิ่งที่จะเกิดขึ้นหรืออาจจะไม่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบันหรือความเป็นไปได้ในการพัฒนาหรือมีทางทำให้เจริญได้

เพชรน้อย ม่วงงาม (2539) ได้ศึกษาคำจำกัดความของศักยภาพ สรุปว่า หมายถึง พลังความหมายที่แฝงอยู่และสามารถทำให้ปรากฏได้ ความสามารถที่แสดงหรือปรากฏเป็นได้ทั้ง เครื่องชี้หรือสะท้อนศักยภาพในอดีต และเป็นเครื่องบ่งบอกศักยภาพในอนาคต การปรากฏของพลังศักยภาพของสิ่งใด ๆ จะเป็นเช่นใด ขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 2 ส่วน คือ พลังความสามารถของสิ่งนั้นและเงื่อนไขบริบทที่เป็นไปได้ทั้งตัวขัดขวางหรือตัวหนุนเสริม การปรากฏออกมาของศักยภาพนั้นที่สำคัญคือเงื่อนไขเชิงบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

พิมพิล พลเวียง (2545) ได้ศึกษาคำจำกัดความและค้นพบว่าศักยภาพเกี่ยวข้องกับคำที่สำคัญ 3 คำ คือ อำนาจ ความสามารถ และพลัง จึงสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง พลังอำนาจหรือความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ในตัวบุคคลและสามารถดึงออกมาใช้ได้ หากได้รับการกระตุ้นจากภายนอก

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2550) ได้นิยามว่า ศักยภาพ หมายถึง ความสามารถหรือความพร้อมในตัวของผู้ใดสิ่งหนึ่งที่จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนา การปรับปรุง การจัดการ หรือการเข้ามาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ขึ้น

ดร.ณ ไคร์ศรี (2551) การพัฒนาศักยภาพ หมายถึง การนำความรู้ความสามารถที่อยู่ภายในตัวบุคคลใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตัวบุคคลและองค์กร นำศักยภาพเหล่านั้นมาใช้อย่างกระบวนกร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่ทุกสิ่งทุกอย่างมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารลำต้น เป็นไปได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว ทำให้การพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาของบุคลากรในองค์กรมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเมื่อศักยภาพที่มีอยู่ในตัวบุคคลแต่ละคนได้รับการพัฒนาแล้ว ผลลัพธ์ ที่จะตามมา คือความสำเร็จขององค์กร การพัฒนาความรู้ ความสามารถของมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพมาจากการรู้จักที่จะพัฒนาและตระหนักความรู้และความสามารถของตนเอง เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการในการทำงานระหว่างร่างกายและจิตใจ ดังนั้น การพัฒนาความสามารถของมนุษย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อม ๆ กัน โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือความสำเร็จขององค์กร

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า “ศักยภาพ” หมายถึง ความสามารถ ความพร้อมหรือคุณสมบัติที่แฝงอยู่ในตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งสามารถทำให้ปรากฏหากได้รับการพัฒนา หรือ กระตุ้นจากภายนอก อันจะส่งผลต่อความสำเร็จและความพึงพอใจสูงสุด

ความหมายคำว่า พระคิลานุปัฏฐาก หมายถึง พระอาสาสมัครส่งเสริม-สุขภาพประจำวัด หรือ พระ อสว. เป็นผู้ปฏิบัติดูแลพระสงฆ์อาพาธ รวมทั้งการสร้างเสริมสุขภาพ และการจัดการปัจจัยที่คุกคามสุขภาพของพระสงฆ์ด้วย (เยาวเรศ วงศาสุลักษณ์, 2566)

บทบาทหน้าที่พระคิลานุปัฏฐาก พระสงฆ์จิตอาสาผ่านการอบรมจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ทำหน้าที่เหมือนอาสาสมัครสาธารณสุข หรือ อสม.ภายใน ส่วนมากผ่านการอบรมตามหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก(พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) แสดงบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม จัดทำโครงการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับพระสงฆ์ในพื้นที่ โดยจะคัดกรองโรคพระสงฆ์เพื่อทราบถึงสถานะที่มีผลกระทบต่อสุขภาพ จัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคและส่งต่อเพื่อทำการรักษา มีความรู้ ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเอง สามารถให้

คำแนะนำปรึกษา การดูแลแก่พระสงฆ์ สามเณรภายในวัด และชุมชนได้ ตลอดจนจะมีการส่งเสริมการจัดตั้งวัดส่งเสริมสุขภาพ

การปฏิบัติหน้าที่พระคิลานุปัฏฐาก อาศัยการมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการดูแลสุขภาพอนามัยตามหลักพระธรรมวินัยและให้คำแนะนำ ดูแลพระสงฆ์ภายในวัด และชุมชน ประสานงานกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อเตรียมการรองรับระบบการดูแลสุขภาพและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาวซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และแสดงการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์แกนนำ เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ และผู้นำด้านสุขภาพของชุมชน และสังคม (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561) ทั้งนี้ บทบาทหน้าที่ของพระคิลานุปัฏฐากไม่มีข้อบังคับให้ต้องทำงาน แต่เป็นการทำงานจากจิตเป็นบุญ นำแนวทางการปฏิบัติของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มาปรับเป็นการปฏิบัติงานลักษณะเดียวกัน เพียงกิจกรรมที่ทำนั้นเน้นเพียงพระสงฆ์กับผู้อาศัยอยู่ภายในวัด ประชาชนที่มาทำกิจกรรมในวัด

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากเพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ เป็นการพัฒนาตนเองจากการปฏิบัติงาน การแสวงหาความรู้ เพื่อจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน ส่วนกิจกรรมเด่นที่แสดงศักยภาพเพิ่มขึ้น การจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพตามหลักการทางการแพทย์แผนปัจจุบัน แพทย์แผนไทยและหลักพระพุทธศาสนาที่ประยุกต์ใช้กับกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน

5.2 การสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ

การสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ เป็นกระบวนการนำองค์ความรู้มาจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้สมุนไพรเพื่อเป็นอาหาร ช่วยดูแลสุขภาพ เพราะสมุนไพรเป็นทั้งอาหารเสริมสุขภาพทั้งเป็นยาป้องกันโรคและรักษาโรคภัยไข้เจ็บมา ตั้งแต่สมัยอดีตกาลจนกระทั่งสมัยปัจจุบัน เนื่องจากหาได้ง่ายราคาถูก และมีประสิทธิภาพดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตชนบทหรือในท้องที่ทุรกันดารมีการใช้สมุนไพรเป็นยากันอย่าง กว้างขวาง แม้แต่ในเขตเมืองก็ยังคงมีการใช้สมุนไพรเป็นยาเช่นกัน ซึ่งมีการใช้สมุนไพร โดยตรงหรือจะมีการใช้สมุนไพรเป็นวัตถุดิบเบื้องต้นในการสกัดเคมีต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิตยาแผนปัจจุบัน หรือกล่าวอีกนัยว่า สมุนไพรเป็นสารต้นกำเนิดของยา แผนปัจจุบัน

มนุษย์รู้จักนำพืชสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ด้วยการใช้เป็น อาหาร เชื้อเพลิง ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ซึ่งการใช้ยาสมุนไพรนั้นมีการใช้กันอย่าง กว้างขวางในทุกครุฑเวียนมาเป็นเวลาช้านานแล้วจนถึงสมัยปัจจุบัน สมุนไพรยังมีคุณค่า ทั้งทางยาและทางเศรษฐกิจที่ประชาชนชาวไทยยังคงให้ความนิยมอยู่ และใช้ในการปรุงยา แผนโบราณอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่อยู่ในชนบทหรือที่ห่างไกลทุรกันดาร ทั้งที่ยาสมุนไพรมีการเตรียมยาที่ยุ่งยาก ผู้เตรียมยาต้องมีความรู้ด้านพฤกษศาสตร์เป็น อย่างดีและรู้สรรพคุณพืชนั้น ๆ การรักษาไม่มีหลักสูตรหรือวิธี

ปฏิบัติที่แน่นอน อีกทั้ง การรักษายังใช้พืชหลายชนิดมาประกอบกัน เพื่อให้ได้ตัวยารักษาโรคได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ และสันตติกรรมจึงจะบังเกิดผลดี อนึ่งปัจจุบันความนิยมของยาสมุนไพรได้ลดน้อยถอยลง ไปบ้าง เนื่องจากการแพทย์แผนปัจจุบันได้รับความนิยมมากขึ้นกล่าวคือ วิทยาการทางการแพทย์แผนปัจจุบันได้ให้ผลในการรักษาเป็นที่น่าพอใจ การรักษาง่ายและรูปแบบของยาสะดวกต่อการใช้

ปัจจุบันสมุนไพรกำลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเทศซึ่งตลาด ต่างประเทศมีความต้องการสูงมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา และประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป สมุนไพรส่วนมากไม่สามารถทำการผลิตได้ในประเทศเหล่านี้ อีกทั้งคนส่วนใหญ่นิยมใช้สมุนไพรกันมากในลักษณะของการผลิตเป็นอาหารเสริมสุขภาพ ใช้สมุนไพรเป็นวัตถุดิบเบื้องต้นในการสกัดสารเคมีต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิตยาแผนปัจจุบันต่อไป ฉะนั้นปัจจุบันจึงมีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการปลูกพืชสมุนไพร ทั้งชนิดที่มีการรับรองจากวิทยาศาสตร์มาแล้วและชนิดที่ยังไม่ได้ผ่านการทดลอง แต่ใช้ได้ผลกันมาแล้ว แต่โบราณ นอกจากนี้ การปลูกพืชหรือการอนุรักษ์พรรณไม้ชนิดต่าง ๆ ยังเป็นการลดมลภาวะ คลายความแห้งแล้งและผ่อนคลายอารมณ์ด้วย

สำหรับในประเทศไทยนั้นสมุนไพรที่สำคัญหลายชนิดที่ตลาดต่างประเทศต้องการ สมุนไพรไทย จึงเป็นสินค้าออกที่มีความสำคัญกลุ่มหนึ่งของไทย อย่างไรก็ตามการผลิต สมุนไพรของไทยส่วนใหญ่ใช้วิธีเก็บหามาจากป่าธรรมชาติมากกว่าจะทำการเพาะปลูกเป็น การค้า แต่มีบางชนิด ที่เพาะปลูกกันมากและเป็นที่รู้จักกันดีทางการค้า ขณะที่พืชบางชนิด มีการเพาะปลูกในประเทศไทยมาเป็นเวลาช้านานแล้วจนสามารถเจริญเติบโตได้ดี แนวโน้ม ความต้องการของตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศมีสูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัจจุบันมูลค่าการค้าพืชสมุนไพรของโลกมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้ในลักษณะของอาหารเสริมและเครื่องสำอางมากขึ้น ทำให้ศักยภาพการตลาดของพืชสมุนไพรดี และมีู่ทางขยายการเพาะปลูกต่อไป แต่การจะส่งเสริมให้พืชสมุนไพรมีความสำคัญทางเศรษฐกิจ เพิ่มขึ้นนั้น จะต้องใช้เวลาอีกนานพอสมควรเพื่อให้มีข้อมูลเพียงพอทางด้านวิทยาศาสตร์ พฤกษศาสตร์ สารเคมีในสมุนไพรแต่ละชนิด สรรพคุณทางด้านเภสัชวิทยา ตลอดจนต้องมี การคัดเลือกสมุนไพรที่ถูกต้องตามความต้องการของตลาดด้วย (วุฒิ วุฒิธรรมเวช, 2540)

ประโยชน์และโทษของสมุนไพร สมุนไพรนั้น เมื่อนำมาใช้แล้วย่อมก่อให้เกิดทั้งประโยชน์และโทษ ซึ่งผู้ใช้จะต้องมี ความระมัดระวัง จึงต้องมีการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุดในการนำยาสมุนไพรมาใช้รักษาโรค

ประโยชน์ของสมุนไพร

- 1) ใช้ในการทำเป็นยา
- 2) ใช้เป็นวัตถุดิบเบื้องต้นในการสกัดสารเคมีต่าง ๆ เพื่อใช้ในการผลิตยา แผนปัจจุบัน

ต่อไป

- 3) ใช้ในการปรุงแต่งรส กลิ่น สี ของอาหาร
- 4) ใช้เป็นอาหาร
- 5) ใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น เครื่องดื่ม เครื่องสำอางและอาหาร เป็นต้น
- 6) เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้ว
- 7) มีความปลอดภัยการใช้ ยาสมุนไพรส่วนมากมีฤทธิ์อ่อนไม่ค่อยมีพิษภัย
- 8) ประหยัดราคาถูก
- 9) เหมาะสำหรับผู้ที่อยู่ห่างไกลทุรกันดาร
- 10) ไม่ต้องกลัวปัญหาการขาดแคลนยา
- 11) เป็นพืชเศรษฐกิจ ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อขาย

โทษของสมุนไพร

- 1) เป็นการยากที่จะเรียกใช้พืชสมุนไพรให้ถูกชนิด เนื่องจากพืชมีอยู่ มากมายและบางชนิด ก็มีลักษณะคล้ายคลึงกันมาก ดังนั้นก่อนที่จะใช้พืชสมุนไพรต้องมี ความมั่นใจว่าเป็นพืชตามที่ต้องการจริง ๆ จึงจะเกิดประโยชน์ในการบำบัดโรคภัยไข้เจ็บได้
- 2) เป็นการยากที่จะเรียกใช้สมุนไพรให้ถูกขนาดถูกต้องส่วน
- 3) การเตรียมยาค่อนข้างยุ่งยาก กล่าวคือ อาจต้องใช้พืชสมุนไพรหลาย ชนิดในการเตรียมยาครั้งหนึ่ง ๆ หรืออาจจะต้องใช้สารอื่นหรือองค์ประกอบอื่นอีกหลายอย่าง ทำให้เกิดความยุ่งยากในการเตรียมยา
- 4) เห็นผลในการรักษาช้า

ข้อจำกัดในการใช้สมุนไพรบางประการ คือ

- 1) ควรเข้าใจถึงสาเหตุและอาการของโรคให้แน่ชัดเสียก่อนเพื่อป้องกัน การใช้สมุนไพรผิดโรคซึ่งอาจเกิดอาการกำเริบขึ้นได้
- 2) ต้องรู้อาการที่ไม่ควรใช้สมุนไพรรักษาโรคบางโรคต้องรีบไปพบแพทย์รักษา
- 3) อาจเกิดอาการแพ้หลังจากรับประทานยาสมุนไพร เช่น อาการ คลื่นไส้ อาเจียน หรือมีตุ่มผื่นคันคล้ายลมพิษขึ้นที่ผิวหนัง ริมปากหรือตา ทำให้หัวใจล้ม
- 4) ผู้เตรียมยาต้องมีความรู้ในด้านพฤกษศาสตร์หรือรู้จักต้นไม้เป็นอย่างดี
- 5) ต้องใช้ให้ถูกขนาด
- 6) ต้องใช้ให้ถูกวิธี
- 7) ต้องใช้ให้ถูกคน
- 8) ต้องเตรียมยาให้สะอาด ใช้สมุนไพรที่สะอาด

9) หากไม่เคยใช้ยาสมุนไพร จะต้องใช้ยาสมุนไพรในปริมาณและความเข้มข้นตา เมื่อสังเกตว่าไม่มีอาการอื่นใดแทรกซ้อนและดูว่ามีอาการดีขึ้น จึงให้ใช้ยาต่อไปได้ แต่ถ้าหากว่าใช้ยาสมุนไพรไปแล้ว ประมาณสองสามวันอาการของโรคไม่ดีขึ้น ก็ควรรีบไปปรึกษา แพทย์ทันที

10) การรักษาด้วยยาสมุนไพรครั้งหนึ่ง ๆ ไม่ควรใช้ยาสมุนไพรติดต่อกันนาน ๆ

ข้อควรระวังในการใช้สมุนไพร คือ

- 1) อย่าใช้ยาที่ขึ้นราและมีสภาพเก่าจน เสื่อมคุณภาพ
- 2) ใช้ยาให้ตรงกับโรคและให้ใช้ในปริมาณเพียงพอกับอาการของโรค
- 3) ระวังอย่าให้พืชชนิดอื่นปะปน
- 4) การใช้ยาสมุนไพรบางชนิดควรงดอาหารที่มันจัดและมีรส จัดทุกชนิด ยาจึงจะมีประสิทธิภาพดี (รุ่งรัตน์ เหลืองนทีเทพ, 2540)

สรุปได้ว่า สมุนไพรนั้นมีทั้งประโยชน์และโทษ โดยสามารถแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ ประโยชน์ด้านอุตสาหกรรม ประโยชน์ด้านการแพทย์และเภสัชกรรม และ ประโยชน์ทางด้านใช้เป็นอาหาร นอกจากนี้ยังมีข้อควรระวังในการใช้สมุนไพรด้วย เพื่อให้ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ใช้

6. กรอบแนวคิดในการทำวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากเพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ ใช้แนวคิดตามหลักสูตรพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) (สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2561) นำไปปรับเป็นกิจกรรมพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก จัดกิจกรรมสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรเพื่อดูแลสุขภาพเชิงพุทธ

7. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากเพื่อสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกิจกรรมกับชุมชน สังเกตและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) โดยกำหนดใช้รูปแบบการวิจัยที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์นักวิชาการพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป กลุ่มที่ 2 พระคิลานุปัฏฐาก จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 3 เจ้าหน้าที่หน่วยงานท้องถิ่น จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 4 นักวิชาการสาธารณสุข จำนวน 2 คน กลุ่มที่ 5 ตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 6 ตัวแทนผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน จำนวน 20 รูป/คน

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตกิจกรรม การสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธเป็นเครื่องปฏิบัติการ โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ความเหมาะสมในการเก็บข้อมูล

3) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา กิจกรรมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสามารถตอบปัญหาของการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์และสอดคล้องกับกรอบความคิดในการวิจัย โดยคณะผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique) (ศุภกิจ วงศ์วิวัฒน์นุกิจ, 2555) ก่อนจะนำข้อมูลนั้นไปวิเคราะห์ และสรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

8. สรุปผลการวิจัย

8.1 ศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก เป็นการจัดการกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์หลังได้รับการอบรมตามหลักสูตรการอบรมพระคิลานุปัฏฐาก. (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) ขั้นต้น. หลักสูตร 35 ชั่วโมง โดยสำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในเขตพื้นที่รับผิดชอบได้ด้วยตนเอง สนับสนุนให้พระสงฆ์และวัดมีบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพเป็นศูนย์กลางสุขภาพชุมชน และจัดสภาพแวดล้อมวัดให้ดีเอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ โดยเฉพาะจัดสวนสมุนไพรภายในวัดตำบลหัวทะเล ปลูกสมุนไพรชนิดต่างๆ และสมุนไพรสามารถนำมาจัดทำเมนูสุขภาพในงานบุญดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน ลดภาวะเสี่ยงต่อโรคความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคไตวายเรื้อรัง รวมถึงโรคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมรับประทานอาหารแล้วก่อให้เกิดอาการเจ็บป่วยสามารถนำประสบการณ์สนับสนุนการรณรงค์และแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2566 หรือธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์ฯ ฉบับที่ 2

8.2 ศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ เกิดขึ้นจากการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก เป็นการจัดการกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ปัญหาสุขภาพพระสงฆ์และประชาชนป่วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดโรสดังกล่าวมาจากการรับประทานอาหารหวาน มัน เค็ม รวมถึงอาหารอื่น รับประทานแล้วทำให้โรคต่างๆ กำเริบมากขึ้น และการรักษาใช้วิธีการพบแพทย์ รับประทานยาตามแพทย์สั่ง และอีกวิธีการหนึ่ง แพทย์ทางเลือก การรับประทานอาหารเป็นยา ด้วยเหตุผลดังกล่าว วัดมีพื้นที่ว่าง มีสวนครัววัดจึงถูกพัฒนาให้ปลูกสมุนไพรพื้นบ้าน ส่งเสริมนำสมุนไพรมาจัดทำเมนูอาหารเพื่อสุขภาพถวายพระสงฆ์ จัดทำเมนูสุขภาพงานบุญ จัดทำชุดสังฆทานยามียาสมุนไพรเป็นส่วนประกอบ และสร้างศูนย์เรียนรู้สมุนไพรดูแลสุขภาพเชิงพุทธ เพื่อให้พระสงฆ์ พระสงฆ์

อาหาร ประชาชน องค์การเครือข่ายได้เรียนรู้ ปรับประยุกต์ใช้ความรู้ดูแลสุขภาพพระสงฆ์ ดูแลสุขภาพชุมชน ส่งเสริมการสร้างสุขภาพเชิงพระพุทธศาสนา

การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรต้นแบบในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธ ได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่ร่วมกับพระคิลานุปัฏฐาก ตำบลห้วยทะเล พระสงฆ์แกนนำสุขภาพอำเภอเมืองนครราชสีมา คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา มูลนิธิปทุมวิปัสสนาสิกขาลัย มุ่งพัฒนาพื้นที่วัดตำบลห้วยทะเลและพื้นที่สวนไผ่มูลนิธิปทุมวิปัสสนาสิกขาลัย พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้สมุนไพรต้นแบบในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธ พร้อมทั้งมีกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในจังหวัดนครราชสีมาผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรม ได้แก่ 1. การเรียนรู้สมุนไพรพื้นบ้าน สำหรับใช้เป็นอาหาร ใช้สำหรับอบสมุนไพร 2. การเรียนรู้สมุนไพรที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 3. การทำชุดสังฆทานยาสมุนไพร

8.3 การดูแลสุขภาพเชิงพุทธของพระคิลานุปัฏฐาก ลักษณะนำเสนอการดำเนินงานพระ คิลานุปัฏฐาก การจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์และประชาชน การพัฒนาสวนสมุนไพรวัด การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่เกิดจากสมุนไพร นวัตกรรมองค์การเครือข่ายใช้เป็นผลงานเด่นการดูแลสุขภาพเชิงพุทธของพระคิลานุปัฏฐาก และความสัมพันธ์หลังการพัฒนาตนเองของพระคิลานุปัฏฐาก การจัดกิจกรรมการใช้สมุนไพรดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชนมีส่วนช่วยให้พระสงฆ์อาหารรับประทานอาหารดีต่อสุขภาพ(ฉันอาหาร) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของวัด ปัจจุบันสมุนไพรพื้นบ้านหายไปจากป่าธรรมชาติ การจัดการพื้นที่วัดให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในวัด ช่วยอนุรักษ์สมุนไพรชุมชน กำหนดขอบเขตพื้นที่และกิจกรรมป้องกันการรุกรานจากบุคคลภายนอก จัดทำสวนสมุนไพรในครัวเรือน การปลูกพืชตามฤดูกาลในสวนสมุนไพรวัดควบคู่กับการอนุรักษ์สมุนไพรสำหรับอบสมุนไพรของพระภิกษุและประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม อนึ่งการดำเนินกิจกรรมของวัดจะเน้นการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติ ป่า สมุนไพร องค์ความรู้ทางพระปริยัติธรรมนำมาซึ่งแนวคิดการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรต้นแบบในการดูแลสุขภาพเชิงพุทธ โดยเฉพาะสมุนไพรในพระไตรปิฎก และประยุกต์ใช้ให้เกิดเป็นนวัตกรรมทางสังคม

9. การอภิปรายผล

การพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก ลักษณะการจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของพระคิลานุปัฏฐากตำบลห้วยทะเล อำเภอเมืองนครราชสีมา จังหวัดนครราชสีมา หลังได้รับการอบรมตามหลักสูตรการอบรมพระคิลานุปัฏฐาก. (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.) ขั้นต้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐาก มีความรู้ มีประสบการณ์ สามารถจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพพระสงฆ์ในเขตพื้นที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการเฉลิม กนต์สารโและศิริโรจน์ นามเสนา (2563) ได้ศึกษาเรื่อง พระคิลานุปัฏฐาก: บทบาทการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ พบว่า พระคิลานุปัฏฐากปฏิบัติงานดูแลสุขภาพพระสงฆ์ตามหลักพระพุทธศาสนาว่า ความเกิด ความแก่ ความเจ็บป่วยและความ

ตาย เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปตามกฎของธรรมชาติ ดังพุทธพจน์ที่ว่า "อาโรคยา ปรามา ลาภาความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ" พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับการมีสุขภาพแข็งแรง ทรงชี้แนะให้พุทธสาวกดำรงตนให้เป็นผู้มีโรคพาลน้อย รวมถึงการบริโภคปัจจัย 4 เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียน ความดำรงอยู่แห่งอัตภาพ ความเป็นอยู่ โดยผาสุกและอนุเคราะห์แก่การประพาสพรหมจรรย์ และพระสงฆ์พัฒนานตนเองจัดกิจกรรมส่งเสริมให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเอง อุปัฏฐาก และให้พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านสุขภาพของชุมชนและสังคม การขับเคลื่อนสุขภาพพระสงฆ์ทั่วประเทศร่วมกับทุกภาคส่วนในสังคม ใช้ทางธรรมนำทางโลก ครอบคลุมปัจจัย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ด้านการพัฒนา ด้านบริการสุขภาพตลอดจนการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ โดยก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้พระแข็งแรง วัดมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งต่อไปในอนาคต เข้ากันได้กับการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากในตำบลหัวทะเล ปฏิบัติตามพระพุทธองค์ทรงสั่งสอนไว้

10. การเสนอแนะ

10.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์จังหวัดนครราชสีมาควรจัดทำนโยบายสร้างสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ผลงานพระคิลานุปัฏฐาก

10.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการนวัตกรรมการสร้างสรรค์ดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของพระคิลานุปัฏฐากจังหวัดนครราชสีมา

11. เอกสารอ้างอิง

- ดร.ณ ไคร์ศรี. (2551). การพัฒนาศักยภาพ. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล : www.cdd.go.th/creat/november47, 24 พฤษภาคม 2561.
- พิมพ์มล พลเวียง. (2545). ศักยภาพและผลในการดำเนินงานพัฒนาระบบการบริหารงานของสถานสงเคราะห์เด็กในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- มิ่งสรรพ ขาวสะอาด และ ญัฐฐาภรณ์ เสียมจรัสกุล. (2557). สมุนไพรไทยแพทย์แผนไทยในชีวิตคนไทย. เชียงใหม่ : แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี (นสธ.).
- เยาวเรศ วงศาสุลักษณ์. (2566). “ประเมินผลกระบวนการพัฒนาศักยภาพพระคิลานุปัฏฐากพื้นที่กรุงเทพมหานครด้านการดูแลสุขภาพช่องปาก”. วารสารวิชาการสาธารณสุข. ปีที่ 32 ฉบับที่ 2 (มีนาคม - เมษายน 2566) : 36-48.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2552). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ :

นามมีบุคคลพึงระลึกขึ้นส.

รุ่งรัตน์ เหลืองนทีเทพ. (2540). **พืชเครื่องเทศและสมุนไพร**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.

วิวัฒน์ชัย บุญยภักดี. (2550). **ศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ :

จุลสารการท่องเที่ยว.

วุฒิ วุฒิธรรมเวช. (2540). **สารานุกรมสมุนไพร : รวมหลักเภสัชกรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร :

โอเดียนสโตร์.

ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนกิจ. (2555). **พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ**. กรุงเทพมหานคร :

ด้านสุทธการพิมพ์.

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2561). **คู่มือแนวทางการอบรมหลักสูตร**

พระคิลาณุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสว.). นนทบุรี :

สำนักอนามัยผู้สูงอายุ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). **ศัทยภาพ**. [ออนไลน์]. แหล่งข้อมูล :

<https://dictionary.orst.go.th/>, 21 กุมภาพันธ์ 2567.

การขับเคลื่อนทางสังคมวัฒนธรรมภายใต้องค์ความรู้แห่งพิธีกรรมสืบทอดป่าชุมชน
ในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

Sociocultural propulsion under the knowledge of community forest
ritual in Chok Chai Sub-district, Doi Luang District,
Chiang Rai Province

โกมินทร์ วังอ่อน

Gomin Wang-on

วิกรม บุญนุ่น

Virkom Boonnun

ชาญชัย ฤทธิร่วม

Chanchai Rittiruum

ปรัชญานินทร์ วงศ์ทิตกุล

Pratjayanin Wong-a-thitikul

นพชัย ฟองอิสสระ

Noppachai Fongissara

ลัทธพล มุ่งไรสง

Lutthaphon Mungthaisong

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

E-mail: gomin5816@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพิธีกรรมสืบทอดป่าชุมชนในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย และจัดทำข้อเสนอมาตรการทางสังคมและการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายภาพ และการประชุมกลุ่มย่อย กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำทำพิธีกรรม ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน และประชาชนในชุมชน จำนวน 3 หมู่บ้านในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นผู้ให้

ข้อมูล รวมจำนวน 30 คน หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนแต่ละชุมชนที่ร่วมใช้ประโยชน์จาก “ป่าชุมชนห้วยไม้จั่น” จะทำพิธีกรรมสืบชะตาป่าชุมชนในช่วงก่อนเปลี่ยนเข้าสู่ฤดูฝนของทุกปี เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล มีน้ำเพียงพอต่อการเกษตรกรรมและมีผลผลิตที่ดี ช่วยลดบันดาลให้มีความสุข การทำพิธีกรรมสืบชะตาป่าชุมชนนั้นเป็นระเบียบพิธีที่เรียบง่าย อุดมด้วยความศรัทธาของหมู่ชน และการมีส่วนร่วมตั้งแต่เตรียมการจนเสร็จสิ้นพิธี หัวใจของงาน คือ การฟังพระธรรมเทศนาเรื่อง “พญาปลาซ่อน” การถวายเครื่องเซ่นสังเวยแก่เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ประกอบพิธีกรรม และการประกอบศาสนพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

2. ความเห็นต่อการขับเคลื่อนสังคมเชิงวัฒนธรรมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ด้วย 4 มาตรการ ได้แก่ 1) การไหลเวียนทางวัฒนธรรมและการรักษาผลประโยชน์ 2) การเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการ 3) ความร่วมมือทางวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางสังคม และ 4) การปลูกฝังจิตสำนึกอุดมการณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งมาตรการดังกล่าวจะเป็นกลไกขับเคลื่อนสังคมวัฒนธรรมจัดการตนเองภายใต้ต้องการรู้แห่งพิธีกรรมสืบชะตาป่าชุมชน ด้วยการเพิ่มคุณค่า ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เครือข่าย และการขยายไปนอกชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมสู่ความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น

คำสำคัญ: พิธีกรรมสืบชะตา ป่าชุมชน สังคมวัฒนธรรม

Abstract

This qualitative research aims to investigate the community forest ritual in Chok Chai Sub-district, Doi Luang District, Chiang Rai Province. The objective is to propose social and awareness measures for forest conservation. The research methodology employed in this study included in-depth interviews, participatory observation, photography, and group discussions with various stakeholders, such as monks, ritual leaders, community leaders, community forest committees, and villagers from three villages, totaling 30 individuals. The qualitative analysis was conducted through content analysis. The research findings revealed that:

1) In the context of the "Huai Mai Ngun Community Forest," each community engaging with this resource conducts an annual ritual to ascertain the well-being of the forest prior to the onset of the rainy season. This ritual serves the purpose of petitioning for timely rainfall to support agricultural activities, ensuring sufficient water supply for cultivation and favorable yields. Additionally, the ritual aims to foster a sense of joy and contentment within the community. The act of inheriting the fate of the community forest through this ritual is characterized by its simplicity, yet it holds significant cultural and

spiritual value, garnering active participation from community members throughout the entire ceremonial process. Central to the event is the act of attentively listening to a sermon concerning "Phaya Pla Chon" and presenting offerings to deities and sacred artifacts within the designated ritual space. This is accompanied by the execution of religious ceremonies rooted in the Buddhist tradition.

2) Consensus on driving a cultural society to conserve community forests with 4 measures: 1) the promotion and preservation of cultural practices for mutual benefit, 2) the discerning selection of traditional wisdom and technological advancements, 3) fostering cultural collaboration and encouraging social engagement, and 4) indoctrination an awareness of cultural ideologies. These measures collectively serve as a mechanism for empowering society and culture to autonomously manage themselves through the practice of rituals aimed at inheriting the destiny of community forests by enhancing the value of interpersonal relationships within the community, establishing networks, and extending connections beyond the community boundaries, these measures aim to yield tangible outcomes that contribute to social and social-cultural resilience within the local context.

Keyword: Ritual, Community Forest, Sociocultural

1. ความนำ

ความเชื่อตามประเพณีและพิธีกรรมการสืบชะตาป่าชุมชนในล้านนายังคงดำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคมบนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนแนวทางความสัมพันธ์ด้านสังคมที่ถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม การเกื้อกูลกัน การร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ก่อให้เกิดความสมานฉันท์ของคนในชุมชน เกิดความสัมพันธ์ด้านเศรษฐกิจบนวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประการสุดท้ายคือก่อเกิดแนวทางความสัมพันธ์ด้านสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นการส่งเสริมให้เกิดการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในวิถีชุมชน สังคม ซึ่งเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของผู้คนภายใต้ระบบของประเพณีสืบชะตาป่าชุมชน (อนุชา ม่วงใหญ่, 2560 : 1-10)

การตั้งรกรากของกลุ่มคนบริเวณลุ่มน้ำ “ป่าชุมชนห้วยไม้จั่น” ในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย มีมานานมากกว่าร้อยปี อย่างน้อยสองรุ่นคน ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนผูกพันอยู่กับป่า ด้วยการเลี้ยงชีพด้านการเกษตรและการปศุสัตว์ และมีเหตุผลของความเชื่ออันเกิดจากการอยู่กับป่า และพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่าที่ผสมผสานระหว่างคติดั้งเดิมเรื่อง ผี วิญญาณ เรื่องพิธีกรรมพราหมณ์ และเรื่องคติแนวคิดทางพุทธศาสนา ก่อให้เกิดการผสมผสานความเชื่อทุกอย่างไว้ในพิธีกรรมการสืบชะตาป่าชุมชน ซึ่งมีลักษณะของการผลิตซ้ำ ด้วยน้ำท่วม ฝนแล้ง โรคระบาด ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นการกระทำของสิ่งที่มี

อำนาจเหนือธรรมชาติที่ปฏิเสธไม่ได้ จึงหันมามั่นในอำนาจของเหล่าผี เทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในป่าใหญ่แห่งนี้ และขอความคุ้มครองลดบันดาลให้มีความสุข การช่วยอำนวยความสะดวกการผลิตเกษตรที่สมบูรณ์ หยาดน้ำฟ้าหรือฝนขอตกต้องตามฤดูกาลผ่านพิธีเกี่ยวกับการเลี้ยง และการบนบานร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (โกมินทร์ วังอ่อน และคณะ, 2565 : 253-254) จึงเป็นประเด็นสนใจศึกษาชุมชนหมู่บ้านในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีหลายชุมชนที่ประกอบพิธีกรรมสืบทอดมาอย่างต่อเนืองทุกปีผ่านมาด้วยความมุ่งหวังในพลังอำนาจสิ่งเหนือธรรมชาติลดบันดาลความสุข การเอื้ออำนวยต่อการผลิตเกษตรที่สมบูรณ์ อนึ่งยังแฝงด้วยมาตรการทางสังคมที่ผู้คนยอมรับระเบียบแบบแผนประเพณีต่อการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรป่าไม้และธรรมชาติแหล่งน้ำ รวมทั้งคุณค่าทางจิตใจที่ตั้งอยู่บนความเชื่ออุดมการณ์เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตสืบมา ทั้งนี้การสืบทอดมาอย่างต่อเนืองมีความต้องการรักษาป่าชุมชนของคนที่ใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกันรอบผืน และพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่า คือ “ฟังธรรมขุนน้ำ” และ “พิธีสืบทอดมาอย่างต่อเนือง” จนนำไปสู่การตอบสนองประโยชน์สัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับป่า คือ คนกับป่าอยู่ร่วมกันได้ ป่าชุมชนเปรียบเหมือนคลังอาหารชุมชน การคืนความอุดมสมบูรณ์และทำให้ระบบนิเวศสมดุล และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยความร่วมมือร่วมใจกันทุกภาคส่วน ทั้งประชาชน ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลโชคชัย และรวมถึงองค์กรศาสนา คือ วัดต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งมีพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชนเป็นผู้นำขับเคลื่อนบนอุดมคติความเชื่อและความสัมพันธ์ทางสังคมเกี่ยวกับคนกับป่าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จึงควรสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อการคงคุณค่าสืบเนื่องเพื่อยืนยันปทัสถานของสังคมวัฒนธรรม ด้วยการวางมาตรการและกำหนดแนวทางขับเคลื่อนทางสังคมและวัฒนธรรมภายใต้องค์ความรู้ท้องถิ่นเหล่านั้น ที่จะนำไปสู่ความมั่นคงทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนได้ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

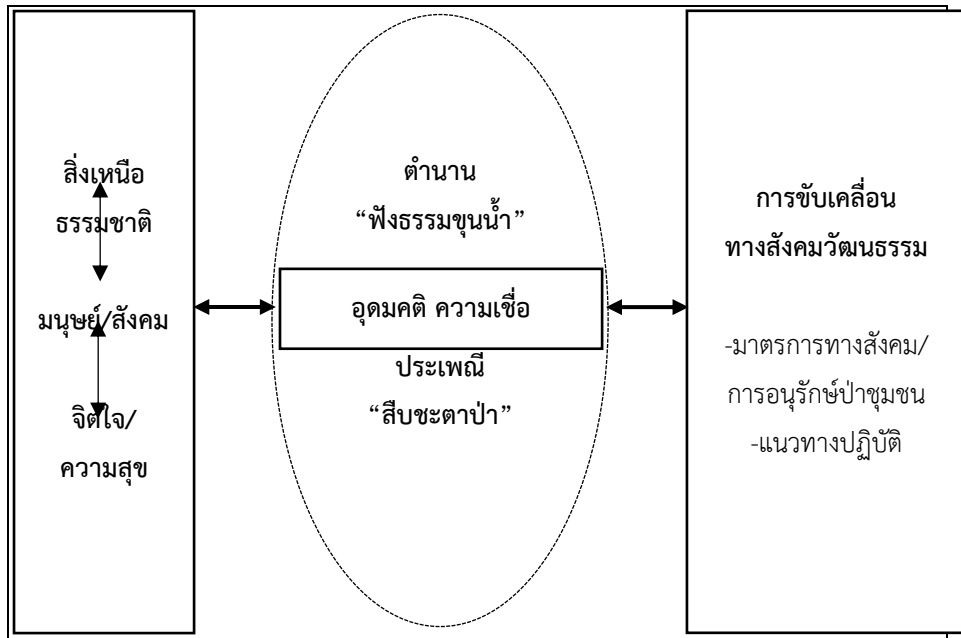
- 2.1 เพื่อศึกษาพิธีกรรมสืบทอดมาอย่างต่อเนืองในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย
- 2.2 เพื่อจัดทำข้อเสนอมาตรการทางสังคมและการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

3. ขอบเขตการวิจัย

- 3.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสงฆ์ ผู้นำทำพิธีกรรม ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน และประชาชนในชุมชน
- 3.2 พื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนห้วยไม้จุ่น ตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ที่มีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่าอย่างต่อเนื่องทุกปี
- 3.3 เนื้อหาที่ศึกษา มุ่งศึกษาระเบียบพิธีและแนวปฏิบัติการสืบทอดมาอย่างต่อเนืองในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย และร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อแสวงหาแนวทางและมาตรการ

สำหรับการขับเคลื่อนทางสังคมวัฒนธรรมภายใต้องค์ความรู้ของการสืบชะตาป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนต่อไป

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

5. การทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มนุษย์ทุกคนทุกหมู่เหล่าไม่ว่าจะอยู่ในสังคมใด ๆ ก็ตามจะมีความผูกพันกับพิธีกรรมอย่างเป็นขั้นเป็นตอนในมิติต่าง ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย พิธีกรรมนี้เองเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติกันจนเคยชิน และสืบทอดกันมา ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมสืบชะตา พิธีกรรมการแต่งงาน พิธีกรรมการบวช พิธีกรรมในงานศพ เป็นต้น ในขณะที่พิธีสืบชะตาเป็นประเพณีสำคัญอย่างหนึ่งของชาวล้านนา ที่เชื่อว่าเป็นการต่ออายุหรือต่อชีวิตของบ้านเมืองหรือของคนหรือของแม่น้ำ ป่าไม้ให้ยืนยาวมีความสุขความเจริญ ตลอดจนเป็นการขจัดเภทภัยอันตรายต่าง ๆ ที่จะบังเกิดให้แคล้วคลาดปลอดภัย ถึงแม้ว่าการสืบชะตาจะไม่ใช่มั่นแท้ในทางพระพุทธศาสนา ตามว่ากันว่าดั้งเดิมเป็นลัทธิพราหมณ์แต่ก็ได้ประโยชน์ทางด้านจิตใจอย่างมหาศาล (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ และคณะ, 2557 : 59-62)

พิธีกรรมการสืบชะตา อยู่ภายใต้กรอบโครงสร้างทางความเชื่อผสมผสานกันระหว่างความเชื่อที่เป็นศาสนากับไสยศาสตร์ กล่าวคือ พิธีกรรมการสืบชะตาเป็นกุศโลบายเพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้เข้าร่วมพิธี เพราะโดยสัญชาตญาณพื้นฐานของมนุษย์ลึก ๆ แล้ว มีความรู้สึกไม่มั่นคงต่อชีวิต เพราะจาก

ประสบการณ์ที่ผ่านมามนุษย์ประสบกับสิ่งที่ผิดหวัง ความกลัว หรือพลาดหวังกับสิ่งที่ปรารถนาอยู่บ่อย ๆ จึงสูญเสียความไม่มั่นใจในการดำเนินชีวิต รวมถึงการต้องการให้ชีวิตมีความมั่นคงสูงขึ้น ขวัญและกำลังใจจากญาติพี่น้องและคนที่รู้จัก เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ชีวิตได้ก้าวเดินต่อไป ดังนั้น พิธีกรรมการสืบชะตาจึงมีบทบาทต่อการเริ่มต้นความรู้สึกใหม่ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและความปลอดภัย การสืบชะตาได้เป็นพิธีกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง และจัดว่าเป็นพิธีกรรมที่มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของคนในสังคม โดยเฉพาะในแง่จิตวิทยาเพื่อการปกครอง เป็นภาพรวมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับสภาพของสังคม ธรรมชาติ เอกลักษณะ ความเชื่อ ค่านิยมและเจตคติของคนในลัทธิและพิธีสืบชะตาก็ยังสามารถประยุกต์ใช้กับการปลูกฝังจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย เช่น พิธีสืบชะตาแม่น้ำ ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมการสืบชะตาในลัทธิดำเนินภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมกล่าวคือ บนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักสำคัญ หากใช้เป็นสิ่งที่แปลกปลอมแต่อย่างใดไม่ แม้ว่าพิธีกรรมบางอย่างจะได้รับอิทธิพลมาจากสังคมวัฒนธรรมอื่น แต่ก็ได้ปรับตัวเข้ามาอยู่ในการรับรู้ของผู้ที่อยู่ในระบบความเชื่อและพิธีกรรมนั้นอย่างประสานกลมกลืนและลงตัว (พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ และคณะ, 2557 : 183-184)

งานวิจัยของอนุชา ม่วงใหญ่ (2560) พบว่า แนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมการสืบชะตาของสังคมไทยนั้น ควรส่งเสริมการพัฒนาให้ความรู้ ความเข้าใจ การรับรู้ถึงภาวะสุขภาพ และส่งเสริมให้ตระหนักถึงความสำคัญของการสืบชะตา ตลอดจน แนะนำ แนวทางในการสืบชะตา โดยให้คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการเตรียมพิธีและเข้าร่วมพิธีกรรม รวมถึง การประสานงานกันกับบุคคลในชุมชนเข้าร่วมพิธีกรรม เพื่อให้เกิดการพัฒนาด้านการมีส่วนร่วม การมีจิตสำนึกที่ดี และการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งงานศึกษาของ ภาวดี ทะไกรราช (2560) ชี้เช่นกันได้ว่าป่าชุมชนเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ประชาชนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงได้ใช้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมโดยเน้นความสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเชื่อและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ตรงกับความต้องการของประชาชนในชุมชนดำรงชีวิตด้วยการพึ่งพาป่าชุมชนบนฐานวัฒนธรรมความเชื่อ และภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น และงานของ สุทธิรักษ์ โกช่วย (2559) ยังพบว่า พิธีกรรมการขอฝนที่ยังคงปฏิบัติพิธีกรรมอยู่ในเขตภาคเหนือตอนบนของไทย โดยมีบทบาทหน้าที่ของพิธีกรรมการขอฝน 7 ประการ คือ 1) บทบาทหน้าที่ด้านการสร้างขวัญกำลังใจ 2) บทบาทหน้าที่ด้านการผลิตซ้ำ ความสัมพันธ์ในชุมชน 3) บทบาทหน้าที่ด้านการให้ความบันเทิงแก่ชุมชน 4) บทบาทหน้าที่ด้านการให้การศึกษ 5) บทบาทหน้าที่ด้านการรักษารูปแบบความประเพณีที่เป็นที่ยอมรับในสังคม 6) บทบาทหน้าที่ด้านการให้ความปลอดภัยและสิริมงคล และ 7) บทบาทหน้าที่ด้านให้โชคลาภ

6. ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

6.1 ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เลือกแบบเจาะจง คือ พระสงฆ์ ผู้นำทำพิธีกรรม ผู้นำชุมชน คณะกรรมการป่าชุมชน และประชาชนในชุมชน จำนวน 3 หมู่บ้าน รวมผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน

6.2 พื้นที่ศึกษา ทำการศึกษาในพื้นที่ที่ได้รับประโยชน์จากป่าชุมชนห้วยไม้จั่น ตำบลโคกชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย เลือกจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านห้วยน้ำลอด ชุมชนบ้านแม่บง และชุมชนบ้านแม่เลียบ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่าอย่างต่อเนื่องทุกปี

6.3 เนื้อหาที่ศึกษา มุ่งศึกษาระเบียบพิธี และแนวปฏิบัติการสืบชะตาป่าชุมชนในไม้จั่น ตำบลโคกชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย และร่วมกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อแสวงหาแนวทางและมาตรการสำหรับการขับเคลื่อนทางสังคมวัฒนธรรมภายใต้องค์ความรู้ของการสืบชะตาป่าชุมชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน

6.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับระเบียบพิธีกรรม 2) การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมในการทำพิธีกรรมสืบชะตาป่าชุมชน 3) การบันทึกภาพ และ 4) การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อแสวงหาแนวทางและมาตรการที่เหมาะสม

6.5 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูลและหาความสัมพันธ์ในโครงสร้างเนื้อหา กับประเด็นที่ตั้งคำถาม การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าจากบุคคล สถานที่ ชุมชน และ ห้วงเวลา จนได้ข้อสรุปตีความไปในทำนองเดียวกัน

7. ผลการวิจัย

7.1 พิธีกรรมสืบชะตาป่าชุมชนในตำบลโคกชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย

การสืบชะตาป่าชุมชนในตำบลโคกชัย มีสองชุดความรู้ ได้แก่ การทำพิธีฟังธรรมขุนน้ำ และพิธีสืบชะตาป่าชุมชน ซึ่งเป็นแบบแผนพิธีกรรมแบบพราหมณ์ และคติธรรมแนวพุทธ ในเรื่องของการฟังธรรมขุนน้ำ เป็นการแสดงพระธรรมเทศนาเรื่อง “พญาปลาช่อน” หรือชื่อเต็มคือ “มังฉาพญาปลาช่อน” ซึ่งเป็นหัวใจของงาน เป็นคำภีร์ประเภทชาดก เนื้อเรื่องผูกขึ้นโดยมีพญาปลาช่อนเป็นตัวละครเอก บำเพ็ญสังกตวัตถุธรรมจนสามารถช่วยเหลือบริวารให้รอดพ้นจากภัยแล้งสำเร็จ มินัยยะคือพิธีการขอฝนตามความเชื่อของชาวล้านนาที่นิยมปฏิบัติ และพิธีสืบชะตาป่าชุมชน” มินัยยะของการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ป่าและแหล่งน้ำต่าง ๆ โดยพิธีกรรมมีการสวดพุทธมนต์เพื่อสืบชะตาป่าเพื่อเป็นการต่ออายุและความเป็นสิริมงคลจะได้เกิดขึ้นแก่แม่น้ำและป่า อันเป็นการแสดงความศรัทธา ความเคารพ ความห่วงใย ตามความเชื่อของการสืบชะตาของชาวล้านนา อีกทั้งบางปีมีกิจกรรมต่อเนื่อง คือ การบวชป่าด้วยผ้าจีวรกับต้นไม้ไม่น้อยใหญ่ในบริเวณเขตป่า เป็นสัญลักษณ์แห่งพิธีกรรมและความเชื่อ การเคารพยำเกรง และการรักษาต้นไม้ให้เติบโตใหญ่ต่อไป ซึ่งในแต่ละปีจะทำพิธีกรรมใดพิธีกรรมหนึ่งหรือทั้งสองพิธีกรรมขึ้นอยู่กับความพร้อมและโอกาสของชุมชน

พิธีกรรมดังกล่าวมักจัดขึ้นทุกปี ในช่วงเดือนเมษายนถึงเดือนพฤษภาคม หรือบางปีอาจทำพิธีทั้งต้นปีและปลายปี โดยหากทำต้นปีจะเริ่มประมาณเดือนมีนาคม ถึงเดือนพฤษภาคม และส่วนปลายปีจะทำอีกครั้งประมาณเดือนพฤศจิกายน ถึงเดือนธันวาคม พิธีกรรมนี้จะจัดขึ้นบริเวณต้นน้ำ ลำธารใหญ่ หรือพื้นที่สาธารณะของชุมชนในบริเวณเขตป่าชุมชน โดยปัจจุบันยังต้องขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้เพื่อจัดงาน ด้วยเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวน

การทำพิธีกรรมสืบชะตาป่าชุมชนนี้ให้ถือเป็นมรดกของแต่ละชุมชนที่ร่วมใช้ประโยชน์จาก “ป่าชุมชนห้วยไม้จุ่น” ในตำบลโคกชัย ได้แก่ “ห้วยช้างลอด” แหล่งน้ำสายหลักที่หล่อเลี้ยงชุมชนที่มีจุดกำเนิดจากป่าชุมชน

ห้วยไม้จุ่น ผ่านชุมชนบ้านห้วยช้างลอด หมู่ที่ 10 ชุมชนบ้านสันตันม่วง หมู่ที่ 10 และชุมชนบ้านแม่บง หมู่ที่ 7

นอกจากนั้นยังมีห้วยยังงาม แหล่งต้นน้ำหล่อเลี้ยงผ่านพื้นที่ชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรมของชุมชนบ้านดอยงามหมู่ที่ 11 มาประจบกันที่ห้วยช้างลอด บริเวณชุมชนบ้านสันตันม่วง นอกจากนั้นยังมี ห้วยแม่บงอีกหนึ่งต้นน้ำฝั่งทิศเหนือที่ไหลมายังชุมชนบ้านแม่บงและสายน้ำมาประจบกัน

ในขณะที่ ชุมชนบ้านแม่เลียบ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณลุ่มน้ำ ยังได้รับประโยชน์จากห้วยช้างลอด และความอุดมสมบูรณ์ของผืนป่าห้วยติหมี่ ที่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมและปศุสัตว์ อีกทั้งยังมีการเก็บกักน้ำด้วยระบบฝายและระบบอ่างกับเก็บน้ำ ได้แก่ ฝายห้วยจุ่น ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออก และอ่างกับเก็บน้ำห้วยปลากั้ง สำหรับการระบายและสำรองน้ำไว้ในยามหน้าแล้ง

การประกอบพิธีกรรมจะพร้อมด้วยเครื่องสืบชะตา เครื่องสักการบูชาและสังเวย ที่ต่างคนต่างช่วยกันตกแต่งและนำพาโดยการอำนวยการของพ่ออาจารย์หรือผู้นำทำพิธีกรรมที่ได้รับมอบหมายจากผู้นำชุมชน การเตรียมประกอบด้วยฉัตรเงิน ฉัตรทอง ชุดใหญ่และเล็ก ผลไม้ 5 อย่างตามฤดูกาล เครื่องสังเวยชุดใหญ่หรือชุดเล็กตามสถานการณ์ อันประกอบด้วย บายสีปากขาม หัวหมู เป็ดต้ม ไก่ต้ม อาหารหวานคาว เครื่องบูชารูปเทียน เป็นต้น

ภาพที่ 2 เครื่องสังเวยในพิธีกรรมสืบชะตาป่า

การขุดสระจำลองหรือการจำลองสระสำหรับประกอบพิธีมีการสานราชวัตรประดับธงทิว พร้อม ต้นกล้วย อ้อย ข้าว ตรีศไคร้ ใบขิง และรูปสัตว์ปีก คือ กาน กกระยาง เหยี่ยว และแร้ง จัดหาหรือจำลองปลา ขอนตัวใหญ่ไว้สองตัว พร้อมสัตว์น้ำนานาชนิด เช่น กุ้ง หอย ปู ปลาจำนวนหนึ่ง เพื่อประกอบพิธีกรรมฝัง ธรรมขุนน้ำ

ภาพที่ 3 จำลองสระมีฉาพญาปลาขอน

สังเขปพิธีกรรม คนทั้งหลายในชุมชนได้แต่งเครื่องบวงสรวงเสร็จเรียบร้อยแล้ววันรุ่งขึ้น ต่อมาไปยังสถานที่ป่าต้นน้ำ หรือป่าชุมชนที่เตรียมประกอบพิธีกรรม นิยมใช้เวลา 09.00 น. เป็นฤกษ์เวลาที่ ดีในช่วงเช้า ทำการจัดโต๊ะหรือทำที่วางเครื่องสักการะบูชาและเครื่องบวงสรวงให้สูงพอประมาณที่จะวาง สิ่งของได้ ก่อนจะประกอบพิธีต้องยกขันตั้งให้แก่พ่ออาจารย์เพื่อจะเป็นผู้นำในพิธีกรรม

จากนั้น พ่ออาจารย์อ่านโองการอัญเชิญเทวดา ประกาศแก่ท้าวทั้งสี่หมดแล้ว ตีฆ้อง 3 ที เพื่อเชิญ มารับเครื่องสังเวย สำหรับผู้อ่านโองการนี้จะต้องอ่านต่อหน้าเครื่องสังเวย หันหน้าไปทางทิศที่เป็นมงคล การอ่านโองการอัญเชิญเทวดานี้ ผู้อ่านโองการจะเป็นพ่ออาจารย์หรือจะเป็นพระสงฆ์ก็ได้ เสร็จแล้วนำรูป 108 ดอก ไปปักตามเครื่องสังเวยเครื่องเช่นไหว้ โดยให้ผู้มีศรัทธาช่วยกันปักไปรอบ ๆ จนครบ และโปรย ข้าวตอก ดอกไม้ ลงไปบริเวณเครื่องบวงสรวง เช่นไหว้ จากนั้นเมื่อเสร็จพิธีแล้วให้เทวดาสังเวยเครื่องเช่น ไหว้ประมาณ 20 นาที หรือรูปใหม่หมดแล้ว จึงขอเครื่องสังเวยเช่นไหว้จากเทวดา นำเอาเนื้อหมู เป็ด ไก่ และ อาหาร ผลไม้ที่มีอยู่ อย่างละชนิดน้อยใส่ใบตองหรือกระดาษ เรียงรายไว้ใต้โต๊ะเครื่องเช่นไหว้ เพื่อให้ ญาติผีปีศาจพเนจรมาคอยได้กินของเช่นไวนั้น

หลังจากนั้นกล่าวคำลาเครื่องเช่นไหว้ว่า “ให้ที่สุดนี้ ขออำนาจพระศรีรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทั้งหลายในสากลโลกจงบันดาลให้ชุมชน และผู้มาร่วมงานพิธีนี้ จงประสบความสุขความเจริญสำเร็จผลสม ความปรารถนาทุกประการเทอญ” เป็นอันว่าพิธี

ภาพที่ 4 พิธีกรรมสืบทอดปาฐกถา

ต่อเนื่องด้วยพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา การจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีลสำหรับผู้มาร่วมในงาน อาราธนาพระปริตร และพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ (นิยมนิมนต์พระสงฆ์ จำนวน 5, 7 หรือ 9 รูป ตามกำลังศรัทธาของชุมชน) หลังจากนั้นพระสงฆ์เทศนาอ่านคำภีร์ธรรม “พญาปลาซ่อน” เมื่อจบแล้วจะกล่าวคำโอกาส “ขอบคุณปลาซ่อน” ในทำนองคุณงามความดี บารมีส่งผลบันดาลให้ความสุขสมบูรณ์ น้ำฝน ไร่นา พืชผลทางการเกษตร เป็นต้น เป็นอันเสร็จพิธี

การถวายภัตตาหาร จตุปัจจัยไทยธรรมตามกำลัง ประชาชนที่มาร่วมรับประทานอาหาร การปล่อยนก ปล่อยปลา ที่นำมาโดยเฉพาะปลาซ่อน ที่ถือกันว่าเป็นปลาพญาปลา แข็งแรงกว่าปลาชนิดอื่น ๆ บางปีจะนำผ้าจีวรไปบวชต้นไม้ (การพันผ้าจีวรรอบต้นไม้) เชื่อกันว่าจะเป็นการป้องกันการตัดต้นไม้ การใช้ความเชื่อปกป้องรักษาทรัพยากรป่าและสิ่งแวดล้อม

7.2 มาตรการทางสังคมและการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าชุมชนผ่านพิธีสืบทอดปาฐกถา

มาตรการทางสังคมและการปลูกจิตสำนึกความสามัคคีสัมพันธ์ในพิธีสืบทอดปาฐกถา เป็นองค์ความรู้ใหม่สำหรับคนในชุมชน กับการยอมรับและนำไปใช้ในการขับเคลื่อนสังคมเชิงวัฒนธรรม ซึ่งมี 4 มาตรการที่สำคัญ ดังนี้

7.2.1 มาตรการไหลเวียนทางวัฒนธรรมและการรักษาผลประโยชน์

1) การเป็นเจ้าของภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์

ความสำคัญขององค์ความรู้เกี่ยวกับระเบียบพิธีปฏิบัติการพึ่งธรรมชุมชน และพิธีสืบทอดปาฐกถา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่ได้สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดเป็นความสามารถระดับท้องถิ่นที่มีขอบเขตจำกัดในท้องถิ่น บุคคล ชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงควรแสดงออกอย่างมั่นคงในประเด็นดังนี้

1.1) การยกย่องเชิดชูว่าเป็นสิ่งดีงาม ควรค่าแก่การอนุรักษ์ให้มีการสืบทอดแก่ลูกหลาน ในฐานะเจ้าของภูมิปัญญา ให้เกิดการยอมรับและแพร่หลายในวงกว้าง

1.2) การดำรงไว้ในองค์ประกอบของภูมิปัญญาท้องถิ่นนี้ ซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับการดำเนินชีวิต และความเชื่อเกี่ยวกับโลกวิญญาน

1.3) การสร้างค่านิยมให้เป็นบ่อเกิดพฤติกรรมของบุคคลและสังคม โดยการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง ผลิตซ้ำ ๆ ทุกปี โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกฝ่ายกลุ่มที่เกี่ยวข้อง

1.4) การถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จากรุ่นสู่รุ่น โดยการนำทางความเชื่อ การนำประกอบพิธีกรรม การจักสาน การเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ ความหมายในพิธีกรรมและเครื่องสืบทอด การจัดและตกแต่งสถานที่ เป็นต้น

2) การลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

การปฏิบัติอย่างต่อเนื่องนี้ เป็นกระบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมให้เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งมีลักษณะของการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสาน เพื่อรักษาคุณค่าอันดีงามของพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่าไม้ ส่งเสริมกิจกรรม เช่น การศึกษาพิธีกรรม พฤติกรรมเชิงพื้นที่ การถอดบทเรียนชุมชน การเสวนาคคุณค่าแห่งพิธีกรรมและความสัมพันธ์กับชีวิตของคนอยู่กับป่า โดยกระบวนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วน อันเป็นการทำให้วัฒนธรรมหรือภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีการเคลื่อนไหวและจะนำไปสู่การเป็นค่านิยม พฤติกรรม และวัฒนธรรมประจำถิ่นต่อไป

7.2.2 มาตรการเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการ (ที่เหมาะสมสอดคล้องกับคติอุดมการณ์ และสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง)

1) การผนวกพิธีกรรมเป็นหนึ่งเดียว

โดยพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่าที่แต่ละชุมชนปฏิบัติสืบเนื่องมานั้น มีอยู่ 2 พิธี คือ พิธีฟังธรรมขุนน้ำ และพิธีสืบชะตาป่าชุมชน บางปีจะทำพิธีฟังธรรมขุนน้ำเท่านั้น บางปีทำทั้งสองพิธีกรรมร่วมกันขึ้นอยู่กับโอกาสและการได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายงานที่เกี่ยวข้องภายนอกชุมชน จึงทำให้ไม่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ชัดเจน ดังนั้นจึงควรผนวกทั้ง 2 พิธีกรรมดังกล่าวเป็นหนึ่งเดียว ให้เป็นแนวปฏิบัติที่สืบเนื่อง ซึ่งจะช่วยให้โครงสร้างหน้าที่และคุณค่าในพิธีกรรม คติชน เกิดความความสำคัญยืนยันการแสดงออกในพิธีกรรมทางสังคมของชุมชน และการดำรงคงอยู่ของวัฒนธรรม

2) การขับเคลื่อนบนฐานความรู้ท้องถิ่น และโลกทัศน์ชุมชน

โดยการกำหนดพื้นที่สาธารณะสำหรับการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่า และขอบข่ายของความเชื่อดิชน และการอนุรักษ์ป่า, การสร้างพื้นที่ความรู้ เช่น ป่าพิธีกรรม ป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ การผลิตองค์ความรู้และประสบการณ์ของคนกับป่าที่ก่อเกิดความสัมพันธ์มาอย่างยาวนาน หรือศาสนสถานแห่งพิธีกรรมที่ทำให้เกิดความเชื่อ ความเคารพศรัทธาของหมู่คนในพื้นที่ เป็นต้น

3) การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจชุมชน

การใช้ภูมิปัญญา ความรู้ และการกระทำต่อสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่ให้มากที่สุด โดยการสัมมนาความรู้ และกลวิธีการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่นำไปสู่การก่อเกิดประโยชน์แก่ชุมชนมากที่สุด อาทิ การสร้างเขื่อนหรือฝายกักเก็บน้ำเพิ่มขึ้น

การเร่งปลูกเสริมซ่อมป่า การจัดการที่สร้างความสมดุลในระบบนิเวศน์เพิ่มขึ้น หรือแม้กระทั่งการใช้ประโยชน์จากพันธุ์พืช พันธุ์ไม้ สัตว์ป่าที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ เช่น น้ำมันจากต้นยาง พืชสมุนไพร เห็ดและของป่า เป็นต้น

7.2.3 มาตรการความร่วมมือทางวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมทางสังคม

1) การสร้างความร่วมมือในการจัดการวัฒนธรรม

การอนุรักษ์ พื้นฟูและถ่ายทอดทางวัฒนธรรมพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่า โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางสังคมแบบ “มนตรี บวร” ได้แก่, บ=บ้าน อันเป็นสถาบันการปกครอง หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานจัดการป่าไม้, ว=วัด คือ สถาบันศาสนา และ, ร=โรงเรียน คือ สถาบันการศึกษา ต้องให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจชุมชน ซึ่งเป็นแกนกลางในการบริหารชุมชนทุกสถาบัน

กระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าว ต้องนำไปสู่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจให้ได้ว่า ชุมชนวัฒนธรรมจะทำอะไร และจะอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการดำเนินงานด้านประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจไว้ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงพัฒนาต่อไป

7.2.4 มาตรการการปลูกฝังจิตสำนึกอุดมการณ์ทางวัฒนธรรม

1) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการนำของผู้รู้ในชุมชน

กลไกสำคัญสำหรับการปลูกฝังจิตสำนึกอุดมการณ์ทางวัฒนธรรมแก่อนุชนคนรุ่นหลังให้สามารถปฏิบัติสืบต่อได้ ด้วยวิธีการดังนี้

1.1) ผู้สูงอายุจะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างนำความคิด ความเชื่อ และแนวปฏิบัติที่ดีถูกต้อง และกลุ่มเด็กเยาวชนควรที่จะเป็นผู้รับช่วงต่อทางวัฒนธรรม

1.2) การเปิดช่องทางการเรียนรู้ ผ่านประสบการณ์ ประเพณีและการบอกเล่ากล่าวขาน โดยการชักจูงให้เด็กเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในพิธีกรรม ตั้งแต่การเริ่มรับรู้ กระบวนการเตรียม การดำเนินกิจกรรม การรับรู้ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งทางตรงและโดยอ้อม แก่ประชาชน ชุมชน และสิ่งแวดล้อม

1.3) กระบวนการตรง โดยผู้ปกครองหรือผู้นำทางวัฒนธรรม เป็นผู้ให้ความรู้ การปลูกฝังเชิงความรู้ ความคิด และทัศนคติโดยตรงกับเด็กเยาวชนในกำกับทั้งในระดับครอบครัว ชุมชนและระดับสถานศึกษา

8. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาให้ข้อสรุปสำคัญนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

1) การสืบชะตาป่าชุมชนในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย มีฐานคิดมาจากความต้องการอนุรักษ์ป่าชุมชนของคนในชุมชนร่วมกันรอบผืนป่า ซึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมการขอความคุ้มครอง

บันดาลให้ความสุข การช่วยอำนวยความสะดวกที่สมบูรณ์ หยาดน้ำฟ้าหรือฝนขอตกต้องตามฤดูกาล อันเป็นการแสดงความศรัทธา ความเคารพ ความห่วงใยแม่น้ำและป่า ตามความเชื่อของชาวล้านนา ภายใต้กรอบแห่ง “โลกทัศน์” ของผู้คนในสังคม อันเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมบนพื้นฐานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนแนวทางการสัมพันธ์ด้านสังคมที่ถือเอาการมีส่วนร่วมของคนในสังคม ในการเกื้อกูลกันเป็นการร่วมมือร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันในวิถีชุมชนสังคม ซึ่งการศึกษาของพระครูใบฎีกาธีรยุทธ ภูโคกหาวาย และพระเทพศาสนาภิบาล (2565 : 254) เรื่องรูปแบบกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทย ให้ข้อค้นพบที่สอดคล้องถึงการอาศัยความเข้าใจ ความร่วมมือ เป็นกระบวนการ และจริงจังกับกระบวนการ จะนำไปสู่มิติของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม ด้วยหลักการชุมชนกับการจัดการตนเอง องค์การท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทย เพื่อการขับเคลื่อน ส่วนกลไกขับเคลื่อน คือ การมีแผน กระบวนการจัดการ การเรียนรู้ร่วมกัน มีกิจกรรมเพิ่มคุณค่า ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เป็นเครือข่าย และมีการขยายไปนอกชุมชนเพื่อสร้างความสัมพันธ์ เพื่อให้เกิดเป็นรูปธรรมสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และสอดคล้องกับผลงานของ สุรพล สุธะพรหม, สมบัติ นามบุรี และสุมาลี บุญเรือง (2566 : 73) ศึกษาการขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย ซึ่งพบว่า 1) บทบาทของคนในชุมชน โดยผู้นำชุมชนในการสร้างความสามัคคี ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความมั่นคงทางอาหาร พลังงานและน้ำ โดยร่วมกันสร้างทุนของชุมชน ร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และร่วมกันส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน 2) การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม ได้แก่ การปลูกป่าและอนุรักษ์ป่าชุมชน การทำบุญ ทำนุบำรุงศาสนา และ 3) การส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชน โดยอาศัยรูปแบบ อสร. (อบต. ศาสนา โรงเรียน) รูปแบบ บวร (บ้าน วัด โรงเรียน) และกระบวนการทางศาสนา เป็นต้น

2) มาตรการทางสังคมและการปลูกจิตสำนึกความสามัคคีสัมพันธ์ในการอนุรักษ์ป่าชุมชนด้วยพิธีสืบชะตาป่าชุมชน ที่มุ่งรักษาผลประโยชน์ของประชาชน และชุมชนในตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะขับเคลื่อนสังคมเชิงบวกได้ ด้วยกระบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมให้เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน มีลักษณะของการอนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสาน เพื่อรักษาคุณค่าอันดีงามของพิธีกรรมเกี่ยวเนื่องกับป่านี้ไว้ การสร้างแนวปฏิบัติที่ดีแห่งพิธีกรรมด้วยการผสมผสานรูปแบบพิธีกรรมให้เป็นหนึ่งเดียว และยืนยันการแสดงออกปฏิบัติสืบเนื่องให้เป็นปัทมสถานใหม่ของสังคม

การให้คุณค่าเกี่ยวกับคน ป่า พิธีกรรม โดยปราชญ์ผู้รู้ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางประเพณีปฏิบัติและสืบสานวัฒนธรรม โดยการรวบรวมองค์ความรู้ การจัดการความรู้ การถ่ายทอดความรู้ การจัดการเรียนการสอน การอบรม ปลูกฝังความคิดวัฒนธรรมชุมชน เพื่อขับเคลื่อนความรู้ท้องถิ่น โลกทัศน์ชุมชน สู่การยอมรับในระดับกว้างขวาง ด้วยความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่าย และสุดท้ายคือ มาตรการปลูกฝังจิตสำนึกอุดมการณ์ทาง

วัฒนธรรม โดยกระบวนการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยการนำของผู้สูงวัย แก่ก่อนชนรุ่นหลังให้สามารถปฏิบัติสืบต่อไปได้ ตั้งแต่การเริ่มรับรู้ กระบวนการเตรียม การดำเนินกิจกรรม การรับรู้ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นทั้งทางตรงและโดยอ้อม สอดคล้องกับงานของกษิด์เดช เนื่องจำนงค์ (2563 : 216) ที่ให้ข้อสรุปไว้ว่ากระบวนการจัดการความรู้ทางวัฒนธรรมจะช่วยปรับเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ซึ่งฝังอยู่ในตัวมนุษย์หรือผู้สืบทอดมรดกวัฒนธรรมให้ออกมาเป็นองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในลักษณะหรือรูปแบบต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อช่วยในการสงวนรักษาและสืบทอดองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมให้คงอยู่อย่างยั่งยืนและชาญชัย ฤทธิร่วม และอารีย์ ปินประทาน (2566 : 66) ศึกษารูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านร่องห้วย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ให้ข้อสรุปไว้ว่าการใช้ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองและขยายผลกำไรสู่ชุมชนในรูปแบบทุนความรู้ ทุนชุมชน 2) การผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับความเป็นสมัยใหม่ในรูปแบบการส่งผ่านจากจากปราชญ์ชุมชนสู่ผู้สืบทอดรุ่นใหม่ 3) การรักษาสมดุลระหว่างสิ่งแวดล้อมกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนผ่านรูปแบบของการกำหนดระเบียบ ข้อตกลงร่วมกันในการลดผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมโดยคงวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้

9. ข้อเสนอแนะ

9.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงราย สภาวัฒนธรรมอำเภอดอยหลวง สภาวัฒนธรรมตำบลโชคชัย ควรเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมขับเคลื่อนกิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนที่ยึดโยงกับความเชื่อและพิธีกรรมท้องถิ่น และการขยายผลเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ต่อไป

2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวงจังหวัดเชียงราย ควรจัดทำแผนส่งเสริมมาตรการทางสังคมและการปลูกจิตสำนึกในพิธีสืบชะตาป่าชุมชน และการขยายผลความรู้ให้เกิตประโยชน์สืบเนื่อง

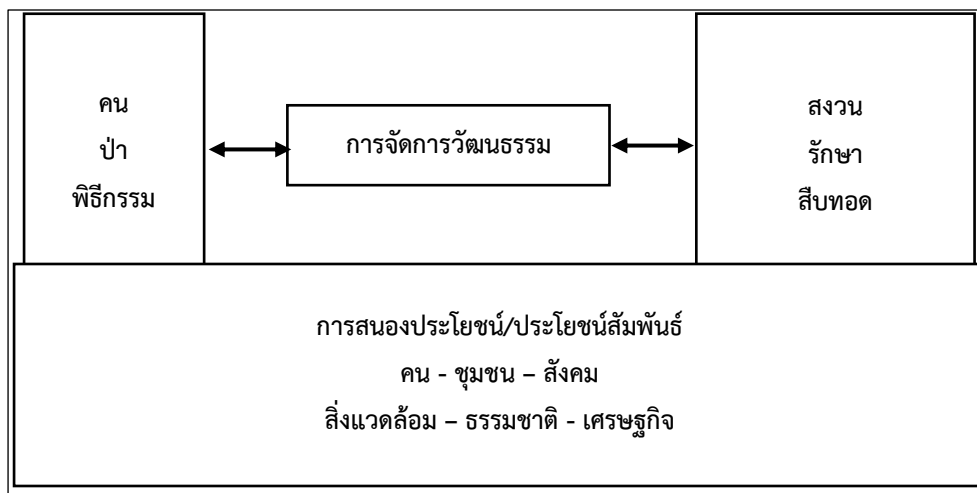
3) ชุมชนหมู่บ้านอย่างน้อย 3 หมู่บ้านในตำบลโชคชัย ได้แก่ ชุมชนบ้านห้วยน้ำลอด ชุมชนบ้านแม่บง และชุมชนบ้านแม่เลียบ ใช้ประโยชน์จากมาตรการทางสังคมและการปลูกจิตสำนึกในพิธีสืบชะตาป่าชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน

9.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่มีต่อระบบความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อุดมการณ์ทางวัฒนธรรม ด้วยการนำของผู้สูงวัย แก่ก่อนชนรุ่นหลังให้สามารถปฏิบัติสืบต่อไปได้

10. องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 5 องค์ความรู้ใหม่

การจัดการวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการขับเคลื่อนสังคมวัฒนธรรมในชนบทที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวเนื่องกับ ป่า และพิธีกรรม โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองประโยชน์และเกื้อหนุนแก่แวดล้อมสังคมในทุกๆ ด้าน ทั้งนี้ มาตรการ/แนวทางการสงวนไว้ รักษาอยู่ และสืบทอดไป จะเป็นการขับเคลื่อนสังคมวัฒนธรรมให้เกิดการดูแลสิ่งแวดล้อม การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและเสริมจิตวิญญาณได้อย่างต่อเนื่องไป

11. เอกสารอ้างอิง

โกมินทร์ วังอ่อน และคณะ. (2565). การเสริมสร้างความสามัคคีสัมพันธ์ในพิธีสืบทอด

ป่าชุมชน ตำบลโชคชัย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย. รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ระดับชาติ ครั้งที่ 2 และระดับนานาชาติครั้งที่ 1 “การจัดการท้องถิ่นให้เข้มแข็งด้วยนวัตกรรมทางสังคมบนฐานสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์”. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. วันที่ 15-16 กันยายน 2565. หน้า 250-261.

กษิตเดช เนื่องจำนงค์. (2563). การจัดการความรู้ทางวัฒนธรรม. ที่ทัศน์วัฒนธรรม. 19(2). 216-230.

ชาญชัย ฤทธิร่วม และอารีย์ บินประทาน. (2566). รูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านร่องหวาย ตำบลดงมหาวัน อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. 6(1). 66-74.

- พระครูใบฎีกาธีรยุทธ ภูโคกหวาย และพระเทพศาสนาภิบาล. (2565). รูปแบบกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมในการพัฒนาศักยภาพทุนทางทรัพยากรและทุนทางวัฒนธรรมไทย. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์. 7(1). 254-269.
- พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์ และคณะ. (2557). สืบชะตาล้านนา: แนวคิดและการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชนในล้านนา. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาวดี ทะไกรราช. (2560). ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการป่าชุมชนในพื้นที่ชายแดน. วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 7(1), 128-134.
- สุทธิรักษ์ โกช่วย. (2559). สัญลักษณ์ บทบาทหน้าที่ และคุณค่าของพิธีกรรมการขอฝนในเขตภาคเหนือของไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ภาษาไทย), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรพล สุษะพรหม และคณะ. (2566). การขับเคลื่อนกิจกรรมส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมของชุมชนในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม. 7(6). 73-85.
- อนุชา ม่วงใหญ่. (2560). แนวทางการส่งเสริมวัฒนธรรมการสืบชะตาเพื่อการพัฒนาสุขภาวะชุมชนอย่างยั่งยืน. วารสาร มจร. หริภุญชัยปริทรรศน์. 1(1). 1-10.

การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงราย
ภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ
Analysis of Investment Potential in Chiang Rai Province
Under the Northern Economic Corridor Framework.

ลัทธพล มุ่งไธสง
Lutthaphon Mungthaisong

วิกรม บุญนุ่น
Virkom Boonnun

อารีย์ บินประทาน
Aree Binprathan

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
crurds@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือซึ่งเป็นตัวแทนจากภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ การประชุมกลุ่มย่อย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายใน (SWOT Analysis) รวมถึงการวิเคราะห์แผนผังใบธุรกิจ (Business Model Canvas) ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดเชียงรายสามารถนำเสนอภาพลักษณ์ของจังหวัดในการเป็นประตูสู่ความร่วมมือและเชื่อมร้อยอารยธรรมลุ่มน้ำโขง ในการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือสามารถแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ด้านอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร และด้านอุตสาหกรรมดิจิทัล

คำสำคัญ: การวิเคราะห์ศักยภาพ, จังหวัดเชียงราย, ระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ

Abstract

This research analyzes investment potential in Chiang Rai Province under the Northern Economic Corridor framework. The population used in the study consisted of 60 stakeholders in the development of the Northern Economic Corridor, representing the public, private, and civil society sectors. The research instrument was a focus-group discussion using SWOT and business canvas analysis. The study results found that Chiang Rai Province presents the province's image as a gateway to cooperation and linking civilizations in the Mekong Basin. Investing in Chiang Rai province under the Northern Economic Corridor framework can be divided into 4 areas: tourism and health tourism industries, creative industries, agricultural and food industries, and digital industries.

Keywords: Potential Analysis; Chiang Rai Province, Northern Economic Corridor

1. บทนำ

แนวทางการพัฒนาเชิงพื้นที่หรือ “Area-Based Development” เป็นโมเดลการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมที่เป็นเป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะยาว โดยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 จะมีการขยายผลจากอีอีซีนำความสำเร็จไปขยายในเขตเศรษฐกิจพิเศษอื่นๆ และในการพัฒนาประเทศตลอดเวลาเกือบ 3 ทศวรรษที่ผ่านมา ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 ถึงฉบับปัจจุบัน มีพัฒนาการของแผนการพัฒนาพื้นที่จากการกระจายความเจริญของกิจกรรมทางเศรษฐกิจควบคู่ไปกับนโยบายการพัฒนาชนบท จนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ในปัจจุบันความสำเร็จของโครงการเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) ที่มีการต่อยอดความสำเร็จมาจากการพัฒนาโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดในอดีตทำให้เกิดรูปธรรมของการพัฒนาเชิงพื้นที่มากขึ้น รัฐบาลมีแนวคิดที่จะต่อยอดความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่อีอีซีไปสู่การพัฒนาในพื้นที่อื่นๆ เพื่อให้มีการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจสู่พื้นที่อื่นๆของประเทศ โดยรัฐบาลได้วางแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ โดยมีคณะกรรมการ 2 ชุดมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานเพื่อขับเคลื่อนนโยบายด้านนี้โดยตรง ได้แก่ คณะกรรมการบูรณาการนโยบายพัฒนาภาค (ก.บ.ภ.) และ คณะกรรมการนโยบายการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.) พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเชิงพื้นที่ทั้งการพัฒนาภาคและกลุ่มจังหวัด รวมทั้งการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ เพื่อกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค ยกย่องรายได้และคุณภาพชีวิตของประชาชน และเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งถือเป็นการวางอนาคตของประเทศไทยในการลงทุนในกิจการที่เหมาะสมกับภูมิภาค และ

นำมาสู่การสร้างงาน อาชีพ สร้างรายได้ ให้กับคนไทยทุกภาคของประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

ประเทศไทยเตรียมขับเคลื่อนเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค พ.ศ. 2566-2570 ทั้ง 6 ภาค โดยมีการกำหนดเป้าหมายรวมของการพัฒนาภาคสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและลดความเหลื่อมล้ำภายในภาคอย่างยั่งยืน และขับเคลื่อนให้มีการรวมการบริหารงานจังหวัด กลุ่มจังหวัด และภาคเข้าด้วยกัน เกิดการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการอย่างแท้จริง โดยกำหนดให้ ภาคเหนือ มีเป้าหมายการพัฒนา เป็น “ฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ” ตามแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ สานสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ สุภาพะดี วิถีชีวิตยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ (1) สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ (NEC-Creative LANNA) ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาคและฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ (2) ยกระดับการท่องเที่ยวและบริการที่มีศักยภาพให้มีคุณภาพ สนับสนุนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และกระจายประโยชน์สู่ชุมชน (3) พัฒนาการผลิตตามระบบเกษตรกรรมยั่งยืนเชื่อมโยงสู่อุตสาหกรรมแปรรูปมูลค่าสูง (4) เสริมศักยภาพของเมือง พื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน และระบบโครงสร้างพื้นฐานโลจิสติกส์สำคัญของภาคเพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และเอื้อต่อการอยู่อาศัย (5) พัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน พัฒนาผู้สูงอายุสู่การเป็นผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ (Active Aging) และทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อบริการรับการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ (6) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความยั่งยืน (คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ, 2565)

การขับเคลื่อนการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษ มีองค์ประกอบการ 5 ด้าน ดังนี้ (1) การให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกการลงทุน (2) การพัฒนาห่วงโซาการผลิตและบริการ (3) การวิจัยและพัฒนาและการถ่ายทอดเทคโนโลยี (4) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ (5) การพัฒนาแรงงานและสนับสนุนผู้ประกอบการ

ความก้าวหน้าการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ ประกอบด้วย (1) ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษใน 4 ภาค มูลค่าการลงทุนในปี 2564 จำนวน 118,637 ล้านบาท มีการดำเนินโครงการสำคัญ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การยกระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การใช้ประโยชน์อุทยานวิทยาศาสตร์ และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ และการส่งเสริมและสนับสนุนด้านวิจัยและพัฒนา และถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรม และ (2) เขตพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน 10 แห่ง ได้แก่ จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตราด สงขลา หนองคาย นครราชสีมา เชียงราย นครพนม และกาญจนบุรี มูลค่าการลงทุนรวม (ปี 2558 – เมษายน 2565) จำนวน 36,882 ล้านบาท และการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน และด้านบุคลากรแล้วเสร็จประมาณ 89%

นอกจากโอกาสในการเชื่อมโยงจากสภาพของระเบียงเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งเหนือและใต้แล้วนั้น การเชื่อมโยงที่ถือเป็นลักษณะเฉพาะของความเป็นกลุ่มจังหวัดคือสภาพของบริบทที่มีความใกล้เคียงกัน ในเชิงพื้นที่ สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม ดังปรากฏอยู่ในการรวมกลุ่มของระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ(Northern Economic Corridor) อันประกอบไปด้วย เชียงใหม่ เชียงราย ลำปางและลำพูน โดยเป็นโครงการนำร่องการพัฒนาให้เป็น “ฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ เป็นแหล่งผลิตสินค้าและบริการที่ต่อยอดจากฐานวัฒนธรรมล้านนา”ผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพราะภาคเหนือโดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดดังกล่าวอุดมไปด้วยอารยธรรมและอัตลักษณ์ที่โดดเด่นทั้งด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีที่ยาวนาน การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่จึงเป็นสิ่งที่ลงตัวทั้ง 4 จังหวัดโดยเฉพาะด้านแหล่งอารยธรรมเมืองเก่าดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

เพื่อสนับสนุนแนวทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ ในมิติด้านความพร้อมในการเป็นเมืองอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative City) ความเป็นเมืองการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Tourism and Wellness Tourism) ความเป็นเมืองเกษตรและอาหาร (Food and Agriculture) และ ความเป็นเมืองดิจิทัล (Digital City) ตามแนวทางการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขับเคลื่อนระเบียงเศรษฐกิจ และช่วยเพิ่มโอกาสด้านการค้า การลงทุนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย และส่งผลกระทบในด้านบวกให้กับกลุ่มจังหวัดใกล้เคียง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ ผู้วิจัยได้ใช้การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus-group discussion) เพื่อจัดทำแผนผ้าใบธุรกิจ (Business Model Canvas) กับตัวแทนจากภาครัฐ เอกชน และภาคประชาสังคม จำนวน 60 คน ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ ผู้วิจัยดำเนินการนำเสนอข้อมูลศักยภาพด้านพื้นที่ในเขตอำเภอเวียงป่าเป้า อำเภอเมือง และอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการเชื่อมโยงระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ และดำเนินการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ดำเนินการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในบริบทของจังหวัดเชียงราย ทั้งในด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค รายละเอียดดังนี้

จุดแข็ง ประกอบด้วย มีเส้นทางการคมนาคมหลายช่องทางสะดวกและสามารถเชื่อมโยง มีประวัติศาสตร์ยาวนานที่ถูกถ่ายทอดผ่าน สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุ และโบราณสถาน มีภูมิประเทศที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ เชื่อมโยงอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง มีบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและวัฒนธรรมที่มีชื่อเสียง เป็นจุดยุทธศาสตร์ดึงดูดทั้งภาครัฐและเอกชนในการลงทุน มีเขตพิเศษ 3 อำเภอในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ เชียงรายคือศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงเขตเศรษฐกิจพิเศษ มีงบการลงทุนจากเอกชนจำนวนมาก มีงบประมาณสนับสนุนจากโครงการวิจัยของหน่วยงานด้านการศึกษา ผู้ประกอบการมีความเชี่ยวชาญด้านการให้บริการการขนส่งในระดับอนุภูมิภาค มีบุคลากรทั้งภาครัฐและเอกชนด้านสุขภาพสาธารณสุขจำนวนมาก ในพื้นที่มีผู้เชี่ยวชาญในการขับเคลื่อน คลัสเตอร์ทั้ง 4 มีศิลปินที่มีชื่อเสียงในระดับสากล มีหน่วยงานด้านการพัฒนาบุคลากรในทุกระดับ มีระบบ E-Commerce ที่หลากหลาย มีระบบ Smart farming ที่มาสนับสนุนใน Flag Ship ด้านเกษตร มีความหลากหลายของพื้นที่ที่ส่งผลให้ผลผลิตทางการเกษตรมีหลากหลายผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาด มีระบบ CI ที่บ่งชี้แหล่งที่มาได้ชัดเจน มีการสร้างมูลค่าเพิ่มของพื้นที่จากพื้นที่การเกษตรสู่ธุรกิจการท่องเที่ยว มีคลังความรู้ทางการเกษตรที่มุ่งเน้นพัฒนาบุคลากรในภาคการเกษตร มีระบบชลประทานที่ทั่วถึง มีโรงพยาบาลและระบบสาธารณสุขพื้นฐานที่มีมาตรฐาน และในด้านการคมนาคมมีการลงทุนเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวได้อย่างครบถ้วน (สนามบิน, ทางน้ำ, รถไฟ, ทางบก)

จุดอ่อน ประกอบด้วย ขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันของส่วนราชการหรือหน่วยงานต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรม ภาคประชาสังคมยังไม่เห็นผลตอบแทนทางสังคมที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ ขาดการส่งต่อองค์ความรู้ภูมิปัญญาของปราชญ์ท้องถิ่น ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับระเบียบเศรษฐกิจ การเชื่อมโยงการขนส่งในระบบขนส่งมวลชนต่าง ๆ ยังมีข้อจำกัด นักศึกษาที่จบใหม่ขาดคุณภาพที่จะตอบโจทย์อุตสาหกรรม บุคลากรด้านการขนส่งระหว่างประเทศยังขาดมาตรฐาน ขาดงบประมาณในการวิจัยและการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรม เกษตรกรขาดองค์ความรู้ในการเข้าถึงและประยุกต์ใช้เทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐานของเทคโนโลยีไม่ทั่วถึงและครอบคลุมพื้นที่ทางการเกษตร เกษตรกรไม่เข้าใจระบบเกษตรอินทรีย์และขาดการพัฒนาองค์ความรู้ทางการเกษตรของเกษตรกรเองอย่างต่อเนื่อง เกษตรกรมีความเป็นผู้ผลิตมากกว่าความเป็นผู้ประกอบการ การเข้าถึงพื้นที่ท่องเที่ยวบางแห่งมีความยากลำบาก ขาดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและผจญภัย ขาดการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬาและมอเตอร์สปอร์ต ขาดการพัฒนามาตรฐานด้านการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว ภาคเอกชนขาดแรงจูงใจในการลงทุน

ขาดฐานข้อมูลของระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือที่สนับสนุนการลงทุน ขาดการนำเสนออัตลักษณ์ที่มาจากศักยภาพที่แท้จริงของจังหวัด ขาดกลยุทธ์ทางการตลาดที่อยู่บนฐานระเบียบเศรษฐกิจและเขตเศรษฐกิจพิเศษ

โอกาส ประกอบด้วย บทบาทการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐมีความชัดเจน การประกาศขึ้นทะเบียนจังหวัดเชียงราย โดย UNESCO ในการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านการออกแบบ มีการพัฒนาระบบคมนาคมระดับนานาชาติ ภาครัฐให้ความสำคัญระบบตรวจสอบย้อนกลับด้านอาหารปลอดภัย (Traceability) การสร้างแหล่งบ่มเพาะทางเทคโนโลยีการเกษตรโดยได้รับทุนสนับสนุนจากภาครัฐ พิธีการศุลกากรและการตรวจคนเข้าเมืองมีความสะดวกและปลอดภัย มีโรงซ่อมบำรุงเครื่องบินในระดับภูมิภาคเอเชีย มีเขตพิเศษ 3 อำเภอในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ มีระบบ Logistic ที่ดีเอื้อต่อการผลิตเพื่อการส่งออก การเป็นพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษทำให้เกิดความได้เปรียบในการสนับสนุนของภาครัฐ ชาวต่างชาติมีการรับรู้ที่ดีเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของจังหวัด ภูมิศาสตร์ของจังหวัดสามารถพัฒนาเป็น Hub ของการท่องเที่ยวและการดูแลสุขภาพ มีเครือข่ายของเกษตรกรในการแลกเปลี่ยนและเชื่อมโยงในการใช้เทคโนโลยี นักท่องเที่ยวมีพฤติกรรม การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มากขึ้นและนิยมการท่องเที่ยวโดยชุมชน สังคมมีการใช้เทคโนโลยีในการดำรงชีวิตและการประกอบกิจการ มีเทคโนโลยีด้านการแพทย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

อุปสรรค ประกอบด้วย การติดขัดปัญหาด้านระเบียบข้อบังคับกฎหมายบางประการ กฎหมายที่ดินไม่สนับสนุนการต่อยอดด้านการเกษตร เงื่อนไขการนำเข้าสินค้าบางชนิดทำให้กลไกของราคาสินค้าได้รับผลกระทบ มีการกีดกันทางการค้าบางประการจากประเทศปลายทาง ภาครัฐไม่มีการส่งเสริมและขยายผลในการส่งเสริมเทคโนโลยีทางการเกษตร กฎหมายโบราณสถานไม่มีความยืดหยุ่นต่อการพัฒนาในพื้นที่ รวมถึงกฎหมายป่าไม้และอุทยาน การเชื่อมโยงเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ยังไม่ชัดเจน ขาดความต่อเนื่องของงบประมาณในการพัฒนา เงื่อนไขการเข้าถึงแหล่งทุนมีความยุ่งยากและซับซ้อน การตลาดระหว่างประเทศของภาครัฐขาดประสิทธิภาพ การจัดกิจกรรมหลายครั้งไม่เกิดการกระจายรายได้ไปยังส่วนท้องถิ่น กลไกทางการตลาดมีผลต่อการส่งเสริมให้คนทำการเกษตรลดลงและราคาผลผลิตทางการเกษตรถูกลง เศรษฐกิจของเพื่อนบ้านอ่อนตัวไม่ส่งเสริมหรือไม่จูงใจการค้าการลงทุน ปัญหาด้านมลภาวะและหมอกควัน เป็นพื้นที่ชายแดนที่ยังคงมีประเด็นปัญหายาเสพติดและการค้ามนุษย์ ขาดการสนับสนุน ผลักดันให้กลุ่มชาติพันธุ์เข้าถึงการศึกษาเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ ขาดการสร้าง Platform ที่เป็นสาธารณะและมีข้อมูลที่ทันสมัยรวมถึงการพัฒนาฐานข้อมูล BIG DATA เพื่อให้ประชาชนผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และนักลงทุนได้สืบค้น ขาดการบูรณาการฐานข้อมูลขององค์กรภาครัฐเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อน NEC ยังไม่มีศูนย์ขับเคลื่อน NEC ประจำจังหวัด

จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในบริบทของจังหวัดเชียงรายในการขับเคลื่อนระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ นำไปสู่การจัดทำแผนผ้าใบธุรกิจของจังหวัดเชียงรายในประเด็นการส่งเสริมศักยภาพด้านการค้าการลงทุน ดังภาพที่ 1

8. Key Partners - ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและบริการในจังหวัด - ผู้ผลิตสินค้าชุมชน ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา และของฝากของระลึก - หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือ (สำนักงานจังหวัด / อุตสาหกรรมจังหวัด / พาณิชย์จังหวัด เป็นต้น) - หน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือ - หน่วยงานด้านการศึกษาในจังหวัดเชียงราย	7. Key Activities - การอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลการท่องเที่ยวและการลงทุน - การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวและโลจิสติกส์ในจังหวัด - การพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับความเป็นประตูสู่ความร่วมมือในประเทศกลุ่มแม่น้ำโขง 6. Key Resource - ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว - ทรัพยากรด้านการเงิน - ทรัพยากรมนุษย์ - ภูมิปัญญา / ผลิตภัณฑ์ชุมชน - โครงสร้างพื้นฐาน	2. Value Proposition - มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ในกระแสการท่องเที่ยวหลัก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม - เมืองท่องเที่ยว UNESCO ประกาศให้ จังหวัดเชียงราย เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เป็น - เป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางระบบโลจิสติกส์ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 - แหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ - มีองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวที่ครบถ้วนและมีมาตรฐาน - มีชุมชนท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการรองรับการศึกษาดูงานและการประชุม	4. Customer Relationships - ความเป็นเจ้าบ้านที่ดีของผู้ประกอบการและประชาชนในจังหวัดเชียงราย - การรับฟังข้อเสนอแนะของทุกกลุ่มลูกค้าที่มีต่อสินค้าและบริการ - การพัฒนาสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าทุกกลุ่ม 3. Channel - สื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์ - หน้าร้านจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน - ตัวแทนในการจำหน่ายสินค้าและบริการ - นำเสนอผ่านอินฟลูเอนเซอร์ - นำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์	1. Customer Segments - นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ - บริษัทท่องเที่ยว - กลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์ชุมชน - หน่วยงานภาคเอกชน (การจัดประชุม ดูงาน) - หน่วยงานภาครัฐ (การศึกษาดูงาน) - นักลงทุนชาวไทยและชาวต่างชาติ - ผู้ป่วยที่ต้องการพักฟื้นหลังการรักษา - บริษัทโลจิสติกส์ทั้งในและต่างประเทศ
9. Cost Structure งบประมาณในการดำเนินโครงการต่อไปนี้ รวม 10,100 ล้านบาท - การยกระดับภูมิปัญญาของผู้ประกอบการ ประชาชน ชุมชน ครัวภูมิปัญญา - ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม - ฟื้นฟู และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ - ยกระดับและพัฒนามาตรฐานการเกษตรเพื่อการส่งออก - สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาประเทศกลุ่มน้ำโขง - พัฒนาระบบห่วงโซ่อุปทานด้านโลจิสติกส์กลุ่มประเทศกลุ่มน้ำโขง		5. Revenue Streams - รายได้จากการซื้อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด - รายได้จากการลงทุนของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว การเกษตร และอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ - รายได้จากการจัดเก็บภาษีที่เกิดจากกิจการที่เกี่ยวข้อง - รายได้จากการบริโภคสินค้าและบริการจากกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง		

ภาพที่ 1: แผนผ้าใบธุรกิจเพื่อส่งเสริมการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ

จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือโดยการใช้เทคนิคผ้าใบธุรกิจ จังหวัดเชียงรายสามารถนำเสนอภาพลักษณ์ของจังหวัดในการเป็น ประตูสู่ความร่วมมือและเชื่อมร้อยอารยธรรมลุ่มน้ำโขง โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มองกลุ่มลูกค้าของจังหวัดเชียงราย ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ บริษัทท่องเที่ยว กลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบผลิตภัณฑ์ชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน (การจัดประชุม ดูงาน) หน่วยงานภาครัฐ (การศึกษาดูงาน) นักลงทุนชาวไทยและชาวต่างชาติ ผู้ป่วยที่ต้องการพักฟื้นหลังการรักษา และบริษัทโลจิสติกส์ทั้งในและต่างประเทศ

ในด้านการนำเสนอคุณค่า จังหวัดเชียงราย มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่อยู่ในกระแสการท่องเที่ยวหลัก เช่น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบต่อสังคม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เมืองท่องเที่ยว UNESCO ประกาศให้ จังหวัดเชียงราย เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ เป็น

จังหวัดที่เป็นศูนย์กลางระบบโลจิสติกส์ของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 แหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและอุดมสมบูรณ์ มีองค์ประกอบด้านการท่องเที่ยวที่ครบถ้วนและมีมาตรฐาน มีชุมชนท่องเที่ยวที่มีความพร้อมในการรองรับการศึกษาดูงาน และการประชุม

ในด้านช่องทางการเข้าถึงลูกค้า จังหวัดเชียงราย มีสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์ หน้าร้านจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ตัวแทนในการจำหน่ายสินค้าและบริการ นำเสนอผ่านอินฟลูเอนเซอร์ นำเสนอผ่านสื่อโทรทัศน์ และในด้านความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือผู้รับบริการ จังหวัดเชียงรายมีความเป็นเจ้าบ้านที่ดีของผู้ประกอบการและประชาชนในจังหวัดเชียงราย มีการรับฟังข้อเสนอแนะของทุกกลุ่มลูกค้าที่มีต่อสินค้าและบริการ และมีการพัฒนาสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าทุกกลุ่ม ในช่องทางของรายได้ จังหวัดเชียงรายมีรายได้จากการซื้อสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวในจังหวัด มีรายได้จากการลงทุนของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว การเกษตร และอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ มีรายได้จากการจัดเก็บภาษีที่เกิดจากกิจการที่เกี่ยวข้อง และมีรายได้จากการบริโภคสินค้าและบริการจากกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

ในด้านทรัพยากรหลัก จังหวัดเชียงรายมี ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยว ทรัพยากรด้านการเงิน ทรัพยากรมนุษย์ ภูมิปัญญา ผลิตภัณฑ์ชุมชน โครงสร้างพื้นฐาน โดยกิจกรรมหลักของจังหวัดเชียงรายจะประกอบด้วย การอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลการท่องเที่ยวและการลงทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวและโลจิสติกส์ในจังหวัด และการพัฒนาบุคลากรเพื่อรองรับความเป็นประตูสู่ความร่วมมือในประเทศลุ่มแม่น้ำโขง โดยพันธมิตรในการขับเคลื่อนจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวและบริการในจังหวัด ผู้ผลิตสินค้าชุมชน ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา และของฝากของที่ระลึก หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ เช่น สำนักงานจังหวัด สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สำนักงานพาณิชย์จังหวัด เป็นต้น หน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ และหน่วยงานด้านการศึกษาในจังหวัดเชียงราย

ในด้านโครงสร้างงบประมาณในการขับเคลื่อนเชียงรายในการเป็น ประตูสู่ความร่วมมือและเชื่อมโยงอารยธรรมลุ่มน้ำโขง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนำเสนอให้มีการการลงทุนในประเด็นต่อไปนี้ 1) การยกระดับภูมิปัญญาของผู้ประกอบการ ปรากฏชุมชน ครัวภูมิปัญญา 2) การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม 3) การฟื้นฟู และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ 4) การยกระดับและพัฒนามาตรฐานการเกษตรเพื่อการส่งออก 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาประเทศลุ่มน้ำโขง และ 6) การพัฒนาระบบห่วงโซ่อุปทานด้านโลจิสติกส์สู่กลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง โดยทั้ง 6 ประเด็นจะใช้งบประมาณในการขับเคลื่อน 10,100 ล้านบาท

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือโดยการใช้เทคนิคผืนผ้าใบธุรกิจ และการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกและภายในบริษัท จังหวัดเชียงรายในฐานะเป็นจังหวัดในระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ ทำให้เห็นถึงศักยภาพที่แท้จริงของ จังหวัดเชียงรายในด้านความพร้อมในการลงทุนด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านการพัฒนาระบบโลจิสติกส์เชื่อมโยงสู่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ด้านการส่งเสริมเกษตรเพื่อการส่งออก และด้านการพัฒนาฐานข้อมูลและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวันและการดำเนินธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ชัยยุทธ ชินกุล (2561) ที่ทำการศึกษา ส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจ ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน โดยระบุว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษเชียงรายน่าจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากอยู่ในที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ตรงรับระเบียบเศรษฐกิจเหนือได้ มีสามอำเภอในสามด้านชายแดนเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีศักยภาพทั้งการค้า การท่องเที่ยวและการเกษตร และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ รักพงษ์ แสนศรี และคณะ (2566) ที่นำเสนอบทความวิเคราะห์นโยบายท่องเที่ยวของรัฐบาลเพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้การท่องเที่ยวสู่จังหวัดที่ไม่ใช่เมืองหลวงผ่านโครงการระเบียบเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยผลการศึกษาประเด็นหนึ่งสรุปว่า รัฐบาลต้องผลักดันนโยบายนวัตกรรมด้านการท่องเที่ยวด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมผู้ประกอบการในภาคธุรกิจท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องนำนวัตกรรมท่องเที่ยว (Travel Tech) มาปรับใช้กับธุรกิจของตนในการจัดการและให้บริการนักท่องเที่ยว (Tourists) หรือผู้มาเยือน (Visitors) เพื่อสร้างการรับรู้และประสบการณ์ใหม่ในจังหวัดระเบียบเศรษฐกิจและเมืองรองการท่องเที่ยว

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิเคราะห์ศักยภาพด้านการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ ทำให้สามารถนำเสนอแนวทางในการลงทุนในจังหวัดเชียงรายในมิติต่าง ๆ ดังรูปภาพที่ 2

ภาพที่ 2: แนวทางการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ

ในการลงทุนในจังหวัดเชียงรายภายใต้กรอบระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือด้านอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีแนวทางการลงทุนในประเด็นการสร้างมาตรฐานชุมชนท่องเที่ยว การพัฒนากิจกรรมด้านการท่องเที่ยวเพื่อย้อนรอบอารยธรรมล้านนา-ล้านช้าง และการยกระดับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ด้านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ แนวทางในการลงทุนประกอบด้วย การยกระดับภูมิปัญญาและสร้างมูลค่าเพิ่ม การสร้างมูลค่าเพิ่มให้อาหารท้องถิ่น และการสร้างผู้ประกอบการสร้างสรรค์ ด้านอุตสาหกรรมเกษตรและอาหาร แนวทางการลงทุน ได้แก่ การยกระดับเกษตรเพื่อการส่งออก การสร้าง Start-up เกษตรปลอดภัย และการพัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อการส่งออกสินค้าเกษตร และด้านอุตสาหกรรมดิจิทัล แนวทางการลงทุนประกอบด้วย การพัฒนาแพลตฟอร์มด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมความเป็นประชารัฐอัจฉริยะ และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลสาธารณะของระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ (NEC Data for All)

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะระดับนโยบาย

- 1) ควรมีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานระเบียบเศรษฐกิจภาคเหนือ: จังหวัดเชียงราย เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับผู้สนใจรวมถึงนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ
- 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือควรมีการสร้างการรับรู้ให้กับประชาชนเกี่ยวกับผลกระทบของการพัฒนาพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ

7.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือ

2) ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานในระเบียงเศรษฐกิจภาคเหนือเชื่อมโยงไปยังอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง

8. อ้างอิง

คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ. (2565) เป้าหมายและแนวทางการ

พัฒนาภาค พ.ศ.2566 – 2570. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ชัยยุทธ ชีโนกุล (2018). ส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือ
ตอนบน. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2), 1–7.

รักพงษ์ แสนศรี ธฤชวรรณ อัมพรมหา และธนวรรณ วรสิงห์. (2566). บทความวิเคราะห์นโยบาย
ท่องเที่ยวของรัฐบาลเพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้การท่องเที่ยวสู่จังหวัดที่ไม่ใช่
เมืองหลวงผ่านโครงการระเบียงเศรษฐกิจของประเทศไทย. วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์. 40(2). 113-136.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). การประชุมคณะกรรมการ นโยบายการ
พัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ (กพศ.) ครั้งที่ 1/2565. ออนไลน์. ที่มา:
https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=12547. (เข้าถึงเมื่อ 18 มีนาคม 2567)

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกฎกระทรวง อว. 2565

Efficiency in managing learning outcomes according to Ministerial Regulations 2022

พระครูสิทธิวิชิตโสภิต, ดร.

สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.อินันท์ จันตะนี

วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

อาจารย์ อาคม จันตะนี

มูลนิธิแสงสีวิชาการ อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

รองศาสตราจารย์ ดร.เอกรัตน์ เอกศาสตร์

สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกฎกระทรวง อว.2565” ผลลัพธ์การเรียนรู้ เป็นผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษา ผูกอบรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ หรือการเรียนรู้จริงในที่ทำงาน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น (1) ด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม ด้านการบริการวิชาการ ด้าน ศิลปะและวัฒนธรรม และผลลัพธ์ตามพันธกิจที่สถาบันอุดมศึกษาประกาศต่อสาธารณะ (2) ผลลัพธ์ด้าน การทำประโยชน์ให้ท้องถิ่นและสังคม (3) ผลลัพธ์ด้านความพึงพอใจและความผูกพันของผู้เรียนและผู้มี ส่วนได้เสีย (4) ผลลัพธ์ด้านบุคลากร ทั้งด้านอัตรากำลังและขีดความสามารถของบุคลากร ด้าน สภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านความมั่นคงในอาชีพ ด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ตอบแทน (5) ผลลัพธ์ด้านการนำองค์กร โดยมุ่งเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ มาตรฐานตามกฎกระทรวง อว. จากหลักสูตร (PLO) สู่การเรียนรู้รายวิชา (CLOs) ทั้งกรณีการบริหาร จัดการหลักสูตรที่ยังใช้เกณฑ์ตามประกาศกระทรวง พ.ศ. 2558 และกรณีการบริหารจัดการหลักสูตรที่ ใช้เกณฑ์ตามประกาศ อว. 2565 ต่างมุ่งพัฒนา “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ให้ผู้เรียนหรือบัณฑิตสามารถ อธิบายความรู้ที่รับได้และนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพ การบริหารจัดการ ผลลัพธ์การเรียนรู้

Abstract

Academic article on “Efficiency in managing learning outcomes according to Ministerial Regulations, 2022” Learning outcome It is the result that occurs to the learner through the learning process obtained from education, training, or experience arising from practice. or actual learning in the workplace which are learning outcomes for students, such as (1) research and innovation Academic services Arts and culture and results according to the mission that the higher education institution announces to the public (2) results in working to bring benefits to the locality and society (3) results in terms of satisfaction and engagement of students and stakeholders (4) results in personnel Both in terms of manpower and personnel capabilities Working environment Career stability Welfare and compensation (5) Results of organizational leadership. The aim is to develop students to have knowledge and experience that is in line with the standard criteria according to the regulations of the Ministry of Natural Resources and Environment, from curricula (PLO) to course learning (CLOs), both in the case of curriculum management that still uses criteria according to the announcement of the Ministry of Natural Resources and Environment. 2015 and in the case of curriculum management that uses criteria according to the 2022 A.D. announcement, both aim to develop “Learning Outcomes” allow learners or graduates to clearly explain the knowledge they have gained and can be put into practice in a clear and concrete way.

Keywords : Efficiency, Management, Learning outcomes

1. ความนำ

การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นความรู้ ทักษะ เจตคติ ความคิด พฤติกรรม หรือ คุณลักษณะตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีหรือมีพัฒนาการมากขึ้น เมื่อผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติตามกระบวนการ โดยการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education: OBE) ซึ่งการศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายในการผลิตผลการเรียนรู้เป็นความรู้ และความสามารถของนักศึกษาในขั้นต้น) ที่เฉพาะเจาะจง โดยหลักสูตรและวิธีการเรียนการสอนถูกออกแบบให้สามารถผลิตนักศึกษาที่มีความรู้ ความสามารถดังกล่าวได้ Learning Outcomes (ผลลัพธ์การเรียนรู้) คือความคาดหวังว่านักศึกษาจะมีความสามารถที่จะทำได้ตามผลลัพธ์ของการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ การให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้ กระบวนการ ในการเจาะจงผลลัพธ์จะเป็น สิ่งควบคุมกิจกรรมการเรียนการสอน ที่มุ่ง จัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (OBE) เพื่อให้ทุก

หลักสูตรและการเรียนการสอนถูกกำหนดมาเพื่อผลิต ให้มีลักษณะเฉพาะของนิสิต/นักศึกษาเมื่อจบการศึกษาไปแล้ว ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ NQF ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ให้มีเกณฑ์บ่งชี้คุณลักษณะการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้ทั้งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา และ/หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากฝึกปฏิบัติและ/หรือจากการทำงาน ให้มี 3 มิติได้แก่

1) ความรู้ (Knowledge) เป็นความรู้เกี่ยวกับข้อความจริง หลักการ ทฤษฎีและแนวปฏิบัติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนเพื่อปฏิบัติงาน โดยเน้นความรู้เชิงทฤษฎีและ/หรือข้อความจริงเป็นหลัก (Theoretical and/or Factual)

2) ทักษะ (Skills) เป็นความสามารถปฏิบัติงานซึ่งบุคคลนั้นควรทำได้เมื่อได้รับมอบหมาย โดยสามารถเลือกใช้วิธีการจัดการและแก้ปัญหาการปฏิบัติงาน ด้วยทักษะด้านกระบวนการคิด (Cognitive Skills) ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ตรรกะ ทักษะการหยั่งรู้และความคิดสร้างสรรค์ (Logical, Intuitive, and Creative Thinking) หรือทักษะการปฏิบัติ/วิธีปฏิบัติที่มีความคล่องแคล่วและความชำนาญในการปฏิบัติตามกรอบ คุณวุฒิแต่ละระดับ

3) ความสามารถในการประยุกต์ใช้และความรับผิดชอบ (Application and Responsibility) เป็นความสามารถของบุคคลที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้การใช้ความรู้ทักษะทางสังคม ในการทำงานหรือศึกษาอบรมหรือการฝึกทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความชำนาญขึ้นในแต่ละบุคคล

สำหรับการพัฒนาวิชาชีพของบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถในการสื่อสาร ภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบ (Responsibility) และความเป็นอิสระ (Autonomy) ในการดำเนินการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งความสามารถในการตัดสินใจและความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น มาตรฐานผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการกำหนดเฉพาะซึ่งเป็นผลที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้ทั้งการพัฒนาระหว่างการศึกษา จากการเรียนรู้และการเข้าร่วมเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ในรายวิชาที่อาจารย์ใช้ในการเรียนการสอน จัดให้ทั้งในและนอกหลักสูตรและแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจและความสามารถจากการเรียนรู้ อย่างชัดเจน และกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่น่าเชื่อถือและเมื่อเรียนจบรายวิชาหรือหลักสูตรนั้นแล้วสามารถวัด “ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes)” ในเชิงประจักษ์หรือเป็นรูปธรรมชัดเจน

2. ความสำคัญการบริหารจัดการความรู้

การบริหารจัดการที่ดีและมีคุณภาพนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้สามารถใช้ทรัพยากรและเวลาอย่างประหยัดต้นทุนซึ่งเรียกว่า “ทำให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล”

2.1 การจัดการความรู้และทฤษฎีที่เกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

การจัดการความรู้ เป็นเครื่องมือเพื่อการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการไปพร้อม ๆ กัน (นพ.วิจารณ์ พานิช, 2556-ออนไลน์)

https://quality.sc.mahidol.ac.th/plan_and_policy/km/ ได้แก่ (1) การบรรลุเป้าหมายของงาน (2) การบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาคน (3) การบรรลุเป้าหมายด้านการพัฒนาองค์กรไปเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ (4) การบรรลุเป้าหมายของการเป็นชุมชน หมู่คณะ ที่มีความเอื้ออาทรระหว่างกันในการทำงาน

1) ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์ หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้ง จึงถูกเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

2) ความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้ โดยผ่านวิธีต่าง ๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่าง ๆ และบางครั้งถูกเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

โดยการจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย 6 ประการ คือ

- 1) กำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญต่องานและองค์กร
- 2) ค้นหาความรู้ที่ต้องการ
- 3) ปรับปรุง ดัดแปลง หรือสร้างความรู้ให้เหมาะต่อการใช้งานของตน
- 4) ประยุกต์ใช้ความรู้กับงานของตน
- 5) นำประสบการณ์จากการทำงานและการประยุกต์ใช้ความรู้แล้วมาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ และสกัด “ขุมความรู้” ออกมาบันทึกไว้
- 6) จัดบันทึก “ขุมความรู้” และ “แก่นความรู้” สำหรับไว้ใช้งานและปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึก และเชื่อมโยง ให้เหมาะกับการใช้งานมากขึ้น

ด๊อบบิว เอ็ดเวิร์ด เดมมิง (TQM: W. Edwards Deming, 1900-1993) ได้พัฒนาทฤษฎีบริหารจัดการคุณภาพทั้งองค์กร โดยเน้นการบริหารคุณภาพเป็นการจัดระบบการทำงาน เพื่อให้ผลงานได้สร้างความพอใจ ความประทับใจและความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งแบ่งระดับการดำเนินงานไปตามระดับของบุคลากรในองค์กรได้ 3 ระดับ ดังนี้

- 1) การบริหารคุณภาพ เป็นผู้กำหนดทิศทางหรือแนวทางอย่างกว้าง ๆ ในการดำเนินงานซึ่งเป็นการกิจของผู้บริหารระดับสูงสุดในองค์กร
- 2) การจัดการคุณภาพ เป็นการนำนโยบายคุณภาพมากำหนดข้อปฏิบัติให้เป็นเป้าหมายด้านคุณภาพ และต้องมีการกำหนดเป็นแผนคุณภาพสำหรับการดำเนินงานต่อไป ซึ่งจะเป็นการกิจของผู้จัดการหรือบริหารระดับรองลงมา

3) การดำเนินงานให้เกิดคุณภาพ เป็นหน้าที่การปฏิบัติงานให้บรรลุผลหรือเป้าหมายที่เป็นไปตามคุณภาพ ซึ่งจะต้องตรวจติดตาม ปรับปรุงแก้ไข และการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ดังนั้น การบริหารจัดการคุณภาพ ต้องอาศัยการทำงานที่ต้องประสานกันด้วยดี ซึ่งเป็นการบริหารคุณภาพ “วงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงล้อ PDCA” มีภารกิจหลัก 4 ขั้นตอนคือ

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan : P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do : D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check : C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act : A)

โดยขั้นตอนทั้ง 4 นี้ จะต้องปฏิบัติต่อเนื่องกันไปไม่มีสิ้นสุด ซึ่งเหมือนกับเป็นวงจรอันหนึ่ง วงจรหรือวงล้อ (PDCA) หมุนเวียนปรับปรุงเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ เป็นขั้นตอนในการที่ทำงานเสร็จอย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ และเชื่อถือวางใจได้ ซึ่งใช้วงจร PDCA เป็นเครื่องมือการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง ในการติดตามปรับปรุงและพัฒนาให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร

อภินันท์ จันตะนี (Aphinant Chantane, 2563) ได้พัฒนา “ทฤษฎีการบริหารจัดการ” ขึ้น พ.ศ. 2563 (ซึ่งได้จดลิขสิทธิ์ไว้ที่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ย.2563) โดยสามารถไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนได้ทุกระดับ ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับข้อแรกคือ การกำหนดนโยบาย (Policy) ถือว่ามีความสำคัญ ทั้งนี้ เพราะหน่วยงานระดับประเทศ กระทรวง กรม หรือสำนักต่าง ๆ จะต้องกำหนดนโยบายเป็นอันดับแรก ๆ ดังนั้น “ทฤษฎีการบริหารจัดการ - PPOCC” จึงเป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปประยุกต์ในองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและองค์กรทางธุรกิจ ได้ดังนี้

นโยบาย (Policy) เป็นแนวทางอย่างกว้าง ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนนโยบายสาธารณะ เป็นนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นแนวทางหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐเพื่อการตัดสินใจในด้านใดด้านหนึ่งภายใต้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการหรือแนวทางที่จะปฏิบัติงานไว้ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนจบ ให้ครอบคลุมทุกกระบวนการ เป็นแนวทางที่วางไว้สำหรับการทำงานในอนาคต ซึ่งการวางแผนนี้จะเกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์บวกกับจินตนาการในการบริหารจัดการที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อดำเนินการต่อไป

การจัดองค์กร (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์กร ตำแหน่ง หน้าที่ และความรับผิดชอบ พร้อมจำนวนบุคลากรในองค์กร ให้ครอบคลุมการทำงานครบทุกขั้นตอนตามกระบวนการ และการจัดโครงสร้างของระดับตำแหน่ง เพื่อจัดลำดับการบริหารและสั่งการให้มีประสิทธิภาพ

การประสานงาน (Coordinating) เป็นการสื่อสารกับหน่วยงานภายในและภายนอกองค์การ เพื่อเชื่อมโยงงานตลอดจนการปฏิบัติการทุกอย่างรวมไปถึงกำลังคนที่หน่วยให้ทำงานเข้ากันได้ กำกับให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน อำนวยให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่วางไว้

การควบคุม (Controlling) เป็นการควบคุมคุณภาพในผลงาน กำกับตลอดจนบริหารจัดการทุกอย่างให้สำเร็จตามจุดประสงค์ของแผนที่วางไว้ การกำกับและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบที่กำหนดไว้ ทั้งในเรื่องของกรอบเวลา มาตรฐานการปฏิบัติการ ขั้นตอนการทำงาน รวมไปถึงการประสานงานทุกฝ่ายดำเนินงานไปอย่างราบรื่น การควบคุมนี้ยังรวมไปถึงการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของทุกระดับ

เฮอร์เบิร์ต เอ.ไซมอน (Herbert A. Simon, 1960) ได้สร้างทฤษฎีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นประสิทธิภาพสูงสุด โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยนำเข้า (Input) กับผลิตผล (Output) ที่ได้รับออกมา ซึ่งสรุปได้ว่า ประสิทธิภาพเท่ากับผลผลิต

ถ้าเป็นหน่วยงานราชการของรัฐ จะบอกความพึงพอใจของผู้รับบริการมีสูตร ดังนี้

$$E = (O - I) + S$$

E = ประสิทธิภาพของงาน (Efficient)

O = ผลผลิตหรือผลงานที่ได้รับออกมา (Output)

I = ปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากรทางการบริหารที่ใช้ไป (Input)

S = ความพึงพอใจในผลงานที่ออกมา (Satisfaction)

2.2 การบริหารจัดการหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลต่อหลักสูตร ดังนี้

การบริหารจัดการหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานตามกฎหมาย อว. 2565 จากหลักสูตร (PLO) สู่การเรียนรู้รายวิชา (CLOs) ดังต่อไปนี้

สำหรับการบริหารจัดการหลักสูตรที่ใช้เกณฑ์ตามประกาศกระทรวง อว. 2565

โดยหลักสูตร (PLO) เพื่อเรียนรู้รายวิชา (CLOs) ให้เกิด “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ตามเงื่อนไขดังนี้

2.2.1 มาตรฐานด้านความรู้ (ตามที่คาดหวังจากรายวิชาในหลักสูตร)

1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านความรู้ (Knowledge)

(1) นิสิตสามารถประมวลแนวคิด หลักธรรม ทฤษฎี และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อออกแบบ และพัฒนางาน หรือประสบการณ์ที่เกิดจากหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นและเพียงพอต่อการนำไปปฏิบัติ

(2) นิสิตสามารถต่อยอดงานเพื่อการปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลต่อการประกอบวิชาชีพ

(3) เพิ่มความรู้ที่จำเป็นและเพียงพอต่อการนำไปปฏิบัติ ต่อยอดความรู้ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่ เพื่อการค้นพบ และสร้างสิ่งใหม่ที่เป็นที่ยอมรับ ใช้ความรู้ใหม่เพื่อดำรงชีวิต สำหรับการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล

2) กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้

(1) การสอนสาระสำคัญ ความรู้เชิงกระบวนการ โดยให้ผู้เรียนศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด หลักธรรม ทฤษฎี และงานวิชาการ

(2) การสอนเพื่อนำความรู้ไปออกแบบหลักสูตรและการเรียนการสอน จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงโดยมีการฝึกปฏิบัติการและการนำเสนอตามกิจกรรมเรียนรู้ (Active learning)

(3) การสอนวิธีสร้างนวัตกรรมทางพุทธศาสนา เพื่อเป็นความรู้ใหม่เพื่อพัฒนา งานในองค์กร และพัฒนาสิ่งใหม่ให้ยั่งยืน โดยเฉพาะการพัฒนาสิ่งใหม่ในยุคดิจิทัล

3) กลยุทธ์การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้

(1) การสอบวัดผลและ/หรือคุณภาพงานการศึกษาค้นคว้าสำหรับสิ่งใหม่ ๆ
(2) คุณภาพของผลงานการศึกษาค้นคว้าในรายวิชาที่อาจารย์ผู้สอนกำหนด กิจกรรมให้ฝึกปฏิบัติ

(3) คุณภาพของบทความวิชาการ สารนิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์ นวัตกรรม และงานสร้างสรรค์อื่น

(4) คุณภาพผลงานวิจัยทางวิชาการ นวัตกรรม และงานสร้างสรรค์อื่นพร้อม เผยแพร่สู่สังคมที่กำหนด

2.2.2 มาตรฐานด้านทักษะ (ตามที่คาดหวังจากรายวิชาในหลักสูตร)

1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านทักษะ (Skills)

(1) ความสามารถที่เกิดจากการเรียนรู้ ฝึกฝนปฏิบัติให้เกิด ความแคล่วคล่อง ว่องไว และชำนาญ เพื่อพัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพหรือวิชาการ พัฒนาตน และพัฒนาสังคม สำหรับการ ดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล

(2) ทักษะการเรียนรู้ ทักษะส่วนบุคคล ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ที่นำไปสู่ การพัฒนางาน วิชาชีพ การดำรงชีวิตและการทำงานเพื่อสร้างสรรค์ องค์กรและสังคม เหมาะสมกับการ ดำรงชีวิตในยุคดิจิทัล

(3) ทักษะการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะการสร้างความรู้ในการ ปฏิบัติ การคิดริเริ่ม สร้างสิ่งใหม่ เพื่อสร้างความรู้ใหม่เชิงวิชาการและเชื่อมโยงกับทักษะด้านดิจิทัล

2) กลยุทธ์การสอนด้านทักษะทางปัญญา

(1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมอบหมายให้นักศึกษาค้นคว้าจากแหล่งงานวิจัยและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

(2) การค้นคว้าแหล่งข้อมูลแล้วนำเสนอให้เห็นเป็นองค์รวมของความรู้ที่เกิดจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อประมวลความรู้ต่าง ๆ หลอมรวมเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งตอบข้อซักถามจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

(3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนฝึกออกแบบเครื่องมือในการทำวิจัย และสอนจากการใช้กรณีศึกษา โดยให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์ผลงานในกลุ่ม

3) กลยุทธ์การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านทักษะทางปัญญา

(1) การประเมินจากรายงานที่เป็นความรู้ใหม่ และกิจกรรมซึ่งมีเนื้อหาสาระสำคัญในรายวิชา หรือประเมินจากผลการออกแบบเครื่องมือการวิจัย

(2) การประเมินด้วยวิธีที่หลากหลายโดยคำนึงถึงพัฒนาการของผู้เรียนและผลการเรียนรู้ที่ต้องการวัด เช่น การสอบวัดทักษะทางปัญญา การนำเสนอผลงาน ร่วมอภิปรายในกลุ่มเรียน สังเกตพฤติกรรมเรียนรู้

(3) การเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ในระดับปริญญาโท จากภายนอกสถาบันมาร่วมประเมินผลการเรียนรู้

2.2.3 มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ (ตามที่คาดหวังจากรายวิชาในหลักสูตร)

ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านจริยธรรม (Ethics)

1) ดำเนินการผลลัพธ์การเรียนรู้

(1) นักศึกษาสามารถแสดงออกถึงความซื่อสัตย์สุจริตทางวิชาการ

(2) นักศึกษาสามารถแสดงออกถึงการเคารพกฎ ระเบียบ และค่านิยมอันดีงามของสังคม และจรรยาบรรณทางวิชาการ

(3) นักศึกษามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความมีจิตใจเมตตา ความโอบอ้อมอารี มีจิตสาธารณะ การรักษาสິงแวดล้อม เป็นต้น

2) กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้

(1) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนทำงานวิชาการและสอดแทรกจริยธรรม ความซื่อสัตย์ทางวิชาการ

(2) การเน้นให้นักศึกษาไม่คัดลอกผลงาน ไม่ทุจริตทางวิชาการ ไม่ละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา ไม่ทุจริตการสอบ ไม่นื้อโกง ไม่กระทำความผิดสัญญา ไม่โฆษณาสรรพคุณเกินจริง และไม่เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้อง เป็นต้น

(3) จัดการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง ผู้สอนสอดแทรกเรื่องคุณธรรม เรื่อง กฎ ระเบียบ และค่านิยมอันดีของสังคม และจรรยาบรรณทางวิชาการ โดยให้ผู้เรียนเคารพกฎ ระเบียบ ข้อตกลงในการเรียนและประพฤติปฏิบัติตามจรรยาบรรณทางวิชาการ

3) วิธีการประเมินผลการจัดการเรียนรู้

(1) ผู้สอนประเมินผลงานวิชาการ

(2) ผู้สอนประเมินพฤติกรรมของนิสิตที่แสดงออกทางกาย วาจา และสิ่งอื่นที่เกี่ยวข้อง

(3) ผู้สอนประเมิน การประพฤติปฏิบัติตนของผู้เรียนในระหว่างการเรียนการสอน และการย้อนกลับทันที เมื่อแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

2.3.4 มาตรฐานด้านลักษณะบุคคล (ตามที่คาดหวังจากรายวิชาในหลักสูตร)

1) ผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านลักษณะบุคคล (Characters)

(1) มีพฤติกรรมหรือการกระทำระดับบุคคลที่สะท้อนถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม ศีลธรรมและจรรยาบรรณ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและส่วนตน ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น

(2) การพัฒนาบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และค่านิยม ที่สะท้อนคุณลักษณะเฉพาะสาขาวิชา วิชาชีพและสถาบัน โดยพัฒนาผ่านการเรียนรู้ และฝึกประสบการณ์ ให้เหมาะสมระดับปริญญาโท

(3) มีบุคลิกที่น่าเชื่อถือ เป็นมิตร มีเสน่ห์ เป็นผู้นำ นิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ มีเมตตา กรุณา รักการทำงานเป็นทีม ช่างสังเกต คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ มีเหตุผล ค่านิยมที่ถูกต้อง

2) กลยุทธ์การสอนที่ใช้พัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านลักษณะบุคคล

(1) การใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือสอดแทรกในการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนกำหนดบทบาทหน้าที่ในการทำงานกลุ่ม สลับกันเป็นผู้นำ ผู้ตาม ร่วมมือกัน

(2) การให้ทำงานกลุ่มอย่างตั้งใจ ความรับผิดชอบในงานส่วนตนและงานกลุ่ม มีความรอบคอบ ความละเอียดถี่ถ้วนและเป็นแบบอย่างที่ดีได้

(3) การกำหนดสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิดริเริ่มหาหัวข้อเรื่องเพื่อทำวิจัย มีความคิดเชิงตรรกะ การรู้ดิจิทัล (digital literacy) และการรู้เท่าทันสื่อ (media literacy) เป็นต้น

3) กลยุทธ์การประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านลักษณะบุคคล

(1) การสังเกตพฤติกรรมความรับผิดชอบในการเรียน และการฝึกทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับรายวิชามอบหมาย การประเมินผู้เรียนจากการทำงาน บทบาทของผู้เรียนแต่ละคนในภาวะผู้นำ และผู้ตามและการทำกิจกรรมเกี่ยวกับดิจิทัล

(2) การประเมินความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชา การปฏิบัติการ เคารพความคิดเห็นผู้อื่น การปรับตัวความสามารถแสดงความคิดเห็น แก้ไขปัญหาและประเมินจากการ ตอบคำถาม และพิจารณาผลงานฯ

(3) ความรับผิดชอบที่สามารถตรวจสอบได้ นิสิตที่มีผลลัพธ์การเรียนรู้รายวิชา ในระดับดี สามารถตรวจสอบได้ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ ออกแบบและวิธีวัดผลดำเนินงานจากความรู้ และประสบการณ์

สำหรับการจัดทำ “รายละเอียดของรายวิชาที่สอน” (มคอ.3 เดิมตามเกณฑ์ของ สกอ.) โดยให้ นำ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ทั้ง 4 ด้าน ที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง อว. พ.ศ. 2565 ได้แก่ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skills) ด้านจริยธรรม (Ethics) และด้านลักษณะบุคคล (Character) ซึ่ง สามารถนำ มคอ.3 (เดิม) เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำรายละเอียดของรายวิชาที่สอนได้ แต่ที่สำคัญต้อง กำหนด “หัวข้อหลักในแต่ละบท” ให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ (Active Learning) โดยให้สอดรับการ หลักสูตร (PLO) ซึ่งถือว่ามีความสำคัญมาก ๆ

แผนผังแสดงกระจายความรับผิดชอบผลลัพธ์การเรียนรู้หลักสูตรสู่รายวิชา (Curriculum mapping)

● ความรับผิดชอบหลัก ○ ความรับผิดชอบรอง

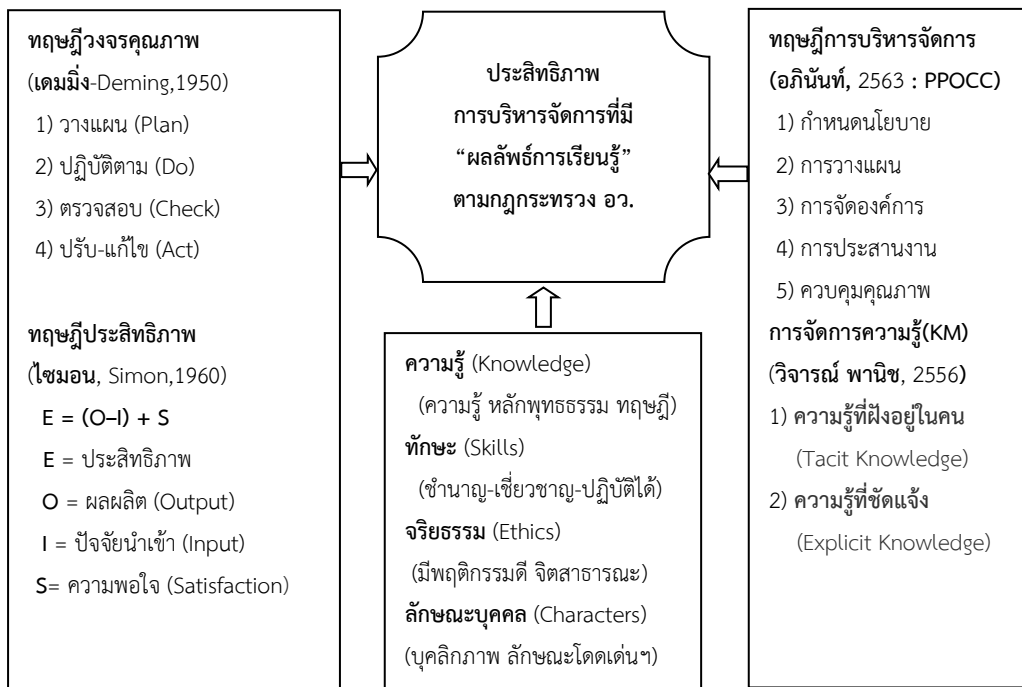
รายวิชา	ความรู้		ทักษะ		จริยธรรม		ลักษณะ บุคคล	
614 101 พื้นฐานทางการจัดการ	●	●	○	●	●	○	●	○
614 102 ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการ	○	●	○	○	●	○	○	○
614 103 ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ	○	●	○	●	●	●	○	○
614 104 การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ	○	○	○	●	○	●	○	○
614 202 นวัตกรรมเพื่อการจัดการ	○	○	○	●	○	○	○	○
614 203 สัมมนาการจัดการเชิงพุทธเพื่อการพัฒนา	○	○	●	○	○	●	○	●
614 215 เทคโนโลยีเพื่อการจัดการ	○	○	○	●	○	●	○	○
614 216 ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ	○	○	○	●	○	○	○	○
600 205 กรรณฐาน	●	○	○	○	●	○	○	○
614 500 วิทยานิพนธ์	○	○	○	●	○	○	○	○

ความคาดหวังของ “ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning outcome)” เมื่อสิ้นปีการศึกษา

ชั้นปี	ความรู้ ทักษะ จริยธรรมและลักษณะบุคคล ที่นิสิตจะได้รับเมื่อเรียนรู้รายวิชาแต่ละปีการศึกษา
ปีที่ 1	-สามารถใช้ความรู้ หลักพุทธธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวกับพระไตรปิฎก ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเด็นทางพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างนวัตกรรมให้สอดคล้องกับชุมชนและสังคม --สามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมและทฤษฎีเพื่อการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการ และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น --สามารถแสดงความคิดเห็นเชิงวิพากษ์บนหลักธรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทางพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้หรือต่อยอดองค์ความรู้
ปีที่ 2	--สามารถใช้ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูงได้ถูกต้องตามกระบวนการวิจัยและเหมาะสมกับระเบียบวิธีวิจัย รวมทั้งการค้นพบสิ่งใหม่ในแต่ละประเภทของการวิจัย ได้สอดคล้องกับสาขาวิชาพระพุทธศาสนา -สามารถพัฒนาผลการเรียนรู้เป็นที่ยอมรับหรือได้รับการอ้างอิงในฐานะข้อมูลระดับชาติหรือระดับนานาชาติ หรือสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแพร่หลาย โดยมีหลักฐานที่แสดงการวิเคราะห์ ให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ต่อชุมชนหรือสังคม

3. ตามทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

จากการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รวมทั้งทฤษฎีการบริหารจัดการ ทฤษฎีวงจรคุณภาพและทฤษฎีประสิทธิภาพ ซึ่งสามารถบูรณาการเป็นรูปแบบ (Model) เพื่อบริหารจัดการให้ได้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 โดยบูรณาการการบริหารจัดการ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. การสรุป

บทความวิชาการเรื่อง “ประสิทธิภาพการบริหารจัดการผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกฎกระทรวง อว. 2565”

ผลลัพธ์การเรียนรู้ เป็นผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษา ฝึกอบรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ หรือการเรียนรู้จริงในที่ทำงาน ซึ่งเป็นผลลัพธ์ด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน เช่น (1) ด้านการวิจัยและการสร้างนวัตกรรม ด้านการบริการวิชาการ ด้านศิลปะและวัฒนธรรม และผลลัพธ์ตามพันธกิจที่สถาบันอุดมศึกษาประกาศต่อสาธารณะ (2) ผลลัพธ์ด้านการทำประโยชน์ให้ท้องถิ่นและสังคม (3) ผลลัพธ์ด้านความพึงพอใจและความผูกพันของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย (4) ผลลัพธ์ด้านบุคลากร ทั้งด้านอัตรากำลังและขีดความสามารถของบุคลากร ด้าน

สภาพแวดล้อมการทำงาน ด้านความมั่นคงในอาชีพ ด้านสวัสดิการและผลประโยชน์ตอบแทน (5) ผลลัพธ์ด้านการนำองค์กร การกำกับดูแล และการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการบริหารจัดการหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้และประสบการณ์ที่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานตามกฎกระทรวง อว. จากหลักสูตร (PLO) สู่การเรียนรู้รายวิชา (CLOs) ทั้งกรณีการบริหารจัดการหลักสูตรที่ยังใช้เกณฑ์ตามประกาศกระทรวง พ.ศ. 2558 และกรณีการบริหารจัดการหลักสูตรที่ใช้เกณฑ์ตามประกาศ อว. 2565 ต่างมุ่งการพัฒนา “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ให้ผู้เรียนหรือบัณฑิตสามารถอธิบายความรู้ที่รับได้และนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนเช่นกัน

5. องค์ความรู้ใหม่

1) กลยุทธ์การศึกษาตามผลลัพธ์ (Outcome-Based Education, OBE) เป็นกระบวนทัศน์การออกแบบหลักสูตรและวิธีการสอนที่มุ่งหมายให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน ทั้งนี้รวมถึงความรู้ ทักษะ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ และค่านิยมที่คาดหวังจากการศึกษา กลยุทธ์นี้เน้นการประเมินผลโดยอาศัยเกณฑ์ผลลัพธ์ที่ชัดเจน ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมและตลาดงานได้อย่างเหมาะสม โดยมุ่งเน้นการสร้างบัณฑิตที่มีคุณสมบัติและความสามารถตรงตามความต้องการของอุตสาหกรรมและสังคมในปัจจุบันและอนาคต

2) การจัดการความรู้ในการศึกษาเป็นกระบวนการที่สถาบันการศึกษาใช้ในการสร้าง จัดเก็บ แบ่งปัน และใช้ความรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาบุคลากร การปรับปรุงกระบวนการทำงาน หรือการเพิ่มประสิทธิผลในการสอนและการเรียนรู้ ซึ่งการจัดการความรู้ช่วยให้สถาบันการศึกษาเปลี่ยนแปลงเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองและปรับตัวได้อย่างรวดเร็วต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของสังคมและตลาดแรงงาน พร้อมทั้งสนับสนุนการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

3) การจัดการคุณภาพรวม (Total Quality Management, TQM) ในภาคการศึกษามุ่งเน้นการปรับปรุงและการบริหารคุณภาพของกระบวนการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรลุคุณภาพการศึกษา โดยที่หลักการนี้ได้รวมถึงการมีส่วนร่วมของทุกคนในองค์กร การใช้ข้อมูลและวิเคราะห์เพื่อการตัดสินใจ และการมุ่งเน้นที่นักเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มความพึงพอใจและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดี การประยุกต์ใช้ TQM ในการศึกษาได้ช่วยให้สถาบันสามารถปรับปรุงคุณภาพการจัดการและการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6. เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2545). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**.

พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อาร์เอสพริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณ**

ราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2556). **งานสำคัญของการศึกษาไทยสร้าง “ทักษะ” ให้ผู้เรียนพร้อมศตวรรษ**

ที่ 21. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์.

อภิรักษ์ จันทะนี. (2565). **ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการชั้นสูง**. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทจรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด.

Raffinty, M. (2008). **Time Management Skills**. Bangkok: Exeter Network.

Roberts, M. (2006). **Time Management**. Bangkok : Thanapad Publishing.

Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2009). **Chronology of Buddhism in**

World Civilization. Bangkok: Phlithamm Publishing.

การบริหารจัดการหลักสูตรให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน
Curriculum management to ensure quality according
to the four learning outcome standards

พระครูวิชิตคุณพิพัฒน์, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร

ผศ.ดร.เพ็ญนภา หวังที่ซอบ

สาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

อาจารย์ โยธี จันตะนี

หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรม คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกริก

อาจารย์ อาคม จันตะนี

รองผู้อำนวยการสำนักบริการวิชาการ มูลนิธิแสงสีวิชาการ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การศึกษา (OBE) เพื่อการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ที่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษาด้านหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการแต่งตั้งหรือมอบหมายผู้ตรวจสอบและการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2565 โดยนำระบบการบริหารคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผนคุณภาพ การควบคุมคุณภาพ และการปรับปรุงคุณภาพ ซึ่งนำระบบบริหารงานที่เป็นสากลมาประยุกต์กับการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษาในบริบทของประเทศไทย คณะวิชาและสถาบันอุดมศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้จากการผลิตบัณฑิต ให้ได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรระดับอุดมศึกษา โดยการออกแบบหลักสูตรและพัฒนาระบบและกลไกหรือวิธีการ พร้อมหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อให้การตรวจสอบหลักสูตรและรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษาในหลักสูตรการศึกษา ซึ่งมีเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เพื่อให้แต่ละหลักสูตรมีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากล

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ คุณภาพหลักสูตร เกณฑ์มาตรฐาน ผลลัพธ์การเรียนรู้

Abstract

This article aims to provide an Outcome-Based Education (OBE) for auditing and accrediting standards in higher education curricula. which has been carried out in accordance with the announcement of the Higher Education Standards Committee regarding criteria Methods and conditions for appointing or assigning inspectors and inspecting the educational operations of higher education institutions, 2022, using the quality management system which includes quality planning Quality control and quality improvement which applies an international management system to the inspection and accreditation of standards in higher education programs in the context of Thailand Faculties and higher education institutions must demonstrate responsibility that can be verified through the production of graduates. Achieve the learning outcomes specified in each higher education curriculum. By designing the curriculum and developing systems and mechanisms or methods with empirical evidence, to inspect the curriculum and certify higher education standards in the educational curriculum. which has specified goals and objectives so that each course has quality and meets international standards.

Keywords: management, curriculum quality, standards, learning outcomes.

1. ความนำ

การจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การศึกษา (Outcome Based Education: OBE) ในการตรวจสอบหลักสูตรและการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อการรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษาในหลักสูตรการศึกษา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการออกแบบหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ ตอบสนองความต้องการผู้มีส่วนได้เสียอย่างมีประสิทธิภาพและการจัดการศึกษาที่ประกันผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในกรอบและให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ตลอดจนประกันคุณภาพการจัดการศึกษา โดยดำเนินการควบคุมคุณภาพการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามแนวทางที่ออกแบบไว้ และปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ในทุกกระบวนการจัดการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ การรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ต้องดำเนินการให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการแต่งตั้งหรือมอบหมายผู้ตรวจสอบและการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2565 โดยนำหลักการการบริหารคุณภาพ และระบบบริหารงานที่เป็นสากล มาประยุกต์ใช้กับการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ในบริบทของประเทศไทย

สถาบันอุดมศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ ในการผลิตบัณฑิตให้ได้ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตรระดับอุดมศึกษา โดยการออกแบบหลักสูตรฯ และพัฒนาระบบและกลไกหรือวิธีการ พร้อมหลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อให้การตรวจสอบหลักสูตร(ตรวจเอกสารใช้เวลา 120 วัน) และตรวจสอบ(ตรวจติดตามที่จัดการเรียนการสอนสภาพจริง) ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษาแต่ละหลักสูตรฯ เพื่อการรับรองมาตรฐานการศึกษาในแต่ละหลักสูตร ซึ่งการตรวจติดตามคุณภาพการศึกษา เช่น ถ้าเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี 2 ปี ปริญญาโท 1 ปี และปริญญาเอก 1 ปี 6 เดือน เป็นต้น

2. การบริหารจัดการคุณภาพหลักสูตร

การบริหารจัดการหลักสูตร เป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสนับสนุน เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการพัฒนาผู้เรียน ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เริ่มตั้งแต่การวางแผนใช้หลักสูตร การนิเทศ กำกับติดตาม และประเมินการใช้หลักสูตร โดยใช้ทรัพยากรการบริหารให้เกิดประโยชน์และประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งการบริหารและการจัดการหลักสูตรในสถาบันอุดมศึกษา ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการศึกษาในระดับสูงสุด และเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับชาติ รวมทั้งการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในการผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพ ตอบสนองการพัฒนาและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งมีการให้ความหมายถึงมาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและคุณภาพของหลักสูตร ดังนี้

มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามกฎกระทรวง อว. 2565 ข้อ 3 กำหนดไว้ดังนี้

“**มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา**” หมายถึง ข้อกำหนดขั้นต่ำเกี่ยวกับคุณลักษณะของสถาบันอุดมศึกษา การดำเนินการ ผลลัพธ์ คุณภาพ และเกณฑ์อื่นในการจัดการศึกษา สถาบันอุดมศึกษา

“**มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา**” หมายถึง มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาระดับอุดมศึกษา

“**ผลลัพธ์การเรียนรู้**” หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษา ฝึกอบรบ หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ หรือการเรียนรู้จริงในทำงานระหว่างการศึกษา

คุณภาพหลักสูตร หมายถึง มีครบถ้วนตามเกณฑ์ ถูกต้อง สอดคล้อง เหมาะสมทุกรายการ
ประกาศ กมอ. 2565 เรื่องหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขแต่งตั้งหรือมอบหมายผู้ตรวจสอบฯ
ข้อ 3)

“ระบบการบริหารจัดการการศึกษา” หมายถึง การบริหารคุณภาพเพื่อให้มีการประกันคุณภาพ เชิงผลลัพธ์ และมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องในทุกกระบวนการจัดการศึกษา ประกอบด้วย การออกแบบหลักสูตรการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ การบริหารทรัพยากรการเรียนรู้ การพัฒนาอาจารย์ การรับนักศึกษา การติดตาม การประเมินผลการจัดการศึกษา การสำเร็จการศึกษา การบริหารความเสี่ยง และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

“ระบบการบริหารคุณภาพ” หมายถึง การบริหารจัดการกระบวนการต่างๆ ให้มีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ **การวางแผนคุณภาพ** (Quality Planning) **การควบคุมคุณภาพ** (Quality Control) และ **การปรับปรุงคุณภาพ** (Quality Improvement)

“การดำเนินการจัดการศึกษา” หมายถึง การดำเนินงานตามระบบการบริหารจัดการการศึกษาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษา เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนจะได้รับการพัฒนาตรงตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนด มีความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะส่วนบุคคล เหมาะสมในการประกอบอาชีพตามความต้องการและความคาดหวังของผู้เรียนและผู้มีส่วนได้เสีย

กลไกการประกันคุณภาพ ผู้ที่มีความสำคัญส่งผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องคือ คณะกรรมการระดับนโยบาย และผู้บริหารสูงสุดของสถาบันที่จะต้องให้ความสำคัญและกำหนดนโยบายการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนและเข้าใจร่วมกันทุกระดับ โดยมอบหมายให้หน่วยงานหรือคณะกรรมการรับผิดชอบในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมิน และกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของคณะกรรมการหรือหน่วยงานนี้ คือการจัดระบบประกันคุณภาพ พร้อมทั้งกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่เหมาะสม สำหรับคณะและสถาบัน ระบบประกันคุณภาพที่ใช้ต้องสามารถเชื่อมโยงให้เกิดคุณภาพของการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ระดับบุคคล ระดับหลักสูตร ระดับคณะวิชา ไปจนถึงระดับสถาบัน โดยอาจจำเป็นต้องจัดทำคู่มือคุณภาพในแต่ละระดับเพื่อกำกับการดำเนินงาน แต่ที่สำคัญคณะกรรมการ หรือหน่วยงานนี้ต้องประสานงานและผลักดันให้เกิดระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพซึ่งสามารถใช้งานร่วมกันได้ในทุกระดับ

2.1 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการคุณภาพ

เต็มมิง (TQM: W. Edwards Deming, 1900-1993) ได้พัฒนาทฤษฎีบริหารจัดการคุณภาพทั้งองค์กร โดยเน้นการบริหารคุณภาพเป็นการจัดระบบการทำงาน เพื่อให้ผลงานได้สร้างความพอใจ ความประทับใจและความมั่นใจให้กับผู้มาใช้บริการ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งแบ่งระดับการดำเนินงานไปตามระดับของบุคลากรในองค์กรได้ 3 ระดับ ดังนี้

1) **การบริหารคุณภาพ** เป็นผู้กำหนดทิศทางหรือแนวทางอย่างกว้าง ๆ ในการดำเนินงานซึ่งเป็นการกิจของผู้บริหารระดับสูงสุดในองค์กร

2) **การจัดการคุณภาพ** เป็นการนำนโยบายคุณภาพมากำหนดข้อปฏิบัติให้เป็นเป้าหมายด้านคุณภาพ และต้องมีการกำหนดเป็นแผนคุณภาพสำหรับการดำเนินงานต่อไป ซึ่งจะเป็นภารกิจของผู้จัดการหรือบริหารระดับรองลงมา

3) **การดำเนินงานให้เกิดคุณภาพ** เป็นหน้าที่การปฏิบัติงานให้บรรลุผลหรือเป้าหมายที่เป็นไปตามคุณภาพ ซึ่งจะต้องตรวจติดตาม ปรับปรุงแก้ไข และการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

โดยวงจรเดมมิง (Deming Cycle) หรือวงคุณภาพ PDCA” จึงมี 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 การวางแผน (Plan : P)

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Do : D)

ขั้นที่ 3 การตรวจสอบผลการปฏิบัติ (Check : C)

ขั้นที่ 4 การแก้ไขปัญหา (Act : A)

เบนจามิน เอช บลูม (Benjamin S. Bloom, 1913-1999) ได้อธิบายเกี่ยวกับการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากเดิมไปสู่พฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร และพฤติกรรมใหม่นี้เป็นผลมาจากประสบการณ์หรือการฝึกฝน มิใช่เป็นผลจากการตอบสนองตามธรรมชาติหรือสัญชาตญาณ วุฒิภาวะ หรือความบังเอิญ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปจะต้องเปลี่ยนไปอย่างค่อนข้างถาวร จึงจะถือว่าเกิดการเรียนรู้ขึ้น หากเป็นการเปลี่ยนแปลงชั่วคราวก็ยังไม่ถือว่าเป็นการเรียนรู้ หากบุคคลเกิดการเรียนรู้ ดังเช่น **ทักษะพิสัย** (Psychomotor Domain) พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรง ซึ่งมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะ พฤติกรรมด้าน ทักษะพิสัย ประกอบด้วย พฤติกรรมย่อย ๆ 5 ขั้น ดังนี้

1) **การเลียนแบบ** เป็นการให้ผู้เรียนได้รับรู้หลักการปฏิบัติที่ถูกต้องหรือการเลือกหาตัวแบบที่สนใจ

2) **กระทำตามสั่ง** หรือเครื่องชี้แนะ เป็นพฤติกรรมที่ผู้เรียนพยายามฝึกตามแบบ ที่ตนสนใจ และพยายามทำซ้ำ เพื่อที่จะให้เกิดทักษะตามแบบที่ตนสนใจให้ได้ หรือสามารถ ปฏิบัติงานได้ตามข้อแนะนำ

3) **การหาความถูกต้อง** พฤติกรรมสามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องอาศัย เครื่องชี้แนะ เมื่อได้กระทำซ้ำแล้ว ก็พยายามหาความถูกต้องในการปฏิบัติ

4) **การกระทำอย่างต่อเนื่อง** หลังจากตัดสินใจเลือกรูปแบบที่เป็นของตนเองจะ กระทำตามรูปแบบนั้นอย่างต่อเนื่อง จนปฏิบัติงานที่ย่างยากซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง คล่องแคล่ว การที่ผู้เรียนเกิดทักษะได้ ต้องอาศัยการฝึกฝนและกระทำอย่างสม่ำเสมอ

5) **การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ** พฤติกรรมที่ได้จากการฝึกอย่างต่อเนื่องจนสามารถปฏิบัติ ได้คล่องแคล่วว่องไวโดยอัตโนมัติ เป็นไปอย่างธรรมชาติซึ่งถือเป็นความสามารถของการปฏิบัติในระดับสูง

ดริคเกอร์ (Peter F. Drucker, 1954-2005) ได้อธิบายว่า “การจัดการคือศาสตร์และศิลปะ ในการทำให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้ โดยอาศัยฝีมือบุคคลอื่น” ซึ่งดริคเกอร์ ได้กล่าวว่า “ในยุคเศรษฐกิจปัจจุบันทรัพยากรที่สำคัญที่สุดไม่ใช่เรื่องแรงงาน เงินทุนหรือที่ดินอีกต่อไป แต่เป็นเรื่องของความรู้” โดยทฤษฎีการจัดการ ที่เน้นการจัดการในยุคใหม่ มี 4 ข้อ ดังนี้

- 1) การวางแผน (Planning)
- 2) การจัดองค์กร (Organizing)
- 3) การนำหรือจูงใจ (Leading)
- 4) ควบคุมคุณภาพ (Control)

อภินันท์ จันตะนี (Aphinant Chantane, 2563) ได้พัฒนา “ทฤษฎีการบริหารจัดการ” ขึ้น พ.ศ.2563 (ซึ่งได้จดลิขสิทธิ์ไว้ที่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ย.2563) โดยสามารถไปประยุกต์ใช้กับหน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนได้ทุกระดับ ดังนั้น “ทฤษฎีการบริหารจัดการ - PPOCC” จึงเป็นทฤษฎีที่สามารถนำไปประยุกต์ในองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและองค์กรทางธุรกิจ ได้ดังนี้

นโยบาย (Policy) เป็นแนวทางอย่างกว้าง ๆ เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานทั้งภาครัฐและเอกชน ส่วนนโยบายสาธารณะ เป็นนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นแนวทางหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ เพื่อการตัดสินใจในด้านใดด้านหนึ่งภายใต้อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ

การวางแผน (Planning) เป็นการกำหนดแผนปฏิบัติการหรือแนวทางที่จะปฏิบัติงานไว้ตั้งแต่เริ่มต้นไปจนจบ ให้ครอบคลุมทุกกระบวนการ เป็นแนวทางที่วางไว้สำหรับการทำงานในอนาคต ซึ่งการวางแผนนี้จะเกิดขึ้นจากวิสัยทัศน์บวกกับจินตนาการในการบริหารจัดการที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อดำเนินการต่อไป

การจัดองค์กร (Organizing) เป็นการกำหนดโครงสร้างขององค์กร ตำแหน่ง หน้าที่ และความรับผิดชอบ พร้อมจำนวนบุคลากรในองค์กร ให้ครอบคลุมการทำงานครบทุกขั้นตอนตามกระบวนการ และการจัดโครงสร้างของระดับตำแหน่ง เพื่อจัดลำดับการบริหารและสั่งการให้มีประสิทธิภาพ

การประสานงาน (Coordinating) เป็นการสื่อสารกับหน่วยงานภายในและภายนอกองค์กร เพื่อเชื่อมโยงงานตลอดจนการปฏิบัติการทุกอย่างรวมไปถึงกำลังคนที่หน่วยให้ทำงานเข้ากันได้ กำกับให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน อำนวยให้เกิดการทำงานที่ราบรื่น เพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามที่วางไว้

การควบคุม (Controlling) เป็นการควบคุมคุณภาพในผลงาน กำกับตลอดจนบริหารจัดการทุกอย่างให้สำเร็จตามจุดประสงค์ของแผนที่วางไว้ การกำกับและติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกรอบที่กำหนดไว้ ทั้งในเรื่องของกรอบเวลา มาตรฐานการปฏิบัติการ ขั้นตอนการทำงาน รวมไปถึงการประสานงานทุกฝ่ายดำเนินงานไปอย่างราบรื่น การควบคุมนี้ยังรวมถึงการควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของทุกระดับ

2.2 วัตถุประสงค์การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา

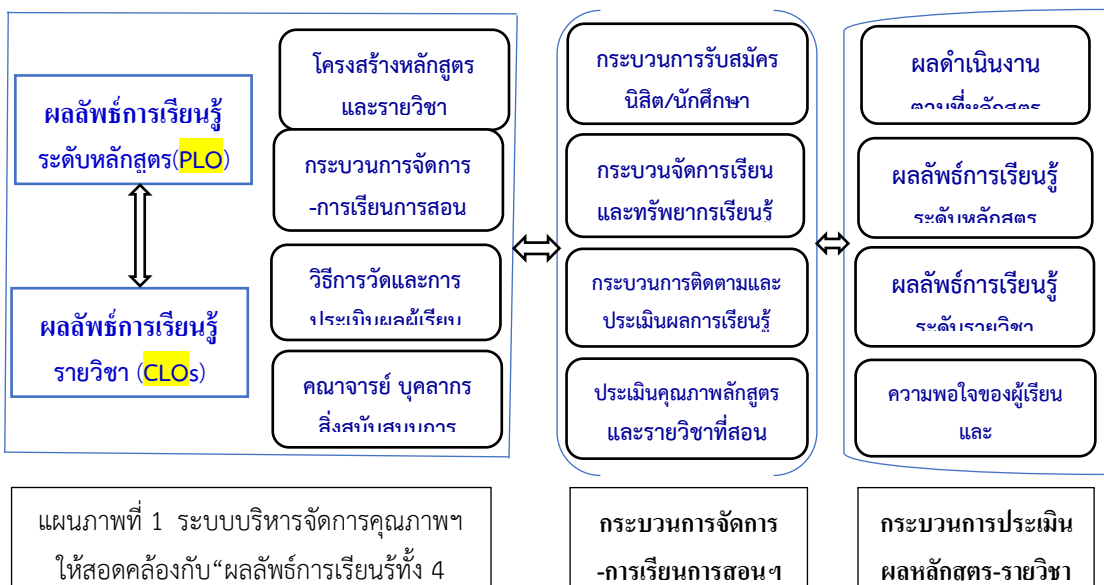
การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษาในหลักสูตรการศึกษา มีเป้าประสงค์และวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1) **เป้าประสงค์** เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีมาตรฐานและคุณภาพ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในการผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพ ตอบสนองการพัฒนาและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2) วัตถุประสงค์

- (1) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่มีมาตรฐานและคุณภาพ
- (2) เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ และมีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
- (3) เพื่อสร้างความมั่นใจว่า ผู้เรียนและบัณฑิตมีผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามที่หลักสูตรการศึกษากำหนด สามารถพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้

ระบบบริหารจัดการคุณภาพหลักสูตรระดับอุดมศึกษา

การออกแบบหลักสูตรฯ

จากแบบจำลองดังแสดงในแผนภาพที่ 1 การตรวจสอบหลักสูตรและรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษา ในหลักสูตรการศึกษา จึงได้กำหนดกระบวนการตรวจสอบออกเป็น 2 กระบวนการ คือ

กระบวนการตรวจสอบหลักสูตรการศึกษา และกระบวนการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของแต่ละกระบวนการ ดังนี้

กระบวนการตรวจสอบหลักสูตรการศึกษา

การพิจารณาตรวจสอบการออกแบบหลักสูตรการศึกษาที่มุ่งเน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ และการออกแบบระบบการบริหารจัดการศึกษา ตามแนวทางของการบริหารคุณภาพเป็นสำคัญ เพื่อให้มั่นใจว่าการดำเนินการจัดการศึกษาของหลักสูตรจะเป็นไปตามแนวทางที่กำหนด สอดคล้องกับมาตรฐานและข้อกำหนดต่าง ๆ รับผิดชอบต่อผู้เรียนบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนด และตอบสนองตามความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาต้องจัดทำ เอกสารหลักสูตรการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการดำเนินการออกแบบตามแนวทางสอดคล้อง (แต่ไม่จำเป็นต้องเหมือนทุกประการ) กับรูปแบบที่แสดงในแผนภาพที่ 1 รวมถึงการวางแผน การควบคุม การติดตาม ประเมินผลการดำเนินการ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนว่า ทำไมจึงออกแบบตามที่แสดงในเอกสารหลักสูตรการศึกษาที่ส่งให้ตรวจสอบ

กระบวนการที่ 2: กระบวนการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษา

การพิจารณาตรวจสอบผลลัพธ์ของการดำเนินงาน และประสิทธิผลของกระบวนการ โดยให้ความสำคัญกับหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรมีการดำเนินงานให้เป็นไปตามแนวทางที่กำหนดในขั้นตอนการออกแบบ โดยการบริหารคุณภาพด้วยการสำรวจตรวจตรา และพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานของกระบวนการต่าง ๆ และภาระหน้าที่ต้องทำให้สำเร็จอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาให้กระบวนการและสิ่งที่เกี่ยวข้องอยู่ในสภาพที่ดีที่สุดตามที่กำหนดไว้ และมีแนวโน้มที่รับประกันได้ว่าผู้เรียนมีการบรรลุ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ตามที่หลักสูตรศึกษากำหนดครบทุกประการ นอกจากนี้เพื่อเป็นการแสดงความรับผิดชอบที่พิสูจน์ได้ว่า หลักสูตร/สาขาวิชา มีการพัฒนาสมรรถนะ(อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร) มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ หลักสูตร/สาขาวิชาต้องจัดทำ รายงานผลการดำเนินงาน ในการจัดการศึกษาที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ว่า ผู้รับผิดชอบหลักสูตรได้ดำเนินการตรวจสอบ ติดตาม และวิเคราะห์หาช่องว่าง(gap) ที่อาจเกิดขึ้นกับ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” อย่างที่ไม่คาดหวัง เช่น ตามจุดควบคุม และจุดตรวจเช็คที่กำหนดไว้ ตลอดกระบวนการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่การออกแบบหลักสูตร/สาขาวิชา เพื่อการรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เป็นต้น

3. เกณฑ์การตัดสินการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษาในหลักสูตรการศึกษา

ประเด็นการพิจารณา	คำอธิบาย	เกณฑ์การตัดสิน
1. ผลลัพธ์การเรียนรู้	○ ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาการของผลลัพธ์การเรียนรู้แต่ละด้านระหว่างเรียนและมีการสะสมจนมีแนวโน้มที่มั่นใจได้ว่าจะบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้โดยรวมที่กำหนดในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เช่น มีความรู้ ทักษะ จริยธรรม ลักษณะบุคคล ที่ผู้เรียนแต่ละรายวิชา(คำอธิบายรายวิชา). ซึ่งแบ่งออกเป็นบทต่าง ๆ โดยในแต่ละบท มีหัวข้อหลัก หัวข้อรอง และหัวข้อย่อยๆ ได้รับความรู้ที่ทำความเข้าใจนำไปอธิบายได้ หรือทำให้เกิดทักษะ ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้ รวมทั้งส่งผลให้มีพฤติกรรมทางจริยธรรมดีขึ้น และผู้เรียนพัฒนาบุคลิกและลักษณะนิสัยที่ดีๆ	☐ ผ่าน ☐ ต้องปรับปรุง ☐ ไม่ผ่าน
2. โครงสร้างหลักสูตร (PLO) และรายวิชา (CLOs)	○ หลักสูตรการศึกษามีการกำหนดผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและวิธีการได้มาซึ่งความต้องการและความคาดหวังอย่างไร เพื่อนำไปสู่การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ ที่สะท้อนความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ครอบคลุมตามมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ และสะท้อนเป้าหมายการพัฒนาผู้เรียนทั้งระยะสั้นและระยะยาว (ตามที่มีในกฎกระทรวง อว. 2565 และประกาศ กมอ.2565 วันที่ 20 ก.ค. 2565) ○ การออกแบบโครงสร้างหลักสูตรการศึกษา และรายวิชาฯ หรือโมดูลการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของแต่ละหลักสูตรอย่างไร ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ ทักษะ ลักษณะบุคคลทางวิชาการและวิชาชีพได้จริง เช่น สัมภาษณ์/สังเกตผู้เรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	☐ ผ่าน ☐ ต้องปรับปรุง ☐ ไม่ผ่าน
3. การจัดกระบวนการเรียนรู้	○ การจัดกระบวนการเรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้ ผู้เรียนรู้จักวิธีแสวงหาความรู้ การปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เกิดกรอบคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ได้มี	☐ ผ่าน ☐ ต้องปรับปรุง

	วิธีดำเนินการอย่างไร เช่น ตรวจสอบเอกสารเกี่ยวกับ “ระบบบริหารจัดการคุณภาพหลักสูตร/สาขาวิชา” ดังตัวอย่างแผนภาพที่1 และสัมภาษณ์อาจารย์ผู้รับผิดชอบและบุคลากรที่เกี่ยวข้องฯ ทั้งนี้เพื่อตรวจสอบระบบบริหารคุณภาพ ได้แก่ 1) การวางแผนคุณภาพ (Quality Planning) 2) การรักษาคุณภาพ (Quality Maintaining) 3) การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ○ การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ทำให้มั่นใจได้อย่างไรว่า ผู้เรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้กับโลกของการทำงานจริงได้ และตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสอดคล้องกับ “ผลลัพธ์การเรียนรู้” ตามที่กำหนดไว้ เช่น มีการทวนสอบรายวิชาที่เรียน(ภายใน 30 วัน ภายหลังสิ้นสุดแต่ละภาคเรียน) และการตรวจสอบในแต่ละปีการศึกษา (ปริญญาโท 1ปี ปริญญาเอก 1.5ปี) รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพการจัดการเรียนการสอน เมื่อเรียนครบรายวิชาในหลักสูตรฯ เพื่อให้การรับรองมาตรฐานหลักสูตร/สาขาวิชาฯ (ตามที่กำหนดไว้ข้อ 2)	☐ ไม่ผ่าน
4. วิธีรวัดและประเมินผลผู้เรียน	○ การออกแบบการวัดและประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนมีวิธีการ เครื่องมือ และการกำหนดเกณฑ์การตัดสินผลที่น่าเชื่อถืออย่างไร เพื่อให้สามารถสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่แท้จริงของผู้เรียน เช่น ทดสอบความรู้ โดยให้ผู้เรียนรายวิชาในหลักสูตร/สาขาวิชาอธิบายเนื้อหาสาระในรายวิชาที่เรียนในแต่ละภาคการศึกษา และรายวิชา(ในหลักสูตร)ที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติเป็นรูปธรรม/เชิงประจักษ์ได้ชัดเจน รวมทั้งพฤติกรรมที่ผู้เรียนได้แสดงออกเชิงจริยธรรม และบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัยเป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน กล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ มีวิจารณ์ญาณและมีเหตุผลฯ ○ มีวิธีการอย่างไร ในการทบทวนผลการสอนรายวิชาและตรวจสอบการกำกับ การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการรายงานผลลัพธ์การเรียนรู้ที่นำมาสู่การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ทั้งของ	☐ ผ่าน ☐ ต้องปรับปรุง ☐ ไม่ผ่าน

	ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้มั่นใจว่าผู้เรียนบรรลุได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามที่หลักสูตร/สาขาวิชาและรายวิชาที่เปิดสอนฯ เช่น การสัมภาษณ์ผู้เรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเชิงลึก รวมทั้งการสังเกตผู้ที่จะสำเร็จเป็นบัณฑิต/มหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต มีบุคลิกโดดเด่นที่เป็น อัตลักษณ์ฯ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร/สาขาวิชา หรือไม่-อย่างไร เป็นต้น	
5. ระบบและกลไกการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารคุณภาพ	○ หลักสูตรการศึกษามีการวางแผนคุณภาพ (Quality Planning) การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) และการบริหารความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น ในระหว่างดำเนินการหลักสูตรรวมถึงมีการจัดการข้อร้องเรียนและการอุทธรณ์อย่างไร เช่น การพิจารณาว่า มีระบบและกลไกเพื่อการพัฒนา หลักสูตร และการบริหารคุณภาพของหลักสูตร/สาขาวิชาฯ ตามขั้นตอนและชัดเจนหรือไม่ รวมการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร/สาขาวิชาด้วย ○ หลักสูตร/สาขาวิชาฯ มีการนำข้อมูลการประเมินผลการจัดการศึกษาดังกล่าวมาใช้ในการทบทวนและปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพ (Quality Improvement) ของหลักสูตรฯ สำหรับการจัดการศึกษาอย่างไร เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุมาตรฐานผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดและผู้ใช้บัณฑิตมั่นใจว่าจะได้บุคลากรที่มีความสามารถตรงตามความต้องการและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ความคาดหวัง เช่น การนำผลการประเมินหลักสูตรฯ แต่ละปีการศึกษา(ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ทำการประเมินในแต่ละปีการศึกษา) โดยนำมาปรับปรุง/พัฒนาการเรียนการสอนฯ เพื่อให้ผู้เรียน(ที่กำลังเรียนปีการศึกษาต่อไปหรือผู้ที่สมัครเข้ามาใหม่ได้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ○ มีวิธีการอย่างไร ในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูลของหลักสูตร/สาขาวิชาฯ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้เสียได้รับทราบ เช่น หน่วยงาน/องค์กรภาครัฐที่มีอยู่ตามภูมิภาคและจังหวัดต่าง ๆ รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชนด้วย	☐ ผ่าน ☐ ต้องปรับปรุง ☐ ไม่ผ่าน

การแปลความหมายของเกณฑ์การพิจารณารายประเด็น แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ผลการพิจารณา	ความหมาย
ผ่าน	-มีหลักฐานเชิงประจักษ์ และผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับหลักการ แนวคิด และประเด็นการพิจารณาที่กำหนดครบถ้วน
ต้องปรับปรุง	-ไม่ปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์หรือผลการดำเนินงานไม่ครบถ้วนตามหลักการ แนวคิด และประเด็นการพิจารณาที่กำหนด โดยต้องปรับปรุงตามข้อเสนอแนะภายในเวลาที่กำหนด
ไม่ผ่าน	-ไม่ปรากฏหลักฐานเชิงประจักษ์หรือผลการดำเนินงานไม่ครบถ้วนตามหลักการ แนวคิด และประเด็นการพิจารณาที่กำหนด

การพิจารณาผลการรับรองมาตรฐานการอุดมศึกษาในหลักสูตรการศึกษา
แบ่งออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้

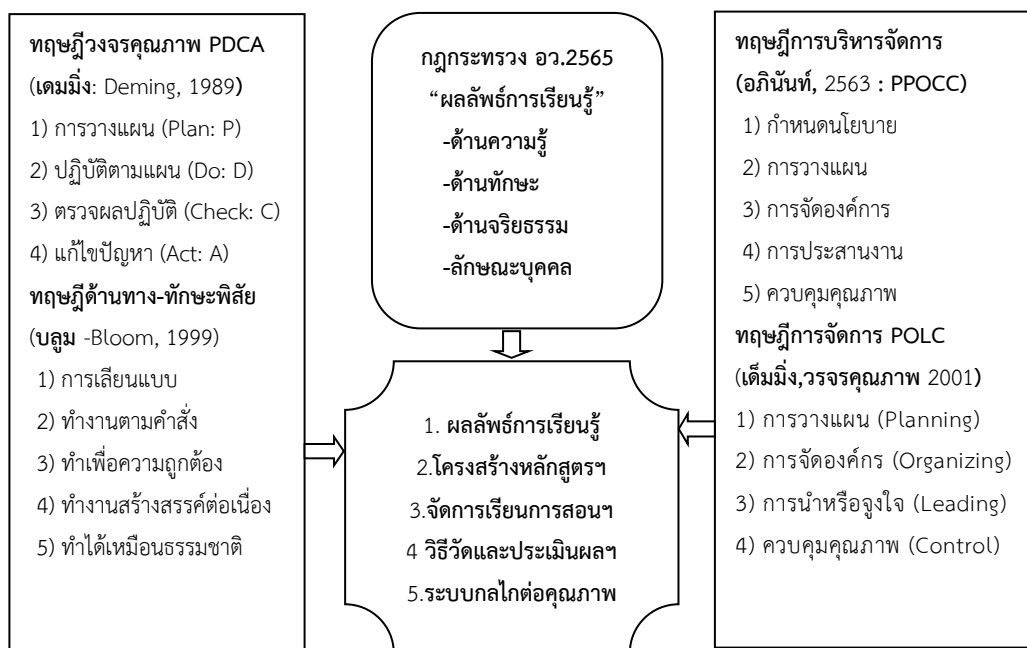
ผลการรับรองมาตรฐานฯ	ความหมาย
รับรอง	-หลักสูตรการศึกษาดำเนินการได้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ และมีผลการพิจารณารายประเด็นในระดับ “ผ่าน” ทั้ง 5 ข้อ
ไม่รับรอง	-หลักสูตรการศึกษาดำเนินการไม่สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรฯ หรือมีผลการพิจารณารายประเด็นในระดับ “ไม่ผ่าน” อย่างน้อย 1 ข้อ

3. โดยทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

จากการตรวจสอบและการรับรองมาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป้าประสงค์ และวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) เป้าประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสถาบันอุดมศึกษาให้สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีมาตรฐานและคุณภาพ นำไปสู่การยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาในการผลิตกำลังคนที่มีศักยภาพตอบสนองการพัฒนาและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

2) **วัตถุประสงค์** เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาหลักสูตรการศึกษามีมาตรฐานและคุณภาพ ให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีคุณภาพ และมีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียนและบัณฑิตมีผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ สามารถพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้ โดยสร้างเป็นรูปแบบ (Model) เพื่อบริหารจัดการหลักสูตรให้คุณภาพและได้มาตรฐานในระดับสากล ดังแผนภาพที่ 2 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 แสดงการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรตามหลักการพื้นฐาน 5 ประการ

4. การสรุป

การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษา ที่ได้ดำเนินการให้เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการแต่งตั้งหรือมอบหมายผู้ตรวจสอบและการตรวจสอบการดำเนินการจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ.2565 โดยนำหลักการการบริหารคุณภาพ และระบบบริหารงานที่เป็นสากลมาประยุกต์กับการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานในหลักสูตรระดับอุดมศึกษาในบริบทของประเทศไทย สถาบันอุดมศึกษาต้องแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ ในการผลิตบัณฑิต ให้ได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละหลักสูตร อุดมศึกษา โดยการออกแบบหลักสูตร/สาขาวิชา และพัฒนาระบบและกลไกหรือวิธีการ พร้อม

หลักฐานเชิงประจักษ์ เพื่อให้ตรวจสอบหลักสูตร ซึ่งการดำเนินงานจัดการศึกษาแต่ละหลักสูตรฯ เพื่อการรับรองมาตรฐานในแต่ละหลักสูตรให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานยิ่งขึ้น โดยให้สถาบันอุดมศึกษาพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่มีมาตรฐานและคุณภาพให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีคุณภาพ และมีการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียนและบัณฑิตมีผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นไปตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ สามารถพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศได้

5. เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวง อว. 2565. มาตรฐานการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 ข้อ 8.

สถาบันอุดมศึกษาต้องมีความพร้อมด้านวิชาการ, 2565.

ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งระดับผู้ช่วย

ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2560.

ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี. (2565 ข้อ10 หน้า 5)

ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขแต่งตั้งมอบหมายฯ. (2565 ข้อ 3)

ประกาศ ก.ม.อ. พ.ศ.2565 เรื่อง เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา. 2565 ข้อ 9

หน้า 4). <https://so03.tci-thaijo.org> > article > download

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 จัดพิมพ์โดยบริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

จำนวนพิมพ์ครั้งที่ 1. จำนวน 200,000 เล่ม ISBN 974-9588-04-5

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต, 2546). พระไตรปิฎกสิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้.

กรุงเทพมหานคร : เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์, จำกัด.

อภิรักษ์ จันตะนี. (2558). คู่มือการประเมินคุณภาพพระดับหลักสูตร พ.ศ.2558. คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา, 2558.

อภิรักษ์ จันตะนี. (2565). หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม. กรุงเทพมหานคร :

บริษัทจรัสนิทวงศ์การพิมพ์, จำกัด. 2565.

ปริทัศน์นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน

Cultural Policy Review of the Government of Mr. Srettha Thavisin

เตชวัน ปัญญาวุฒิศรรม

Tachawan Panyawutthitham

นักวิชาการอิสระ

tachawan1999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการ เรื่อง “ปริทัศน์นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน” มุ่งศึกษานโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน เพื่อศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏในนโยบายที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม โดยการศึกษาผ่านคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อรัฐสภาและนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม สรุปได้ว่านโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน มุ่งเน้นนโยบายหลักเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและการเป็นพลังศรัทธา (Soft Power) ตลอดจนมุ่งเน้นสู่การสร้างแรงงานทักษะสูง การสร้างงาน และการสร้างรายได้ รวมถึงมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในนโยบายเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติที่มุ่งส่งเสริมให้คนมีความรักและภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนภูมิใจในชาติและไม่ละเลยประวัติศาสตร์ของประเทศ และนโยบายเกี่ยวกับการยอมรับและส่งเสริมความหลากหลายที่มุ่งให้ความเท่าเทียม เปิดกว้าง และยอมรับความแตกต่างหลากหลายในด้านต่าง ๆ ส่วนนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลได้รับอิทธิพลมาจากวาทกรรมทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และวาทกรรม พลังศรัทธา (Soft Power) รวมถึงอิทธิพลจากแนวคิดชาตินิยม นอกจากนี้ นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายเท่านั้น แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย

คำสำคัญ : นโยบายวัฒนธรรม นโยบายรัฐบาล รัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน

Abstract

Academic article on “Cultural Policy Review of the Government of Mr. Srettha Thavisin” focuses on the cultural policy of Mr. Srettha Thavisin's government. To study the issues that appear in policies related to culture by studying through the policy

statements of the Council of Ministers to Parliament and the policies of the Minister of Culture. It was found that the cultural policy of the government of Mr. Srettha Thavisin Focus on core policies on cultural promotion to create economic value and soft power. It also focuses on creating high-skilled workers, creating jobs, and generating income. As well as having culturally related policies in policies on key national institutions aimed at encouraging people to love and be proud of the nation's institutions, religion, monarchy. Education policies aimed at encouraging learners to be proud of the nation and not neglecting the country's history, and policies on promotion of diversity aimed at equality openness in various fields. The policy of the Minister of Culture is in line with the government's policy. The government's cultural policies are influenced by economic discourse, especially the creative economy, and soft power discourse, as well as influenced by nationalist ideas. In addition, the government's cultural policy contains only policy basics. It does not reflect the process dimension of the policy.

Keyword : Cultural Policy, Government Policy, Government of Mr. Srettha Thavisin.

1. ความนำ

ตามที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้นำความกราบบังคมทูลฯ สมควรยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่และได้มีการตราพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566 คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงได้กำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นในวันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้งเรื่อง กำหนดวันเลือกตั้งฯ, 2566) ซึ่งภายหลังการเลือกตั้งแล้วเสร็จปรากฏว่าพรรคก้าวไกลได้รับเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาเป็นลำดับที่ 1 และพรรคเพื่อไทยเป็นลำดับที่ 2 (ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ, 2566; ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง, 2566) หากแต่พรรคก้าวไกลไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลได้สำเร็จ พรรคเพื่อไทยจึงเป็นแกนนำในการรวมเสียงเพื่อจัดตั้งรัฐบาลและได้เสนอนายเศรษฐา ทวีสิน เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งที่ประชุมร่วมของรัฐสภาได้ลงมติเห็นชอบด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ทำให้นายเศรษฐา ทวีสิน ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี, 2566) โดยมีพรรคเพื่อไทยเป็นพรรคแกนนำของรัฐบาล

หลังจากนั้นนายกรัฐมนตรีจึงได้เลือกสรรผู้สมควรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน (ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี, 2566) ซึ่งเมื่อมีการเลือกสรรและแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีแล้วนั้น

คณะรัฐมนตรีจะต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภาก่อนเริ่มบริหารราชการแผ่นดินซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติ มาตรา 162 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งคำแถลงนโยบายของรัฐบาลนั้น จะต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติตามบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญ หรืออาจกล่าวได้ว่านโยบายนั้นจะต้องครอบคลุมการบริหารราชการแผ่นดินในทุกภาคส่วน และครอบคลุมนโยบายในทุกด้านเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชน ซึ่งนโยบายด้าน วัฒนธรรมนับเป็นนโยบายหนึ่งที่สำคัญที่รัฐบาลจำเป็นต้องมีการเสนอและนำไปใช้เพื่อบริหารงาน วัฒนธรรมของประเทศ หากแต่นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลต่าง ๆ มักไม่ได้อยู่ในความสนใจมากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นนโยบายเศรษฐกิจหรือนโยบายการเมือง

นโยบายวัฒนธรรมหรือนโยบายที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในนโยบายที่ รัฐบาลประเทศต่าง ๆ ให้ความสำคัญและพบว่ามีการให้ความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับและการกำหนด นโยบายวัฒนธรรมไม่ได้เกี่ยวข้องกับเพียงแต่มิติด้านศิลปะและวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่ยังกว้างออกไปสู่ ประเด็นที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐ ซึ่งเกี่ยวข้องไปกับประเด็นเรื่องสิทธิ เสรีภาพ การกดทับ ความ ขัดแย้ง ความรุนแรง อัตลักษณ์ และการพัฒนาเศรษฐกิจ (วิริยะ สว่างโชติ, 2561) ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่า นโยบายวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญที่จะก่อประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชน บทความนี้ จึงจะศึกษานโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน เพื่อศึกษาประเด็นต่าง ๆ ที่ปรากฏใน นโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม โดยการศึกษาผ่านคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีที่แถลงต่อ รัฐสภา เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2566 และนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งทำจะ ให้เข้าใจถึงแนวนโยบายวัฒนธรรมของประเทศในปัจจุบันและจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานด้าน วัฒนธรรมของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป

2. นโยบายวัฒนธรรม

นโยบายสาธารณะเป็นแนวทาง กิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจของรัฐซึ่งได้ ตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อการขึ้นการกระทำที่ตามมาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ด้วยการ วางแผน การจัดทำโครงการ การกำหนดวิธีบริหารหรือกระบวนการปฏิบัติงานที่เหมาะสมกับสภาพ ความเป็นจริงและความต้องการของประชาชน (สัญญา เคนาภูมิ, 2559) ซึ่งนโยบายวัฒนธรรมนับเป็น หนึ่งในนโยบายสาธารณะที่รัฐพึงตัดสินใจและกำหนดขึ้นเพื่อการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ของประเทศ

นโยบายวัฒนธรรมเป็นนโยบายที่ก่อตัวขึ้นอย่างเป็นทางการช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จาก รัฐบาลของหลายประเทศโดยเฉพาะในยุโรป ซึ่งรัฐบาลของหลายประเทศในยุโรปได้ฟื้นฟูวิถีชีวิตทาง สังคมและวัฒนธรรมของประชาชนไปพร้อมกับการฟื้นฟูบ้านเมืองด้านเศรษฐกิจช่วงภาวะหลังสงคราม โดยการดำเนินงานด้านสังคมวัฒนธรรมรัฐบาลของประเทศส่วนใหญ่จะสนับสนุนการศึกษาและส่งเสริม

กิจกรรมทางศิลปะและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับประโยชน์ของสาธารณะ โดยประเทศที่มีความโดดเด่นคือประเทศอังกฤษที่มีการส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรมอย่างเข้มข้นตั้งแต่การส่งเสริมและฟื้นฟูสังคมช่วงหลังสงครามโลก การประกาศนโยบายสำหรับศิลปะที่สนับสนุนกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมโดยการให้ความสำคัญกับการเข้าถึงของประชาชน และการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นจัดการกับทรัพยากรวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งมีการกำหนดเป็นนโยบายวัฒนธรรมและพัฒนาเรื่อยมา ตลอดจนเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในช่วงทศวรรษ 1990 ที่นโยบายวัฒนธรรมได้ปรับเปลี่ยนไปสู่ประเด็นทางเศรษฐกิจผ่านการส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมหรืออุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากการเริ่มต้นของประเทศออสเตรเลียและการปรับเปลี่ยนที่ขยายขอบเขตของนโยบายวัฒนธรรมจากระดับชาติไปสู่ระดับชาติกับโลกมากขึ้น (วิริยะ สว่างโชติ, 2561) โดยการส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรมตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และช่วงการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่แนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้ส่งอิทธิพลไปสู่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งก่อให้เกิดการกำหนดและการให้ความสำคัญต่อนโยบายวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ

สำหรับประเทศไทยนั้น นโยบายวัฒนธรรมเป็นนโยบายหนึ่งที่ได้รับการกำหนดขึ้นมาอย่างยาวนาน โดยมีการดำเนินการเกี่ยวกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของหลายหน่วยงานซึ่งไม่ได้มีหน่วยงานได้รับผิดชอบเป็นการเฉพาะ จนกระทั่งมีการจัดตั้งกรมศิลปากรเมื่อปี พ.ศ. 2454 มาดำเนินงานเกี่ยวกับมรดกวัฒนธรรม (กรมศิลปากร, ม.ป.ป.) ภายหลังได้มีการก่อตั้งกองวัฒนธรรมในปี พ.ศ. 2481 ขึ้นในสังกัดกรมศิลปากร หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2495 ได้รับการตั้งขึ้นเป็นกระทรวงวัฒนธรรมแต่เพียงระยะเวลาไม่นานก็มีการปรับเปลี่ยนให้กลับไปเป็นกองวัฒนธรรมเช่นเดิม ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ ก่อนจะมีการจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้นใหม่อีกครั้งในปี พ.ศ. 2545 และดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน (กระทรวงวัฒนธรรม, 2565) ในช่วงเวลาต่าง ๆ นั้น นโยบายวัฒนธรรมก็ได้รับการกำหนดขึ้นเพื่อรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ รวมถึงมีการปรับเปลี่ยนเรื่อยมาและได้รับอิทธิพลมาจากนโยบายวัฒนธรรมจากประเทศต่าง ๆ ในตะวันตกและจากองค์การระหว่างประเทศอย่างองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization หรือ UNESCO)

สำหรับบริบทปัจจุบันนั้น นโยบายวัฒนธรรมอาจถือได้ว่าเป็นนโยบายภาคบังคับที่รัฐบาลจะต้องมีการกำหนดไว้ เนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 162 กำหนดให้นโยบายที่รัฐบาลจะแถลงต่อรัฐสภาต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 57 (1) กำหนดให้รัฐต้องอนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมเกี่ยวกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ ส่วนแนวนโยบายแห่งรัฐนั้น ตามมาตรา 67 กำหนดให้รัฐพึงอุปถัมภ์และคุ้มครองศาสนา และมาตรา 70 กำหนดให้รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองกลุ่มชาติพันธุ์ ให้มีสิทธิในสังคมตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิม สำหรับส่วนสุดท้ายคือยุทธศาสตร์ชาติก็ได้

มีการกำหนดประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั้งในมิติของการอนุรักษ์ ส่งเสริม และการใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ (ประกาศเรื่องยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) ดังนั้น รัฐบาลจึงจำเป็นต้องมีการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมขึ้นเพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปอย่างเรียบร้อยและครบถ้วนครอบคลุมทุกประเด็น

3. นโยบายวัฒนธรรมในคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรีโดยนายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2566 โดยมีนโยบายวัฒนธรรมและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ดังนี้

3.1 นโยบายวัฒนธรรมหลัก

นโยบายวัฒนธรรมหลักของรัฐบาล คือ นโยบายการส่งเสริมพลังศรัทธา (Soft Power) (Soft Power) โดยรัฐบาลจะสนับสนุนการสร้างพลังสร้างสรรค์ของประเทศเพื่อยกระดับและพัฒนาความรู้ ความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ของคนไทยให้สร้างมูลค่าและสร้างรายได้ ตลอดจนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาต่อยอดศิลปะ วัฒนธรรม และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อนำมาต่อยอดสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยรัฐบาลจะสร้างงานและรายได้ผ่านการส่งเสริม 1 ครอบครัว 1 ทักษะ Soft Power รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาด้านกีฬาอย่างเป็นระบบ (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2566)

นโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟท์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power) เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญที่พรรคเพื่อไทยได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการหาเสียงในการเลือกตั้ง โดยการมุ่งส่งเสริมผลักดันซอฟท์พาวเวอร์ไทยไปทั่วโลกซึ่งจะเริ่มต้นจากการพัฒนาคน โดยมุ่งหาศักยภาพของคนไทยครอบครัวละ 1 คน เพื่อนำมาส่งเสริมบ่มเพาะศักยภาพ ผ่าน “ศูนย์บ่มเพาะทักษะสร้างสรรค์” ที่จะมีตั้งแต่ระดับหมู่บ้านจนถึงระดับประเทศ เพื่อสร้างแรงงานทักษะสูง 20 ล้านคน ที่มีรายได้อย่างน้อย 200,000 บาทต่อปี และสร้างงาน 20 ล้านตำแหน่ง โดยจะสนับสนุนทุกอุตสาหกรรมซอฟท์พาวเวอร์ผ่านการปลดปล่อยเสรีภาพ ปลดล็อกกฎหมาย ทลายทุกอุปสรรค สนับสนุนเงินทุน และขยายการส่งออกผ่านนโยบายต่างประเทศ ซึ่งจะมี “THACCA” (Thailand Creative Content Agency) หรือ ทักก้า เป็นหน่วยงานกลางที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จในองค์กรเดียว ทั้งนี้ จะมีการเร่งผลักดันใน 8 อุตสาหกรรมสร้างสรรค์เป้าหมาย คือ ภาพยนตร์ ศิลปะ หนังสือ อาหาร ดนตรีและเทศกาล ท่องเที่ยว กีฬา และออกแบบและแฟชั่น (พรรคเพื่อไทย, 2566)

ทั้งนี้ ภายหลังจากการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายนี้อย่างรวดเร็วผ่านการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟท์พาวเวอร์แห่งชาติ โดยมีคณะกรรมการจากภาครัฐและผู้ทรงคุณวุฒิจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ มีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดยุทธศาสตร์ซอฟท์พาวเวอร์ ผ่านการจัดทำนโยบายและแผนงานระดับชาติว่าด้วยยุทธศาสตร์ซอฟท์พาวเวอร์ของประเทศ (คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี, 2566) โดยในการดำเนินงานของคณะกรรมการชุดนี้มีการเพิ่มเติม

อุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากเป้าหมาย 8 อุตสาหกรรมตามที่พรรคเพื่อไทยกำหนดในการหาเสียงเป็น 11 อุตสาหกรรม ได้แก่ แฟชั่น หนังสือ เทศกาล อาหาร ท่องเที่ยว ดนตรี เกม กีฬา ศิลปะ ออกแบบ และ ภาพยนตร์ ซึ่งหากพิจารณาจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของประเทศไทยตามการจัดแบ่งของสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) ซึ่งจัดแบ่งไว้ 15 อุตสาหกรรม ในนโยบายนี้จึงยังขาดอีก 5 อุตสาหกรรมที่ยังไม่ได้อยู่ในแผนดำเนินการ คือ งานหัตถกรรม ศิลปะการแสดง การแพร่ภาพและกระจายเสียง การโฆษณา และการแพทย์แผนไทย

ภาพที่ 1 นโยบาย “1 ครอบคลุม 1 ชอฟต์พาวเวอร์” และ “THACCA” ของพรรคเพื่อไทย
ที่มาภาพ: พรรคเพื่อไทย, 2566

3.2 นโยบายอื่นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม

นโยบายในด้านต่าง ๆ ที่รัฐบาลมีการแถลงสำหรับใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านวัฒนธรรม สามารถจำแนกนโยบายได้เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.2.1 นโยบายเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติ

นโยบายเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาตินับเป็นนโยบายแรกที่คณะรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภา โดยรัฐบาลมีนโยบายที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์และการดำเนินงานของประชาชนจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ รวมถึงในนโยบายการแก้ความเห็นที่แตกต่างในเรื่องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งเป็นหนึ่งในนโยบายเร่งด่วน รัฐบาลมีแนวนโยบายอย่างชัดเจนในการยึดรูปแบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขและไม่แก้ไขรัฐธรรมนูญในหมวดพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศาสนา รัฐบาลจะส่งเสริมสถาบันศาสนาให้เป็นกลไกในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิตของประชาชน (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2566)

3.2.2. นโยบายเกี่ยวกับการศึกษา (ส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางวัฒนธรรม)

นโยบายเกี่ยวกับการศึกษานอกจากจะมีประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ การกระจายอำนาจการศึกษา อุปกรณ์การเรียน หลักสูตร การวิจัยและพัฒนา และเทคโนโลยีและนวัตกรรมแล้ว ในนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลยังมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางวัฒนธรรมด้วย โดยจะมีความสัมพันธ์กับประเด็นเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติ กล่าวคือ รัฐบาลจะมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ และไม่ละเลยการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ รวมถึงการปลูกฝังความรักในสถาบันหลักของชาติ เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของโลกสมัยใหม่อย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2566)

3.2.3 นโยบายเกี่ยวกับการยอมรับและส่งเสริมความหลากหลายด้านต่าง ๆ

นโยบายเกี่ยวกับการยอมรับและส่งเสริมความหลากหลายเป็นประเด็นที่ปรากฏอยู่ในนโยบายการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี โดยส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางวัฒนธรรมนั้น รัฐบาลจะให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมของคนทุกกลุ่มไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเปราะบาง คนพิการ ผู้สูงอายุ กลุ่มชาติพันธุ์ และกลุ่มความหลากหลายทางเพศ รวมถึงการสนับสนุนความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชนและประชาชนกับประชาชนที่มีความแตกต่างทางความคิด ศาสนา และอุดมการณ์ให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข นอกจากนี้ รัฐบาลยังจะส่งเสริมการเปิดกว้างและเปิดรับความหลากหลายทางอัตลักษณ์ ความเชื่อ และความคิดจากคนที่อยู่อาศัยเดิม คนที่เดินทางเข้ามาทำงาน ท่องเที่ยว หรือย้ายถิ่นฐาน และคนจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง (สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2566)

4. นโยบายรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ภายหลังจากที่มีพระบรมราชโองการประกาศแต่งตั้งนายเศรษฐา ทวีสิน เป็นนายกรัฐมนตรี (ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี, 2566) แล้วนั้น นายกรัฐมนตรีได้เลือกสรรผู้สมควรดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน โดยมีการแต่งตั้งให้นายเสริมศักดิ์ พงษ์พานิช เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี, 2566) โดยเมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเข้าปฏิบัติหน้าที่ได้มีการมอบนโยบายขับเคลื่อนงานด้านวัฒนธรรม ภายใต้กรอบนโยบายหลัก “วัฒนธรรมนำเศรษฐกิจ” (รัฐบาลไทย, 2566) ดังนี้

4.1 นโยบายรองรับกับ THACCA (Thailand Creative Content Agency)

กระทรวงวัฒนธรรมขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมด้วยนโยบายให้รองรับกับ THACCA โดยการดำเนินการ 10 ประเด็น ดังนี้

- 1) สำรวจและรวบรวมข้อมูลทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ เพื่อนำมาพัฒนาต่อยอดในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และผลักดันนโยบาย 1 ครอบครัว 1 Soft Power
- 2) สำรวจและพัฒนาแรงงานด้านวัฒนธรรมให้มีทักษะสูง เพื่อรองรับต่อความต้องการของตลาด
- 3) บริหารจัดการพื้นที่และเครือข่ายทางวัฒนธรรม ตั้งแต่ระดับชุมชน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อพัฒนาศักยภาพเป็นพื้นที่สร้างสรรค์และพลังทางวัฒนธรรม
- 4) ยกระดับงานวัฒนธรรมเดิมให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล
- 5) ส่งเสริมเทศกาลและประเพณีของชาติ และเทศกาลอื่น ๆ ด้านวัฒนธรรม ให้เป็นหมุดหมายของนักท่องเที่ยวทั่วโลก
- 6) ปรับปรุงและแก้ไขกฎหมายให้มีความทันสมัยและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์
- 7) สร้างโอกาสให้เข้าถึงแหล่งทุนและเพิ่มช่องทางใหม่ในการสร้างรายได้จากสินค้าและบริการทางวัฒนธรรม
- 8) นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการต่อยอดงานวัฒนธรรม
- 9) อนุรักษ์ สืบสาน และส่งเสริมงานวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญของชาติให้คงคุณค่าและรักษาเนื้อหาสาระของวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
- 10) เปิดพื้นที่สำหรับเยาวชนและคนรุ่นใหม่ให้ได้รับโอกาสในการเรียนรู้และการแสดงออก เพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์

4.2 นโยบาย “Soft Power สร้างเสน่ห์วิถีไทย ครองใจคนทั่วโลก”

วัฒนธรรมขับเคลื่อนพลังสร้างสรรค์ไทยโดยการสร้างเสน่ห์วิถีไทยเพื่อครองใจคนทั่วโลก โดยการขับเคลื่อนผ่าน 10 ประเด็น ดังนี้

- 1) ส่งเสริม 1 ครอบครัว 1 ทักษะ Soft Power

- 2) ผลักดันโครงการครัวไทยสู่ครัวโลก
- 3) ผลักดันกรุงเทพมหานคร เมืองแห่งแฟชั่น
- 4) ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
- 5) สร้างสังคมรักการอ่าน
- 6) ผลักดันมวยไทยสู่สากลในทุกมิติ
- 7) ให้การสนับสนุนอุตสาหกรรมภาพยนตร์ให้มีศักยภาพสามารถแข่งขันกับนานาชาติได้
- 8) ส่งเสริมให้นาวัฒนธรรมไทยไปใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น เกม ภาพยนตร์ ดนตรี แฟชั่น แอนิเมชัน เป็นต้น
- 9) เปิดพื้นที่และเปิดโอกาสให้เกิดการสร้างสรรคงานศิลปะและดนตรี
- 10) ส่งเสริมอาชีพและกระตุ้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน

ทั้งนี้ การขับเคลื่อนและดำเนินนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรมมีเป้าหมาย 6 ด้าน ดังนี้

- 1) เด็กและเยาวชนเป็นต้นกล้าที่มีพ่อแม่เป็นเจ้าหลอม โดยสถาบันครอบครัว สถานศึกษา และศาสนสถานเป็นพื้นที่ในการหล่อหลอมให้เป็นคนดี มีคุณธรรม และรักษาธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
- 2) เยาวชนใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และรู้เท่าทัน Social Media ในยุคปัจจุบันและมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- 3) ประชาชนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม
- 4) มีกองทุนช่วยเหลือศิลปินให้ได้รับสวัสดิการที่ดี ไม่ถูกทอดทิ้ง และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนวัฒนธรรมไทย
- 5) ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาที่สำคัญเพื่อสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามของไทย
- 6) ประเทศไทยมีบทบาทในเวทีโลกและมรดกวัฒนธรรมของไทยได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม

5. ทักษะของผู้เขียนต่อการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาล

การกำหนดนโยบายวัฒนธรรมมักจะได้รับอิทธิพลมาจากสภาพของสังคม ประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ และวาทกรรมต่าง ๆ ไม่ต่างไปจากการกำหนดนโยบายด้านอื่น ๆ เนื่องจากนโยบายแต่ละด้านเป็นสิ่งที่ จะกำหนดขึ้นเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพของสังคมและความต้องการของประชาชนในช่วงเวลานั้น ๆ ดังนั้น การกำหนดนโยบายของพรรคการเมืองหรือรัฐบาลจึงจำเป็นต้องตอบสนองต่อสังคมและความต้องการของประชาชนในขณะนั้น การกำหนดนโยบายวัฒนธรรมจึงเป็นนโยบายหนึ่งที่จำเป็นต้องกำหนดให้เหมาะสมไปกับสถานการณ์ทางสังคม โดยสถานการณ์ทางสังคม ประเด็นที่สังคมสนใจ และวาทกรรมทางสังคมนั้นจะส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมด้วย ซึ่งนโยบาย

วัฒนธรรมของพรรคเพื่อไทยตั้งแต่การใช้ในการหาเสียงเลือกตั้งจนกลายมาเป็นนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันก็ได้รับอิทธิพลมาจากสถานการณ์ ประเด็นทางสังคม และวาทกรรมต่าง ๆ เช่นกัน โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ที่กำหนดขึ้นเพื่อบริหารงานวัฒนธรรมนั้นได้รับอิทธิพลมาจากประเด็นทางสังคมและวาทกรรมต่าง ๆ ดังนี้

5.1 วาทกรรมเศรษฐกิจ

การเกิดขึ้นของแนวคิดและนโยบายอุตสาหกรรมวัฒนธรรม (Cultural Industries) หรือ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Industries) ในประเทศออสเตรเลียและการเติบโตในประเทศอังกฤษตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1990 ได้ส่งอิทธิพลไปสู่การเปลี่ยนแปลงของนโยบายวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองต่อการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจจนนำไปสู่การใช้ทุนทางวัฒนธรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและพัฒนาไปสู่แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) ซึ่งกลายมาเป็นวาทกรรมสำคัญในการขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมของทั่วโลก โดยที่ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมนี้เช่นกัน ทำให้ประเทศไทยตื่นตัวและหยิบยกนำเอาแนวคิดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มาใช้ในการกำหนดนโยบายวัฒนธรรม ซึ่งพบเห็นได้ผ่านการใช้คำที่เกี่ยวข้องอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อุตสาหกรรมวัฒนธรรม ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยวาทกรรมนี้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของนโยบายวัฒนธรรมของไทยอย่างหลากหลายไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่เพื่อตอบสนองต่อวาทกรรมนี้ อาทิ การจัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ในปี พ.ศ. 2548 และต่อมาในปี พ.ศ. 2561 ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน) (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), ม.ป.ป.) ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจนผ่านตัวบทของนโยบายซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญของชาติ ตั้งแต่การผลักดันโครงการไทยสร้างสรรค์ ไทยเข้มแข็งในการกระตุ้นเศรษฐกิจและสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาว ในปี พ.ศ. 2552 (สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน), 2564)

วาทกรรมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์หรือเศรษฐกิจสร้างสรรค์ยังคงส่งอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจะเห็นได้ชัดว่านโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ก็ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมนี้เป็นหลักเช่นกัน ส่งผลให้นโยบายวัฒนธรรมหลักของรัฐบาลและนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมมุ่งเป้าไปสู่การส่งเสริมวัฒนธรรมให้สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ตลอดจนการสร้างงานสร้างอาชีพให้กับประชาชนและการสร้างชื่อเสียงให้กับประเทศ

นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของวาทกรรมเศรษฐกิจใหม่ (New Economy) ที่ส่งผลต่อการแปลงนโยบายด้านเศรษฐกิจและสังคมของหลายประเทศ ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญของการกำหนดนโยบายเช่นกัน โดยวาทกรรมนี้มีการใช้ใกล้เคียงกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy)

เศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based Society) เศรษฐกิจวัฒนธรรม (Cultural Economy) และ เศรษฐกิจข้อมูลข่าวสาร (Information Economy) (วิริยะ สว่างโชติ, 2561)

5.2 วาฬกรรม พลังศรัทธา (Soft Power)

พลังศรัทธา (Soft Power) เป็นแนวคิดเรื่องอำนาจของรัฐรูปแบบหนึ่งคือ อำนาจในการ สร้างเสน่ห์หรือการโน้มน้าวดึงดูด (Co-optive Power) ทำให้เกิดการยอมรับโดยปราศจากการบังคับ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรม ด้านค่านิยมหรือคุณค่า และด้านนโยบายต่างประเทศ โดย พลังศรัทธา (Soft Power)จะมีความแตกต่างตรงข้ามกับอำนาจแข็ง (Herd Power) ซึ่งเป็นอำนาจเชิง บังคับที่มักเกิดจากอำนาจทางทหารและอำนาจทางเศรษฐกิจ (Joseph S. Nye, 2004) โดยพลังศรัทธา (Soft Power)ได้กลายเป็นวาทกรรมที่ส่งผลไปสู่การกำหนดนโยบายของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ใน บริบทประเทศไทยเองก็ได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมนี้เช่นกัน ซึ่งมักจะใช้กับงานด้านวัฒนธรรมและ อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจอย่างมากตั้งแต่ช่วงรัฐบาลที่ผ่านมา ที่มีการ กำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง เช่น โครงการผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมไทย (Cultural Product of Thailand หรือ CPOT) และโครงการ 5F Soft Power (Food, Film, Fashion, Fighting and Festival) เป็นต้น โดยความสนใจเรื่องพลังศรัทธา (Soft Power)ยังคงอยู่ในกระแสสังคมไทยเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

การกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ซึ่งมีจุดเด่นเรื่อง การ ส่งเสริมวัฒนธรรมในฐานะส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่อสร้างรายได้ได้ใช้วาทกรรมพลัง ศรัทธา (Soft Power)มาเป็นวาทกรรมหลักในการกำหนดเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการกำหนดนโยบาย 1 ครอบครัว 1 ซอฟท์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power) การมุ่งจัดตั้ง THACCA (Thailand Creative Content Agency) หรือทักก้า และการแต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟท์พาวเวอร์ แห่งชาติเพื่อดำเนินงานด้านยุทธศาสตร์และนโยบายซอฟท์พาวเวอร์ หากแต่ซอฟท์พาวเวอร์หรือพลัง ศรัทธา (Soft Power)ที่ปรากฏในนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสินนั้น มุ่งเน้นเพียงแค่ ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับด้านวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจเท่านั้น ซึ่งยังไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึง การใช้พลังศรัทธา (Soft Power)ด้านค่านิยมหรือคุณค่า และด้านนโยบายต่างประเทศ รวมถึงการ ส่งเสริมด้านวัฒนธรรมก็ยังไม่ได้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่ารัฐบาลจะส่งเสริมไปสู่การส่งออก วัฒนธรรมและสร้างอิทธิพลทางวัฒนธรรมได้อย่างไร รวมถึงการสามารถสร้างความสัมพันธ์ในบริบท ระหว่างประเทศ ต่างประเทศ หรือโลกได้หรือไม่ อย่างไร

5.3 ชาตินิยม (Nationalism)

แม้ว่านโยบายวัฒนธรรมหลักของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน จะมุ่งเน้นเกี่ยวกับการเพิ่ม มูลค่าวัฒนธรรมผ่านอุตสาหกรรมสร้างสรรค์เพื่อสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจและการส่งเสริมเป็นพลัง ศรัทธา (Soft Power) แต่ก็มียุทธศาสตร์เกี่ยวกับวัฒนธรรมอีกจำนวนหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็น ชาตินิยม (Nationalism)

ชาติและชาตินิยมถือเป็นเครื่องมืออันนำไปสู่การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Homogeneity) และปลูกฝังความรู้สึกเป็นกลุ่มก้อนเดียวกัน (ธีรยุทธ บุญมี, 2546) ที่รัฐบาลจะใช้เพื่อหลอมรวมสำนึกความเป็นชาติไทยให้กับคนไทย โดยนโยบายที่แสดงถึงความเป็นชาตินิยมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน แสดงให้เห็นผ่านนโยบายการส่งเสริมการปลูกฝังความรักในสถาบันหลักของชาติ ให้มีความภูมิใจในชาติ การใช้ศาสนาเป็นกลไกในการสร้างคุณธรรมและจริยธรรม รวมถึงการพิทักษ์รักษาการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ ตลอดจนการส่งเสริมให้ไม่ละเลยการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศ ซึ่งปรากฏในนโยบายเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติและนโยบายการศึกษา

ทั้งนี้ นอกจากนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลจะสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวาทกรรมเศรษฐกิจ วาทกรรมพลังศรัทธา (Soft Power) และแนวคิดชาตินิยมแล้ว อีกประเด็นที่น่าสนใจคือ การกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบายเท่านั้น แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย (Policy Process) ได้ทั้งหมด ซึ่งรัฐบาลควรแสดงให้เห็นอย่างครบถ้วนตั้งแต่การก่อตัวของนโยบาย การกำหนดนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย และการต่อเนื่อง ทดแทน หรือยุตินโยบาย (Thomas R. Dye, 1984) ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในนโยบาย แนวทางการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินความสำเร็จของนโยบายได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

6. การแสดงทัศนะของผู้เขียนบทความการ

ในมิติทางวิชาการ การกำหนดนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลถูกขับเคลื่อนโดยปัจจัยหลายอย่างรวมถึงสถานการณ์สังคม ประเด็นที่สังคมให้ความสนใจ และวาทกรรมสังคมต่างๆ การพัฒนานโยบายวัฒนธรรมเป็นกระบวนการที่ต้องตอบสนองต่อความต้องการและเงื่อนไขของสังคมในช่วงเวลานั้นๆ ตัวอย่างเช่น นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน ในประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากวาทกรรมเศรษฐกิจและพลังศรัทธา (Soft Power) รวมถึงแนวคิดชาตินิยม ซึ่งสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงทางสังคมและเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นและโลก โดยตัวอย่างของอิทธิพลเศรษฐกิจได้แก่ การพัฒนาอุตสาหกรรมวัฒนธรรมและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างนโยบายในประเทศไทย เช่น การจัดตั้งศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อีกทั้งยังรวมถึงการกำหนดยุทธศาสตร์เช่นโครงการไทยสร้างสรรค์ ไทยเข้มแข็ง ในมิติของพลังศรัทธา (Soft Power) มีการนำแนวคิดพลังศรัทธา (Soft Power) มาใช้เพื่อสร้างความน่าดึงดูดและเสน่ห์ทางวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการที่แตกต่างจากอำนาจแข็ง เช่น การใช้วัฒนธรรมและค่านิยมเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นปึกแผ่นและเอกภาพในหมู่ประชาชน.

อย่างไรก็ตาม นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนี้ยังขาดการสะท้อนมิติกระบวนการนโยบายอย่างครบถ้วน เช่น การก่อตัวของนโยบาย การนำไปปฏิบัติ การประเมินผล และการปรับเปลี่ยนหรือยุตินโยบาย การเข้าใจกระบวนการนี้อย่างครบถ้วนจะช่วยให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งและสามารถประเมินผลลัพธ์ของนโยบายได้ดียิ่งขึ้น

7. สรุป

นโยบายวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในนโยบายสาธารณะที่รัฐพึงกำหนดขึ้นเป็นแนวทาง กิจกรรม การกระทำ หรือการเลือกตัดสินใจของรัฐซึ่งได้ตัดสินใจและกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อการบริหารงานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของประเทศ โดยบริบทของประเทศไทยนั้น นโยบายวัฒนธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องกำหนดให้มีเนื่องจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้นโยบายที่รัฐบาลจะแถลงต่อรัฐสภาต้องสอดคล้องกับหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งหน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ และยุทธศาสตร์ชาติต่างมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอยู่ทั้งสิ้น

นโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนายเศรษฐา ทวีสิน มุ่งเน้นนโยบายหลักเกี่ยวกับการส่งเสริมวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจและการเป็นพลังศรัทธา (Soft Power) ตลอดจนมุ่งเน้นสู่การสร้างแรงงานทักษะสูง การสร้างงาน และการสร้างรายได้ ผ่านนโยบาย “1 ครอบครัว 1 ซอฟท์พาวเวอร์ (One Family One Soft Power)” และการจัดตั้ง “THACCA (Thailand Creative Content Agency)” รวมถึงมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในนโยบายเกี่ยวกับสถาบันหลักของชาติที่มุ่งส่งเสริมให้คนมีความรักและภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ นโยบายเกี่ยวกับการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนภูมิใจในชาติและไม่ละเลยประวัติศาสตร์ของประเทศ และนโยบายเกี่ยวกับการยอมรับและส่งเสริมความหลากหลายที่มุ่งให้ความเท่าเทียม เปิดกว้าง และยอมรับความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ส่วนนโยบายของรัฐมนตรีนโยบายกระทรวงวัฒนธรรมนั้น มี 2 นโยบายหลัก คือ นโยบายรองรับกับ THACCA และนโยบาย “Soft Power สร้างเสน่ห์วิถีไทย ครองใจคนทั่วโลก” ภายใต้กรอบนโยบายหลัก “วัฒนธรรมนำเศรษฐกิจ” ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลนี้ได้รับอิทธิพลมาจากวาทกรรมเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) และวาทกรรมพลังศรัทธา (Soft Power) (Soft Power) รวมถึงอิทธิพลจากแนวคิดชาตินิยม (Nationalism) โดยนโยบายวัฒนธรรมของรัฐบาลมีเพียงข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับนโยบาย แต่ไม่ได้สะท้อนให้เห็นมิติกระบวนการของนโยบาย ทั้งนี้ นโยบายวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงต่อรัฐสภาและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมมอบหมายแก่กระทรวง ซึ่งอยู่ในช่วงเริ่มต้นของการบริหารราชการแผ่นดิน ดังนั้น การดำเนินการตามนโยบายจึงยังคงเป็นสิ่งที่จะต้องรอดูต่อไปในช่วงที่รัฐบาลดำรงตำแหน่ง

8. เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). **ประวัติกระทรวงวัฒนธรรม**. สืบค้นจาก <https://www.m-culture.go.th/th/history>
- กรมศิลปากร. (ม.ป.ป.). **ประวัติและบทบาทหน้าที่**. สืบค้นจาก <https://www.finearts.go.th/main/categorie/history>
- คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 230/2566 เรื่อง **แต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์แวร์แห่งชาติ**.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2546). **ชาตินิยมและหลังชาตินิยม**. กรุงเทพฯ: สารธาร.
- ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง กำหนดวันเลือกตั้ง วันรับสมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง วันรับสมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อและสถานที่ที่พรรคการเมืองจะส่งบัญชีรายชื่อผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ. (22 มีนาคม 2566). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 140 ตอนที่ 23 ก. หน้า 4.
- ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ. (20 มิถุนายน 2566). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 140 ตอนที่ 36 ก. หน้า 36 - 40.
- ประกาศคณะกรรมการการเลือกตั้ง เรื่อง ผลการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง. (20 มิถุนายน 2566). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 140 ตอนที่ 36 ก. หน้า 41 - 62.
- ประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี. (23 สิงหาคม 2566). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 140 ตอนพิเศษ 201 ง. หน้า 1.
- ประกาศแต่งตั้งรัฐมนตรี. (2 กันยายน 2566). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 140 ตอนพิเศษ 214 ง. หน้า 1-3.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561 - 2580). (13 ตุลาคม 2561). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก. หน้า 1.
- พระราชกฤษฎีกายกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2566. (20 มีนาคม 2566). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 140 ตอนที่ 22 ก. หน้า 1 - 2.
- พรรคเพื่อไทย. (2566). **นโยบาย One Family One Soft Power และ Thailand Creative Content Agency**. สืบค้นจาก <https://ptp.or.th/นโยบายหลักพรรคเพื่อไทย/ofos-thacca-policy>
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (6 เมษายน 2560). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 1 - 90.
- รัฐบาลไทย. (2566). **21 ปี กระทรวงวัฒนธรรม “เสริมศักดิ์” มอบนโยบาย “วัฒนธรรมนำเศรษฐกิจ” พร้อมสืบสาน รักษา ต่อยอด ขับเคลื่อน 10 นโยบายรองรับ THACCA ต้น 10**

นโยบาย Soft Power สร้างเสน่ห์วิถีไทย. สืบค้นจาก <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/72941>

วิริยะ สว่างโชติ. (2561). **อุตสาหกรรมทางวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สัญญา เคนาภูมิ. (2559). กรอบแนวคิดการศึกษานโยบายสาธารณะ. **วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์**, 11(33), 1 - 16.

สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. (2566). **คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี**. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (2564). **Thailand's Creative Movement Report 2021 รายงานความเคลื่อนไหวเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ** ไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน).

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (องค์การมหาชน). (ม.ป.ป.). **รู้จักสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์**. สืบค้นจาก <https://www.cea.or.th/th/background>

Dye, Thomas R. (1984). **Understanding Public Policy**. (5th ed.). New Jersey: Prentice-Hall, Inc.

Nye Jr, J. S. (2004). **Soft power: The means to success in world politics**. New York: Public Affairs.

การวิเคราะห์ความทุกข์เพื่อพัฒนารูปแบบความสุขตามหลักพุทธธรรม
An Analysis of Suffering and Development of a Happiness Model
According to the Buddha Dhamma

พระครูโกศลวชิรกิจ, ดร.

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยสงฆ์กำแพงเพชร มหาวิทยาลัยมหาลาฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

สาขาวิชาพุทธศาสนศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.บุญชिरา ภูชนะจิต

หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัชต์ภาคย์

รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันทะนิ

วิทยาลัยสงฆ์หนองคาย วิทยาเขตหนองคาย มหาวิทยาลัยมหาลาฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนและสังเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ทางใจในบริบทพุทธธรรม หรือ “ความทุกข์” โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาและสังเคราะห์งานวิจัยจากหลักฐานทางวิชาการเพื่อศึกษารอบมโนทัศน์ของความทุกข์ทางใจในหลักพุทธธรรม

ซึ่งการวิเคราะห์สาเหตุที่เกิดความทุกข์ เป็นการเกิดจากชั้น 5 มี 3 ลักษณะคือ 1) ทุกข์ เพราะต้องทำนุบำรุงดูแลรักษารูปขันธ์ ซึ่งเป็นทุกข์โดยธรรมชาติ (สภาวะทุกข์) 2) ทุกข์ เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา (อนิจจังลักษณะ) 3) ทุกข์ทางใจ เพราะ อวิชชา ตัณหา และอุปาทาน ยิ่งมนุษย์มีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน มากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาสประสบพบกับความขัดเคือง (ปฏิกิริยา) อันเป็นผลให้เกิดอาการทุกข์ คือ โสกะ (ความแค้นใจ) ปริเทวะ (คร่ำครวญ) ทุกข์ โทมนัส (ความเศร้าใจ) อุปายาส (ความแค้นใจ) ได้มากขึ้นด้วย สำหรับการพัฒนาความสุขนั้น เป็นการทำให้เกิดความสบายกาย ความสบายใจและความสงบ หรือสงบระงับด้วยวิธีทางจิตและทางปัญญา ให้ไม่ต้องสนองความต้องการที่ไม่ดี ความสงบนั้นก็มีความสุขและความสุขก็คือความสงบ สันติเป็นความสุข เป็นสันติสุข ซึ่งมนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาในโลกนี้ไม่มีใครที่ไม่ต้องการความสุข เพราะทุกคนต้องการความสุข จึงมีความพยายามที่จะแสวงหาความสุข แต่สิ่งที่คนแสวงหาเหล่านั้นอาจจะแตกต่างกันไป โดยความสุขแบ่งออกแบบกว้างได้ 3 ระดับ คือ 1) กามสุข เป็นความสุขอันเนื่องด้วยกาม 2) ฌานสุข สุขเนื่องด้วยฌาน เป็นการเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่เป็นอัปนาสมาธิหรือภาวะจิตที่มีสมาธิถึงขั้นสมาธิที่แนบสนิท และ 3) นิพานสุข เป็นความสุขเนื่องด้วยนิพาน เป็นการดับกิเลสและกองทุกข์ ด้วยเหตุ

ปัจจัยที่สร้างความทุกข์และการพัฒนาระดับความสุข จึงสามารถสร้างเป็นรูปแบบของความสุขตามหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในการไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้ชัดเจน

คำสำคัญ : ความทุกข์ การพัฒนา รูปแบบ ความสุข

Abstract

The purpose of this article is to review and synthesize research documents related to mental suffering in the context of Buddhism or “suffering” by using a systematic literature review. Results of the study and synthesis of research from academic evidence to study the conceptual framework of mental suffering in the principles of Buddhism.

which analyzes the causes of suffering It arises from the 5 khandhas and has 3 characteristics: 1) Suffering because one has to nourish and care for the khandha form. which is suffering by nature (state of suffering) 2) suffering because of form, feeling, perception, body, consciousness, which changes naturally (impermanence characteristic) 3) Mental suffering due to ignorance, craving, and clinging. The more ignorance, craving, and clinging a person has, the more the more likely you are to experience resentment (patikha) which results in the symptoms of suffering, namely soka (dryness of heart), parideva (wailing), dukkha, sorrow (sadness), and upayasa (resentment). For the development of happiness, it creates physical comfort. comfort and calm or calm them down through mental and intellectual means so that they don't have to satisfy their bad desires. That peace is happiness and happiness is peace. Peace is happiness, it is peace. When every human being is born into this world, there is no one who does not want happiness. Because everyone wants happiness Therefore, there is an effort to seek happiness. But what people seek may be different. Happiness can be broadly divided into 3 levels: 1) Kamasukha, which is happiness due to sensual pleasure. 2) Jhāna happiness, happiness due to jhāna. It is focusing on the emotions until the mind is firm, which is appana samadhi or a state of mind that is concentrated to the point of close concentration and 3) nirvana happiness is happiness due to nirvana. It is the extinguishing of desires and suffering. Due to the factors that cause suffering and the development of happiness levels Therefore, it can be clearly created as a form of happiness according to Buddhist principles suitable for leading to concrete practice.

Keywords : suffering, development, patterns, happiness.

1. ความนำ

ทุกข์ (จากพระไตรปิฎก, 14) ภาษิตทั้งหลาย ข้อนี้เป็นทุกข์อริยสัจ คือ แม้ความเกิดก็เป็นทุกข์ แม้ความแก่ก็เป็นทุกข์ แม้ความเจ็บก็เป็นทุกข์ แม้ความตายก็เป็นทุกข์ ความประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รักก็เป็นทุกข์ ความไม่ได้สิ่งที่ปรารถนาเป็นทุกข์ โดยย่ออุปาทานขันธ 5 ก็เป็นทุกข์ ซึ่งความทุกข์ ตามพจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) หมายถึง ทุกขตา ความเป็นทุกข์ ภาวะที่คงทนอยู่ไม่ได้ ซึ่งทุกข์ มีดังนี้

1) สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก สภาพที่คงทนอยู่ไม่ได้ เพราะถูกบีบคั้นด้วยความเกิดขึ้นและความดับสลาย เนื่องจากต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ไม่ขึ้นต่อตัวมันเอง (ข้อ ๒ ในไตรลักษณ์)

2) อาการแห่งทุกข์ที่ปรากฏขึ้นหรืออาจปรากฏขึ้นได้แก่คน (ทุกข์สัจจะ หรือ ทุกขอริยสัจจ ซึ่งข้อที่ 1 ในอริยสัจจ 4

3) สภาพที่ทนได้ยาก ความรู้สึกไม่สบาย ได้แก่ ทุกขเวทนา ถ้ามาคู่กับโทมนัส (ในเวทนา 5) ทุกข์ คือ ความไม่สบายกาย ทุกข์กาย (โทมนัสคือไม่สบายใจ) แต่ถ้ามาลำพัง (ในเวทนา 3) ทุกข์ หมายถึงความไม่สบายกายไม่สบายใจ คือทั้งทุกข์กายและทุกข์ใจ

โดยความทุกข์ที่เกิดขึ้นตาม “วงจรปฏิเสธสมุบาท” เป็นการขยายของอริยสัจ 4 ที่อธิบายถึง วงจรของความทุกข์ภายในจิตมนุษย์ที่เกิดจากอวิชชา อันเกิดจากความไม่เข้าใจโลกและชีวิตตามจริง ซึ่งขาดปัญญาที่จะพิจารณา “อิทัปปัจจยตา” ในสิ่งทั้งหลาย ทำให้มองไม่เห็นความจริงของไตรลักษณ์ เมื่อไม่เข้าใจความจริงที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ย่อมไม่รู้จักและเข้าใจเหตุแห่งทุกข์ในอริยสัจสี่ และเมื่อไม่เข้าใจเหตุแห่งทุกข์ทำให้คนไม่สามารถใช้ชีวิตได้กลมกลืนกับเหตุการณ์หรือสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า “วงล้อปฏิเสธสมุบาท” จึงทำงานนำมาซึ่งความทุกข์ทางใจทั้งหลาย ทั้งนี้ ยังมีความทุกข์ในอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นความรู้สึกของมนุษย์ คือ ทุกข์ในบริบทหรือสภาวะธรรมของเวทนา โดยอาศัยเหตุ คือ “ผัสสะ” ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จึงเกิด “กริยาที่รู้สึก” (สเวย) ทางอายตนะเหล่านั้น เวทนาหรือความรู้สึกที่ปรากฏ ได้แก่ สุขเวทนา และทุกขเวทนา เวทนาเหล่านี้เป็นเวทนาอย่างหยาบที่ก่อให้เกิดความยึดติดในสิ่งที่ชอบ หรือหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่ชอบ และเวทนาอีกลักษณะหนึ่งคือ อทุกขมสุขเวทนา เรียกอีกอย่างว่า อุเบกขาเวทนา เป็นเวทนาอันละเอียด ซึ่งมีลักษณะไม่ทุกข์ ไม่สุข รู้สึกเฉย ๆ เหตุที่ไม่รู้เป็นปัจจัยให้เกิดอวิชชาลุ้ย เวทนาทั้งสามชนิดนี้เป็นปัจจัยการแห่งตัณหา ทุกข์ในบริบททุกข์ประจำและปภินิหารทุกข์ เป็นที่ปรากฏในวงจรปฏิเสธสมุบาท กล่าวคือ ทุกข์ประจำ เป็นความทุกข์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เป็นความทุกข์ทางใจที่เกิดขึ้นเพียงชั่วครั้งชั่วคราวไม่สม่ำเสมอ และเมื่อพิจารณาขันธ 5 เป็นตัวทุกข์ตามพระสูตรตันตปิฎก ขันธ 5 เป็นทุกข์ใน 3 ลักษณะ คือ

1) ทุกข์ เพราะต้องทำนุบำรุงดูแลรักษารูปขันธ์ ซึ่งเป็นทุกข์โดยธรรมชาติ (สภาวะทุกข์)

2) ทุกข์ เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมตา (อนิจจังลักษณะ)

3) ทุกข์ทางใจ เพราะอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน ยิ่งมนุษย์มีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน มากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาสประสบกับความขัดเคือง (ปฏิกัมภ) อันเป็นผลให้เกิดอาการทุกข์ คือ โสกะ(ความแค้นใจ) ปริเทวะ (คร่ำครวญ) ทุกข์ โทมนัส (ความเศร้าใจ) อุปายาส (ความแค้นใจ) ได้มากขึ้นเท่านั้น

การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเรื่องอริยสัจ 4

ที่มา: <https://operationkm.blogspot.com/2012/06/4-pdca-plan-do-check-act-in-operation.html> 2022.

แผนภาพที่ 1 สาเหตุความทุกข์จากอริยสัจ 4 พัฒนารูปแบบไปสู่ความสุขตามพุทธธรรม

2. เนื้อหา

2.1 สาเหตุสำคัญที่เกิดความทุกข์ขึ้นกับมนุษย์

การที่มนุษย์สามารถทำความเข้าใจความทุกข์ จะทำให้มนุษย์นั้นมีการปรับตัวและพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงไปตามปกติใหม่ (New normal) ทั้งนี้เพื่อให้มนุษย์ได้ตามธรรมชาติที่เปลี่ยนไป

2.1.1 ความหมายของความทุกข์

ความทุกข์ หมายถึง สภาพที่ทนได้ยาก ภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้สภาพที่บีบคั้น ได้แก่ การเกิด(ชาติ) ชรา (การแก่) มรณะ (การตาย การสลายไป สูญสิ้นไป) การประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งอันเป็นที่รัก การปรารถนาสิ่งใดแล้วไม่สมหวังในสิ่งนั้น โดยสรุป ทุกข์ คือ อุปาทานขันธ หรือขันธ 5

ซึ่งเกี่ยวกับความทุกข์ทางใจตามหลักพุทธธรรม หรือ “ความทุกข์” จากหลักฐานอ้างอิงทางวิชาการ สามารถสรุปดังต่อไปนี้

1) ความหมายและขอบเขตความทุกข์ ประกอบด้วย ความหมายของความทุกข์เป็นสภาวะธรรม (ธรรมชาติ) ของหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 และปฏิจจสมุปบาท ซึ่งเป็นภาวะแห่งทุกข์ ตามกฎธรรมชาติของสรรพสิ่งในโลกนี้ สภาพทุกข์จากความเป็นสภาพที่ทนได้ยาก หรือคงอยู่ในภาวะเดิมไม่ได้ อันเป็นความทุกข์ในความหมายของไตรลักษณ์ทุกข์ในบริบทของไตรลักษณ์ เรียกว่า ทุกขตา 3 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552) ได้แก่

(1) ทุกขทุกขตา เป็นสภาพทุกข์ หรือความเป็นทุกข์เพราะทุกข์ (Painfulness as suffering) ได้แก่ ทุกขเวทนาทางกายก็ตาม ทางใจก็ตาม ซึ่งเป็นทุกข์อย่างที่เข้าใจตามสามัญ ตรงตามชื่อ ตามสภาพ

(2) วิปริณามทุกข์ตา เป็นความเป็นทุกข์เพราะความแปรปรวน (Suffering in change) เช่น ความสุข กล่าวคือ ความสุขนั้นจะกลายเป็นความทุกข์ขึ้นทันทีที่ความสุขแปรเปลี่ยน ผันแปร เพราะตามจริงแล้ว สุขนั้นก็ไม่เที่ยง เมื่อสุขแปรปรวน ก็จะเกิดทุกข์ขึ้นทันที

(3) สังขารทุกข์ตา เป็นสังขารทุกข์ ทุกข์ตามสภาพสังขาร คงสภาพอยู่ไม่ได้ พร่องอยู่เสมอ (Suffering due to formations; Inherent liability to suffering) คือ สิ่งทั้งปวงซึ่งเกิดจากปัจจัยปรุงแต่งที่ถูกบีบคั้น ด้วยการเกิดขึ้นและสลายไป ทำให้คงอยู่ในสภาพเดิมมิได้ ไม่คงตัว และทำให้เกิดทุกข์แก่ผู้ยึดถือ ประเด็นต่อมา ความทุกข์ ที่เป็นสภาวะที่บุคคลเข้าไปยึดถือสิ่งต่างๆ หรือเรียกว่าอุปาทาน (ความยึดติด)

2) เมื่อมีตัวตนและมีความยึดมั่นขึ้นมาย่อมก่อให้เกิดทุกข์ซึ่งเป็นความทุกข์ในความหมายของ อริยสัจสี่ (ที.ม. 10/295/269-271) ดังนี้

2.1) สภาวะทุกข์ คือ ทุกข์ประจำสังขารหรือทุกข์ประจำ (Inevitable Suffering) ซึ่งได้แก่

(1) ชาติ (Birth, ความเกิด) ความตระหนักถึงความมีตัวตนว่ามี “ตัวเรา” จึงเกิดทุกข์ต่าง ๆ อีก 10 ประการที่จะตามมาได้แก่ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส การประสบสิ่งที่ไม่รักใคร่ การพลัดพรากจากสิ่งที่รักใคร่ และการปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น

(2) ชรา (Aging, ความแก่) เนื่องจากมีตัวเราจึงมีความเสื่อม ความชำรุด ความแปรเปลี่ยนไปตามธรรมชาติซึ่งก็กินความรวมถึงความแก่ชราด้วย

(3) มรณะ (Death, ความตาย) เนื่องจากมีตัวเรา จึงมีความเสื่อม ความแปรเปลี่ยนไปตามธรรมชาติจึงไม่มีสภาวะโดยยั่งยืน คงได้ตลอดไป จึงมีความดับ ความตาย

2.2) ปกิณณกทุกข์ (Miscellaneous suffering) คือ ทุกข์เบ็ดเตล็ดหรือทุกข์จร เป็นความทุกข์ที่มาจากเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมของชีวิตที่เกิดขึ้นเพียงครั้งคราว เกิดขึ้นกับบุคคลด้วยระดับที่ต่างกันออกไปตามความยึดมั่น เป็นความทุกข์ที่เกิดจากจิตใจหย่อนสมรรถภาพ ไม่ทนต่อเหตุภายนอกที่มากระทบตัวได้ คือ

(1) โสกะ (Sorrow, ความเหงาใจ) มีอาการโศกเศร้าเสียใจ ตรอมตรมมาก ห่อเหี่ยวใจ เศร้าโศก

(2) ปริเทวะ (Lamentation, ความพิโรธพิน หรือระทมใจ) มีอาการของความคร่ำครวญ พิโรธพิน ความรู้สึกเป็นทุกข์ทางใจที่เกิดจากการตัดไม้ขาด โดยอาจแสดงมาเป็นการกระทำหรือคำพูด เช่น บ่นเพ้อ พูดคร่ำครวญ

(3) ทุกข์ (Feeling hurt or physical pain, ความไม่สบายกายและใจ) อาการอึดอัดทรมาน ลำบากจากความเจ็บปวดทางกายหรือเป็นโรค รวมถึงความรู้สึกทางใจที่ไม่ดีอันเกิดจากร่างกาย

(4) โทมนัส (Mental pain or grief, ข้ำใจ) มีอาการน้อยใจ ตรอมใจ ขอกข้ำใจ เจ็บปวดทรมานใจ อาจแสดงออกมาด้วยการร้องไห้

(5) อุปายาส (Despair, ความคับแค้นใจ) มีอาการกลัดกลุ้มใจ สับสนทางออกไม่พบ คับแค้นใจ โกรธเคือง ประเด็นที่สาม ความทุกข์ ที่เกิดจากวงจรทุกข์โดยมีอวิชชา (คือ ความไม่รู้ในไตรลักษณ์ อริยสัจสี่ และอิทัปปัจจยตา) เป็นตัวการสำคัญ เรียกว่า ความทุกข์ในบริบท ของปฏิจจสมุปบาท

คำว่า “ปฏิจจ” แปลว่า อาศัยกัน และคำว่า “สมุปบาท” แปลว่า เกิดขึ้นด้วยกัน ดังนั้น ปฏิจจสมุปบาท จึงรวมความได้ว่า ธรรมที่เกิดขึ้นด้วยกัน โดยอาศัยกันโดยมิได้มีธรรมหนึ่งธรรมใดเกิดขึ้น หรือดับไปโดยอิสระ ธรรมทั้งหลายจึงเป็นเหตุเป็นปัจจัยแก่กัน อาศัยกันเกิดขึ้นหรือดับไป (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2554)

โดยมีองค์ธรรมทั้งสิ้น 12 องค์ ดังพุทธพจน์ว่า “เพราะอริชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี เพราะสังขารเป็นปัจจัย วิญญาณจึงมี เพราะวิญญาณเป็นปัจจัย นามรูปจึงมี เพราะนามรูปเป็นปัจจัย สฬายตนะจึงมี เพราะสฬายตนะเป็นปัจจัย ผัสสะจึงมี เพราะผัสสะเป็นปัจจัย เวทนาจึงมี เพราะเวทนาเป็นปัจจัย ตัณหาจึงมี เพราะตัณหาเป็นปัจจัย อุปทานจึงมี เพราะอุปทานเป็นปัจจัย ภพจึงมี เพราะภพเป็นปัจจัยชาติจึงมี เพราะชาติเป็นปัจจัย ชรามรณะจึงมี ความโศก ความเศร้าครวญ ทุกข์ โทมนัส และความคับแค้นใจ ก็มีพร้อม ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งปวงนี้ จึงมี” (วิ. มหา. 4/1/1) สำหรับกองทุกข์ทั้งปวงในที่นี้ คือ ทุกข์ที่เกิดจากความเข้าใจผิดว่ามีตัวตน เมื่อมีตัวตนจึงเกิดสิ่งที่เรียกว่า “ตัวเรา ของเรา”

2.2 แนวคิดหลักที่อธิบายเรื่องความทุกข์

หลักพุทธธรรมได้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยความเชื่อมโยงและสอดคล้องตามเหตุปัจจัยที่เรียกว่า อิทัปปัจจยตา หรือเรียกว่า ภาวะที่สัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน (inter-being) ซึ่งสามารถนำมาอธิบายความทุกข์ในหลักธรรมสำคัญทางพุทธศาสนาได้ โดยความทุกข์ที่อยู่ในหลักของไตรลักษณ์ (The Three Characteristics of Universal Natural Law) เป็นทุกข์ที่แสดงลักษณะของสิ่งที่เป็นสากลสำหรับทุกสิ่งทุกอย่างในโลก คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และเป็นหนึ่งในนิยาม 5 (The five aspects of natural law) คือ ธรรมนิยาม (General Law) อันเป็นกฎธรรมชาติเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ที่เป็นเหตุเป็นผล หรือความเป็นไปอันแน่นอนตามธรรมดาของทุกสรรพสิ่ง และเป็นกฎที่ครอบคลุมกฎอื่นๆ ทั้งหมดในนิยาม 5 ความทุกข์ในหลักของอริยสัจสี่ (The Four Noble Truths) ครอบคลุมความทุกข์ทางใจของมนุษย์ไว้ในทุกมิติ ดังนี้

ตัวทุกข์ (ทุกข์อริยสัจ)

เหตุแห่งทุกข์ (สมุทัยอริยสัจ)

การดับทุกข์ (นิโรธอริยสัจ)

วิธีการดับทุกข์ (มัคคอริยสัจ)

สำหรับความทุกข์ในหลักของปฏิจจสมุปบาท (The Dependent Origination) เป็นการขยายของอริยสัจ 4 ให้เห็นขั้นตอนที่ชัดเจนขึ้น กล่าวถึง “วงจรของความทุกข์ภายในจิตใจมนุษย์ที่เกิดขึ้นจากอริชา” ซึ่งเกิดจากความไม่เข้าใจโลกและชีวิตตามสภาพที่เป็นจริง กล่าวคือ ขาดปัญญาที่จะพิจารณาอิทัปปัจจยตาในสิ่งทั้งหลาย ทำให้มองไม่เห็นความจริงของไตรลักษณ์ เมื่อไม่เข้าใจความจริงที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ย่อมไม่รู้จักและเข้าใจเหตุแห่งทุกข์ในอริยสัจ 4 และเมื่อไม่เข้าใจเหตุแห่งทุกข์ทำให้บุคคลไม่สามารถใช้ชีวิตได้กลมกลืนกับเหตุการณ์หรือสิ่งที่ปรากฏอยู่ตรงหน้า วงล้อ “ปฏิจจสมุปบาท” จึงทำให้เกิดซึ่งความทุกข์ทางใจทั้งหลาย ทั้งนี้ยังมีความทุกข์ในอีกลักษณะหนึ่งที่เป็นความรู้สึกรับของมนุษย์ คือ ทุกข์ในสภาวะธรรมของเวทนา (Suffering in feeling or sensation) โดยอาศัยเหตุ คือ “ผัสสะ” ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ จึงเกิด “กิริยาที่รู้สึก” (เสวย) ทางอายตนะเหล่านั้น (ชนธ. สอ 17/73/114, ชนธ. สอ 17/105/159) เวทนาหรือความรู้สึกที่ปรากฏได้แก่ สุขเวทนา และทุกขเวทนา เวทนาเหล่านี้เป็นเวทนาอย่างหยาบที่ก่อให้เกิดความยึดติดในสิ่งที่ชอบ หรือหลีกเลี่ยงในสิ่งที่ไม่ชอบ และเวทนาอีกลักษณะหนึ่งคือ อทุกขมสุขเวทนา เรียกอีกอย่างว่า อุเบกขาเวทนา เป็นเวทนาอย่างละเอียด ซึ่งมีลักษณะไม่ทุกข์ ไม่สุข รู้สึกเฉย ๆ แต่อทุกขมสุขเวทนาที่มีความเฉยเพราะไม่รู้เหตุ ไม่รู้ผล เป็นปัจจัยให้เกิดอวิชานุสัย (สภาพที่แน่นอนเนื่องในสันดาน เพราะความไม่รู้ตามความเป็นจริง) (ม.ม. 12/511/391-392) ซึ่งเวทนาทั้งสามชนิดนี้เป็นปัจจัยการแห่งตัณหา ซึ่งทุกข์ในหลักสภาวะธรรม คือทุกข์ประจำและปกิณณกทุกข์ (Inevitable Suffering and Miscellaneous Suffering) เป็นวงจรที่ปรากฏในวงจรปฏิจจสมุปบาท กล่าวคือ ทุกข์ประจำ เป็นความทุกข์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้และปกิณณกทุกข์เป็นอาการ

ของความทุกข์ทางใจที่เกิดขึ้นเพียงชั่วครั้งชั่วคราวไม่สม่ำเสมอ และเมื่อพิจารณาชั้น 5 เป็นตัวทุกข์ตามพระสูตรนิตติปิฎก โดยชั้น 5 เป็นทุกข์มี 3 ลักษณะ คือ

- (1) ทุกข์ เพราะต้องทำนุบำรุงดูแลรักษารูปขันธ์ ซึ่งเป็นทุกข์โดยธรรมชาติ (เป็นสภาวะทุกข์)
- (2) ทุกข์ เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมตา (อนิจจังลักษณะ)
- (3) ทุกข์ทางใจ เป็นเพราะอวิชชา (Ignorant) ตัณหา (Craving) และอุปาทาน (Attachment, Clinging) ยิ่งมนุษย์มี “อวิชชา ตัณหา อุปาทาน” มากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาสประสบพบกับความทุกข์ ซึ่งมีความขัดเคือง (ปฏิกะ) อันเป็นผลให้เกิดอาการทุกข์ คือ โสกะ (ความแห้งใจ) ปริเทวะ (คร่ำครวญ) ความทุกข์ แบบโทมนัส (ความเศร้าใจ) และอุปายาส (ความแค้นใจ) ได้มากขึ้นเท่านั้น

หากพิจารณาตามชั้น 5 ในหลักอภิธรรม ซึ่งอธิบายถึงสภาวะของจิตไว้อย่างละเอียด จะเห็นได้ว่าสังขาร (Mental Formations) สามารถจำแนกเป็นเจตสิกในลักษณะต่าง ๆ ถึง 50 ดวง เมื่อรวมกับเวทนา เจตสิกและสัญญาเจตสิกจะมีเจตสิกรวมทั้งสิ้นถึง 52 ดวง โดยสังขาร (Mental Formations) ในทางจิตวิทยาจะเป็นตัวกำหนดการกระทำของมนุษย์ ซึ่งเทียบได้กับแรงจูงใจ (Motivates) และแรงขับ (Drives) ดังนั้น ในขณะที่จิตประกอบด้วยอกุศลเจตสิก หรือมีแรงจูงใจที่ไม่เหมาะสม บุคคลย่อมถูกเผาผลาญด้วยความเร่าร้อนภายในใจ และยังได้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมด้วย (จำลอง ดิษยาณิช, 2554)

2.3 ทฤษฎีเกี่ยวกับความทุกข์

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับความทุกข์ ทำให้ทราบว่า มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเหตุแห่งทุกข์ทางใจใน 3 ทฤษฎี ดังนี้

- 1) ทฤษฎีสาเหตุแห่งทุกข์ด้านตัณหา ซึ่ง ตัณหา (Craving) ที่ไม่ได้รับการตอบสนองตัณหา ได้แก่
 - (1) กามตัณหา (craving for sensual pleasures ; sensual craving) คือความอยากได้กามคุณ หรือสิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้ง 5
 - (2) ภวตัณหา (craving for existence) คือ ความทะยานอยากในภพ ความอยากในภาวะของตัวตนที่จะได้ จะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่ง อยากเป็น อยากให้คงอยู่ตลอดไป
 - (3) วิภวตัณหา (craving for non-existence ; craving for self-annihilation) คือ ความอยากในความพินาศไปแห่งตัวตน จากความเป็นอยู่อย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่ปรารถนา อยากทำลาย อยากให้ดับสูญ ทั้งนี้ ตัณหาที่ไม่ได้รับการตอบสนอง ย่อมก่อให้เกิดความขัดเคืองและเป็นเหตุนำมาซึ่งเป็น สาเหตุความทุกข์ (ที.ม. 10/295/269-271) ได้แก่

(3.1) อับปิเยหิ สัมปิโยค (ประสบสิ่งที่ไม่รักใคร่) มีอาการของใจที่อยากหลีกเลี่ยง ไม่อยากจะเผชิญหน้าหรือประสบพบ

(3.2) ปิเยหิ วิปปโยค (การพลัดพรากจากสิ่งที่รักใคร่) มีอาการห่วงหาอาลัยอาวรณ์ ไม่อยากพลัดพรากจากไป

(3.3) ยัมปิฉณัง น ลภติ (การปรารถนาสิ่งใดไม่ได้สิ่งนั้น) มีใจที่หม่นหมอง เสียหาย ผิดหวัง เมื่อไม่ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนา

- 2) ทฤษฎีสาเหตุแห่งทุกข์ด้านกิเลสวัฏฏะในวัฏฏะ 3 ซึ่งมีรายละเอียด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552) ดังนี้

(1) กิเลสวัฏฏ์ คือ ตัวสาเหตุหลักดันให้คิดปรุงแต่งกระทำการต่าง ๆ ได้แก่ อวิชชา ตัณหา อุปาทาน ซึ่งถือว่าเป็นกิเลส

(2) กรรมวัฏฏ์ คือ กระบวนการกระทำหรือกรรมทั้งหลายที่ปรุงแต่งชีวิตให้เป็นไปต่าง ๆ ได้แก่ สังขาร(กรรม) ภพ 3 คือ กามภพ (ภพที่เป็นกามาวจร) รูปภพ (ภพที่เป็นรูปาวจร) อรูปภพ(ภพเป็นอรูปาวจร)

(3) วิปากวัฏฏ์ คือ สภาพชีวิตที่เป็นผลแห่งการปรุงแต่งของกรรม และเป็นปัจจัยเสริมสร้างกิเลสต่อไปได้อีก ได้แก่ วิญญาน นามรูป สฬายณะ ผัสสะ เวทนา ซึ่งถือว่าเป็น วิปาก

3) ทฤษฎีสาเหตุแห่งทุกข์ด้านกิเลส คือ กิเลส ในที่นี้กิเลส (Mental Defilements) หมายถึง สิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองและเร่าร้อน (จำลอง ดิษยวนิช, 2554; จำลอง ดิษยวนิช และพริ้มเพรา ดิษยวนิช, 2547) แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

(1) อนุสัยกิเลส (Latent Defilements) เป็นกิเลสอย่างละเอียดที่สะสมอยู่ในภวังคจิต (life-continuum) หรือจิตไร้สำนึก (the unconscious) ถ้ายังไม่มียารมณ์ภายนอกมากระทบแล้ว กิเลสชนิดนี้จะยังนอนสงบอยู่ ไม่แสดงอาการปรากฏออกมาให้เห็น เป็นกิเลสที่ละเอียดอย่างยิ่ง และนอนเนื่องอยู่ในสันดาน จะแสดงตัวก็ต่อเมื่อมีเหตุปัจจัยมากระตุ้น

(2) ปริยฐานกิเลส (Internally Active Defilements) เป็นกิเลสอย่างกลาง เมื่อมียารมณ์มากระทบ อนุสัยกิเลสที่นอนสงบอยู่ในภวังคจิตจะพุ่งกระจาย ทำให้จิตใจขุ่นมัวและฟุ้งซ่าน ในสภาวะเช่นนี้ อนุสัยกิเลสจะเปลี่ยนเป็นปริยฐานกิเลส (The Thought Process) ทันทีกิเลสอย่างกลางนี้คือ กิเลสประเภทนิวรณ์ (hindrances) หมายถึง สิ่งกีดขวางไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม หรือสิ่งกีดขวางไม่ให้บรรลุความดี

(3) วิตักกมกิเลส (Externally Active Defilements) เป็นกิเลสอย่างหยาบที่ฟุ้ง รุนแรง และเร่าร้อนมาก จนปรากฏออกมาเป็นพฤติกรรมทางกายและทางวาจา ทำให้บุคคล ครอบครองและสังคมเดือดร้อน

2.3 ลักษณะแห่งความสุข

ความสุข เป็นความสบายกาย ความสบายใจและความสงบ หรือสงบระงับด้วยวิธีทางจิตและทางปัญญาให้ไม่ต้องสนองความต้องการที่ไม่ดี ความสงบนั้นก็เป็นความสุขและความสุขก็คือความสงบ สันติเป็นความสุข เป็นสันติคือสันติสุข ซึ่งมนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาในโลกนี้ไม่มีใครที่ไม่ต้องการความสุข และเพราะว่าทุกคนต้องการความสุข จึงมีความพยายามที่จะแสวงหาความสุข แต่สิ่งที่คนแสวงหาที่นั่นอาจจะแตกต่างกันไปแล้วความสุขคืออะไร ความสุขมีกี่ประเภท กี่ระดับ และควรปฏิบัติต่อความสุขอย่างไร

1) ความหมายของความสุข ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของความสุข คือ “ความสบาย ความสำราญ ความฉ่ำชื่นรื่นกายรื่นใจ” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559, หน้า 458) ซึ่งเกิดจากการได้เสวยอารมณ์ที่ นำปรารถนาใคร่นำพอใจพระพุทธโฆสเถระ, 2554, หน้า 769) เช่น ได้เห็นรูปที่สวยงาม ได้ยินเสียงที่ไพเราะ ได้ดมกลิ่นที่หอม ได้ลิ้มรสอาหารที่อร่อย ได้สัมผัสวัตถุที่อ่อนนุ่ม เมื่อคนได้รับสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการมาบำรุง บำเรอปรนเปรอตา หู จมูก ลิ้น กายของเราแล้ว ก็มีความสุข ด้วยเหตุนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) จึงกล่าวว่า “ความสุข คือ การได้สนองความต้องการ หรือความสมอยากสมปรารถนา” เช่น ถ้าต้องการไปท่องเที่ยวต่างประเทศแล้วได้ไปท่องเที่ยว ก็มีความสุข อยากรับประทานอาหาร อะไรแล้วได้รับประทาน ก็มีความสุข อยากดูภาพยนตร์เรื่องอะไรแล้วได้ดู ก็มีความสุข นี่คือการได้สนอง ความต้องการ หรือ

ความสมอยากสมปรารถนา ดังนั้น ความสุข คือ ความสบายกาย ความสบายใจ และความสงบ หรือสงบระงับ ด้วยวิถีทางจิตและ ทางปัญญาให้ไม่ต้องสนองความต้องการที่ไม่ดี ความสงบนั้นก็มีความสุข และความสุขก็คือ ความสงบ สันติเป็น สุข สุขเป็นสันติ คือสันติสุข

2) ประเภทของความสุข หลักพระพุทธศาสนา เช่นในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ ตรัสถึงความสุขไว้ 13 คู่ ความสุข 13 คู่นี้เป็นความสุขในประเภทและระดับเดียวกันบ้าง คาบเกี่ยวเกยกันในระดับ ต่างๆ บ้าง ซึ่งพระองค์ไม่ได้ทรงมุ่งแสดงในแง่จัดประเภท แต่ทรงแสดงให้เห็นความเข้าชุดกันเป็นคู่ ๆ ดังนี้ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : (บาลี) 20/309-321/100-102., มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : (ไทย) 20/65-77/102-105)

(1) คิหิสุข คือ สุขของคฤหัสถ์สุขแบบชาวบ้าน กับ ปิพพัชชาสุข คือ สุขในชีวิตการ บวช หรือสุข ของนักบวช

(2) กามสุข คือ สุขที่เกิดจากกาม กับ เนกขัมมสุข คือ สุขที่เกิดจากเนกขัมมะ (สุขเกิดจาก ความ ปลอดโปร่งจากกาม หรือจากความสละออก ไม่โลภ)

(3) อุปติสุข คือ สุขที่มีอุปติ (สุขกลัวทุกข์ ได้แก่ สุขใน ไตรภูมิ หรือโลกียสุข) กับ นิรูปติสุข คือ สุขที่ไม่มีอุปติ (สุขไม่กลัวทุกข์ ได้แก่ โลกุตตรสุข)

(4) สาสวสุข คือ สุขที่มี อาสวะ กับ อนาสวสุข คือ สุขที่ไม่มีอาสวะ

(5) สามิสสุข คือ สุขที่อิงามิส กับ นิรามิสสุข คือ สุขที่ไม่อิงามิส

(6) อริยสุข คือ สุขของพระอริยะ กับ อนริยสุข คือ สุขของผู้ไม่ใช่พระอริยะ

(7) กายิกสุข คือ สุขทางกาย กับ เจตสิก สุข คือ สุขทางใจ

(8) สัปปีติสุข คือ สุขที่มีปีติ (ได้แก่ สุขในฌานที่ 1 และที่ 2) กับ นิปปีติกสุข คือ สุขที่ไม่มีปีติ (ได้แก่ สุขในฌานที่ 3 และที่ 4)

(9) สาทสุข คือ สุขที่เกิดจากความยินดี (อรธกถาอธิบายว่าได้แก่ สุขในฌาน 3 ขั้นต้น) กับ อุเบกขาสุข คือ สุขที่เกิดจากอุเบกขา (ท่านว่าได้แก่สุขในฌานที่ 4)

(10) สมานิสุข คือ สุขที่เกิดจาก สมานิ (ไม่ว่าอุปจารสมานิ หรืออัปนาสมานิ ก็ตาม) กับ อสมานิ สุข คือ สุขที่ไม่ได้เกิดจากสมานิ (สุขที่ไม่ถึงสมานิ)

(11) สัปปีติการัมมณสุข คือ ความสุขที่เกิดจากฌานมีปีติเป็นอารมณ์ (สุขเกิดแก่ผู้พิจารณาฌาน 2 ขั้นแรกที่มีปีติ) กับ นิปปีติการัมมณสุข คือ ความสุขที่เกิดจากฌานไม่มีปีติเป็นอารมณ์ (สุขเกิดแก่ผู้พิจารณา ฌานที่ 3 และที่ 4 ซึ่งไม่มีปีติ)

(12) สาทารัมมณสุข คือ ความสุขที่เกิดจากฌานมีความยินดีเป็นอารมณ์ (สุขเกิดแก่ผู้พิจารณา ฌาน 3 แรกที่มีรสชื่น) กับ อุเบกขารัมมณสุข คือ ความสุขที่เกิดจากฌานมีอุเบกขาเป็นอารมณ์ (สุขเกิดแก่ผู้ พิจารณาฌานที่ 4 ซึ่งมีอุเบกขา)

(13) รูปรารัมมณสุข คือ ความสุขที่มีรูปฌานเป็นอารมณ์ กับ อรูปารัมมณสุข คือ ความสุขที่มี อรูป ฌานเป็นอารมณ์

ดังนั้น ความสุขทั้ง 13 ประเภท แบ่งออกเป็นความสุข 2 ลักษณะใหญ่ คือความสุขที่อิงามิสกับไม่ อามิส ซึ่งบางครั้งทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันแม้จะแตกต่างกันออกไปในแต่ละระดับก็ตาม

3) ระดับของความสุข หลักพระพุทธศาสนา แบ่งระดับของความสุขไว้ที่ชัดเจน ละเอียด และไม่ซับซ้อน ได้แบ่งตามความรู้สึกแบบกว้างเป็น 3 ระดับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้

(1) กามสุข เป็นความสุขเนื่องด้วยกาม ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากกามารมณ์ หรือความสุขในทางกาม กามคือความใคร่ ความอยาก ความปรารถนา สิ่งที่น่าปรารถนาใคร่ พุดง่าย ๆ ว่า สิ่งเสพ วัตถุบำรุงบำเรอ ความสุข เครื่องอำนวยความสะดวกสบาย คน สัตว์ ทรัพย์สินเงินทอง ข้าวของสารพัด ที่อยากได้อย่างมีรวมแล้ว ก็คือ “กามคุณ 5” ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (สัมผัสทางกาย) ที่น่าปรารถนาใคร่ใคร่พอใจที่จะให้ “กามสุข” คือสุขทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 สุขทางวัตถุ หรือสุขทางเนื้อหนัง บางที่เรียกว่า สามิสสุข คือสุขอาศัย อามิส หรือสุขจากสิ่งเสพ (อามิสสุข ก็เรียก) กามสุขนั้น ถ้าบริหารจัดการให้ดี ก็เป็นประโยชน์สุขที่เป็นจุดหมายแห่งชีวิตอย่างหนึ่งได้คือเป็น “ทิฏฐธัมมิกัตถะ” แปลว่า ประโยชน์ปัจจุบัน หรือประโยชน์ขั้นตาเห็น ที่ปรากฏอยู่ต่อหน้า มองเห็นประจักษ์ได้ ได้แก่ การมีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง ใช้การได้ดี ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เป็นอยู่สบาย การมีทรัพย์สินเงินทอง มีการงานอาชีพเป็นหลักฐาน

(2) ฌานสุข สุขเนื่องด้วยฌาน ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากฌาน ฌานคือการเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่นเป็นอัปนาสมาธิหรือภาวะจิตที่มีสมาธิถึงขั้นอัปนาสมาธิแล้ว อัปนาสมาธิคือสมาธิแน่วแน่น หรือสมาธิที่แนบสนิท (attainment concentration) เป็นสมาธิระดับสูง ซึ่งมีในฌานทั้งหลาย ฌานมีหลายชั้น ยิ่งเป็นชั้นสูงขึ้น ไปเท่าใด องค์ธรรมต่าง ๆ คือคุณสมบัติของจิต ที่เป็นตัวกำหนดความเป็นฌาน เรียกว่า “องค์ฌาน” ถึงแม้จะ จัดเป็นนิรามิสสุข แต่ก็ยังเป็นเหตุให้ติดให้ยึดเกิดความถือมั่น คืออุปาทานได้ อาจกลายเป็นเครื่องขัดขวางการบรรลุ นิพพาน หรือขัดขวางความสุขสมบูรณ์ที่สูงขึ้นไป(มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : (บาลี) 14/40/40.

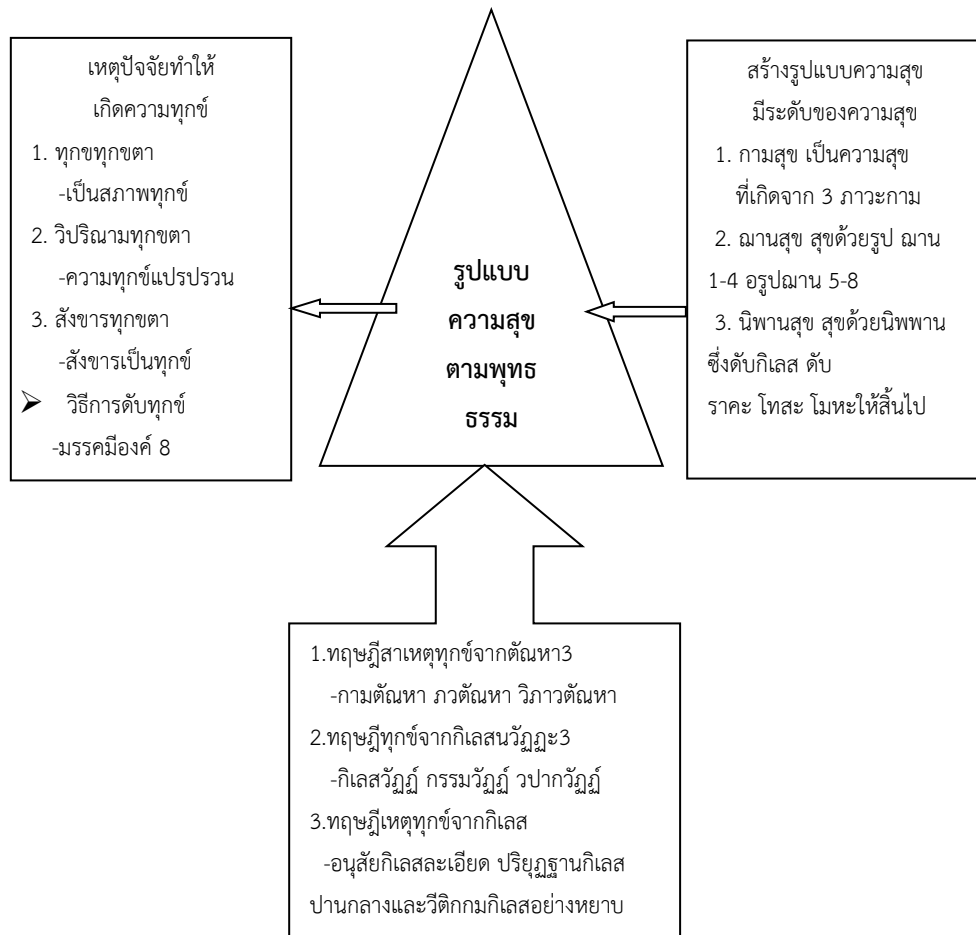
(3) นิพพานสุข สุขเนื่องด้วยนิพพาน เป็นการดับกิเลสและกองทุกข์ (พระพรหมคุณ ภาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2559, หน้า 167) สภาพที่ดับกิเลสและกองทุกข์แล้ว ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เพราะไร้กิเลสไร้ทุกข์ เป็นอิสรภาพสมบูรณ์ เป็นโลกุตตรธรรม และเป็นจุดหมาย สูงสุดของชีวิตในพระพุทธศาสนา คำว่า “นิพพาน” เป็นภาษาบาลีมาจาก นิ อุปสรรค แปลว่า ออกไป หดไป ไม่มี + วาน ธาตุ แปลว่า พัดไป เป็นไป เครื่องร่อนรัด ถ้าใช้เป็นกิริยาของไฟ การดับไฟ หรือของที่ร้อนเพราะไฟ แปลว่า ดับไฟ ดับร้อน หายร้อน เย็นลง เย็นสนิท ถ้าใช้เป็นกิริยาของจิต หมายถึง เย็นใจ สดชื่น ชุ่มชื่นใจ ดับความร้อนใจ หายร้อนรน ไม่มีความกระวนกระวาย (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2.4 การวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับความทุกข์และความสุข

จากสาเหตุที่สร้างความทุกข์ ซึ่งเป็นจากขั้น 5 มี 3 ลักษณะคือ 1) ทุกข์ เพราะต้องทำนุบำรุงดูแลรักษารูปขันธ์ ซึ่งเป็นทุกข์โดยธรรมชาติ (สภาวะทุกข์) 2) ทุกข์ เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา (อนิจจังลักษณะ) 3) ทุกข์ทางใจ เพราะอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน ยิ่งมนุษย์มีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน มากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาสประสบพบกับความขัดเคือง (ปฏิกัมภะ) อันเป็นผลให้เกิดอาการทุกข์ คือ โสกะ (ความแค้นใจ) ปริเทวะ (คร่ำครวญ) อุปายาส (ความแค้นใจ) มากขึ้นเท่านั้น

สำหรับการพัฒนาความสุขนั้น เป็นการทำให้เกิดความสบายกาย ความสบายใจและความสงบ โดยความสุขแบ่งออกแบบกว้างได้ 3 ระดับ คือ 1) กามสุข เป็นความสุขอันเนื่องด้วยกาม 2) ฌานสุข สุขเนื่องด้วยฌาน เป็นการเพ่งอารมณ์จนใจแน่วแน่นเป็นอัปนาสมาธิหรือภาวะจิตที่มีสมาธิถึงขั้นสมาธิที่แนบสนิท

3) นิพานสุข เป็นความสุขด้วยนิพาน เป็นการดับกิเลสและกองทุกข์ ด้วยเหตุปัจจัยที่เกิดความทุกข์และการพัฒนาระดับความสุข จึงสามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบความสุขตามหลักพุทธธรรมได้ มีแผนผังดังนี้

แผนภาพที่ 2 การพัฒนารูปแบบความสุขตามหลักพุทธธรรม
จากรูปแบบ (Model) การพัฒนาความสุขตามหลักพุทธธรรม สรุปเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ ได้ดังนี้

2.4.1 ความทุกข์มีสาเหตุมาจากปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ทุกขทุกขตา เป็นสภาพทุกข์ หรือความเป็นทุกข์เพราะทุกข์
- 2) วิปริณามทุกขตา เป็นความเป็นทุกข์เพราะความแปรปรวน
- 3) สังขารทุกขตา เป็นสังขารทุกข์ ทุกข์ตามสภาพสังขาร คงสภาพอยู่ไม่ได้ พร่องอยู่เสมอ
- 4) ขาติ ความเกิด ความตระหนักรู้ถึงความมีตัวตนว่ามี “ตัวเรา” จึงเกิดทุกข์ต่าง ๆ
- 5) ขรา ความแก่ เนื่องจากมีตัวเราจึงมีความเสื่อม ความชำรุด แปรเปลี่ยนตามธรรมชาติ
- 6) มรณะ ความตาย เนื่องจากมีตัวเรา จึงมีความเสื่อม สภาวะใดยั่งยืน คงได้ตลอดไป

- 7) โสกะ ความแห้งใจ มีอาการโศกเศร้าเสียใจ ตรอมตรมมาก ห่อเหี่ยวใจ เศร้าโศก
- 8) ปรีทเว ความพิโรธพิน หรือระทมใจ มีอาการของความคร่ำครวญ
- 9) ทุกซ์ ความไม่สบายกายและใจ อาการอึดอัด ทรมาน ลำบากจากความเจ็บปวดทางกาย
- 10) โทมนัส ข้ำใจ มีอาการน้อยใจ ตรอมใจ ซอกข้ำใจ เจ็บปวดตรวดร้าวใจ แสดงออก

ร้องไห้

- 11) อุปายาส ความคับแค้นใจ มีอาการกลัดกลุ้มใจ สับสนหาทางออกไม่ได้
- โดยมีองค์ธรรมทั้งสิ้น 11 องค์ ดังพุทธพจน์ว่า เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมีทุกข์

2.4.2 ลักษณะของความสุข

หลักพระพุทธศาสนา เช่นในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต พระพุทธเจ้าได้ ตรัสถึงความสุข

ไว้ดังนี้

- 1) คิหิสุข คือ สุขของคฤหัสถ์สุขแบบชาวบ้าน กับ ปิพพัชชาสุข คือสุขในชีวิตการบวช
- 2) กามสุข คือ สุขที่เกิดจากกาม กับ เนกขัมมสุข คือ สุขที่เกิดจากเนกขัมมะ
- 3) อุปธิสุข คือ สุขที่มีอุปธิ (สุกข์ล้วนทุกข์ ได้แก่ สุขใน ไตรภูมิ หรือโลกียสุข) กับ นิรุปธิสุข
- 4) สาสวสุข คือ สุขที่มี อาสวะ กับ อนาสวสุข คือ สุขที่ไม่มีอาสวะ 5. สามิสสุข
- 6) อริยสุข คือ สุขของพระอริยะ กับ อนริยสุข คือ สุขของผู้ไม่ใช่พระอริยะ
- 7) กายิกสุข คือ สุขทางกาย กับ เจตสิก สุข คือ สุขทางใจ
- 8) สัปปีติกสุข คือ สุขที่มีปิติ (ได้แก่ สุขในฌานที่ 1 และที่ 2) กับ นิปปีติกสุข คือ สุขที่ไม่มี

ปิติ (ได้แก่ สุขในฌานที่ 3 และที่ 4)

- 9) สาทสุข คือ สุขที่เกิดจากความยินดี (อรรถกถาอธิบายว่าได้แก่ สุขในฌาน 3 ขั้นต้น) กับ
- อุเบกขาสุข คือ สุขที่เกิดจากอุเบกขา (ท่านว่าได้แก่สุขในฌานที่ 4)

- 10) สมานิสสุข คือ สุขที่เกิดจาก สมานิ (ไม่ว่าอุปจารสมานิ หรืออัปปนาสมานิ ก็ตาม) กับ
- อสมานิสสุข คือ สุขที่ไม่ได้เกิดจากสมานิ (สุขที่ไม่ถึงสมานิ)

2.4.3 ระดับของความสุข หลักพระพุทธศาสนา แบ่งระดับของความสุขไว้ที่ชัดเจน ละเอียด และไม่ซับซ้อน ได้แบ่งตามความรู้สึกแบบกว้างเป็น 3 ระดับ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ดังนี้

- 1) กามสุข เป็นความสุขเนื่องด้วยกาม ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากกามารมณ์ หรือความสุข

ในทางกาม

กามคือความใคร่ ความอยาก ความปรารถนา สิ่งที่น่าปรารถนาน่าใคร่

- 2) ฌานสุข สุขเนื่องด้วยฌาน ได้แก่ ความสุขที่เกิดจากฌาน ฌานคือการเพ่งอารมณ์จนใจ

แน่ว แน่เป็นอัปปนาสมาธิหรือภาวะจิตที่มีสมาธิถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้ว คือสมาธิแน่วหรือสมาธิที่แนบสนิท

- 3) นิพพานสุข สุขเนื่องด้วยนิพพาน เป็นการดับกิเลสและกองทุกข์ สภาพที่ดับกิเลสและ

กองทุกข์แล้ว ภาวะที่เป็นสุขสูงสุด เป็นอิสรภาพสมบูรณ์ เป็นโลกุตตรธรรม และเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

3. ทศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

ทศนะของผู้เขียน มี 5 ประเด็นดังนี้

1) หลักชั้น 5 ในพุทธศาสนาเป็นแนวคิดสำคัญที่ใช้วิเคราะห์ความทุกข์และองค์ประกอบของการเป็นมนุษย์ องค์ประกอบเหล่านี้ประกอบด้วย รูป (กายหรือร่างกาย) วิญญาณ (ความรู้สึก) สัญญา (การจำหรือการรับรู้) สังขาร (การคิดหรือจิตวิญญาณ) และวิญญาณ (ความตระหนักรู้หรือสติ) การเข้าใจและการวิเคราะห์ความทุกข์ผ่านหลักชั้น 5 ช่วยให้เราเห็นว่าความทุกข์ไม่ได้เป็นเพียงผลมาจากภายนอก แต่เกิดจากการยึดมั่นและการตอบสนองของจิตใจของเราเอง ดังนั้น การฝึกฝนตามหลักพุทธในการมองเห็นความไม่เที่ยง ความทุกข์ และความไม่มีตัวตนของชั้น 5 สามารถนำไปสู่การปลดปล่อยความทุกข์และเข้าสู่สภาวะที่เรียกว่า นิพพาน การทำความเข้าใจหลักชั้น 5 ไม่เพียงแต่เป็นการสำรวจความทุกข์แต่ยังเป็นการสำรวจธรรมชาติของการเป็นและการไม่เป็นของมนุษย์ ทำให้เราสามารถเข้าถึงการมีชีวิตอย่างมีสติสัมปชัญญะและเข้าใจความเป็นจริงของการดำรงอยู่

2) สาเหตุของความทุกข์ ในพุทธศาสนา ความทุกข์เกิดจากการยึดมั่นและความต้องการที่ไม่เป็นจริง, หลักการนี้ได้รับการอธิบายผ่านหลักสังสารวัฏ และเส้นทางแห่งการดับทุกข์ ซึ่งรวมถึงหลักของกรรมและเหตุผล ความทุกข์ไม่เพียงแต่เกิดจากความไม่พอใจทางกายภาพหรืออารมณ์เท่านั้น แต่ยังเกิดจากการตั้งความหวังและความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง การปรับเปลี่ยนการยึดมั่นและความต้องการเหล่านี้ ผ่านการปฏิบัติธรรม เช่น การเจริญสติและกรรมฐาน สามารถนำไปสู่การลดหรือขจัดความทุกข์ได้ การมีสติสัมปชัญญะและการเข้าใจในธรรมชาติของความไม่เที่ยงและความทุกข์ช่วยให้บุคคลสามารถปลดปล่อยตนเองจากโซ่ของความต้องการและการยึดมั่นที่ไม่เป็นจริงได้

3) การเจริญสติและปัญญา ในพุทธศาสนาเป็นกระบวนการฝึกฝนทางจิตวิญญาณที่สำคัญซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถรับรู้และเข้าใจความทุกข์ของตนเองได้อย่างลึกซึ้ง การปฏิบัติสติคือการมีความตระหนักรู้ต่อประสบการณ์ปัจจุบันอย่างเต็มที่ โดยไม่มีการตัดสินใจหรือยึดมั่น ส่วนปัญญาคือความเข้าใจในกฎเหล่านี้และการประยุกต์ใช้ความรู้ในในชีวิตประจำวันเพื่อขจัดความทุกข์ การเจริญสติและปัญญานำไปสู่ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความไม่เที่ยง ความทุกข์ และการไม่มีตัวตนของสรรพสิ่ง ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการบรรลุการดับทุกข์และความเป็นอิสระจากการยึดมั่นและความต้องการที่ไม่เป็นจริง

4) การพัฒนาทัศนคติ ที่ส่งเสริมการยอมรับและปล่อยวางความต้องการที่ไม่เป็นจริงเป็นกระบวนการทางจิตวิทยาที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความท้าทายและความเครียดในชีวิตได้ดียิ่งขึ้น การปรับเปลี่ยนทัศนคตินี้ไม่เพียงแต่ลดความทุกข์แต่ยังส่งเสริมความสุขและความพึงพอใจในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ที่จะยอมรับความไม่แน่นอนและความไม่เที่ยงของชีวิตช่วยให้บุคคลลดการยึดติดกับผลลัพธ์ที่ไม่จำเป็นและความคาดหวังที่สูงเกินไป การปรับเปลี่ยนทัศนคตินี้ช่วยให้บุคคลสามารถเปิดรับความสุขในชีวิตประจำวันได้มากขึ้นโดยไม่ต้องพึ่งพาการบรรลุเป้าหมายหรือการได้มาซึ่งสิ่งของทางวัตถุเป็นหลัก

5) การประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนาในชีวิตประจำวัน เป็นกระบวนการที่ช่วยให้บุคคลสามารถลดความทุกข์และเพิ่มความสุขได้ การปฏิบัตินี้รวมถึงการเจริญสติ การปฏิบัติตนตามหลักธรรม และการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ยึดมั่นต่อความต้องการที่ไม่เป็นจริง การนำหลักธรรมมาใช้ในการชีวิตประจำวันช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับความท้าทายและความยากลำบากด้วยความสงบและมีสติ การปฏิบัติธรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมความสุขในตนเอง แต่ยังช่วยสร้างความสามัคคีและความเข้าใจในครอบครัวและสังคม การใช้หลักพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาตนเองและชุมชนจึงเป็นทางเลือกที่มีคุณค่าและยั่งยืน

4. การสรุป

จากการวิเคราะห์ความทุกข์และสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความทุกข์ทางใจตามหลักพุทธธรรม โดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งผลการวิเคราะห์สาเหตุที่เกิดความทุกข์ เป็นการเกิดจากชั้น 5 มี 3 ลักษณะคือ 1) ทุกข์ เพราะต้องทำนุบำรุงดูแลรักษาบุพพัตถ์ ซึ่งเป็นทุกข์โดยธรรมชาติ (สภาวะทุกข์) 2) ทุกข์ เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งแปรเปลี่ยนไปเป็นธรรมดา (อนิจจังลักษณะ) 3) ทุกข์ทางใจ เพราะอวิชชา ตัณหา และอุปาทาน ยิ่งมนุษย์มีอวิชชา ตัณหา อุปาทาน มากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาสประสบพบกับความขัดเคือง (ปฏิกิริยา) อันเป็นผลให้เกิดอาการทุกข์ คือ โสกะ (ความแห้งใจ) ปริเวชะ (คร่ำครวญ) ทุกข์ โทมนัส (ความเศร้าใจ) อุปายาส (ความแค้นใจ) ได้มากขึ้นด้วย สำหรับการพัฒนาความสุขนั้น เป็นการทำให้เกิดความสบายกาย ความสบายใจและความสงบ หรือสงบระงับด้วยวิธีทางจิตและทางปัญญาให้ไม่ต้องสนองความต้องการที่ไม่ดี ความสงบนั้นก็เป็นความสุขและความสุขก็คือความสงบ สันติเป็นความสุข เป็นสันติสุข ซึ่งมนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาในโลกนี้ไม่มีใครที่ไม่ต้องการความสุข เพราะทุกคนต้องการความสุข จึงมีความพยายามที่จะแสวงหาความสุข แต่สิ่งที่คนแสวงหาเหล่านั้นอาจจะแตกต่างกันไป ดังนั้นโดย

ความสุขทางพระพุทธศาสนา มี 2 ประเภท คือ 1) สามิสสุข สุขอิงอามิส คืออาศัยกามคุณ 2) นิรามิสสุข สุขไม่อิงอามิส คือ อิงเนกขัมมะหรือสุขที่เป็นอิสระซึ่งไม่ขึ้นต่อวัตถุ โดยความสุขมี 3 ระดับ คือ 1) กามสุข สุขเนื่องด้วยกาม 2) ฌานสุข สุขเนื่องด้วยฌาน และ 3) นิพพานสุข สุขเนื่องด้วยนิพพาน นิพพานสุขเป็นความสุขที่สมบูรณ์ เพราะเป็นความสุขตลอดเวลา ไม่ขึ้นกับเวลาเหมือนฌานสุข เป็นความสุขอิสระ ไม่ต้องอาศัยวัตถุเหมือนกามสุข และเป็นความสุขล้วน ๆ ไม่มีส่วนเสียหรือทุกข์แฝงอยู่เลย การที่จะเข้าถึงความสุขที่สมบูรณ์ได้ ต้องปฏิบัติ ต่อความสุขให้ถูกต้อง คือ ต้องไม่เอาทุกข์มาทาบถมตนเองที่มีได้ถูกทุกข์ทาบถม ไม่ละทิ้งความสุขที่ชอบธรรม แม้ในสุขที่ชอบธรรมนั้น ก็ไม่หมกมุ่นสยบ และเพียรหาเหตุแห่งทุกข์ให้หมดสิ้นไป โดยการปฏิบัติตามมรรคมรรค 8 และสรุปเป็นไตรสิกขา 3

5. องค์ความรู้ใหม่

ได้องค์ความรู้ใหม่ 5 หัวข้อดังนี้

1) การประยุกต์หลักไตรลักษณ์ในการวิเคราะห์ความทุกข์

หลักไตรลักษณ์ในพุทธศาสนาประกอบด้วยลักษณะสามประการของสภาวะทุกข์ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง), ทุกขัง (ความทุกข์), และอนัตตา (ไม่มีตัวตนอย่างถาวร) การประยุกต์หลักไตรลักษณ์ในการวิเคราะห์ความทุกข์ช่วยให้เข้าใจว่าความทุกข์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์และไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ความรู้นี้ช่วยให้บุคคลสามารถยอมรับและปล่อยวางความทุกข์ได้ โดยไม่ติดยึดหรือพยายามเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ไม่สามารถควบคุมได้ การประยุกต์ใช้หลักไตรลักษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินชีวิตที่มีสติและเข้าใจในความจริงของชีวิต

2) สังสารวิถุและการพัฒนาความสุข

สังสารวิถุในพุทธศาสนาหมายถึงวงจรแห่งชีวิตที่คงที่ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความทุกข์และกระบวนการพัฒนาความสุข การเข้าใจสังสารวิถุช่วยให้เราเห็นว่าความทุกข์เป็นส่วนหนึ่งของวงจรชีวิตและเป็นผลมาจากกรรมและปัจจัยเหตุผล การพัฒนาความสุขตามหลักพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการเข้าใจและยอมรับความทุกข์นี้ และใช้มันเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาสติและปัญญา เพื่อการดำเนินชีวิตที่มีสภาวะที่ดีขึ้น

3) ความทุกข์ในมิติสังคมสัมพันธ์

ความทุกข์ในมิติสังคมสัมพันธ์สำรวจวิธีที่ความทุกข์เกี่ยวข้องกับสังคมและการมีสัมพันธ์กับผู้อื่น การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าความทุกข์ไม่เพียงแต่เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล แต่ยังส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และโครงสร้างทางสังคม เช่น ความขัดแย้งในครอบครัวหรือที่ทำงาน การเข้าใจลักษณะนี้ของความทุกข์ช่วยให้เราสามารถเข้าใจและจัดการกับความทุกข์ในบริบททางสังคมได้ดีขึ้น

4) การบูรณาการหลักธรรมในชีวิตประจำวัน

การบูรณาการหลักธรรมในชีวิตประจำวันเป็นการศึกษาว่าหลักธรรมของพุทธศาสนาสามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างไรในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะ การนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน โดยใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

5) การปฏิบัติพุทธธรรมและความทุกข์ทางจิตวิทยา

การปฏิบัติพุทธธรรมและความทุกข์ทางจิตวิทยาเป็นการศึกษาการใช้หลักธรรมและปฏิบัติทางพุทธศาสนาเพื่อจัดการกับความทุกข์ทางจิตวิทยา การปฏิบัติเหล่านี้ ไม่เพียงช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความทุกข์และความเครียดได้ดียิ่งขึ้น แต่ยังช่วยในการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจ โดยการนำหลักธรรมมาใช้ บุคคลสามารถพัฒนาทัศนคติและวิธีการคิดที่ส่งเสริมการมีสติและการมองโลกในแง่บวก

6. เอกสารอ้างอิง

- จำลอง ดิษยวันช. (2544). **จิตวิทยาของความดับทุกข์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่: กลางเวียงการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2555). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผลิธัมม.
- _____. (2549). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (2554). **อริยสัจจากพระโอษฐ์ภาคต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทานมูลนิธิ.
- พระเทพมหาเจติยาจารย์ (ชัยวัฒน์ ปญฺญาสิริ). (2558). **อภิธัมมัตถวิภาวินี ฉบับแปลเป็นภาษาไทย**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2552). **อภิธัมมตถสทฺทปาติยา สทอภิธัมมตถวิภาวินี**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- อภินันท์ จันตะนี. (2564). **คู่มือการพัฒนาผลงานทางวิชาการ**. พระนครศรีอยุธยา : สำนักวิจัยและนวัตกรรม. มูลนิธิแสงสีวิชาการ.

การบริหารจัดการเวลาเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (Time Management to Improve work Efficiency and Effectiveness)

ผศ.ดร.เมธรัตน์ จันตะนี

สาขาการจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผศ.ดร.เดช ชูจันทร์

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.มะลิวัลย์ ดันตีสันติสม

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชภัฏกำแพงเพชร

รศ.ดร.อภินันท์ จันตะนี

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องการบริหารจัดการเวลา มีจุดมุ่งหมายที่ให้ผู้อ่านได้ให้ความสำคัญกับการใช้เวลา ในแต่ละวันหรือแต่ละสัปดาห์ เพราะเวลาถือว่าเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้ จำเป็นต้องมีการวางแผนบริหารเวลาอย่างเป็นระบบ มีการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงานให้เหมาะสมกับเวลา จึงจะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานตามพันธกิจได้ดีและมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ดังนั้นการบริหารเวลาจึงเป็นกระบวนการวางแผนและควบคุมเวลาที่ใช้ไปกับกิจกรรมอย่างมีสติ และต้องทำความเข้าใจจำแนกให้ได้ว่า งานไหนมีสำคัญและเร่งด่วนซึ่งจะต้องทำงานก่อนหรือทำภายหลัง และงานใดที่ไม่จำเป็นต้องทำให้ทันเวลาที่มีอยู่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล รวมทั้งการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนสังกัดและรับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย โดยสามารถนำหลักพุทธธรรมอิทธิบาทสี่มาปรับใช้คือ ฉันทะความชอบที่จะทำ วิริยะความขยัน จิตตะมีจิตใจจดจ่อในเรื่องที่ทำ นอกจากนี้ยังต้องมีความอดทนต่องานที่ทำ มีความสามัคคีในหมู่ทีมงาน และเป็นผู้ใช้ปัญหาทำงานอย่างชาญฉลาดและไม่ประมาทด้วย

คำสำคัญ : การบริหารจัดการ พัฒนางาน ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

Abstract

Academic article on time management It is intended that readers focus on how much time they spend each day or each week. Because time is considered a resource that

cannot be stored. Systematic time management planning is required. Prioritization and urgency of tasks are arranged according to time. It will help people to perform their mission well and efficiently and effectively. Therefore, time management is the process of consciously planning and controlling the time spent on activities. and must understand and classify that Which task are important and urgent, which must be done first or later? and any work that does not need to be done on time in order to achieve efficiency and effectiveness Including work to achieve the goals of the agency or organization to which they are affiliated and responsible for the duties assigned to them. which can be applied to the principles of Buddha Dhamma, the fourfold powers, namely I'm willing to do it perseverance Chitta has the mind focused on what he does. It also requires patience for the job at hand. There is unity among the team, and is an intelligent user who works wisely and recklessly.

Keywords : management, work development, efficiency, effectiveness

1. ความนำ

การดำเนินชีวิตประจำวันโดยไม่คอยคำนึงถึงเวลาที่ใช้ไปในแต่ละวัน แต่เมื่อตอนมองย้อนหลังกลับไปในอดีต จะพบว่าไม่ได้มีการวางแผนเพื่อใช้เวลาทำงานให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือคุ้มกับเวลามากที่สุดซึ่งเรียกว่า “การใช้เวลาให้คุ้มค่าอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล” ดังนั้น การบริหารเวลาจึงเป็นการวางแผนและจัดสรรเวลาในการทำงานอย่างถูกต้อง เหมาะสม ซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นนักบริหาร เท่านั้นที่จะสามารถบริหารเวลา ทุกคนก็สามารถทำได้เพียงแต่ต้องรู้จักที่จะแบ่งเวลา โดยจัดสรรเวลาของตนเองให้ถูกต้องและเหมาะสมตาม วันเวลาที่กำหนดไว้ แม้ได้มีบางคนมีหลายสิ่งหลายอย่างที่ไม่เหมือนกัน เช่น รูปร่างหน้าตา ฐานะทางครอบครัว ตำแหน่งทางสังคม ชุมชนที่อยู่อาศัย เป็นต้น แต่สิ่งหนึ่งที่ทุกคนมีเหมือนกันนั่นคือ “เวลา” ซึ่งเวลาจึงเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญมาก เป็นทรัพยากรที่หมดไปเรื่อย ๆ ไม่สามารถเก็บรักษาให้คงอยู่เท่าเดิมได้ และไม่สามารถหามาเพิ่มเติมได้อีก ดังนั้น ทุกคนจึงควรให้ความสำคัญกับเวลาและรู้จักใช้เวลาที่ผ่านไปในแต่ละวันให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองให้มากที่สุด คนทุกคนบนโลกใบนี้ยังมีชีวิตอยู่ จะมีเวลาเท่ากันคือวันละ 24 ชั่วโมง หรือ เดือนละประมาณ 720 ชั่วโมง หรือ ปีละประมาณ 8,760 ชั่วโมง จึงมีคำถามว่า เมื่อทุกคนมีเวลาเท่ากัน “ทำไมบางคนจึงทำงานได้มากกว่าคนอื่น” คำตอบก็คือ “คนที่ทำงานได้มากกว่าคือผู้ที่บริหารเวลาของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพนั่นเอง” การบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การจัดการเวลาที่มีอยู่ด้วยการวางแผนการทำงาน การพักผ่อน และกิจกรรมอื่น ๆ ตามลำดับเวลาก่อนหลังให้ชัดเจนและ

สามารถปฏิบัติได้จริง การจัดการเวลาอย่างง่ายนั้นให้คุณแบ่งเวลา 24 ชั่วโมง ออกเป็น 3 ส่วน จะได้เป็น 8 : 8 : 8 ซึ่งอาจจะนำมาวางแผนอย่างง่าย ๆ ได้ดังนี้

ให้เวลา 8 ชั่วโมง สำหรับ การทำงาน หรือการศึกษาเล่าเรียน

ให้เวลา 8 ชั่วโมง สำหรับ การพักผ่อน รวมถึงการนอนหลับ

ให้เวลา 8 ชั่วโมง สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเดินทาง การรับประทานอาหาร การเข้าสังคม การทำกิจกรรมยามว่าง หรือทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพ เป็นต้น ทั้งนี้แต่ละคนอาจมีการวางแผนในเรื่องดังกล่าวนี้แตกต่างกันบ้าง แต่ทุกคนต้องไม่ลืมว่าคุณมีเงื่อนไขของเวลาที่เท่ากันคือวันละ 24 ชั่วโมง ดังนั้นเวลาจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนมีอยู่เท่า ๆ กันในแต่ละวัน ทั้งนี้แต่ละคนนั้นมีการใช้เวลาเพื่อทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แตกต่างกัน เช่น ทำงาน อ่านหนังสือ เล่นกีฬา หรือพักผ่อนหรือสนทนากับเพื่อนในยามว่าง เป็นต้น หากประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจ การบริหารระยะเวลาที่มีอยู่นั้น เป็นเรื่องที่สำคัญและช่วยให้ธุรกิจมีความเจริญก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จด้วย จำเป็นต้องใช้ “บริหารจัดการเวลาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล” เป็นต้น

2. ความสำคัญเกี่ยวกับเวลา

เวลานับว่าเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งการทำงานก็กำหนดไว้วันละ 8 ชั่วโมง หรือทำงานครึ่งวันกำหนดไว้ 4 ชั่วโมง หรือการชกมวยก็กำหนดให้ยก(ต่อยกัน) 3 นาที พัก 2 นาที หรือการแข่งขันฟุตบอลกำหนดเวลาไว้ 2 ช่วง เช่น ช่วงแรก 45 นาที และช่วงหลัง 45 นาที แต่ถ้ายังเสมอกันก็ต่อไปเวลาอีก 30 นาที เป็นต้น

2.1 ความหมายของการบริหารเวลา

การบริหารเวลา หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการจัดการเวลาให้เกิดประโยชน์กับตนเองมากที่สุด ด้วยการวางแผนการบริหารเวลาของตนเองอย่างเป็นระบบ มีการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงานให้เหมาะสมกับเวลา จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติภาระงานต่างๆ ได้ดี นำมาซึ่งผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งยังช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานไม่เครียด และไม่สับสนในงานที่ปฏิบัติอีกด้วย ดังนั้น การบริหารเวลา จึงเป็นกระบวนการของการวางแผนและควบคุมเวลาที่ใช้ไปกับกิจกรรมเฉพาะอย่างมีสติสัมปชัญญะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลและผลผลิตโดยเกี่ยวข้องกับการสร้างสมดุลของความต้องการที่หลากหลายต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการงาน ชีวิตทางสังคม ครอบครัว งานอดิเรก ความสนใจส่วนตัวและภาระผูกพันกับธรรมชาติของเวลา

2.2 การวางแผนการบริหารเวลา

การวางแผนการบริหารเวลาต้องควบคู่กับการมุ่งมั่นทำให้สำเร็จ เพราะหากคุณมีการวางแผนการบริหารเวลาที่ดีแต่ขาดความตั้งใจที่จะทำตามแผนนั้นความสำเร็จก็อาจเกิดขึ้นได้ การวางแผนการบริหารเวลาสามารถดำเนินการวางแผนได้ทั้งแผนระยะสั้น(เป็นวันหรือสัปดาห์) หรือแผน

ระยะยาว(เป็นเดือนหรือปีหรือมากกว่าหนึ่งปี) ได้แผนการบริหารเวลาที่สมควรเริ่มต้นที่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, ๒๕๔๕)

1) กำหนดเป้าหมายใหญ่ที่ต้องการ ควรมีความเฉพาะเจาะจง และไม่กว้างเกินไป หรือคลุมเครือ

2) กำหนดวัตถุประสงค์ที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายใหญ่ที่ต้องการ

3) กำหนดรายละเอียดของภารกิจย่อยที่ต้องปฏิบัติในแต่ละวัตถุประสงค์

4) กำหนดเวลาที่ทำได้จริง การกำหนดเวลาหรือกำหนดเส้นตาย(Deadline) เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เห็นจุดหมายปลายทางที่ต้องการและกระตุ้นให้เกิดความพยายามที่จะทำให้สำเร็จ

5) ตั้งใจและมุ่งมั่นลงมือปฏิบัติตามแผนการบริหารเวลาดังกล่าวเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

โดยการบริหารจัดการเวลาในชีวิตประจำวัน ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งในแต่ละวันจึงควรมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

1) การบริหารเวลาเริ่มต้น : ตื่นให้เร็วขึ้น เป็นการตื่นนอนให้เร็วหรือตื่นเช้า ก็เป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้คุณบริหารเวลาได้ เนื่องจากเมื่อเริ่มจัดเวลาให้คุณตื่นเช้ามากขึ้น ก็จะมีเวลาให้สามารถทำงานตามที่ได้วางแผนในการทำงานและปฏิบัติงานให้เสร็จทันเวลาที่กำหนดไว้ในวันนั้น ๆ

2) การบริหารเวลาขั้นที่ 2 : สร้างวินัยให้กับตนเอง เป็นการสร้างจิตใจให้ยึดถือปฏิบัติเสมอไปและสิ่งที่สำคัญมาก ๆ เพราะการมีวินัย(บังคับใจตนเอง) ซึ่งการจัดการในเรื่องของวินัยในตนเองเริ่มจากการจัดระเบียบตนเองตั้งแต่ตื่นนอนจนถึงในช่วงที่เข้านอน เช่น ออกกำลังกาย การปฏิบัติงานอย่างถูกต้องตามกฎระเบียบขององค์กร และการพักผ่อนให้เพียงพอ เป็นต้น

3) การบริหารเวลาขั้นที่ 3 : วางแผนก่อนทำงาน เป็นการตรวจสอบก่อนทำงาน หรือต้องวางแผน ลำดับขั้นตอนของสิ่งที่ต้องการ ว่าจะต้องทำอย่างไร เริ่มต้นจากตรงไหน แต่เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชาฯ จะต้องพิจารณาว่าตน(มีจิตสำนึกความเป็นอาจารย์) ต้องปฏิบัติหน้าที่หรือทำตามพันธกิจความเป็นอาจารย์ ได้แก่ การสอน ทำวิจัย บริการวิชาการ ทำนุบำรุงศิลปะ และวัฒนธรรม รวมทั้งการเขียนเอกสารหรือตำราเพื่อใช้ในการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานด้วย

4) การบริหารเวลาขั้น 4 : จัดตารางเวลา เป็นการจัดทำตารางเวลาปฏิบัติงานฯ อาจเริ่มต้นจากการบันทึกเวลาทำงานในแต่ละวัน ตารางเวลาทำงานในแต่ละสัปดาห์ ตารางเวลาในแต่ละเดือน และกำหนดเป็นแผนปฏิบัติงานประจำปีด้วย โดยการจัดตารางแบ่งเวลาในแต่ละงานหรือภาระหน้าที่อย่างชัดเจน และนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรที่ตนสังกัด เป็นต้น

5) การบริหารเวลาขั้น 5 : การจัดลำดับความสำคัญของงาน โดยพิจารณาว่า หากในวันนั้น หรือในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ มีงานสำคัญที่มากกว่า 1 งาน หรือมีงานจำนวนมาก ก็ควรจัดลำดับความสำคัญของงานให้ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้ทำงานได้ไม่ผิดพลาดหรือคาดเคลื่อนนั่นเอง

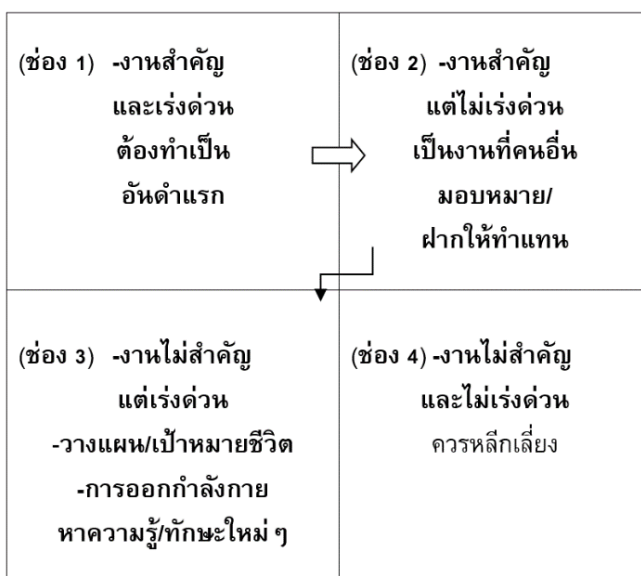
6) การบริหารเวลาขั้น 6 : การทำงานยากที่สุดก่อน เป็นการนำงานที่เห็นว่า “งานยากที่สุด” ในวันนั้นเพื่อทำในลำดับแรก ทั้งนี้เช้า ๆ สมองกำลังโป่งใส ซึ่งจะทำให้งานเสร็จได้ไวยิ่งขึ้น เพราะคนมักใช้เวลาค่อนข้างมากกับสิ่งที่เป็งานยากๆ

7) การบริหารเวลาขั้น 7 : ต้องหาเวลาพักบ้าง เป็นการพักผ่อนหลังจากทำงานนั้นเสร็จและเป็นสิ่งสำคัญ (ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2) เพราะจะทำให้สมองได้พักผ่อนและคลายเครียดลงได้บ้าง ซึ่งจะเป็นผลดีต่อสุขภาพทางร่างกายและยังทำให้จิตใจผ่อนคลายขึ้นด้วย

โดยทั้ง 7 ขั้นตอนเป็น “การบริหารจัดการเวลา” ได้อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์ต่อองค์กรและทางด้านร่างกาย รวมทั้งจิตใจด้วย ซึ่งจะทำมีสุขภาพแข็งแรงและทำให้มีชีวิตเป็นปกติสุข โดยมีชีวิตอยู่ได้อย่างยาวนานด้วย

2.3 การจัดลำดับความสำคัญของงานหรือภารกิจที่จะต้องทำ

ถ้าคุณหวังจะทำงานให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนดนั้น สิ่งสำคัญที่คุณต้องทำคือ คุณต้องเขียนรายการภารกิจหรืองานต่าง ๆ (To Do List) ที่จะต้องทำลงไว้ แล้วจัดเรียงลำดับเรื่องที่สำคัญและเร่งด่วนอยู่บนสุด ตามด้วยเรื่องที่สำคัญแต่ไม่เร่งด่วน เรื่องที่เร่งด่วนแต่ไม่สำคัญ และเรื่องที่ไม่เร่งด่วนและไม่สำคัญ แล้วลงมือดำเนินการตามลำดับ หรือจัดลงในตารางจัดลำดับงานที่สำคัญมาก สำคัญปานกลาง และสำคัญน้อยหรือยังไม่สำคัญ ดังแสดงในแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1 การจัดลำดับความสำคัญของปัจจัยที่ดำเนินงาน/ปฏิบัติการประจำวัน

จากแผนภาพที่ 1 เมื่อนำมากิจกรรม/ปัจจัยมาปฏิบัติซึ่งมีขั้นตอนดำเนินงาน ซึ่งการบริหารจัดการตามลำดับความสำคัญของปัจจัยในองค์กรเพื่อใช้เวลาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์หรือ

เกิดประสิทธิผล (Efficiency and benefit or Effectiveness) ทั้งนี้เพราะเวลาถือว่าเป็นทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด (วันละ 24 ชั่วโมง) หากไม่นำมาใช้ก็จะหมดไปโดยเปล่าประโยชน์ โดยใช้หลักการ “จำแนกงาน” ของไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower, 1952) ซึ่งถือว่าเป็น “ทฤษฎี” มีขั้นตอนดังนี้

1) งานสำคัญและเร่งด่วน (Urgent and Important) เป็นงานที่ต้องการให้ทำขณะนั้น บางครั้งก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแบบไม่คาดคิด ซึ่งจำเป็นจะต้องรีบทำงานที่มีความสำคัญ “งานสำคัญและเร่งด่วน” นี้ก่อน และทำให้งานเสร็จออกมาดีและมีคุณภาพด้วย เช่น การผลิตสินค้าหรือการให้บริการที่เร่งด่วนให้เสร็จทันเวลากับเครื่องบินฯ เป็นต้น

2) งานที่สำคัญ แต่ไม่เร่งด่วน (Urgent but not Important) เป็นงานที่ต้องทำ แต่ไม่จำเป็นต้องเสร็จวันนี้ หาเวลาในตารางของคุณเพื่อจัดการสิ่งเหล่านี้ และใช้เวลาทำและยังไม่มีกำหนดสิ่งที่ชัดเจนหรือยังไม่ใกล้กำหนดส่ง ให้วางแผนจัดสรรเวลาที่จะทำ เช่น งานวางกลยุทธ์ระยะยาว ออกกำลังกาย พาดูครอบครัวไปทานข้าวนอกบ้าน หากบริหารเวลาให้กับงานชองนี้ไม่ดีก็กลายเป็นงานที่สำคัญและเร่งด่วนทันที

3) งานที่ไม่สำคัญ แต่เร่งด่วน (Important but not Urgent) เป็นงานควรให้เวลารองจากงาน 2 ข้อแรก อาจมอบหมายให้คนอื่นทำหรือลดให้น้อยลง โดยให้ระงับรายการในชองนี้ เพราะมักจะล่าเอียงและคิดว่างานที่เร่งด่วนเท่ากับว่าเป็นงานที่สำคัญ ลองมอบหมายให้คนอื่นหรือต่อรองไป เช่น ให้ทีมงานหรือเพื่อนร่วมงานรับไปทำได้ไหม? เลื่อนเดดไลน์ได้หรือเปล่า? งานบางอย่างที่ด่วนแต่ไม่สำคัญอาจกลายเป็นงานที่ไม่เร่งด่วนแล้วได้เมื่อเวลาผ่านไป อีสาระในการทำงานคือการที่เราสามารถหลีกเลี่ยงงานที่ไม่สำคัญได้

4) งานที่ไม่สำคัญ และไม่เร่งด่วน (Not Important and not Urgent) มีไว้สำหรับไอดีต่าง ๆ ที่ควรทำเมื่อมีเวลา อาจเลื่อนไปอยู่ชองอื่น ๆ ได้เมื่อเวลาผ่านไป แต่ในตอนนี้ไม่จำเป็นต้องทำ ควรลดการทำ หรือทำเมื่อมีเวลาว่าง เช่น เล่นอินเทอร์เน็ต หรือดูข่าวจากไลน์หรือทีวี เป็นต้น

ดังนั้น ทฤษฎีการบริหารเวลาของ Eisenhower คือการลำดับความสำคัญของงานแต่ละงานที่ต้องทำในชีวิตประจำวัน เริ่มจากการ List มาให้ได้ก่อนว่า วันนี้ตนมีงานอะไรต้องทำบ้าง เช่น ทำงาน หรืองานสอนนิสิต/นักศึกษา การเขียนเอกสารหรือตำรา/หนังสือ การประชุม การพักผ่อน ฯลฯ โดยจุดสำคัญคือต้องทำความเข้าใจและจำแนกให้ได้ว่า งานไหนมีคุณสมบัติตรงกับกรอบใด ซึ่งจะทำให้ตนรู้ได้ทันทีว่าตนจะต้องทำงานอะไรก่อน-หลัง และงานใดที่ไม่จำเป็นต้องทำให้ทันเวลาที่มียู่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพนั่นเอง

2.4 เทคนิคการบริหารเวลา (Time Management Tips)

เทคนิคการบริหารเวลาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ (Productivity) เป็นการบริหารเวลา ได้แก่ การใช้เวลาการเรียนรู้ การทำงาน หรือการพักผ่อน และเวลาให้กับครอบครัว ซึ่งมี 7 เทคนิคการบริหารเวลา หรือการแบ่งเวลา เพื่อเพิ่ม Productivity และความสมดุลให้กับชีวิต (Twinkl.co.th (ทวิงเคิล), 2565)

ที่มา : <https://www.twinkl.co.th/blog/7-time-management-tips-productivity>.

โดยที่ทุกคนมีเวลา 24 ชั่วโมงเท่า ๆ กัน แต่ก็ไม่จำนวนไม่น้อยมักกล่าวว่า มีเวลาไม่พอสำหรับทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตั้งใจหรือวางแผนไว้ ผู้ปกครองอาจรู้สึกว่ามีเวลาเพียงพอให้กับลูก โดยเฉพาะหากต้องทำงานและอยู่ในช่วงที่เด็ก ๆ ต้องเรียนออนไลน์จากที่บ้านไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ต้องผันตัวมาเป็นผู้ช่วยสอนเต็มเวลา ครูหรืออาจารย์อาจต้องเสียเวลาไปกับการปรับแนวทางและเนื้อหาการสอน เมื่อต้องเปลี่ยนจากการสอนหน้ากระดานมาเป็นเรียนหน้าจอทีวีหรือโทรศัพท์ และนักเรียน/นักศึกษาที่ช่วงใกล้สอบที่ไรต้องมาอดหลับอดนอนเร่งอ่านหนังสือทบทวนก่อนสอบทุกครั้งไป ดังนั้น จึงได้นำบทความของ Twinkl.co.th (ทวิงเคิล) แนะนำสุดยอด 7 เทคนิคการบริหารเวลาหรือ Time Management เพื่อช่วยให้การแบ่งเวลาและจัดการตารางประจำวันของเราเป็นเรื่องง่ายขึ้น พร้อมทั้งมาดูเครื่องมือง่าย ๆ ที่สามารถช่วยเพิ่มผลิตภาพ(Productivity) และสร้างความสมดุลให้ชีวิตลงตัวมากกว่าที่เคยทำต่อกันมา ดังเทคนิคการบริหารเวลา 7 ข้อ (ทวิงเคิล, 2565) ต่อไปนี้

1) เวลาเป็นของเรา ก้าวแรกและก้าวสำคัญของการบริหารเวลา คือ เราต้องคิดว่าเวลาเป็นของเรา และเป็นความรับผิดชอบของเรา แนวคิดนี้สำคัญเพราะทำให้เราไม่มีข้อแก้ตัว เช่น ถ้าเราเลือกที่จะดูซีรีส์แทนทำงานให้เสร็จ หรือเล่นเกมออนไลน์แทนที่จะอ่านหนังสือ เวลาที่ใช้ไปกับกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นการตัดสินใจของเรา เราเป็นเจ้าของเวลาและเป็นผู้ตัดสินใจเองว่าอยากใช้เวลาเหล่านั้นเพื่อทำอะไร ในสถานการณ์ส่วนใหญ่ เราเลือกได้ว่าจะใช้เวลาของเราอย่างไร เราเป็นผู้ควบคุมเวลาของเรา ดังนั้น เทคนิคสำคัญของการแบ่งเวลาหรือการบริหารเวลาจึงอยู่ที่การเลือกว่าอะไรสำคัญกับเรา และ

ตัดสินใจใช้เวลาที่เราอยู่ออย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด คนที่เลือกดูซีรีส์ยรวดเดียวจนจบซีซั่น หรือ ตื่นมาดื่อบอลกลางดึก ก็สามารถบริหารเวลาให้มีประสิทธิภาพและเหมาะกับตัวเองได้ เพราะอาจแบ่ง เวลาไว้ทำงานหรือทำในที่จำเป็นแล้ว หัวใจสำคัญอยู่ที่การจัดลำดับความสำคัญให้เหมาะกับตัวเราเอง หากคุณไม่มีเวลาให้กับอะไรบางอย่าง สิ่งนี้อาจไม่สำคัญจากการจัดลำดับของเราเอง แต่เราต้อง ไมโกหกตัวเองว่าไม่มีเวลา เพราะอำนาจในการตัดสินใจนั้นอยู่ที่ตัวเรา

2) หา Golden Hours ของตัวเอง โดยถามตัวเองว่าคุณเป็น Early Bird ที่ชอบตื่นแต่ไก่โห่ หรือเป็นนกฮูกราตรี หลายคนมีสมาธิและทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลลัพธ์ดีกว่าในช่วงเวลา หนึ่ง ๆ ของวัน หากคุณรู้สีกว่าตัวเองมีสมาธิและพลังในการทำงานมากกว่าในช่วงเช้าตรู่ ลองหันมา ทำงานที่ต้องอาศัยสมาธิหรือความคิดมากกว่าในช่วงนั้น หากคุณเห็นว่าความเจียบสงบในช่วงกลางดึก ทำให้ความคิดลื่นไหลและส่งผลดีต่อการทำงานของของคุณมากกว่า ลองหันมาวางแผนเพื่อจัดเวลานั้นไว้ เพื่อทำงานสำคัญ คือลองหาช่วงเวลาที่เราสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพและสร้างผลลัพธ์ได้สูงสุด เรียกได้ว่าเป็น Golden Hours หรือ Most Productive Hours ของเรานั้นเอง

3) จำนวน 24 ชั่วโมงของเราไม่เท่ากันแน่นอนว่าหนึ่งวันมี 24 ชั่วโมง แต่องค์ประกอบต่าง ๆ ในชีวิตของเรานั้นแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น หากคุณต้องตื่นเช้าเพื่อเดินทางไปเรียนหรือไปทำงาน วัน ของคุณก็อาจเริ่มต้นช้ากว่าคนอื่น คุณอาจเป็นคุณแม่หรือคุณพ่อเลี้ยงเดี่ยว หรือหากคุณมีภาระหน้าที่ เช่น การรับ-ส่งลูกไปโรงเรียน เวลาส่วนนี้คุณก็จำเป็นต้องขีดฆ่าออกไปจากตารางทำงาน มุมมองหรือ ทศนคติถือเป็นอีกกุญแจสำคัญของการบริหารเวลา เราต้องพยายามไม่เปรียบเทียบตัวเองกับคนอื่น และ เข้าใจว่าพื้นฐานและส่วนประกอบในชีวิตของคนเรานั้นแตกต่างกันออกไป การเปรียบเทียบไม่ได้เป็นแรง บวกเสมอไป Cyril Northcote Parkinson นักประวัติศาสตร์และนักเขียนชาวอังกฤษเคยกล่าวไว้ว่า “work expands so as to fill the time available for its completion.” ซึ่งกลายมาเป็นที่รู้จักกัน ในชื่อ Parkinson’s Law โดยมีความหมายว่า งานของเรามักจะขยายตัวเพิ่มเติมเต็มเวลาที่เรากำหนดไว้ ตัวอย่างเช่น ถ้าเราวางแผนไว้ว่า วันนี้จะเขียนรายงานสรุปโครงการให้เสร็จ สิ่งที่จะมักเกิดขึ้นก็คือ เราจะใช้เวลาทั้งวันในการทำภารกิจนั้น ทั้ง ๆ ที่จริง ๆ แล้ว เราอาจจะต้องการเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง ไม่ใช่ทั้งวัน เพราะฉะนั้น เราจึงควรใช้เวลาที่จำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ อย่าปล่อยให้เดดไลน์ของคนอื่น เป็นตัวกำหนดจังหวะการทำงานของเรา กำหนดเดดไลน์สมมุติ (Artificial Deadline) ของตัวเองแล้วจัด เวลาสำหรับทำงานดังกล่าวไว้ในปฏิทินให้ชัดเจน ทั้งเวลาเริ่มและเวลาสิ้นสุด

4) To-Do List ที่รัก (และเคารพ) To-Do List คือ รายการของงานและสิ่งที่จะต้องทำ ซึ่งเป็น เครื่องมือสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ลองใช้เวลาประมาณ 15-20 นาทีใน ตอนเย็นหรือก่อนนอนเพื่อเขียนรายการสิ่งที่ต้องทำ ทั้งงาน ตารางการนัดหมายหรือประชุมต่าง ๆ หรือ แม้แต่งานบ้าน เป็นลิสต์ง่าย ๆ เพื่อให้เห็นภาพว่าวันพรุ่งนี้เรามีอะไรบ้างที่ต้องทำ To-Do List เปรียบได้ เหมือนการวางแผนเตรียมการก่อนออกรบ ทำให้เราเตรียมตัว (และเตรียมใจ) สำหรับภารกิจในวันรุ่งขึ้น

ไว้ล่วงหน้า ทุกวันนี้มีแอปในโทรศัพท์มากมายที่ออกแบบมาเพื่อช่วยสร้างและจัดการ To-Do List ให้ผู้ใช้สามารถเพิ่มรายการที่ต้องทำและทำเครื่องหมายขีดฆ่างานที่ทำเสร็จแล้วได้ หากไม่ต้องการดาวน์โหลดแอปเพิ่มเติม เราแนะนำให้ลองเริ่มต้นสร้าง To-Do List ด้วยแอปจดโน้ตที่มาพร้อมโทรศัพท์ของคุณ สำหรับใครที่ชอบเขียนรายการบนกระดาษมากกว่า ลองใช้กระดาษโน้ตเตือนความทรงจำแบบติดกาว แล้วแปะไว้ในที่ที่เห็นได้ง่าย เช่น โต๊ะทำงานหรือด้านล่างของหน้าจอคอมพิวเตอร์ หรือถ้าจะให้สะดวกและมีสไตล์มากกว่านั้น ลองดาวน์โหลดและพิมพ์เทมเพลตรายการ To-Do List สวย ๆ ของเรามาใช้เป็นกระดาษจดยรายการ To-Do List ของคุณได้เลย To-Do List เป็นผู้ช่วยที่ควรมีไว้ข้างกาย เพราะตามแนวคิดเกี่ยวกับ Productivity นั้น สมรรถนะของเรานั้นในการสร้างสรรค์ไอเดียต่าง ๆ มากกว่าการเก็บไอเดียเหล่านั้น ทำให้การเขียนหรือบันทึกไว้จึงช่วยได้มาก To-Do List เป็นสิ่งที่เราควรใส่ใจ เพราะถ้าไม่ทำตามแล้ว รายการนี้ก็จะเป็นเพียงแต่กระดาษที่ไร้ความหมาย แต่ก็ไม่ควรให้มาเป็นบอสรกการชีวิตของเราซะทีเดียว ลองอ่านต่อไปว่าเราจะจัดระเบียบเจ้า To-Do List ที่รักได้อย่างไร

5) จัดลำดับความสำคัญ เนื่องจากเวลาของเรามีจำกัด การจัดลำดับความสำคัญจึงเป็นหัวใจของเทคนิคการบริหารเวลา เทคนิคที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายคือ การพิจารณาความสำคัญและความเร่งด่วนของงาน ใน To-Do List เทคนิคการจัดลำดับความสำคัญหนึ่งที่ได้รับคานวณนิยมอย่างแพร่หลายได้แก่ Eisenhower Matrix หรือ Eisenhower Box ซึ่งพัฒนามาจากคอนเซ็ปต์ของ Dwight D. Eisenhower ประธานาธิบดีคนที่ 34 ของสหรัฐฯ โดยเป็นเฟรมเวิร์คสำหรับการจัดลำดับความสำคัญตามความเร่งด่วน (Urgency) และความสำคัญ (Importance)

6) เลือกไฮไลท์ประจำวัน อีกหนึ่งเทคนิคในการจัดลำดับความสำคัญสไตล์มินิมัลคือการเลือกหนึ่งรายการใน To-Do List ของเรามาเป็น Daily Highlight หรือไฮไลท์ประจำวัน หลายคนอาจจะเคยขีดฆ่ารายการใน To-Do List ไปมากมาย แต่เมื่อวันทำงานจบลง กลับรู้สึกไม่พอใจ รู้สึกว่าวันของตัวเองไม่สำเร็จเท่าที่คาดหวัง ปัญหานี้อาจแก้ได้ด้วยวิธีการเลือกไฮไลท์ประจำวัน Daily Highlight คือ Top Priority หรือสิ่งที่ตัวเราเองเห็นว่าสำคัญและมีคุณค่า (Value) มากที่สุด เมื่อทำสำเร็จแล้วเราจะรู้สึกแฮปปี้ที่สุด ลองถามตัวเองว่า งานไหนใน To-Do List ที่ถ้าทำเสร็จแล้วเราจะรู้สึกพอใจแม้จะเป็นงานเดียวที่เราทำสำเร็จในวันนี้ บางครั้งคุณอาจเห็นว่ารายการมากมายที่คิดว่าต้องทำนั้น จริง ๆ แล้วมีเพียงรายการเดียวที่จำเป็นจริง ๆ ลองเพิ่มส่วนไฮไลท์ประจำวันเข้าไปที่ด้านบนของ To-Do List ทุก ๆ วัน หรือใช้แพลนเนอร์ที่มีช่องสำหรับใส่ Daily Highlight จาก Twinkl.co.th ที่พร้อมให้ดาวน์โหลดและปรินต์ออกมาใช้งานได้ทันที และหากต้องการบริหารเวลาให้โปรยิ่งขึ้นไปอีก ลองใช้เทคนิค Time Blocking หรือแบ่งเวลาช่วงหนึ่งไว้เพื่อทำ Daily Highlight โดยเฉพาะ

7) จำกัดเวลาการใช้โซเชียลมีเดีย คงปฏิเสธไม่ได้ว่าโซเชียลมีเดียได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมยุคดิจิทัลไปแล้ว สถิติจากสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (สพธอ.) พบว่าชาวไทยใช้อินเทอร์เน็ตเฉลี่ยถึงวันละ 11 ชั่วโมง 25 นาที ในปี 2563 โดยกิจกรรมยอดนิยมอันดับหนึ่งนั้นหนีไม่พ้น

การใช้โซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, LINE และ Instagram ซึ่งคิดเป็นสัดส่วนสูงถึง 95.3% และยังพบว่าผู้คนทั่วโลกใช้เวลาโดยเฉลี่ย 2 ชั่วโมง 25 นาทีต่อวันไปกับโซเชียลมีเดีย และโซเชียลมีเดียจะมีประโยชน์ช่วยให้เราเชื่อมต่อกับเพื่อน ๆ และครอบครัว หรือติดตามข่าวสารต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่ในแง่ของการบริหารเวลาแล้ว โซเชียลมีเดียถือว่าเป็นศัตรูตัวร้ายที่คอยดึงและเบี่ยงเบนความสนใจของเรา ลองหันมาจำกัดเวลาการใช้โซเชียลมีเดีย เดือนตัวเองอยู่สมควรจะต้องไม่นั่ง ‘ไถฟีด’ ขณะที่กำลังทำสิ่งที่อยู่ใน To-Do List หรือเมื่อกำลังใช้ช่วงเวลาคุณภาพ (Quality Time) กับครอบครัวหรือเพื่อน ๆ สิ่งง่าย ๆ ที่สามารถเริ่มต้นทำได้

2.5 การบริหารเวลาเชิงพุทธบูรณาการ

เป็นการนำหลักธรรมคำสอนเกี่ยวกับการบริหารเวลาในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ในทุกขณะที่บุคคลกระทำกิจกรรมจึงเป็นการใช้เวลาที่หมดไป ไม่อาจสูญญายม โดยถือเอาประโยชน์ ความถูกต้องและการใช้สติเป็นเป้าหมายในการบริหารเวลา การบูรณาการบริหารเวลาทางพระพุทธศาสนา เป็นการบริหารกิจกรรมทั้งหมด โดยความรู้้นั้นต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์และในความเป็นประโยชน์ต้องเป็นสิ่งที่มียุติจริง

1) หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า เกี่ยวกับการใช้นาฬิกานั้น เวลาไม่ใช่สิ่งที่สำเร็จในตัวเองจึงขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคล แต่ละสถานะ ฉะนั้นบุคคลจึงสามารถบริหารเวลาให้เป็นไปตามที่บุคคลพึงประสงค์ที่เห็นว่าดีเหมาะสม มุ่งเน้นชีวิตเป็นตัวกำหนดเวลาไม่ขึ้นอยู่กับกาลกล่าวคือไม่ขึ้นอยู่กับจำนวนวันหรือช่วงเวลา แต่มองว่าเวลาไหนคนทำดีเวลานั้นชื่อว่ามงคลดี ขณะดี การทำความดีมีสารประโยชน์ นั้นไม่ต้องรอทุกข์ยาม เพราะตัวประโยชน์เป็นทุกข์ของประโยชน์ ดวงดาวจักทำอะไรได้ (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่ม 27 : 16) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การบริหารเวลาในพระพุทธศาสนาเป็นไปตามความสำคัญ และความเร่งด่วน มีการเน้นกิจกรรมหรือสิ่งที่ต้องกระทำนั้น ให้เป็นไปเพื่อประโยชน์และต้องมีความเหมาะสมกันงาน เหมาะสมกับบุคคลและเหมาะสมกับเป้าหมายที่กำหนดตามลำดับของความสำคัญ และความเร่งด่วน ดังตัวอย่างเปรียบเทียบการจัดตามลำดับความสำคัญของเวลาเช่นในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนมาลุยกยบุตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 271 : 215) ถึงผู้ที่ถูกยิงด้วยลูกศร อาบยาพิษ ต้องรีบถอนลูกศรนั้นออกก่อน ไม่รอถามถึงใครเป็นคนยิง ลูกศรทำด้วยอะไร เป็นต้น หากเปรียบเทียบการท างานในยุคปัจจุบันงานที่สำคัญมักเป็นงานที่มีต้องปฏิบัติหากไม่ปฏิบัติให้ทันเวลาอาจ เกิดผลเสียหายได้ ส่วนการบริหารเวลาตามหลักตามความเร่งด่วนในพระพุทธศาสนานั้น พระพุทธองค์ ตรัสความเร่งด่วนเกี่ยวกับเวลาในการปฏิบัติธรรมของพระภิกษุอุปมาด้วยผ้าถูกไฟไหมหรือสิริระถูกไฟ ไหม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 11 ข้อ 182 : 140)

จะเห็นได้ว่าทางพระพุทธศาสนาสอนถึงความสำคัญและความเร่งด่วน โดยมุ่งเน้นที่ตัวเนื้องานเป็นหลักและต้องสอดคล้องตามความเหมาะสม ตัวอย่างการบริหารเวลาตามความเหมาะสมที่เห็นได้เด่นชัดคือการบริหารเวลาของพระพุทธองค์ ตลอด 45 ปีก่อน พ.ศ.และพุทธกิจประจำวัน 5 ประการ

(Phra Brahmagunabhorn P. A. Payutto, 2009) นอกจากนี้ การบริหารเวลาเพื่อดำรงอยู่ในความจริงตามหลักคำสอนเรื่องเวลาในภัทเทรัตนสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 14 ข้อ 272 : 319) พระพุทธองค์ทรงสอนให้ใช้เวลาอยู่กับปัจจุบัน ด้วยความมีสติ ไม่ประมาท ไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงไปแล้ว ไม่ควรหวังสิ่งที่ยังไม่มาถึง เพราะสิ่งใดล่วง ไปแล้ว สิ่งนั้นก็พ้นอันละไปแล้ว และสิ่งใดที่ยังไม่มาถึงก็เป็นอันยังไม่มาถึง ให้รู้และเข้าใจอริยสัจ 4 หมั่นเจริญสติปัฏฐาน 4 จัดว่าเป็นการใช้เวลาในปัจจุบันอย่างฉลาด คัมค่าทุกนาที่เพราะเมื่อบุคคลอยู่ ด้วยสติไม่ประมาท แม้มีชีวิตอยู่เพียงราตรีเดียว ประเสริฐกว่าผู้มีชีวิตอยู่ตั้ง 100 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ได้เน้นที่การมีเวลาชีวิตอยู่นานแต่เน้นที่การอยู่อย่างมีสติ

2) หลักคำสอนเกี่ยวกับการใช้เวลาในพระพุทธศาสนา เป็นการบริหารเวลาที่มุ่งเน้นตัวเนื้องานเป็นหลัก โดยการบริหารจัดการเวลาตามลำดับความสำคัญและลำดับตามเวลาเร่งด่วน ตามความเหมาะสม ตามจังหวะชีวิตเพื่อความดีและดำรงอยู่บนพื้นฐานแห่งความจริงด้วยความไม่ประมาท การบริหารเวลาเชิงพุทธบูรณาการ จากความหมายของเวลาทางพระพุทธศาสนาเป็นแดน กรอบหรือขอบเขตที่บุคคลกำหนด ขึ้นมา(พระยาปริยัติธรรมธาดา, 2551) ดังนั้นการบริหารเวลาเชิงพุทธจึงไม่ได้เป็นการบริหารที่ตัวเวลา โดยตรง ทำให้การบริหารเวลาเชิงพุทธบูรณาการ จึงต้องอาศัยการบริหารองค์ความรู้ เพื่อประโยชน์ ตามหลักความจริง โดยต้องเริ่มต้นจากความรู้จักศักยภาพของตนเอง การรู้ดี รู้ชั่ว รู้ผิด รู้ถูก รู้ว่าสิ่ง ไหนเป็นสาระ สิ่งไหนไม่เป็นสาระ รู้จักประโยชน์ สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้บุคคลต้องรู้จริง เมื่อ รู้แล้วจึงรู้จักเลือกเวลาให้สอดคล้องกับกิจกรรมโดยเล็งเห็นตามเหมาะสมกับภาวะของตนและสังคมที่ เราเข้าไปเกี่ยวข้อง อย่างถูกที่ถูกเวลา เพราะการใช้เวลาที่มีความรู้ที่ประกอบไปด้วยความมีสติและ ความมีสารประโยชน์ในขณะที่ทำย่อมทำให้ความรู้นั้นสมบูรณ์ เมื่อความรู้สมบูรณ์ย่อมทำให้การใช้เวลา สมบูรณ์ด้วยเช่นกัน นอกจากความรู้ ความมีสารประโยชน์ดังกล่าวแล้ว เพื่อให้บรรลุผลจริงจากการใช้เวลานั้น ต้องอาศัยเงื่อนไขได้แก่ความวิริยะพากเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง ผลลัพธ์ที่ได้คือทำให้กิจการเกิด ความสำเร็จทันเวลา ทำให้เกิดทรัพย์ เกิดกำลังใจเพราะคนเราจะมีคามเพียรได้ต้องเป็นคนที่มีระเบียบ วินัยในตนเอง เชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองได้ตัดสินใจด้วยสติปัญญาแล้วจึงลงมือกระทำด้วยความมีสติในทุก ขั้นตอนจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ

3) องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการบริหารเวลาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอนถึงความเข้าใจชีวิตและเข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ไม่ได้มีเฉพาะเรื่องการทำงานเพียงอย่างเดียว แต่ชีวิตประกอบไปด้วยเหตุปัจจัยหลากหลาย พระพุทธศาสนาสอน ให้ใช้กิจการ การกระทำการประกอบอาชีพการการเป็นการฝึกฝนพัฒนาตน พร้อมกับมุ่งเน้นให้บุคคล มีชีวิตความเป็นอยู่ด้วยความไม่ประมาท การที่เราใช้เวลาไปกับสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นสาระ มีคุณค่า ก่อให้เกิดความรู้ รู้จักคิด รู้จักสำนึก รู้จักมีความรอบคอบก็คือมีสติสัมปชัญญะ เมื่อมีสติทำให้การใช้ ชีวิตในแต่ละขณะให้ดำเนินไปด้วยดี เวลาที่ถูกใช้ไปเป็นเวลาที่ดีเป็นเวลาที่สมบูรณ์แม้กระทั่งเสีย วินาที่ที่มีสติถือว่าเป็นเวลาที่ดีหมด พระพุทธศาสนาไม่ได้ให้คุณค่าหรือความสำคัญกับเวลาที่อยู่นานหรือใช้เวลานาน แต่ พระพุทธศาสนาให้คุณค่าและความสำคัญต่อการ

อยู่อย่างมีสติ ดังนั้นไม่ว่าการประกอบกิจการใดๆก็ตามสติเป็นธรรมที่ต้องใช้ในทุกๆที่ ต้องใช้สติในการดำเนินชีวิต เมื่อการบริหารกิจการนั้น ๆ ด้วยความมีสติแล้ว ชีวิตหรือกิจการงานนั้นย่อมออกมาดี มีคุณค่า มีความหมายมีประโยชน์และสามารถทำให้ บรรลุผลจริงได้ สติจึงเป็นพื้นฐานและเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการดำเนินชีวิตและการบริหารจัดการเวลา ในชีวิต สามารถแทนด้วยคำว่า Mindfulness

เมื่อการใช้ชีวิตและเวลาในชีวิตเริ่มต้นอย่างมีสติ สติก็เข้าสู่ เนื้อตัวของชีวิตซึมซับในทุกอิริยาบถ ทุกการเคลื่อนไหว ทุกการกระทำทุกเวลานาที ส่งผลทำให้บุคคล ผู้นั้นมีมีความสุขเพราะมีสติอยู่กับปัจจุบัน มีจิตใจสงบเยือกเย็นเป็นสมาธิ มีความคิดที่รอบคอบ คิด ใคร่ครวญทำกิจการอย่างมีเหตุมีผล กล่าวคือ รู้เหตุ รู้ผลที่จะทำให้เกิดเหตุที่ต้องการ เมื่อใช้เวลาทำเหตุดีย่อมได้ผลดี ใช้เวลาทำเหตุที่ไม่ดีย่อมได้ผลที่ไม่ดี เมื่อรู้ความเป็นเหตุเป็น ผลย่อมทำให้การรู้ตนเด่นชัดขึ้น เพราะรู้ว่าตนเองมีความถนัดมีความต้องการอย่างไร การรู้ดี รู้ชั่ว รู้ถูก รู้ผิด รู้สิ่งที่เป็นสาระว่าเป็นสาระ รู้สิ่งที่ไม่เป็นสาระว่าไม่เป็นสาระ รู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ว่าเป็นสิ่งที่เป็น ประโยชน์ รู้สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ว่าเป็นสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ทำให้รู้จักการเลือกใช้เวลาและกิจกรรมให้ เหมาะสมกับตนเอง ผู้อื่นและสังคมที่เราเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย สามารถแทนด้วยคำว่า Knowledge โดย ความรู้มันต้องเป็นไปเพื่อควมมีคุณค่าหรือประโยชน์ต่อส่วนรวม ประโยชน์ในที่นี้คือสิ่งที่ให้ผลดีต่อ ชีวิต ให้ผลดีคือ กิจการงานนั้นให้ความสุขหรือช่วยลดช่วยแก้ปัญหาของชีวิตคนเราได้ สิ่งที่จะนำมาสู่ ผลดี ผลจริงหรือความสุข สามารถแก้ทุกข์แก้ปัญหาในชีวิตได้นั้นคือจริง

โดยพุทธศาสนสุภาษิตที่กล่าวว่า “ขณ โว มา อุปัจจคา” อย่าปล่อยให้เวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 26 ข้อ 403 : 409) และ “หิโยติ หิโยติ โปโส ปเรติ ปริ หายติ” คนที่ผลัดวันว่าพรุ่งนี้ ย่อมเสื่อม ยิ่งผลัดว่ามะรืนนี้ก็ยิ่งเสื่อม (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 27 ข้อ 348 : 530) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในทางพระพุทธศาสนานั้นให้ความสำคัญกับการใช้เวลามาตั้งแต่อดีตกาล เช่น วัตรปฏิบัติประจำวันของพระพุทธเจ้า เรียกว่า พระพุทธกิจ 5 ประการ คือ (1) เวลาเช้าออกบิณฑบาต (2) เวลาเย็นแสดงธรรม (3) เวลาค่ำให้โอวาทพระภิกษุสาวก (4) เวลากลางแห่งราตรี (midnight) ตอบปัญหาหรือเป็น สนทนากับเทวดา และ (5) เวลาใกล้รุ่งตรวจดูภพสัตว์ (ผู้ที่อยู่ในวิสัยจะบรรลุธรรม) เพื่อจะได้โปรดให้พ้นทุกข์ ซึ่งคำสอนทางพระพุทธศาสนากับคนไทยในปัจจุบันนี้มีความสัมพันธ์มายาวนานเช่นกัน จึงทำให้คนไทยส่วนใหญ่ได้ตระหนัก เรื่องของเวลา ดังผลสำรวจประชาชนคนไทยประมาณ 94% นับถือศาสนาพุทธ

3. ตามทัศนะของผู้เขียนบทความวิชาการ

จากการบริหารเวลาเป็นกระบวนการวางแผนและควบคุมเวลาที่ใช้ไปกับกิจกรรมในแต่ละวัน เวลาอย่างมีสติ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและทำให้ผลิิตภาพสร้างสมดุลตามความต้องการของบุคคลที่เกี่ยวข้องการทำงาน การใช้ชีวิตในสังคม ครอบครัว งานอดิเรก และทฤษฎีเวลาของไอเซนฮาวร์ (Dwight D. Eisenhower) ได้จัดเวลาให้เข้ากับงานที่สำคัญแบบเร่งด่วนและไม่เร่งด่วน สำหรับ

พระพุทธเจ้าซึ่งจากพุทธศาสนสุภาษิตที่กล่าวว่า “ขโณ โว มา อุปัจจคา” อย่าปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ โดยใช้เวลาเข้าออกบิณฑบาต เวลาเฝ้าแสดงธรรม เวลาทำให้โอราทพระภิกษุสาวก เวลากลางแห่งราตรีเพื่อตอบปัญหาหรือสนทนากับเทวดา และเวลาใกล้รุ่งตรวจดูภพสัตว์ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวิสัยจะบรรลुरुธรรม ซึ่งทำให้ทีมงานผู้เขียนบทความฉบับนี้มีความเห็นสอดคล้องทั้งสามกรณี จึงขอเสนอรูปแบบบริหารจัดการเวลาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2 บุรณการบริหารเวลาเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากแผนภาพที่ 2 เป็นบุรณการบริหารเวลาฯ โดยสรุปได้ดังนี้

1) หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้า อย่าปล่อยเวลาให้ล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ โดยใช้เวลานั้นเนื่องงาน ไม่อาศัยฤกษ์ยาม โดยพุทธกิจมี 5 ประการ คือ

- (1) ปุพ.พัฒเห ปิณฑปาตัญจะ ใช้เวลาเช้าเพื่อออกบิณฑบาต
- (2) สายัณเห ธัมมเทศนัง ใช้เวลาเย็นเพื่อแสดงธรรม
- (3) ปโทเส ภิกขุโอราทัง ใช้เวลาช่วงค่ำเพื่อให้โอราทพระภิกษุสาวก
- (4) อัทฒรตเต เทวปัญหะนัง ใช้เวลากลางคืน (Midnight) เพื่อตอบปัญหาหรือ

สนทนากับเทวดา

(5) ปัจจุบันเสว คเตกาเล ภัพพากัพ เพ วิโลกนัง ใช้เวลาใกล้รุ่ง เพื่อตรวจดูสภาพสัตว์ เป็นการพิจารณาผู้ใดที่อยู่ในวิสัยจะบรรลุธรรมได้

2) ทฤษฎีการบริหารเวลา โดยจำแนกงาน ออกเป็นดังนี้

(1) งานสำคัญและเร่งด่วน เป็นงานที่ต้องการให้ทำขณะนั้น บางครั้งก็เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นแบบไม่คาดคิด ซึ่งจำเป็นจะต้องรีบทำงานที่มีความสำคัญ และทำให้งานเสร็จออกมาดีและมีคุณภาพด้วย เช่น การผลิตสินค้าหรือการให้บริการที่เร่งด่วนให้เสร็จทันเวลากับเครื่องบินฯ

(2) งานที่สำคัญ แต่ไม่เร่งด่วน เป็นงานที่ต้องทำ แต่ไม่จำเป็นต้องเสร็จวันนี้ หาเวลาในตารางของคุณเพื่อจัดการสิ่งเหล่านี้ และใช้เวลาทำและยังไม่มีกำหนดส่งที่ชัดเจนหรือยังไม่ใกล้กำหนดส่ง ใหวางแผนจัดสรรเวลาที่จะทำ เช่น งานวางกลยุทธ์ระยะยาว ออกกำลังกาย พาครอบครัวไปทานข้าวนอกบ้าน

(3) งานที่ไม่สำคัญ แต่เร่งด่วน เป็นงานควรให้เวลารองจากงาน 2 ข้อแรก อาจมอบหมายให้คนอื่นทำหรือลดให้น้อยลง โดยให้ระวังรายการในข้อนี้ เพราะมักจะล่าเอียงและคิดว่างานที่เร่งด่วนเท่ากับว่าเป็นงานที่สำคัญ ลองมอบหมายให้คนอื่นหรือต่อรองไป

(4) งานที่ไม่สำคัญ และไม่เร่งด่วน มีไว้สำหรับโอเดียด่าง ๆ ที่ควรทำเมื่อมีเวลา อาจเลื่อนไปอยู่ช่องอื่น ๆ ได้เมื่อเวลาผ่านไป แต่ในตอนนีไม่จำเป็นต้องทำ ควรลดการทำ หรือทำเมื่อมีเวลาว่าง เช่น เล่นอินเทอร์เน็ต หรือดูข่าวจากไลน์หรือทีวี

โดย Eisenhower ได้ลำดับความสำคัญของงานแต่ละงานที่ต้องทำในชีวิตประจำวัน เริ่มจากการ List มาให้ได้ก่อนว่า วันนี้นั้นมีงานอะไรต้องทำบ้าง เช่น ทำงานหรืองานสอนนิสิต/นักศึกษา การเขียนเอกสารหรือตำรา/หนังสือ การประชุม การพักผ่อน ซึ่งจะทำให้ตนรู้ได้ทันทีว่าตนจะต้องทำงานอะไรก่อน-หลัง และงานใดที่ไม่จำเป็นต้องทำให้ทันเวลาที่มีอยู่ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพนั่นเอง

3) การวางแผนบริหารเวลา โดยเริ่มต้นขึ้นเพื่อให้เร็วขึ้นกว่า การสร้างวินัยให้ตนเอง การจัดตาราง เวลาทำงาน และจัดลำดับความสำคัญจากงานแต่ละกิจกรรมว่าอะไรที่ควรทำก่อนและอะไรที่ต้องภายหลัง

4) การปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งต้องมีความขยัน มีความอดทน มีความสามัคคี และเป็นผู้ใช้ปัญญาทำงานอย่างฉลาดและไม่ประมาท

4. การสรุป

การบริหารจัดการเวลา นับว่าไม่ความสำคัญมาก เพราะเวลาเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้ ซึ่งมีการวางแผนบริหารเวลาอย่างเป็นระบบ มีการจัดลำดับความสำคัญและความเร่งด่วนของงานให้เหมาะสมกับเวลา จะช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานตามพันธกิจได้ดีและมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ดังนั้นการบริหารเวลา จึงเป็นกระบวนการวางแผนและควบคุมเวลาที่ใช้ไปกับกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ

ดังพระพุทธเจ้าตรัสไว้ “อย่าปล่อยให้เวลาให้ล่องไปโดยเปล่าประโยชน์” สำหรับทฤษฎีการบริหารเวลาเป็นการลำดับความสำคัญของงานแต่ละงานที่ต้องทำในชีวิตประจำวัน เริ่มจากวันนั้นมันมีงานอะไรต้องทำ เช่น งานสอนนิสิต/นักศึกษา การเขียนเอกสารหรือตำรา/หนังสือ การประชุม การพักผ่อน ฯลฯ โดยจุดสำคัญคือต้องทำความเข้าใจและจำแนกให้ได้ว่า งานไหนมีคุณสมบัติตรงกับกรอบใด ซึ่งจะทำให้ตนรู้ได้ทันทีว่าตนจะต้องทำงานอะไรก่อน-หลัง และงานใดที่ไม่จำเป็นต้องทำให้ตนเวลาที่มียุ่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยการวางแผนบริหารเวลาที่เริ่มต้นเข้าให้เร็วขึ้นกว่า การสร้างวินัยให้ตนเอง การจัดตาราง เวลาทำงานและจัดลำดับความสำคัญจากงานแต่ละกิจกรรมว่าอะไรที่ควรทำก่อนและอะไรที่ต้องภายหลัง รวมทั้งการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของหน่วยงานหรือองค์กรที่ตนสังกัดและรับผิดชอบหน้าที่ตามที่ได้รับแต่งตั้งหรือมอบหมายงาน ที่สามารถนำหลักพุทธธรรมอริยาสีปคือ ฉันทะความชอบ วิริยะความขยัน จิตตะมีจิตใจจดจ่อในสิ่งที่ทำนอกจากมีความขยันแล้ว ต้องมีความอดทนต่องานที่ทำ มีความสามัคคีในหมู่ทีมงาน และเป็นผู้ใช้ปัญญาทำงานอย่างชาญฉลาดและไม่ประมาทด้วย

5. เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). **บริหารเวลาเพื่อความสำเร็จ**. กรุงเทพมหานคร : ชัดเชสมิเดีย.
- ทวิงเคิล, Twinkl.co.th. (2565). **เทคนิคการบริหารเวลา**. ที่มา: <https://www.twinkl.co.th/blog/7-time-management-tips-productivity>. [สืบค้น 19 พฤษภาคม 2566]
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (๒๕๔๕). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร : บริษัท อาร์เอสพริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.
- พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์). (2551). **พระบาลีปิฎกกรมภาคสาม ภ-พ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. ค้นหาเนื้อหาเรื่อง “สถิติการหย่าร้างครอบครัวไทย” สืบค้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน 2558.
- อภิรักษ์ จันทะนี และคณะ. (๒๕๖๐). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์, จำกัด.
- Downs, L.J. (2008). **Time Management Training**. Baltimore, Maryland: Victor Graphics.
- Raffinty, M. (2008). **Time Management Skills**. Bangkok: Exeter Network.
- Roberts, M. (2006). **Time Management**. Bangkok. Bangkok: Thanapad Publishing.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2009). **Chronology of Buddhism in World Civilization**. Bangkok: Phlithamm Publishing.

Journal

ISSN : 2774-1028 (Print)
ISSN : xxxx-xxxx (Online)

of Academic and Innovation in Social
วารสารวิชาการและนวัตกรรมทางสังคมศาสตร์

ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2566
Volume 5 Issue 2 July-December 2023

